

Tar Károly

Szerenád

dobra, cintányérra és

más ütős hangszerekre

Külső könyv

regény

TARTALOM

- 1. Altatódal**
- 2. A torony**
- 3. Mögöttes beszéd**
- 4. A tetőn**
- 5. Téglák**
- 6. Az agyonütött idő**
- 7. Új hajnalok**
- 8. Csillagosok**
- 9. Nők kapujában**
- 10. Lebegés**
- 11. Fullánkok**
- 12. Mi történik itt?**
- 13. Da capo**

Könyvet írni: ez is egyike korunk betegségeinek.
(Kölcsey)

1. Altatódal

*Az igaznak emlékezete áldott,
a hamisaknak neve pedig megrothad.*

(Példabeszédek 9.7)

Műhelyünkben olyan régiek az asztalok, hogy talán még a nagyapám idejében készülhettek, rég elfeledett mesterek szorgos keze munkájaként, olyan régen, amikor a kisvárosi utcáknak még pacsuli szaga volt, az emberek feje tele volt romantikával és európaisággal, a különféle bútorkalkok tartósak voltak, mint a csendes szerelmek, és Kovács úr, a belvárosi hentes, bizakodva tízdekánként mérte a leheletvékonyra szeletelt sokféle szalámit csupa fehércempés hentesboltjában, ahol kitűnően látható helyen, éppen Kovács úr bajuszkás és fehérsapkás feje fölött, éjféketére lakkozott fatáblácskán cikornyás hófehér betűkkel állt az akkoriban megfellebbezhetetlen, öröknek gondolt igazság:

MEGHALT A HITEL!

És mi minden áldott reggel bemegyünk a műhelybe, az ócska íróasztalokhoz, magunk alá húzunk egy nyikorgó széket, papírt csúsztatunk az írógépbe, és a fülünk mögül gondterheltséget mutató ráncokat engedünk az ábrázatunkra, majd könnyed és felületes sóhajtással neki kezdünk a szövegírásnak, ahogyan azt zakatoló, öreg írógépeink egykori gazdái tették, amikor a kiadók minden értelmes szöveget soronként fizettek, és tántoríthatatlanul hittek abban, hogy minden sorunkat folytonosan áhítozva várják az unalomtól és a keménygallértól örökké idegeskedő, ennek ellenére ápolt külsejű és lelkületű többnyire bajuszkás olvasók, migréntől gyakorta szenvedő tudálékos özvegyasszonyok, és olyan magányos hajadonok, akik néha nem áttallják belemártani magukat a napi politika szivarfüstös levegőjébe és az izzadság szagú közéleti intrikákba. Többnyire Continental, Olympia és Erika márkájú gépeket csattogtatunk műhelyünkben, ezek csodával határos módon átvészelték minden háborút és kötelező beszolgáltatást, minden sorvégre érve halljuk miként csilingel figyelmeztetően a csengő, akár a régi pénztárgépek jelzését hallanánk, melyekről gyermekkorunkban azt hittük, a különféle billentyűk nyomkodásával pénzgyártásra is használhatják őket, és a kápráztató csengettyűszó közben kipattanó pénztárfiók mutatja, hogy ez mikor milyen szerencsével sikerül.

Éppen az idén lesz harmincvalahány éve annak, hogy szöveggyártással kezdtem el foglalkozni.

Kettő, mondja a brigádvezető.

Másfél, kérlelem én, közben magam sem tudom, miből lesz az a másfél flekk, amire vállalkoztam. Hja, még nem is olyan régen ez is másként volt.

Másfél, szól a brigádvezető.

Három, siránkoztam, ahogyan a reményteljes századelőn, minden csütörtökön kimenős, büszke cselédlánynak esedezett a legalább korzózni vágyó, lányba bolondult legény.

Ülök a műhelyben gondolatfinomító gyalupadomnál, kerek szivacsból készült ülőke a fenekem alatt, puha párnán trónolva jobban jön a gondolat, mondják kedves kollégáim, akik soha, semmilyen körülmények között nem ismerik be, hogy a fenekünkkel gondolkozunk, ez nagy

bűn lenne, valami olyasmihez hasonló, amit felforrósodott pillanataikban a most már nyugdíj előtt álló, hervatag kolléganőink műveltek egykor, virágzásuk idején, a mindig rámenős férfi elődeinkkel, délutánonként a sivár műhely valamelyik hirtelen lesöpört vagy tetszés szerint kéziratokkal teleszórt íróasztalán. Néha azt hisszük, az alkotás ilyen: gyötör, fáj, felemészt, de ugyanakkor mérhetetlen gyönyörűség is, gépiró-michelangelók vagyunk, akik örökké csak a saját fájdalmukat faragják, heroikus elvonultságban, a világi dolgok robajló zenéjére fülelve szüljük senkinek sem ártó, olykor megválaszolhatatlan kérdéseinket.

Minden gondolatunk kisdud hipotézis, amelyről már a nagy Darwin világosan megmondta, *ha rossz is, többet árt, mint a feltételezés hiánya*, amely ugyan semerre sem visz, munkára nem ösztönöz, és aztán a végén majd megnézhetjük magunk, mint városunkban a közismert Ladó jelenései után mi, a műhely ártatlan dolgozói, akik odaadó csodálkozással vegyes tisztelettel figyeltünk a nagy Ladóra, amikor rendszerint ócska olasz napilapokkal a hóna alatt belépett a kávézóba, az egykor kemény és fehérbóbitásra cicomázott formás lábú kiszolgálólányok elnehezdedt testtel és pillantással, trombózisveszélyesre dagadt lábakkal, fényvesztett tekintettel összenéztek, és miközben az isteni Ladó valamelyik örök életű operettből ellesett világi pózban megállt az asztalunk előtt, kuncogtak is, és Ladó révedező tekintete savanyú képükön pásztázott, és hirtelen visszatántorodhatott a múltba, amikor annó dacumál barátaival ült ugyanazon cukrászdai asztalnál, és a gyűszűnyi törökkává mellé kérés nélkül is francia konyakot kapott, és az akkor szolgálatos Ladó, akit ki tudja, hogy hívtak, német, angol, francia és olasz nyelvű agyonolvasott napilapokkal a hóna alatt, némi aprópénzt kunyerált némán, de nem kapott, mert a tulajdonképpeni és igazibb Ladó és barátai ki nem állhatták a hanyagul öltözötteket, nem tudták, hogy az elrongyosodás a korral jár, és majd eljön mindenkinek az ideje, amikor ruhájával együtt napilapjai is megrongyosodnak, hiába szorongatja őket ott a hóna alatt, és szakadozott gondolatokkal járja az ismerős utcákat a környéken, ahol egykori önmagát keresi mindhiába, és Ladó hirtelen összeszedte az asztalra feltűnés nélkül csúsztatott, sehogyan sem csengő alumíniumpénzeket és magát, hiszen maradt benne még némi magaviselet és keménység, talán annyi mint egy lány tojás burkában, és hogy valamiképpen elviselje az élet ráért csapásait és a sors packázásait, mellét ilyenkor hadapród-örmmester keményre feszítette, felszegte melankóliában gyötrődő ezüstös fejét, haja színe, mint olajos szardíniáé, tincsei parókamereven fedték bohókás gondolatainak egykor fortyogó üstjét, megrázta magát és kozmikus érzelmeinek jelképes központjára, beteg és bús szívére tette valamikor bizonyára rendszeresen manikűrözött kezét, a láthatatlan zászló előtt széles gesztussal meghajolt, és ezt dörögte:

Ne nézd a gúnyamat, bébi!

És szalutált, mint egy katonatiszt, vagy csak biccentett, ahogyan ezt régen elfelejtett illemkönyvekben írták, nem is tudom már, hogy mikor, mert mi akkor inkább magunkat néztük, és talán egyikünk sem tudta miért, szégyelljük magunk. Ilyenkor, de máskor is leforrázva tértünk vissza a műhelybe, miután brigádvezetők egyszer-négyszer utánunk küldte Lajost, akire valamikor, nem is tudjuk milyen régen, meggondolatlanul a gyorsfutár munkakörét bízta a műhelyben. Lajos pillanatra megtorpant a cukrászda üvegezett ajtajában, két kézzel szorította kerékpárja kormányát, és küzdelmes múltból örökölt beteges imbolygásával a körülötte párolgó szeszgőzben, az étellel küszködve, csendes szemrehányással élő lelkiismeretünk képében nézett hol fel, hol le reánk. Sajnos, jó tanács formájú mentőöveink, melyeket munkakezdésünk reggeli ráérős részében könyöradományainkkal dobtuk felé, elkerülhetetlenül és maradéktalanul mind a fejébe szálltak, így aztán a mi kedves Lajosunk lassan, de biztosan, szeszbe fűlt.

Ki tudta, ki hitte, ki gondolta, hogy ez ilyen furcsán és megfellebbezhetetlenül durván történik, pedig hát éppen elég cifra történetet hallottunk már addig is az egykor józan és közmegebecsülésnek örvendő polgárokról, akik mint a végzetükbe rohanó éjszakai vonatok, valami csekélységtől, aprócska félreértésből kisiklottak, és miután ezek a polgárok szomorú

vagy erőltetetten vidám képpel napestig allascht ittak rummal, szemükbe apránként bú rakódott, és aztán már a járás is fáj nekik, nyikorogva mozdultak néha, mint a bús őszi szélben az üres faskamra egykor jobb időket látott, néha megkönnyezni is érdemes, rozzant ajtaja.

Amikor sápadt fiatalemberként a műhelybe kerültem, nagy elszánással, remegő lélekkel támaszkodtam a számomra kijelölt írópadra, még sokáig nem jutott nekem írógép, de a mester biztatására tűzhányóként, addig ismeretlen furcsa erők hánykolódtak bennem, és úgy éreztem magam, mint egykor Flórián bácsi, akinek bajuszkás hadnagya Isonzónál egyszer, ki tudja miért, eszeveszett hirtelen kiugrott a lövészárokból, szikrázó és dühös karlendítéssel az ellenség állásai felé mutatott:

- *Fiúk!*

ordította torkaszakadtából.

- *Előttünk az olaszok! Vagyis: a franciák! Egykutya!
A szaruk éppen olyan büdös, mint a tiétek! Nahát! Előre!*
Kardját magasba lendítve vitézkedett.

- *Fiaim, csak utánam!*

Elképzeltem, hogy egyszer csak nagy elszánással, kitörő lelkesedéssel magam is kiugrom valahonnan, talán az íróasztal mellől, és vetem magam életre-halálra menő küzdelembe, valami régen fakult újságköteget szegezve előre, rohanok az értelmetlenség kódéba burkolt ellenség állásai felé, már nem figyelek a körülöttem rohanók szuszogására, nyálás lihegésére, jól irányzott fényes lövedékként mindjárt berobbanok az ellenfeleinkkel telegyömösölt futóárókba. De aztán furcsán kihalt vidékre, patinás romok közé jutok, a patkányok visítva menekülnek kincstári haragom és ormóttan bakancsom vak kalimpálása elől, egy friss földhányás mögött, ideiglenes tűzhely mellett csajkában gőzölgő, étvágygerjesztő illatú ételmara-dékat látok, az ellenség sehol, de érzem, hogy valahol a közelben dühös emberek lapítanak, sejtem, engem figyelnek, arckifejezésemből próbálják kitalálni jó halált vagy annál rosszabbat hoztam rájuk, velük maradok vagy tovább loholok győzelemittasan, dicsőségkeresőn, a kietlen vidéket aprólékosan, egyre idegesebben feltérképezve, pattanásig feszült tüdővel, kimaradozó lélegzettel, mindent letiporva, veszélyt elhárítva, nyugtalanságomból nyugtalanságot építve mindhalálig.

Mindig emberek után futkostam, őket kerestem szívdobogva, ezt végletekig lehet művelni, csinálni, mint a szövetkezeti szerszámműhelyben az indigókékbe játszó spirálfűrókat, amelyek aztán olyan gyorsan kopnak és törnek, hogy a lakatosok alig győzik kivárni, amíg a fűrós fiútól új fűrókat kapnak, és akkor az a felelősképű, egyébként tejfölös szájú fiatalember, aki egymaga szabta a fűróknak való huzalt, hogy hosszanti irányban két spirális árkot marjon bele idő előtt rozsdá marta szerszámgépén, és a gyümölcsös láda nagyságú villanykemencében kékre edzte valamennyit, csiszolta és szalmasárgára visszaeresztette egy gázláng fölé helyezett fémlapon, nos, a fiú az egyik dolgos-szürkére sikerült napon, úgy déltájban hirtelen becsavarodott, dühösen csapkodta a majdnem kész fűrókat, miközben egyre csak azt hajtogatta, hogy szerinte a barokkba hajló reneszánsz az igazán igazi, és csupáncsak ez a stílus illik az ő választékosan kialakított egyéniségéhez.

Ami a magam egyéniségét illeti, réges-rég keresem, kutatok utána, mint nyerő lottószelvénye után a fiókok mélyét hánytorgató feledékeny ember. Anyám szerint, a mi vidékünkön, közvetlen környezetünkben egyedül Anti bácsinak, a magántaxisnak volt egyénisége, vásárnaponként családotul nálunk ebédelt, tányérja mellé helyezte kopottan is fényes gyümölcsöltő bicskáját, aztán harsány vidámsággal, vásári kikiáltókat utánózva felordított:

Hát, lesz itt már valami harapnivaló!

A társaság illedelmesen mosolygott, mint amikor valaki ócska viccet mond, a legalább három méter hosszú asztal rogyásig tömve volt mindenféle előétellel. A piros csíkos porcelántálban ajakpuhára főtt, különféle porcogókat és levükben mártózott, szopogatni érdemes csontocskákat rejtő, ígéretes húsok gőzölögtek, menekülni vágytak a rájuk váró, sötét gyomorvilág elől, és arról árulkodtak, hogy a konyhában szinte forrásponton aranypöttyös húsleves moco-rog, benne frissen kaszált harmatos füvekhez hasonlóan oldalra dőlve hosszúlaska-rend nyújtózik, hogy a kíméletlen merítőkanalat mindvégig hiába kerülve sorsa beteljesedjék. A párolgó csontvelős tálban pedig didergő mennyei falatok a pirított kenyérszelet melegét várták mielőtt a mohó szájakban elolvadnak, hogy só-, paprika- és borszapor legyen a szemfedőjük. És Gyula bácsi miután evett az olajbogyós és hagymás halakból, a bőséges majonézben ünnepi külsőben mutatkozó böfslátából, széles szájú cserépcsuporban kapta a csontvelő maradékot, amelyből kiadós, forró kortyokat nyelt, és miközben jégen hűtött, habzó sört vedelt, hogy bámulatra méltó egyéniségét kissé eleresztve magától értődően mérsékeltén bőfoghessen, és már az előételeknél szemet gyönyörködően a boldogság szivárvány színes mezejére lépjen, kormánykerékhez szokott finom keze a sültés- és a főzelékes tálak között kószáljon tétován, később dupla adag garnírungot követelve a nagyevőknek kijáró bizakodottsággal a rajongástól tüzes arcú Anyámtól.

Aztán jött a háború. És a bús tangó szele elsöpörte a vasárnapi ebédeket, hangulatuk többé nem szállt mindenre éhes agyamba, egyéniségem kifejllesztését el kellett halasztanom a reánk szakadt nyomorúságban, pedig szerencsésnek mondhattam magam, hiszen régi, mesés hangulatú vásárokból maradt mézespogácsák prézlijével ízesített puliszkát ettünk, és bődönök alján maradt mézzel édesített teát szűrscsöltünk minden jobb reményű hajnalon, délután és ijesztő estéken is olyan erőlködéssel, mintha készakarva Bodokánt, a sarki fuvarost akartuk volna utánozni, aki Szibériából csontos hadilóval tért haza, és csak akkor fogta ki szekere elől a szerencsétlen állatot, amikor bőrét lenyúzta. És Bodokán könnyezve, hüppögve nyúzta a lovát, mert ilyenkor erősen bűdös pálinkát ivott, és azt mondta, fáj neki, hogy az ő bőrét gazdagok nyúzzák. Aztán akaratosan új lovat kerített, de ezzel sem járt jobban, és így ment ez egy darabig, fájdalmas lónyúzásai már-már egyéniségéhez tartoztak, de el nem csüggedt soha. Később felcsapott péknek, mert akkor már a Prezenszky sütődében is, a hagyományokat kényszeredetten felrúgva, nagy merészen, orosz mintára, téglalakú fekete kenyeret sütöttek, ha volt miből.

Akkor már javában írtam a szövegeimet.

Fél?!, kurjantott katonás indulatú brigádvezetőm,

Nem én, mondtam büszkén és a körülményekhez képest határozottan, és akkor még komolyan hittem abban, hogy sohasem lesz mitől félnem, mert az igazságot az új szentek közül is az elsőnek tudtam, s az állhatatosság, melyet iránta éreztem, akár a többi, lényegesnek mondott, de megfoghatatlan dolog jótékony tűzként lobogott bennem, alakuló erkölcsöm nemesfémét ötvöztem magamban, amitől egyszer majd szakíthatatlan szilárdságúvá kell majd válnom, acélhíd-szerkezetté, repülő csodává, égígérő toronyházzá, gyémántkemény fix ponttá, ahonnan kimozdítható tespedtségéből a világ.

Aztán egyszer csak azt mondták, sajátos feladatokat kaptunk, amelyeket a műfajnak megfelelően sajátos eszközökkel kell megoldanunk, és a jólelkű Teréz nagynénémnek végre összegyűlt annyi merészsége, hogy a háború végén kertjébe ültetett Hermes Babyét, személyes és fontoskodó útmutatásai alapján kiáshattam a földből, levakartam róla a nehéz évek alatt rászáradt gépzsírt, és naponta halmozódó szorgalommal, mennyei élvezeteket próbálva, pötyögtetni kezdtem vele a csinos betűket, amelyeket egy alapvetően fontosnak gondolt filozófiai

kézikönyv *A balsiker akarásának oka* című fejezetéből tekintélyes szavakba formáltan kölcsönöztem, ugyanis gyarapodó műveltségem kezdeti forrása volt ez a csinos kis könyv, amelyet egy bomba-telitalálatos ház furcsán felszaggatott padlóján leltem. Ellenséges gerjedelmű üvegszilánkok között feküdt kiterítve, ahogyan hevenyészett ravatalokon szoktak az életüket hányavetien élő, felületes emberek, jeges áramlat táncolt a hátamon, amikor tornacipős lábammal világfájdalmat próbáló sajnálattal belelapoztam ebbe a könyvbe, és már első olvasásra megtudtam belőle, hogy Franklin szerint az emberiség felületes és gyáva, Freud pedig jó dolgában, amelybe beleszületett, idegsokkos katonákat analizált, kettőnek az álmából őszinte halálvágyat olvasott ki, valamint a balsiker akarásának megalapozott szükségességét, amely bizonyos, hogy minden idők élő valósága.

Továbbgondolva a valamiért ripityára rombolt ház nyitott könyvéből felcsípett okosságot, elsuhant évek vagy pillanatok elteltével arra a nyilvánvaló következtetésre jutottam, hogy a balsiker elérése sem éppen egyszerű dolog, rengeteg izzadsággal jár, töméntelen energiát kell kifejtenünk ehhez is, tehát a balsiker nem lehet a siker egyszerű ellentéte, mert ha semmit sem akarunk, akkor is történik velünk valami jó, és éppen elég rossz is, de ezeket valahogyan képtelenek vagyunk szétválasztani egymástól, mert vagy nincs erre elegendő időnk, vagy akaratumk és kedvünk hiányzik, mint Bözsi néninek, a hirtelen önhibáján kívül megözevegyült segédgyógyszerésznének, aki tavaszi langyos estéken, mint ismerősei állították, minden nyomós ok nélkül, de egyre gyakrabban rohángálni szeretett a külvárosi patak mentén, és két idegtépő visítás között azt ordibálta, hogy meg akar halni, bizony és tényleg, meg mindenképpen, de ezt a nyilvánosság elé meglehetősen sietséggel tárt óhaját mindannyiszor sikerült neki elfelejtenie, amikor utána szalajtott fiától azokat a patak mentén csúfosan csattanó gyógyító pofonokat megkapta, és mi, akik szájtátva figyeltük a mindannyiunk számára egyetlen életet, éppen eleget törhettük a fejünk azon, hogy most már mi a rossz és mi a jó, s miből mikor és mennyit juttat nekünk, áldottnak sem mindig nevezhető, szerencsénk.

Miért akar valaki meghalni, amikor alig él, ez a kérdés is sok fejtörést okozott nekem, évtizedekig motoszkált bennem, amíg aztán egyszer csaknem sikerült megfejtennem az özevegy gyógyszerészné titkát, mert magam is meg akartam halni, de ez sem sikerült, és ez sem megy megfelelő könyvek nélkül. Erre szerencsémre idejekorán rájöttem, és sikerült rengeteg vaskos és külalakjában is tetszetős kötetet összegyűjtenem. Kunyeráltam, kölcsönöztem és vásároltam a könyveket, amikor vásárolni lehetett még a régi könyveket, amelyeket könyvtelen emberek a háború után dühös nekifeszüléssel tüzre, szemébe vagy legjobb esetben nedves pincékbe, poros padlásokra dobtak nem titkolt megvetéssel, amikor az örökké latyakos ócskapiacon is titkolták a régi könyveket, földre terített újságpapír alá rejtették, hogy a hivatalos emberek és a hivatásos besúgók lehetőleg ne akadjanak bele, ne kobozzák el ellentmondást nem tűrve. És olykor, miután felfedeztem a nekem való régi könyveket, régi gazdájukkal összekacsintva potom áron megvásároltam, valamennyit megvettem, kopott aktatáskámban sokkal többet sikerült rendre hazacipelnem, mint amennyit elolvashattam, nagy kupacokat raktam belőlük szobámban, hegyeket, amelyeket körüljárhattam és megmászhattam, és amelyek oldalában bányászni lehetett szerszámok nélkül, pusztá kézzel turkálni a könyvek között, amelyek érintése mindig gyönyörűséggel jár, a nők púderezett bőrének érintése olyan mint az érett könyvek poros borítójának fogdosása, átforrósodik érintésétől az ember ujjbegye, és gondolatok áramolnak a szívéig hatóan, mert az érzékeny ujjbegyek a Braille-írás hét pontjából eredő nyilallásokból is töméntelen, sírnivalón szép gondolatot tudnak felsimogatni. A könyvek érintése olyan, mint mostanában az Interneten küldött, digitálisan indított simogatás, messzi világokat köt össze, amikor a címzetthez ér, és elkülönít, ha érzéketlenek útjába kerül, így aztán különböző színű téglák a könyveim, amelyekből falakat raktam a falak mentén, a polcok előtt és az ágyam körül, csaknem befalaztam magam, és amikor kormos éjszakáimon felriadok, merthogy az ágyban sem lelem az élet értelmét, kibújok rám tekeredett

emlékképeim takarója alól, és a sötétben kitapogatom azt a könyvet, amelyből valamiért, azt hiszem, vigasztalást nyerek, felütöm a harminchetedik oldalon, és már a megbizonyosodás okáért sem kell felkattintanom a villanyt, magamban folytatom az olvasást:

Ne feledjük, hogy a tevékenységek csak látszólag céltalanok!

Látom ezt, akár fehéren a feketét, és tudom, hogy újra a *Wake up and live* című művet tartom a kezemben, amelyet egy Dorottya nevű nőszemély írt születésem évében, aki szerint:

„a legkézenfekvőbb szándékunk abban nyilvánul meg, amikor a világgal el akarjuk hitetni, hogy képességeink legmagasabb fokát elértük.”

Újra és újra elolvasom, aztán megnyugodva alszom tovább, vagy csupán azt hiszem, hogy alszom, és félálomban, persze csukott szemmel, mert éjfél után már sért a puha csöndben különösen szúrós képzelte villanyfény; élvezettel kitapogatok egy vastagabb és mindenképpen súlyosabb könyvet, amelynek fedőlapján cirádás díszek pompáznak, és amelyben, úgy a közepe táján, van valahol egy szép mondat arról, hogy a tulajdonképpeni életcélokkal összefüggésben semmiképpen sem hozható tevékenységtől eltiltott emberek élete olyan, mint a halál, mert az esztétikai ténykedés eredete egy organikus szükségletben találtatik, az pedig olyan, mint az éhség vagy a fajfenntartás ösztöne, ha ez hiányzik, oda minden örömről, és ki tudja mi történhet velünk, mert Jászi Oszkár szerint megérteni sohasem fogjuk, hogy miért nem egyenlő az esztétikai tevékenység a többi hétköznapiasnak tudott dolgunkkal, mivel, ha valaki megkísérelné csupáncsak a munkára szorítani az embert, biztosítva számára ugyan némi álmot és természetesen bőséges táplálkozást, de megvonva tőle a játék, a dal, a tánc, a mese, az orgonaszó áhítatát, a focit, a lányok hajába font színes pántlikák lobogásának élvezetét és a vásári és egyéb komédiák szépségét, bizony mondom, nem tudhatjuk, mivé lenne az ember élete.

Ilyenkor újból és újból megnyugodva csúsztatom helyére ezt a szép és súlyos könyvet, amely itt-ott bársonyos tapintású a foszladozó famentes papírlapok kopott sarkainál, és hedonikusan állapítom meg, hogy a születés és a halál között porciónyi vegyes saláta csupán az életünk, és ellenállhatatlan vágyat érzek, hogy szobám ablakát és ajtaját minél előbb könyveimmel zárjam el a külvilágtól, mézshabarcba raknám legolvasottabb könyveimet, és Könyves Kelemenként, mint legföltettebb kincsem-aranyom-galambom-asszonyom, a nekem legkedvesebbet is, hogy magas Déva várához hasonlóan tartósan álljon az ezután megszületők emlékeztében a mindenütt rakható, mindenféle színű könyvekből emelhető fal, amely a szövegelők védelmére a magasságos egekbe magasodik, megnyugvást hozva valamennyicske időre, a gondolatokra éhes emberek zaklatott világában. Úgy befalaznám magam könyveim közé, ahogyan ezt 1668-ban a tekintélyes pocakú, tonzúrák, tokás tisztelendő Pápai János káptalan uram tette, amikor a tatárok elől, nem is magának, inkább a könyveinek keresett menedéket a fehérvári vártemplom kicsiny sekrestyéjében.

De hát milyen az iparos?

Hosszú az éjszaka, reggelig gondolatvándorlásos és izzadásos minden percem, forgolódom, nyögök, sóhajtozom, olykor macskakölykökkel álmodom, és megfélemezem a naponta fel és alá randalírozó tatárokról, hirtelen ébredek, lecsap reám a kötelesség, mint kutyakölyökre a szigorú gazda pillantása, a kérlelhetetlen idő kerget, rohanok a műhelybe szöveget gyártani, és mint például a jól nevelt szövőgyári dolgozó, akármit is kér tőlem a mester, felelősségteljesen, mesterségem legjobb hagyományaihoz hűen mindig megpróbálom magamat felülmúlni, néha néhány soros szövegbe is belekomponálom a szívem, belecsempészek könyveimből kölcsönzött gondolatokat és a saját eredetinek vélt szövegeimből is valamennyit, akármilyen picit is, mert ezek ezer szállal interferálódva kavarnak, fullasztva áramolnak és áradoznak bennem, ha akarnám sem tudnám ezeket különválasztani a másokétól, nem tudhatom, hogy egyik-másik igazságból mennyi az enyém, mi és mennyi az, amit útközben kapirgáló-szemelgető

majorságként begyembe gyűjtöttem, mi az, amit könyvek betűtengeréből válogattam, hogy egykor ösztönös ráérzéssel időszerűnek véelve, sohasem látott, sohasem hallott dolgokat közöljek a világgal, ez az amiért a világra jöttem, ha ezt sikerülne elhíttatnem magammal, volna egy szép percem, órám, napom, az életem nem volna hiábavaló, ahogyan ezt érzem, látom, tudom, mert legalább ennyire mentem kutakodással, hogy parányiságomat megpróbálom elviselni. Hasonlatos vagyok immár a papago indiánok bölcséhez, aki magát találóan *odaadó semminek* nevezte, és ha ügyes vagyok és mértéktartó, a mester sem talál kivétlivalót a munkámban, ilyenkor magam is elhiszem, hogy szövegeimben marad valami belőlem, tovább ne firtassuk, minek kell ez nekem, ezt a valamit a jóleső érzés légüres tere kívánja bennem, ahova betódulnak apró győzelmeim, a lelkem pedig forró levegővel folyamatosan töltött léggömb, mely arra való, hogy számolatlan hétköznapijaim unalmas garmadáiból olykor az ünneplés fénypirosába emeljen, ha ritkán is, de van ilyen, és ez jólesik, mint Lajosnak a pohár tüzes víz, erőt kapok belőle könyveim további gyűjtéséhez, ami persze, nem megy erőfeszítés nélkül, mert ez sem egyszerű, egyre bonyolódik, hiszen mindinkább válogatósabbá válok, alaposabban megnézem mit vásárolok, és az is előfordul, hogy a könyvek lapogatását is unom, nincs hozzá elég erőm, nincs hangulatom, titokban jönnek rám az ünnepi hangulatok, de ezt is titkolnom kell, mert irigyek az emberek, ezért aztán magam elől is eltítkolok jót és gyönyört, lopva, titokban olvasgatok, a piszkálódók miatt, akik kutyafejű tatárok módjára, riasztóbbnál riasztóbb álarcot öltve keringenek körülöttünk. Igen jól tudta ezt a bocskorképű öreg Ricsi, amikor ráncgyűjteményes arcához szorított hegedűje mellől mentori hangján leszólt hozzám:

Fiam! A könyveket titkolni kell!

És titkolt könnyekről nyöszörgött cigarettafüstben avasodott zsíros alvilági énekesek hangján, s ha ez réges-régen volt, akkor is lehet benne valami, mert a régi igazságok lám újra és újra fel vannak találva, azt mondjuk *nincs új a nap alatt*, hahaha, és az is igaz, hogy már minden csupa hányásos közhely, olyan mint a rokonok nyálas csókja, képmutatásficam, kiéhezettek sikamlós nedvtúltermelése az elképzelt zabálás előtt. Az élet értelmét tehát az igazságokon túl kell keresnünk a transzcendentális örökzöld mezőkön, Kant tudatalattijában, még akkor is, ha egyszer valamikor az ígéret földjén minden kiderül, és mámoros túlviláginak képzelt fényességben feltárul előttünk a dolgok és a szövegek valóságos értelme, amint azt egyes brigádfelvezetők közkívánatra vagy profetikus perceikben makacsul újra és újra megjövendölték.

Ám legyen.

Én mindenesetre konyakot, kávé, teát és vizet iszom, mást nem prédikálok, ez a sorrend tőlem függetlenül alakult így, mégpedig a saját időm rendjében, amelyben kapkodva élek a biztos halál tudatában, és mert a véget nem feledhetem, többnyire furcsa kaparászást érzek a torkomban, már csak ásványvizet iszom. Azt hiszem, ezt kívánja az egészségem, igyekszem elfojtani magamban a kikíváncozó prédikációkat, ha a vashiányom nem ellenkezne, beérném fémjelzett gondolatokkal, közben csendesen végzem a munkám, morzsolgatom egyre kevésbé kitégíthatónak képzelt napjaim. Már évtizedek, emberöltők teltek el azóta, hogy szófósásos gyalupadom mellé ültem, főnökeim úgy tesznek, mintha munkámmal elégedettek lennének, hallgatok, magamat be nem árulhatom, ha egyetlen pillanatig valami hasonlót éreznék, belehalnék a gyönyörűségbe.

Mit tehetnék?

Kitartással hiszem, hogy egyszer majd egész bensőmet átjárja az a titokzatos jóérzés, hasonlatos leszek a fákhhoz, amelyek kérgük mögött rejtett csatornában zöldselyem leveleket görgetnek a bimbózó kijáratok felé, és akkor aztán lehet, hogy kiderül, nem hiába dolgoztam a műhelyben, ebben az ócska kócerájban, ahonnan éppen most semerre sincs kilátás, egyetlen ablakunk sincs, be vagyunk kerítve betonszürke falakkal, a kékes fénycsővilágításban hamuszínű az arcunk, csupán gyomrunk jelzi, hogy szédületes magasságban vagy mélységben

dolgozunk, a patkányok is lihegve érkeznek hozzánk a kanálisok szövevényes csövezetén, talán a század nyolcvan- vagy kilencven-valahányadik emeleten van a műhelyünk, fölöttünk kőművesek dolgoznak, kényelmesen rakják a következő emeletet, mindig is lesz munkájuk, mert ez az épület befejezhetetlen, és mi nyomban követjük őket, amikor egy-egy szinttel fennebb költöznek.

Fölöttünk az ismeretlenség, alattunk a csak jobb napokon látható, felhőkkel, ködökkel, zűrzavaros történelmi levegővel takart táj, a talaj, amiből valamilyen sugallatra hallgatva épületestől kinőttünk. Innen leginkább csak korlátainkat látjuk, amely az erkélyen körbefutja a toronytetőt. Vörös szemű varjak tanyáznak ott, az erkélyre nyíló ajtó résén át látom, micsoda ádáz küzdelmet vívnak egymással a hatalomért, egy-egy jól irányzott csőrvágással vágják ki egymás szemét, vörös üregek tátognak mindegyik fején, farkasszemet néznek velünk és egymással, rekedt károgással nyugtázzák döbbenetünk, a vakok többé nem hagyhatják el a tornyot, robotolnak éjjel-nappal. A szolgálatos toronyőr időnként mérgezett lencsét szór elébük, ezt is válogatják, és csak végső kétségbeesésükben nyelnek le egyet-kettőt, hogy megszabaduljanak kilátástalan életüktől, és másokat engedjenek helyükbe, akikre ugyanazon sors vár. Megannyi gyászvitéz, kormos Hamupipőke, levegővel leláncolt gályarab, akiket arra kényszerítenek, hogy szövegeinket betűkre szedjék, kiszemeljék belőlük a gondolatok csírait, hogy végül egyforma lencse alakúakra formálják mindet, a maradékot sietve átdobálják az erkély cifra korlátján, és gondolatfoszlányaink kavalkádja pergő pernyeként szétterül az alattunk húzódó, elfelejtett tájon, lassan lerakódik, kövesedik, mint a guanó.

Igen.

Harmincnál több esztendeje látom, figyelem, csodálom ezt a sziszifuszi munkát, és már üresnek érzem a fejem, soraimban, melyeket könnyedén papírra vetek, semmi sincs súlyosabb dolgainkból. Amikor rádöbbszem erre, nagy elszánással régi könyvtárak nyikorgó bútorokkal teli zárt osztályait jártam használható gondolatokat guberálni, fenékhoroggal felhúzható ólomnehéz okosságokra vágytam, tengermély igazságokra, amelyek eligazítanak minket, hogy ott fönny a toronytetőn merre nézzünk, mire figyeljünk, amikor kilophattuk magunk a lesunyított fejűség köteleességéből és a fölfelé indított hódolathból. És később is, miután munkámért indokolatlanul egyre több pénzt kaptam, és bőronszámba cipelhettem haza a sok vásárolt könyvet elajándékozott bútoraim helyére, hogy nagyszerű piramisokat rakosgassak belőlük a szobámban, mindinkább megszokva az egyedüllétet, mint azt annak idején, derék Pápai uram is tette, akivel reggeli félálomban arról szoktunk beszélgetni, hogy mi a teendők ezen a magunkra egyszerűsített világban, ahova az összes általunk fellelhető gondolatok közé befalaztattuk magunk, és mindenféle kitalációkra hivatkozunk, mi nem jut az eszünkbe védekezés közben, ijedt kecskegidák vagyunk, képzelt szakállunkba mekegünk, mint tegnap hajnalban Pápai János tette, amikor Bethlen Gáborra hivatkozott, káptalan fejjel idézve a nagyságos fejedelmet:

A betűimre vigyázzatok!

Így szólt parancsolatja. És ugyancsak Pápai uram lelkére kötötte, hogy minden akarata szerint legyen halála után is, a szükséges dolgok bevégeztetése végett, amikhez tartania magát könnyebb volt, mint egy zsíros ebédre lemondania, mert maga sem kívánt mást az eszes dolgok szolgálatánál. Másként nem tehetvén, a káptalan a befalazást elrendelte, magát a jónak akart sorsra, de kényszeredetten mások kegyelmére is bízva, menteni kívánva a menthetőt, de önmagát ebből végül valamiképpen mégis kifelejtve, *mert ilyen az ember!*

Ferenc bátyám is éppen így mondta ezt, amikor lefekvés előtt reánk bízta a csillagos eget, s mindjárt akadt valaki, aki ott helyben katonáskodott:

Igenis, Király elvtárs!

Így csattogott komolykodva, és hogy nagybátyám elejét vegye a félreértésnek, csöndesen, bajusza alól mosolyogva szólt reánk, nevezzük őt egyszerűen *bátyámnak*, így mondta, mert a háború utáni meglódult világban, ugyebár, egyre nehezebben tűrte, hogy ország-világ előtt uralkodói címet hordozó nevén szólítsák.

Magának, most az egyszer még megbocsátok!

Ezt mondtam, kellő tisztelettel, Pápai Jánosnak, aki sírva bánta, hogy hagyta magát a tatár által lovak után futtatni a Váradig húzódó poros úton, ahova megérkezvén, másként nem tehetett, lelkét visszaadva teremtőjének. Kiszenvedett olyanformán, hogy meggyőződése között utolsó leheletéig kitörölhetetlenül világolt annak tudata, hogy a szenvedőké a mennyeknek országa. De én már azt is tudom, hogy nem könyveink közé kell befalaztatnunk magunk, hanem inkább a könyveket kell minden igyekezetünkkel önmagunkba befalaznunk idejekorán, és a lehető legnagyobb mennyiségben, hogy felprédálásukkal, amit minden időben az életünkbe betolakodó barbárok újra és újra megismételnek, a minket ért kárt kicsinyítsük és apránként összegyűjtött gondolatainkat a tatárok és varjak töméntelen seregeitől, jobb napokra várva a romlástól óvjuk és megőrizzük.

Ennél jobb sem kell!

Így kurjantott a királyi elgondolásra Első Bátyám, fenséges őseim örökké jókedvű sarja, és bajuszt penderített csak úgy suszter módra, mert születésemkor nemhiába, hivatalból elnyerte a NAGY jelzőt, amit én gügyögős koromtól gyakran kihangsúlyoztam, aztán aláhúztam, amikor a sokféle csatából győztesként kikerülve mindnyájunkat magával ragadó vidámsággal, minden Királyok háztáji örömére hazatért.

Ülök a nyolcvan-valahányadik vagy talán már a kétezredik emeleti magasságban, tulajdonképpen teljesen mindegy, hogy milyen magasról rugdossuk alá a pernyét ablak nélküli szobánkból, mondják, hogy tűrhetően végzem a munkám, könnyű a fejem,

Fél?, kérdi a brigádvezetőnk.

Igenis!, felelek katonásan,

Tudod mit? Legyen négy!, mondja a mester.

Legyen!, hagyom rá okosan, mert nekem már a négy is nyolc. Hány ide vagy oda, hány fél, előtte vagy utána, most már nem számolom, harminc-nemtudomhány éve nyomogatom a billentyűket, és a betűk mindig egykedvűen, naiv szeretettel indulnak valamiképpen hasznos gondolatokat alakítani, értelmet hordozó mondatokká válni, szegények nem sejtik, milyen szomorú sors vár rájuk ott kinn az idők szelétől örökké huzatos erkélyen.

Nyomd meg a gombot, kapsz egy libacombot!

Jól hallom az idők távolából óvodás korú szerelmem szexis hangját, jó tanítóm volt, tőle tudom, hogy mit kell a lányokkal csinálni, ha engedik, és akkor is, ha úgy tesznek, mintha nem akarózna nekik kicsikét széttenni a lábukat, és aztán, mikor valamely sorvégre érve apró bolondságainknak csilingelünk boldogan, hogy minden befejezett dolgunknak jópofa vége legyen, örömmorzsákkal felcicomázott perceinkre gondolok, melyek mint a vajkrémből ki nyomogattott csillogó sokszínű rózsácskák a tompán fénylő csokoládétorta szegélyén ajakpuhák, és oly édesek, hogy az ember kétszer is meggondolja, kapjon be vagy ne kapjon be egyet-kettőt belőlük, zabálja vagy ne zabálja meg az összest, esetleg próbálja meg eltenni emlékebe, tartsa meg valamely kedves gyereknek, aki mindenki másnál is jobban örül majd az ilyen nyalánságnak, esetleg sokáig határozatlankodva addig bámulja ezeket a vajvirágokat, amíg forró tekintetétől tövisestől összeolvadnak, lángtalanul elégnek az összes csokoládédíszekkel együtt, mint lányos házaknál egykor a halaszthatatlan jövődömdönás idején a tűzre vetett békés ólomkatonák.

Olyan régen írtam itt a műhelyben a szövegeket, ha összeszámolnám, másfélmillió sornál több lehet eddig, tonnányi festéket elhasználtam, papírt sok vagonnal, csebernyi gondolatot, könyvsorozatra valót, betűimet felsorakoztatva, szövegeim sora többször körülénné a földet, holdig érő vezetéket rakosgathattam volna belőlük, de nem akartam bekerülni a hülyéskedők nagykönyvébe, most is a lehetetlent kísérem, az emberek közötti űrt, a világ kezdetétől tátongó szomorúságmély szakadékokból szeretnék betölteni valamennyit, nem pernyével, hanem élő, eleven betűkkel, használható gondolatokkal akarom őket egymásba kapcsolni a forró szerelmek gyönyörökben gazdag tökéletes szorosságával, olyan módon megteremteni az áhított nagy eggyé válást, ahogyan ezt az emberiség csakis egy totális ejtőernyőugrásban fogja egyszer majd megvalósítani, amikor hét vagy ennél is több milliárdan fogunk a világűrbe ugrani, hogy egymásba fogózva vadonatúj bolygót alkotva megkezdjük keringésünket valamelyik naprendszerben, ahol egy még munkás Isten tökéletesít bennünket, javít rajtunk valami lényegeset, hogy a továbbélésre érdemesek legyünk, erre az ugrásra készülve, szórom féltve őrzött gondolataimat az emberek közé, hogy alkalmasak legyenek a nagy pillanatra, amelyet a legjobb esetben hétmilliárdnál is több próbának kell megelőznie, és ebben nem segít rajtunk az imádságos Isten, hiszen Kondrád úrtól hallottam, az egyik kerti mulatságán mondta, hogy az öreg *nem ítélkezik, csak az emberek ítélkeznek*, és az elmúlt században óvatosan élő tudósok előtt sem volt titok, hogy a mi Istenünk, ha létezik, akkor minden bizonnyal munkanélküli, és segítségünkkel kell tengetnie a következő évezredben is nem éppen irigylésre méltóan csendes, csupáncsak szemlélődésben gazdag életét, míg mi in memoriam Bibó, *a szabadság kis köreinek kialakításával* pepecselünk, és erkölcsaink romlását bambán bámulva, Rousseau figyelmeztetését is elfelejtjük, hogy összefogózás helyett, a mindenki-mindenki elleni küzdelemben túltéve a hobbesi negatív utópián a mások rovására rohangáljunk gondolatszegénységtől sivár érdekeink után, és messze elkerüljük a Sínai-hegyet, Mózeszt Mórlickává kicsinyítjük, hogy nagyokat röhögjünk immár folyamatos Tízparancsolat-lapszusunkat tapasztalva, a két összetört kőtáblát a társadalmi lét sarába taposva törvénytelenül éljünk az emberiség felhalmozott gondolathegyeinek könnyed sétatutakkal elképzelt, halálunkig lankás oldalán.

Hát nem furcsa, hogy magam sem érzek pirulásnyi szégyent az emberiség megélt vagy vetélt történelméért?

Nem mondhatnak rólam semmi rosszat, a munkában megállok a helyem, igyekszem szép, hosszú mondatokban kifejezni magam, papírra tornyosuló szövegem öntörvényű, valamennyi önmagától összetett, kiokádott mondatomban a jelenről írok, mai bonyolultságainkat célzom, de akaratlanul vissza-visszahajlok az ismeretlenségtől tudásommal gyarapodó tudatlanságom zűrzavarába, a szövevényes és kideríthetetlen múltba, amelyet emberöltőként újra és újra átírnak tetszésük szerint tudóskodó uralkodók, akik sohasem tanulni, hanem örökösen parancsolni kívánnak a maguk teremtette múlttal példálózva. És ilyenkor a mélybe mutatok, akár az óriás fák beláthatatlanul terebélyesedő gyökerei, vagy ahogyan a különféle divatok teszik ezt általában, hogy a spirálosan fejlődő végeláthatatlan filozófiákról most ne szóljak, és a néhai Daidaloszt sem említsem, akinek néha-néha érzem magam, miután jövőmnek hitt egyetlen fiam értelmetlen halála után Minósz üldöztetését is szenvedem, nem sejtve, hogy üldözőimet, mint a malacokat, mikor küldik majd forró zuhannyal halálba a művészetekből egyet s mászt még ma is pártoló szicíliai lányok, pedig egyelőre én még csak sűrűn ismételt hideg zuhanyokkal küszködöm, és nem azért, mert talán hitetetlen magasságba emelkedvén viaszba merevített szárnyaimat félténém, hanem, mert, akármennyire is valószínűtlen, úgy érzem, munkám hevít megengedhetetlenül magas hőfokra. Olykor beteges láz borít, még a tököm is

izzad, hogy aztán erőlködve kerülnöm kelljen a didergést, leghasznosabbnak vélt gyógymód a fokozatosan, de kíméletlen elszántsággal alkalmazott frigoterápia.

Nem akarok többé fogvacogva félve élni, éppen most próbálkozom minden erőmmel a jelenből a mindig szebbnek képzelt jövőbe csavarodó mondatok szülésével, ki szeretnék törni a régi dolgok hínárjából, valamiért mindig fáj a szívem, az izgalomtól akadozva lélegzem, a verejték kapribogyó nagyságú csöppekben hull seggig érő homlokomról, pontosan úgy, mint amikor egyszer padlót kefélttem, és az alkalom adta hirtelen felindulásban a tükröfényes padlón szép lánnyal kefélttem nagy gyönyörűséggel, mert fiatal voltam, és nem sokat gondolkozva habzsoltam az élvezeteket, lám, mekkorát fordult velem az élet, múltba nézésem, úgy tűnik, most előbbre visz, értelmetlenségeimet tisztán látom, s ha nem is bánom, a levonható tanulsággal több vagyok. Biztos ebben csak akkor lehetnék, ha tudnám merre van, ami még hátra van, de néha minden képzelt bölcsességem ellenére olyan üres a fejem, azt sem tudom, mi vagyok, fiú vagy lány, lihegve kapkodok, hajtom magam, sietek fellapozni a régi kollekciókat, hogy fiatalkori szövegeimből erőt merítsek, üde gondolathajtásokra vágyom, melyeket talán kibonthatnék duzzadó rügyek mentén, nyugalmat adó nagy levelekké formálnám egykori tetszetős bölcsességeimet, hiszen úgy érzem, lüktet bennük még annyi erő, hogy ma is hasznát láthatnánk, de sajnos, a kollekciókat a főmester parancsára tegnap mind ledobáltuk a kukákhoz vezető bűzös csöveken, és riadtan figyeltük amint otromba puffanással értek a céltalanságba, az ezer-nem-tudom-hányadik emeletről a kezdeteink kezdetétől éhesen tátongó szeméthyűjtőbe, halálraítélt gondolataink kápolnájába, ahová az örülten szirénázó terepszínű mentőautókból kiugráló egyenköpenyes emberek éppen csak bepillantottak, s máris siettek visszaparancsolni a hordágyasokat, hogy ne fáradjanak, nem életet menteni kell, hanem temetni az oszladozó múltat, hogy a fertőzés el ne harapózzon köreinkben, mint éhenkórász rühes kutyák az üresen bűzlő vágóhidak környékén.

Így aztán, mit tehetnék mást, óvatosan lelépek a toronyból, eloldalogva távolodom, aztán eszeveszetten rohanok haza, hogy hú könyveimből csipegessek egy-egy gondolatot, s feltört vérhólyagos agytekervényeimmel rágódjam például azon, hogy miként lehet valamely gondolat végtelen, hiszen valahol az úrlila messzeségben a sín párok is összeérnek, láttam ilyent magam is, miközben gondolataim végtelenül felaprózódtak, mint a tegnapiokról maradt morzsává silányult savanyú kenyér, vagy az akasztott ember halál szagú kötele, amit drága ritkaságként árulnak a sors kegyelméből kiválasztott kegyetlenül gondolatmentes és éppen ezért pénzéhes emberek, és amikor valamely delejes erő hatására képtelenek vagyunk befejezni tetszetősnek ígérkező mondatainkat, gondolkodásunkban a sáros utakhoz hasonlóan rejtett kátyúk keletkeznek, zökkenők, amelyek gyomrunkat feltolják az agyunkig, hihetetlen emberi mélységek nyílnak meg előttünk és az egész emberiség előtt, kikászálódni belőlük egyre nehezebb évek multával, a lehetetlennel határos effélét cselekedni. Olyan ez, mint amikor valaki a szépkiskenyerűszűzmártonfalva felé vezető utakról akar visszafordulni, időnként magam is arra tévedek, miközben ványadt testemet és kihasználatlanul heverő kocsimat a rozsdásodástól óvva, óvatosan megmozgatni akarom, gyér forgalomra vágyva, a békés tájban előrehaladva, gondolatban mindig magammal cipelt, eszemben hordott barátaimat bensőséges társalgásra kényszerítsem a lét értelméről Marcus Aurelianus módján, s aztán vidámnak akart hancúrozásaink végén kicsit okosodva, gyenge fizikumom ellenére az érvényesülés felé induljak, hagyjam magam sodortatni divatos áramlatokkal, hátha lesz belőlem valami, és kibírom a mester újabb kategorikus utasításait és mérhetetlen önteltségét, amivel a toronyban méltán kiérdemelte a Miki Lauda nevet, annak ellenére, hogy nem vezet gépkocsit és semmi köze a valamikor híres autóversenyzőhöz, és fiatalabb korában egyszerűen Hiki Mikinek csúfolták, mert nyakkendő nélkül a budiig sem merészkedett, és azok közé a nélkülözhetetlen polgárok közé tartozott, akik mindig szerették a hasukat, abból kiindulva ítélték meg a világ összes dolgait, és a munkásmozgalmi ünnepélyes megemlékezéseken a legszívesebben az

elnökségnek és operettrészleteknek tapsoltak, kissé elzárkózottak ilyenkor, valósággal ellágyultak, amikor Pityu gróf szerelmet vallott a nagyhercegnőnek, és Petrov, a fess moszkvai testőrtiszt határtalan boldogsággal magához ölelte Szibillt.

Ó, édes istenem Szibill!

Ezt sóhajtottá ilyenkor minden sokoldalúan művelt funkcionárius, és természetesen nem a feleségére, nem a titkárnőjére, hanem a vezetőségbe legutóbb kooptált mutatós női káderre gondolt, akit természetesen először maga az első titkár szándékozott mindenoldalúan megnevelni. A nagymenők között ismert belső szabályok előírásai szerinti rotáció sem hozott végső megdicsőülést Miki Laudának, őt egyre kifelé sodorta a helyezkedők sűrű kavargásának legbensőbb szele, de toronyőrnek mégis megfelelt, lelkesedése nem szűnt, emlékszem, az egyik kitünőre sikerült díszelőadás és díszvacsora után már kora reggel kijelentette, hogy műveltség nélkül semmire sem megyünk ebben a gyönyörű életben, és megint eszébe jutottak azok a pozitív példának jó művészi mozgósító csoportok, amelyek olyan kiválóan találják az igazságot, és ugyanakkor valóságosan magas operett-szinten szórakoztatnak. És akkor Miki Lauda elrendelte, hogy írjunk, és még írjunk, és megint szépeket írjunk mindenféle csasztuskázókról, és lelkesedett terven felül előttünk, a végén pedig, amikor már kifogyott a szóból, úgy nézett reánk ott a műhelyben, mint aki feltalálta a szebb jövőt.

De hát mit tehetnék?

Csak gubbasztok otthon az ágyon, és időnként minden előzetes bejelentés nélkül megjelenik előttem a nagy Marcus Aurelianus, amint éppen valahol Bécs alatt, talán a Garam partján ül sátrában, és jegyzeteit félrelökve ír, a görögöktől szopta a filozófiát, hogy aztán a védekező harcok szüneteiben ügyes sorokba rendezze a saját mondanivalóját, amíg mások, mint például a különlegesen pihentagyúak, fürjviadalokból próbáltak jövőt jósolni, ő az, eljövendő sztoikusoknak agyalt ki megrágni való dolgokat, pedig ezt senki sem kérte tőle, és nem kellett neki semmiféle tervet teljesítenie, csak úgy élvezetből törte az agyát, arra sem volt szüksége, hogy az életéhez szükséges okosságokat külföldről beszerezve feldolgozza, és mindenféle lerágott maradvánnyal etesse katonáit, mert ő maga volt a császár, hatalma megtartásához nem is kellett használnia rengetegnagy tudását, nem volt nehéz rájönnie erre a pofonegyszerű dologra, és ha kikezdte is birodalmát a betolakodó sok barbár nép meg a pestis, eredményesen védte császárságát, miközben magamagát leigázhatta, kordában tarthatta, kemény, fejet fájdító munkára foghatta, hogy egyszerű köntösbe bújtatott eszméit lélegzetelállító, exportképes mondatokba csomagolja, az ember most is csodálkozhat azon, hogy micsoda kereslete van Marcus Aurelianusnak az azóta százazrek által próbált világpiacra.

Milyen igaz, hogy már réges-rég mindent megírtak, nincs új a nap alatt, és mégis, nekem is fáj, hogy nincs szükség a gondolatainkra. Ha volnának eredetinek tűnő, mutatós gondolataim, akkor sem kellenének a kutyának sem, mert úgy tűnik, évezredek óta a gondolkozásról leszoktatni akarják a népet, és aki, mint a nyájtól elcsámborgott, szelíden elhúzódó állat, külön utat próbál, fenyegető ordításokkal, korbáccsal, kutyákkal, temérdek erőszakkal terelik vissza a robotolásba, a semmittevésbe, így lesz a jó polgárból egész életét kitöltve lusta állat, újat próbálni rest, mások utánzásában kimerült átlagember, amilyen magam vagyok, ha összegyűjtött könyveimből időnként nem meríthetnék, hogy a jó gazdaasszonyt utánózva, az örökké éhes, folyton szemet keresők, az állhatatos csipegetők elé szórjak valamennyit az általam nyert okosságokból. A gazdaasszony kézmozdulata csupán az enyém, és talán még az az érzés, amit a sok fényes, erőteljes, duzzadó, szépséges magok iránt érzek, szeretem a legaprócskábbakat is, mintha magam teremtettem volna őket, isteninek érzem ilyenkor magam, az alkotó élet pillanataihoz hasonlatosak ezek az elbódulások, pedig kijózanodva tudva tudom, hogy üresen tátongó kalász, összeszáradt, magában penészedett csutka vagyok, annyiszor ismételt önkiértékelésem miatt már nem szégyellem, hogy az egyre hitványodó idő fel-

bontott, és értelmetlenül kipergette magvaimat az ismeretlenségbe, lényem kvintesszenciáját, képességeim rügyeit vesztettem a gondolkodásban való célirányos előrehaladást erőltetve, amely a düledt szemű Descartes szerint a kételkedések folyamatából áll, és az állítólagosan pofonegyszerű önmegismerésből, mindez darab méhviasszal bizonyítható. Számomra ebből csupán a méhviasz virágillata érdekes, ez izgat és az, hogy ki miért gyúrja, gyúrogatja a maga tulajdonának képzelt méhviaszdarabját, pedig hát ez nem tartozik rám, ez mindenkinek a saját baja, s az is, hogy milyen formát akar a maga méhviaszának, hát legyen ez kinek-kinek a tetszése szerint, az illatokat, a gyúrás és gyúródás közben elhullatott illatokat viszont azt hiszem érdemes volna összegyűjtenünk, könnyed elillanásuk az életünkhöz hasonlatos, és mint ilyen, titkos titkoknak tárháza lehet, mert ha valamely titkot egyszer sikerül majd megfejtenünk, bizony, ha tört pillanatokig is, de magunk vagyunk az Isten, mert magunk vagyunk a Változtató, és akkor már a világ nem olyan, amilyen, hanem csak olyan, amilyennek gondoljuk, és én tudom, hogy az ember ahhoz, hogy a jövőbe lásson örökösen a múltjára gondol, innen lépne tovább, ha mersze és ideje engedné, de mert időnk mindegyre lejár, apám is már csak a múltján kérődzik, ehhez és ágyához kötötten téblábol nyakig emlékeiben, addig merül el benne, míg óvatlan pillanatban majd összecsap feje felett minden megtörtént, és újra és újra másként megálmodott, másként elmesélt életdarab. Moslékos cseber minden élet, a szomszédok ételmaradékait belelocsantva is csak disznóknak való a tartalma, egy soha meg nem írt történelmet hizláló bűzös keverék, de apám saját meséitől meghatódva és kipirulva, második életébe kezdve a mosolygós Kanthoz hasonlatos, hiszen épp olyan kék szemű, egykor maga is mindig gondosan öltözött, és megtalálta a hosszú élet titkát. Már senki sem kérdi tőle, hogy miért él, és azt sem, hogy miért élt, mert az, hogy még élet van benne, és előrehaladott kora ellenére oxigént zabál és szén-dioxidot fúj ki magából, akár a megrögzött dohányosok a dohányfüstöt, nos, ez az egész egyszerűen a bölcsesség és a teljes megnyugvás kezdete, mégpedig a keleten termett, újból divatos megvilágosodás nélküli, a nyughatatlan, minden lében kanál ember semmittevő istenné változásának bevehetetlen kaptatóján, ami miatt aztán már nekem kell spekulálnom a rám hagyott üres boltban, hogy a hatalom által zsugorított agyammal megértsem Platón ideáit, fölfogjam Arisztotelész istenségét, bekebelezem Spinoza szubsztanciáját és ráadásul kellő figyelmet szenteljek Démokritosznak, Aquinói Szent Tamásnak, Schopenhauernek, Descartes-nak, Kantnak, Hegelnek, Marxnak, Nietzsche-nek, Janus Pannoniusnak, Senecának, Dávid Ferencnek, Bethlen Gábornak, Szenczi Molnár Albertnek, Köteles Sámuelnek, Einsteinek, Wittgensteinek, Lukács Györgynek, Hamvas Bélának, Bretter Gyurkának, Konrád Györgynek, Mészöly Miklósnak, de Király Ferenc nagybátyámnak és más hozzá hasonló nyugdíjas susztereknek is, akik gondolataikkal nálam tolakodnak, feneketlen kutat ásnak bennem, hogy a nyugtatóan friss, hús, tiszta vizet igyam, a magam vizét, amit begyűjtöttem és ezer apró próbakövön átszűrtem, kimeríthetetlen kútból valónak képzeltem, és valóban az, mert már a második emberöltőnyi ideje, hagyom és irányítom mélységébe a föld alatti kristályforrásokat, a zavarosan hömpölygő folyókat is, melyek hatalmas tudástengerekkel tartanak kapcsolatot. Tudatalatti vizeimből iszom végeláthatatlan hajózásaim alatt, és itatnám az egész szomszédos világot, másként miképpen őrizhetném kutam vizének frissességét, sajátos zamatát, tisztaságát, üdítő erejét, csak vigyék, csak használják, padkameleg-anyák bársonyos melléből csordogáló tej kínálja így magát, amikor már a potyások is Leight Colával veszik be a napi fogalmazás-fogamzásgátlót, nehogy felmenjen a vércukruk a még el sem kezdett töprengéstől.

Nagy zűrzavaromban kutam fix pont, ahonnan kimozdítanám a jelent, de kötnek a bölcsességek.

Primum vivere deinde philosophari.

Ezt ismételtetik a gondolkodók, és ha ezt is komolyan veszem, akkor is csak sírok és nevetek, és apránként kiiktatom hétköznapijaimból a spinozai megértés vágyát, megfeledkezem a tartalomról, hiszen mindenféle csupa üresen tátongó kereteket látok magam körül, a sablont felkenték minden dolgok királyának, miközben azért a történetek ellenére minden áldott és áldatlan reggel felkel a nap a püspöklilazordhideg hegyek mögül.

Ha nem látjuk is, hisszük!

És az elmaradott országok háztartásának megfelelően dél felé megkapjuk a napilapot, amelyben azt mondják minden meg van írva, és csak bámulom az újságot, miközben hangyaseregként szerteszétnek gondolataim, az első, kicsi ügyes, fényes-fekete szorgalommag valahonnan halványkék, frissnek kikiáltott, valójában tartósított kakukktójt cipeli, benne Mr. I. B. Watson úgy vélem direkt nekem címzett üzenetével:

Állítom, hogy nem gondolkodunk, csak beszélünk!

Van gondom elég, vitám végtelen akár a bánatom, amelyet a nem igazán lét apró szüneteiben érzéstelenítés nélkül, hideg ecetes ollóval szoktam kioperálni magamból, mert engem nem fogadnak be semmiféle tisztítóba, olyan nemes anyagból vagyok, amely nem bírja a közönséges maró anyagokat, a lúgos légkört, minden rám erőltetett kavargástól szédülök, lúdbörözik a hátam és hányingerem van, miközben kivasalnak, jó gyapjúhoz hasonlóan összeugrom, és otthonról kapott büszke dacosságom is éppen elég ahhoz, hogy ne tartsam a forró vassal belém erőltetett élvonalat, tompa fájdalommal, fájdalmas nyögések nélkül, mindhalálig összeszorított ajakkal szétszakadnék a különféle erőszak miatt, és valamely enyhe fuvallatban könnyű, színtelen porként feloldódnék, vagy kocsonyás péppé válnék, miként a tudománytalanul fantasztikus filmekben szereplő, messziről jött idegen, aki egy jobbegyenestől kirepült a repülő csészealj nyitott ajtaján, otrombán puffant az európai porban, amellyel elkeveredve ezüstös hamuvá vált, beteljesült rajta a mi emberi sorsunk, látjátok feleim, ha gondolkozunk is.

...isa por és chomuv vogymuk...

Ez a hittelt hitt végünk.

Beszélünk-e eleget erről? Bizony, nem eleget. Szövegeink örökké másról, mindig egészen másról szólnak, és nekem úgy tűnik, hogy évezredek óta hiába gondolkozunk és hiába mellébeszélünk, csakis a port kavargjuk és a sokéves ködöket, az erőltetett eszmezápórokat, melyek után por, köd és fölöslegesen indukált villamos erőmaradékok ülepednek az agyunkban, így aztán egyre szürkébb szürkeállományunkkal nincs mit dicsekednünk, mész és ész keverékét többnyire feleslegesen kivagyiskodva hordozzuk fénybe, elismerésbe fürdetve-mártva, kiskacsák megmosolyogtató bukdácsolásával a lét fodros mélységei fölött fölöslegesen lebegtetve a százszor és milliószor kérődzött, alapigazságnak kikiáltott fantazmagóriáinkat az egy és igaz törvényt ismételve a dolgok megfoghatóságának ígézetében

... isa és nöm iggy ember mulchotja ez vermöt...

Hiába kerülgetjük, végleg el nem kerülhetjük, talán csak azért élünk, hogy félelmünkkel küszködjük, gyönyörű küzdelmeket vívjunk önmagunkkal, nagyszerű és tökéletes tragédiánkat megpróbáljuk az utánunk következőkre örökíteni, beleírni az arisztotelészi hagyatékba apró katarzisaink sorát, akinek pedig elég esze van ahhoz, hogy legyőzze magában az örökösen felhorgadó végtelenségbe vágyódást, olyan nagy hirtelen megy el, a szemét is elfelejti lehunyni, befelé nézését is megszünteti, és az arcára van írva a csodálkozás, mert minden félelme, amelytől egész életén át olykor hangtalanul is vinnyogva szenvedett, szempillantás alatt szertefoszlott, halálunk másokban okozhat sistergő fájdalmat, ha nem másért,

talán azért érdemes élnünk, hogy az ismeretlen túlvilágtól való félelmünk aplotalanságáról legalább egyetlen egyszer, bizonyára az utolsó lehetséges alkalommal megbizonyosodjunk.

Műveljük a magunk kertjét!

Hirdette ezt egykor az ifjabb Arouet, a király pedig, még ha Ferenc nagybátyámról van is szó, maradjon a kaptafánál, mert különben:

Nem mi tapossuk szét a gyalázatot, hanem a gyalázatos tapos szét bennünket!

Korán reggel ez igazán jól hangzik, de hangosan nem mondom ki, magamban érlelem, inkább csak kimosolygom a világba, így is lehet kommunikálni a bölcsesség magasabb fokán, nem jó az, ha akárki belénk láthat, néha a kutyám előtt is titkolnom kell okos könyveimből összekapart gondolataimat, amelyek aztán mintha képzeletbeli videokazettáim valamelyikéről peregnének elő az agyam belseje felé fordított titkos képernyőre, hogy könnyed egymásutánban kötődjenek képnnyelven írható feszes mondatokká valamely ismeretlen rendező szeszélyes utasításai szerint, és sok gyönyörűsége órán át lekössék szabadságtól megrésze-gült figyelmemet, a kitartó magamra figyelés rabjává tegyenek, lassanként minden álomom belengjék, és az erre figyelés nehéz terhét örökösen rajtam hagyva arra késztesse-nek, hogy további titkok után kutatva izzadjam, akár ott a toronyban azok a furcsa, örökmozgó fekete madarak, amikor szavakra és jelekre szétszedik szövegeinket, amelyeket néha a génjeimben rejtőző makacsságból újra és újra sikerül összeszerelnem használható gondolatokká, jóleső érzés tölt el, úgy érzem, magam is születhetnék a világban szerteszét heverő diribdarabkákból valami használható új csekélységet, egyik-másik nagy gondolatot kiegészítő vagy kiteljesítő apróságot, útmutató részigazságot, kicsi pallókat holmi értelemkupacok között, fénynyalábo-kat, amelyek a tudás sötét zugait nemhiába pásztázzák, hogy az odafigyelők hirtelen felkiált-hassanak, mint vakságuktól szabadult szerencsétlenek, az éjszakából életre katapultált fecskék, a megvilágosodásuk pillanatát megért szentek, amelyekhez hasonlóan érzem ilyenkor magam. Hiszem, hogy része vagyok a reggelnek, a meggátolhatatlan derengéseknek, melyet megtoldhatok álomkönnyű mosolygásom alig érzékelhető rezdülleteivel, és Oszkár létörömtől vidáman gyorsuló farkcsóválással, feszült mereven figyel engem, szemhéjam álmos-lassú mozdulatára pacsit adó mellső lábával tétova, simogató mozdulattal közelít felém, krónikus kialvatlanságom ellenére pillanatokig derűs minden körülöttem, barátságos puha fények villannak környékemen, a levegő telides-teli van kankalinsárga fénytócsával, a fehér izzás előtt másodpercekig ilyen a sziporkázó csillagszórók fénye, a magnézium-villanásban felajzott, a családi emlékképhez beállított társaság tört pillanatát idézi, amikor lélegzetvisszafojtva még a fényképezőgép lencséjébe néznek, és a színes gyertyák szétszórt olajos fényfoltjai újra emberibbé mossák az arcokat, az erőltetett öröme feszült ábrázatok a valóságost közelítik, a pillanatnyi csönd képzeleten felül kitágul, szférák édesbús zenéje zeng, a régóta epedve vágyott, mindent feledtető, szórakoztató szerenád, ilyenképpen, ehhez hason-ló hangulatban születhetett valamikor a mi világunk, és minden tiszta reggelen így születhetne újra, ha a kinti idegen és akarnok gondolatok nem tolakodnának agyunkba, ha tudatunkig jutna isteni képességünk kipróbálhatóságának gondolata, ha nem hessegetnénk el mindegyre a teremtés kényszerét a génjeinkbe iktatott parancsok.

Kelj fel és járj!

Indulj!

Siess!

Gondolkozz!

Mozogj!

Tedd, amit tenned illik!

És félj!

Vigyázz, máris elkéstél, lemaradtál, félre léptél, eltékozoltad időd és életed, a nagy leszámolás ideje a következő pillanat, amikor nyüszítve bánod, hogy az időt haszontalanul töltötted és másokkal együtt *barmok gyanánt, dicsőség nélkül fogsz az életből kimúlni*; és a hű eb felelősségedet feledtető vidám farkcsóválással emeli lábát, simogatni, az emberségesnél is mélyebb érzésből megérinteni akar, pillantása tele felemelő bizalommal és reménnyel, hogy gazdájában megértésre talál, *értelmes lény vagyok, érzelemmilliárdos lélek*, harsogja őseinktől örökölt metanyelvén, és engem magyaráz százféleképpen.

*Lehetnél unalmas útszélen bárgyú búrján, focipályán örökösen visszanyírt
közönséges fűszál, ritka erdőben megszámlált fa, elcsapott gondolat, elhallgatott
keserűség, élet és halál közötti meg nem hallott sikoltás, világűrbe kicsapott üzenet.*

Tudja, hogy még lehetnék akárki, mindennél többnek hisz, talán még istennek is, aki úr mindenek és maga fölött, oldalra hajtott fejjel, jóságosan néz rám, bizalma bizsergető, hiszem, hogy élek.

Vagyok, mint minden ember fenség!

Oszi visszaszorított ultramagas hangján szól hozzám, cipőpaszta-fekete nedves gomb orra finoman megremeg, ötkilós igyekezet megfeszült teste, hogy megértesse magát, és mi csodákban is hiszünk, valóban értjük egymást.

Mozdulj, kérlek, régóta egyedül vagyok, magamban küzdöttem át az éjszakát, a szekrény fenyegetően magaslott felém, könyveid egykedvűen hallgattak, unom az esti csontot és egyre ijesztőbbek a kintről beszűrődő hangok, a fény és az értelem már újra nappali, szaladnom kell, hogy lássam, valóban határtalan-e a világ, pisilnem kell, fák törzsén, bokrok alján, házak sarkán, rozsdásodó kocsik álomszuszék kerekein apró spriccelésekkel kell felülbélyegeznem függetlenségemet fenyegető, a területemre betolakodók szagos jelzéseit, beleszagolnom kell a világba mindenféle tájékozódás végett. Ugorj, pattanj, gyere velem! A hajnal óta harmatos fűben felgyorsul lélegzeted, a messziről eléd siető folyóban meglátod majd az arcod, fák közötti szűrt levegőben vár reád egy elviselhető gondolat, egy tűrhető mondat, egy valóban szép szó, amivel talán újra kezdhetsz valamit.

És azon kapom magam, hogy újra hiszek a kutyámnak, mozdulok, reménykedve kelek, sietősen öltözöm, papucsban nekivágok a százszor kiismert világnak:

Kiben higgyek?!

2. A torony

*Maga még nem filozófus?
Sebaj! Csak az akarjon lenni.*

(Bartók)

Ülök a toronyban. Szobámban valaki kicserélte a berendezést, régi patinás íróasztalom helyett apró, lakkozott nyersfaasztalkán számítógépem alig hallhatóan zümmög, dorombol, mint a kismacska, akit csupa hízelgésből és nőies érzékiségből alkotott a Fővarázsló, hogy legyen az embernek miben gyönyörködni öregsége szürkére koptatott napjain. A képernyőt kímélő időben nevemet táncoltatja, különféle színárnyalatokba görgeti és nyúzza valamiféle fifikás beállítás, mozgó réztábla utánzat a kapum fölött vagy alatt, ahova munkaidőben besétálok.

Nem, ez így nem jó.

Ez a szépképű valami mozog, lüktet, emlékeztet, sok mindent elvégez helyettem, akár egy jó feleség. Azt is csinálja. Ha akarom, mutatja is, előlről, hátulról és orálisan, és sokféle fekvésben. Nekem ez sok, gombnyomásra odébbáll. Szófogadóan. Ilyenek voltak a férfiak a matriarchátusban. És ilyenek lesznek az új évezredben nemsokára, amikor majd gyereket is szülnek. De még nincs teljes nőuralom. Még nem egészen nyílt a nőuralom. Már sokpróbásan működik a mesterséges megtermékenyítés, a testi örömök kielégítésére a nők kifogyhatatlan ötleteket is szülnek. Ha, mint svéd földön, továbbfejlődik a megbízható mosogatógép gyártás, a férfi a családi otthonban, csak egyike lesz az önkiszolgálókban gusztusosan csomagolt millió közszolgáltatási cikkeknek, és a nők finom ujjacskáikkal és kihegyezett megérzéseikkel kedvükre válogatnak majd közülük.

De addig mindig is lesz nő minden dologban.

Minek nevezzelek?

Debella legyen a neved.

Mutatnom kell egy kis jó modort, bemutatkozom.

Mondjuk, hogy Féljó Jenő vagyok. Nem bánom, hogy mostanában nyugatiasan csak keresztnevemen szólítanak, mert az idők folyamán vezetéknemem elavult, már nem félek, nem vagyok Jóóóó sem, még csak Jó sem vagyok, nem is akarok jó vagy rossz lenni, megyek az utamon.

Persze, hogy ezt is mondta már valaki. Merthogy nincs új a Nap alatt, és a közhelyek alatt is csak egy Nap süt, egyszer majd ezért is fizetnünk kell. A Mennyei hivatal majd benyújtja a számlát, arról, hogy ki mennyi ideig ténfergett a Nap alatt, és miként használta fel a fentről kapott energiát a földön. Szóval, felelősséggel kell élnünk és munkálkodnunk a hangyákhoz hasonlatosan, akik tudják honnan, hová és merre, meg hogy miért. Igyekezzünk tehát felsőbbrendűnek mutatkozni.

Minden áhítozik erre a jelzőre, a hangyák, a csúszómászók, a marhák, a szőkék és a melegék is lehetnek felsőbbrendűek, csak az Isten nem lehet, mert neki más jelzők dukálnak. Kíváncsi vagyok, hogy munkanélküliségként, miként tartja meg ezt a különlegességét. Ha nem dolgozik, nem is eszik. És mivel még kedvenc eledelét sem említik a hívők, isteni étkekről pedig csak

nagyon drága szakácskönyvekben olvashat az ember, tehát nyilvánvaló, hogy a legfelsőbb Hatalom nem dolgozik.

De a világ eddig is úgy ment előre-hátra, hogy a hangyatermészetűek dolgoztak.

Ebben is lehet némi hiba, no de miért éppen ez menne jól?

Dolgozni kell, csak az örökös bizakodást tudnám feledni.

Furcsa jelszót dédelgetek:

Ne hagyjunk fel a csüggedéssel!

Bátorítanunk kell egymást, emberek!

Debella, segíts!

A képernyő mögött, sorra nyitható ablakokban őrzöm szövegeimet, azt írok, amit akarok, ami éppen az eszembe jut. (De Bellának az van az eszébe, amit belé teszek, akkor igazán szép, ha van benne valami, valami férfias, ha nem piszkálják, mindent megtart jó emlékezetében.)

A brigádvezető már rég nem zaklat, a változások idején elment vállalkozónak, törökök által csempészet cigarettát forgalmaz, sok pénzre vágyik, villát épít a város déli hegyoldalán.

- Fél... - mondja ki félig a nevem.

Vele nem vitatkozom.

Most már nem érdekel az írás terjedelme, nem szolgálatból írok, hanem csak úgy magamnak. Olyan ez, mint amikor a szaunában a testemet borító bőröm milliányi kicsinyke kapui megnyílnak, és kitüremlik belőlem a bensőmben hánykolódó, sokszor életemet keserítő, nemegyszer titkolni sem érdemes, piszok, avas zsír, és az elhasznált gondolat, amely összesűrűsödve bennem pusztító méreg, közérzetemet bántó feszültség.

- A talpában gonosz csomók vannak - jegyezte meg a vak gyúró, és rendre eldörzsölgette, szétkenegette az összes alkatrészeimnek megfelelő pontokon a leülepedett mérgeket, hogy a kozmikus erőknek könnyebb legyen belém hatolniuk.

Ott értettem meg végre talpra állásunk elengedhetetlen szükségszerűségét, és a Fiú nyomorékoknak szóló parancsolatát, miszerint járnunk kell. Folytonosan gyúrunk kell a talpunkon található, a különféle testrészeinkbe vezető kiskapuk környékét, hogy testünk bűneinek lerakódásait fellazítsuk, és tiszta emberhez méltóként álljunk a földön.

A szavak pedig lelki tisztaságunk mérgei, azért forgatjuk, gyúrjuk, keverjük ezeket szüntelenül, hogy a lerakódott mérgeket kikényszerítsük lelkünk bejárataiból, és utat engedjünk a felsőbbrendűségünket tápláló érzéseknek. Így szeretnénk emberségünket menteni a kezdeteinkhez visszafelé kényszerítő elállatiasodástól.

Hollók várják mondataimat, hogy szétszórják a torony tetejéről a semmibe. Bizakodom: hullhat egy-egy betűnyi gondolat a termőtalajra, valahol valami mindig megfog, és szárba szökken, virágot nyit és gyümölcsöt terem.

Nekem is lehetne folytatásom.

Nem bánom a brigádvezető távozását, a főmestert sem kell látnom többé, megvagyok magamban, nyugaltság a párnám, tépett múltam sanyarúság a paplan alatt.

Ablaktalan a szobám. Ha kinézhetnék valamely képzelt ablakon, akkor sem láthatnám, de erős meggyőződéssel tudom és vallom, hogy a torony szüntelenül emelkedik.

Szabad szemmel ez nem látható. Ezt a tornyot szüntelenül rakják.

A percnak nincs értéke, csak ha valamiképpen kitágíthatnánk azt.

Így aztán nem is bánom, hogy ablaktalan szobámban ülök, a falakról sokféle formában a magam képe verődik vissza, néha úgy tűnik, valamiféle tükörteremben élek, és nincs más dolgom, mint megismerni önmagam.

Körmölő Szókratész vagyok, és ismeretlen emberek elé tolom Times New Roman betűkkel írt mindennapi gondolataimat, vitára készíthetném őket, ha nem csupán felületesen ismerném a bábaság művészetét, ha a bölcsélet igaz szeretője volnék, nem pedig holmi csapodár, aki néha a saját gondolataiban sem hisz, mert Szókratészt és Mészöly Miklóst követve vallom mindhaláláig:

Tudom már, hogy nem tudok semmit!

És a tudástól terhelten a világot hangyaszemmel nézem.

Szokásaim rög közeliek.

Néha azt sem tudom, hányadik emeleten rovom e sorokat. Elfelejttem menteni csikorgó aggyal szült mondókáimat, a számítógép éhesen felzabálja, eltünteti tudatalattijában.

Magamat sem menthetem (el, meg?) ezért, az emberi lét beláthatatlan mélységű történelmi kútjaiban valószínűleg épületesebb gondolatok is elvesztek, mert a szellemieket sohasem elége tisztelő, másokra alig figyelő, mindig is roppant gyakorlatias világunkban, réges-régen, és ma is, örökösen csak enni, lötyögni és kefélni akar a legtöbb ember.

Tessék csak megijeszteni őket, egy kicsikét a halálukkal megrémíteni, akkor mindjárt beléjük száll az ájtatosság. Külszínük akarnokságuknak megfelelően valamiféle elmélyültséget tükröz, szobor pofát vágnak, mint a nagyon erős emberek, de sunyiság lapít a bőrük alatt, vagy oktalanságukkal vegyes félelmük kivagyiságot szül, pattognak, mint kecskeszar a deszkán, kapkodnak valamiféle hit után, belefogódznak mindenféle bűnbocsátásos tanokba, pedig tudniuk kellene az igazságot:

Ami a hit szerint igaz, az lehet az ész szerint hamis.

Avicenna sem volt éppen bátor gyerek, amikor ezt így felemásan leírta. Ahelyett, hogy arról papolt volna, hogyha megáll az ész, csakis a hit segít.

Ennek is reánk maradt a veleje, mert ember legyen, aki elfogadható hitet talál.

Egyelőre csak az erős hitbeli hitnél tartunk, azt erőltetjük néhány ezer éve.

És szegény Szókratész is hiába gyöngyözte tar koponyájából az

Ismerd meg önmagad!

aranyköpést, már akkor káderes világ volt, mindenki leginkább a mások titkosabb titkára volt kíváncsi. A botor emberiség ma is azt hiszi, azért sokasodik, hogy valaki vagy valakik uralkodhassanak a nép fölött, pedig még ott sem tartunk, hogy magunkon valamiképpen úgy uralkodjunk, mint a spártaiak testi erejükön, a szerzetesek a test örömei fölött és a megszállottak eszméik fölött. Vannak olyanok is, akik még azt sem tudják megállni, hogy magukat ki ne röhögjék, amikor újra és újra valami balfácánságot elkövetnek.

Márk erősködik valahol, hogy gyermekként kell elfogadnunk Isten országát, különben semmiképpen sem megyünk be abba. Nagy igazság. Benne van ebben az is, hogy gyermek-betegségünkől még nem gyógyultunk ki.

Persze, Szókratésznek ehhez nem sok köze van, hanem mint sokan másokat, őt is az államrenddel való szembeszegülésért ítélték könnyű halálra éppen kétezer négyszáz esztendővel ezelőtt, és akkor megment az ő okossága is, mert hiába gyakorolta az önmegismerést, végül a méregpohár mellől az államhatalom felmentését is el kellett prédikálnia, a halált rendkívüli nyereségnek hirdette, a jövőt, amely mindnyájunkat izgat kissé, egyetlen álom teli éjszakának hitte. Bölcs emberünk ítélethirdetés után még valamennyi időre kiállhatott a sokat látott patinás térre, és néhány szájtáti ácsorgót arra biztathatott, ha embernek akarnak maradni: *legyenek jók*.

Unalmas lehetett a szövege, az ilyesmiken ma már csak az olvasni sohasem rest bölcsész-hallgatók gyötrődnek vizsgák előtt. Azóta sem sokan akarnak jók lenni.

Tudta, bizony tudta ezt az agorán száját hiába tépő eszmebajnok, ezért az egyszerű és éppen azért nagy igazságokra sohasem kíváncsi népséget bosszúállásra biztatta.

Hinnünk kell Platónnak is, aki lejegyezte tanítómestere szavait, miszerint: Szókratész arra biztatta a polgárokat, hogy majd úgy sértegetssék felserdülő fiait, ahogyan ő sértegette őket. Platón nem állhatott az akkori államrend szolgálatában, különben nem képzelt volna új államot, amelynek erényeit alapos és szórakoztató vitában nem hagyta el valahol a Feledés mezején, hanem írásba foglalva könyvtári kosaraiban bocsátotta vízre, hogy gondolatáradások idején az érdeklődők kikötőibe is jusson belőle.

Szókratész volt az apám.

Nem jegyezte fel a történelem, hogy hányszor itta ki a méregpoharat. Legutóbb a múlt század közepén, amikor a régi szokások elhalványultak, ítélet nélkül, sunyin csempészték a kifőzde asztalára azt a poharat, amit nem a halál tudatában, hanem nyárvégi szomjúságában, a kissé elsózott pörkölt után mohón fölhajtott. Az öregség küszöbéhez illően kopaszodott, és maga sem volt híjával az olyan közmondásoknak miszerint:

*Húz az öreg az öreghez!
Egyik holló ne vájja ki a másik szemét!
Hasonló a hasonlónak örül!*

Kiszálláson volt. Akkoriban a „nem így akartuk” mellé olyan igazságokat mondott mindenféle gyűléseken, amely sehogy sem tetszett a hatalmaskodó államnak Sietős útjain is utána-utána szalasztottak egy-egy küldöncöt, aki köpenyegét hátulról megfogva figyelmeztette, hogy a hallgatás illendőségét az osztályharc szellemében betartsa. De ő nem azért vándorolt ezer esztendőket, hogy korunkba érve az igazságosságot a silánysággal felcserélje. A poharat kiitta, búcsúját fekete sárgaságban kórházi ágyán elmondta, de csak félig halt meg, amennyiben az orvosok lemondtak róla, és házi fogságában betegsége béklyóit csörgetve élt még négy évtizedet.

Nem hiába.

Halászott a folyókban, sakkozott a szomszéddal, aki aztán jobb játékosársat keresve az Ígéret melegebb országába távozott.

- Amíg magának sakkot adok, maga engem nem bánt! - figyelmeztette Szókratészt, vörös bőrhaját hátrasimítva Zöldnagy úr, aki azt sem bánta, hogy időnként sakktársnak szólítják.

Okos ember volt. Idejében visszatért ősei földjére, hogy ott is idegenek között, - idegenként - hazát képzeljen magának, és végül hazátlanul sirüljön ki a mindannyiunk számára egyetlen életből.

Négy évtized alatt sanyarúbb lett a világ, fordult is az idő kereke, de Szókratész lelkesedni már csak magáért lelkesedett. Megpróbálta meggyőzni a környezetét, hogy volt valaki. De nem a város főterén sétálgatva mondta szövegét, hanem szobakonyhában borsóként szórta a falakra, környezetét kényszerítette, egyszer szemdörzsölésre, máskor háryjánosos prűszkölésre, elnéző álmélkodásra, míg aztán besöpörte mondandóját egy vastag irattartóba. Azóta is ott őrzöm ezt a paksamétát könyveim között, éppen a *Platón állama* mellett.

Valahogyan kiegészítik egymást.

Amikor a kétezredik emeletet ácsoltuk, mondhatom, ment a munka, egy frissítő fuvallat hajtott, korszakváltásnak neveztük cseperedő hitünket.

Módszereink a lehető legkorszerűbbek.

Valahonnan a mélyből kapjuk az anyagokat, itt-ott igazítunk rajtunk, mert minden emelet korszerűbb kell, hogy legyen az előbbinél, félünk a maradiság vádjától, amit ránk kennek a fiatalok, pedig az ókori bölcsességek nélkül meg nem lehetünk, a felgyorsult idő nem enged minket elmélázni, rohanunk a forradalmakba, hajtjuk magunkat, miközben az olyan egyszerű kérdésekre sem tudunk megnyugtató választ adni, hogy mi az igazság. Azt, hogy nincs ilyen, már mondták néhányan, de milyen a polgár, nem hisz a saját szemének. Elképzeltük az igazságot, és nagyon szépnek, jónak képzeltük, olyannak, mint a legfőbb, a legnagyobb, a legelőbb való Istent, a mindenben tökéletes édent, a mennyországot vagy a kommunizmust. Kipróbáltuk az utóbbit? Még közelébe sem érhattünk Ez a kísérlet csak arra volt jó, hogy néhány parányi halandó nagy nevet faragjon magának, hullahegyekre mászva isteni magasságokba képzelje magát. Az emberiség egyik balga kísérlete volt. Nem sikerülhetett, mert dolgaink ilyenek, a tökéletesnek hitt elképzelésen fellelkesedve naiv milliók hittek benne, de a gyakorlat mindig nehézségbe ütközik, mert képzeletvilágunk aránytalanul gazdagabb alkotó kedvünknel, tudásunknál.

Az előbbit kellett volna, a paradicsomot?!

Ahhoz, hogy megvalósítsuk a paradicsomi létet, az egynek hitt és nevezett Istent is, láthatóvá kellene tennünk.

Ezzel a képtelenséggel több ezer éve képtelenek vagyunk megbirkózni.

Örök igazságként naponta kikiáltjuk létezését, és eljövendő lakóiként bebarangoljuk olykor gyönyörűnek képzelt tájait, azokat a csodaszép tiszta szobákat, ahol az erkölcs, az igazság, a mélyen emberi jószág a maga szüzességében leledzik, és ahol a szeretet örökké nyíló, tűzpiros virág.

Hisszük, képzeljük, akarjuk, hogy legyen hitünk.

Hit, remény, szeretet!

Egy töről fakadt virágok szédületében keressük a magunk megismerésének módját, de nem találjuk, mert a szokások nem engedik, hogy magunkban vájkáljunk.

Fáj ez nekünk, embereknek.

Így aztán pótcselekvésként másokban vájkálunk, nekik fájjon, miközben igazságnak mondjuk, ha barátainknak jót, ellenségeinknek rosszat teszünk.

Szókratész mondta ezt, és Polemarchos elhitte.

Ó, hányszor voltam én is Polemarchos!

És dühös elszántsággal kerestem a mindig ádáz ellenséget, szigorú bírāja voltam az igazságtalanoknak, az igazságtalanságnak. Úgy gyomláltam ezeket véresre sebesült kézzel, mint anyám, amikor sűrűn kövezett udvarunkon szitkozódva irtotta a gatz, és a gatz is lebíró, szépségével mindenhova betolakodó, minden beborító, a macskakövek között is viruló, több színben is pompázó, húsos dísznövényt, valamiféle árvácskát, amiknek erdejét késsel és körömmel is nehéz volt gyökerestül kipiszkálni (ezért neveztük körömvirágnak) a nem tudom miért, mindig tisztának óhajtott udvar talajából.

A szép is lehet unalmas és hazug.

És a szép hazugságok, akár udvarunk élődi virágai, minden évben meg többszöröződnek, mert az igazságtalanságok magvait szertesórja a szél.

Magam is az érthetlenség keresztjén szenvedve, sehogy sem értem, hogy az igazságok gondolatfolyamaiban az olykor szép formásra csiszolt, keménységükkel biztató alapköveket is miként képes ellepni, eltakarni, láthatatlanná tenni azt a sok szemetet, azt a sok elloccogott félgondolat-burjánsereget vagy kicirkalmazott kocsonyás, üres szóvirágot.

- Meghalt Mátvás király, oda az igazság! - figyelmeztetett Szókratész, amikor városunk főterén időnként körbejártuk a lovas szobrot.

- Meg bizony... - mondatta velem az igazságtalan élet, de ma sem értem, miként születhetett városunkban az igazság.

Született.

És meghalt Bécsben is? Mert nem tudjuk: megölték, megmérgezték, vagy csak egyszerűen visszaadta lelkét teremőjének?

Miért nem támadt fel harmadnapon? Fölment az egekbe?

És igazság-lyukat hagyott a földkörül lebegő láthatatlan tudásrétegben.

Miként az ózonlyuk, ez is egyre növekszik, mert a tudatlan emberiség igazságtalansággal örökösen szennyezi a világot?

Mit kellett volna helyesebben cselekednie az én Szókratész apámnak? Hagyta volna a mennydörgést, a villámlást másokra? Hallgatott volna megértően, amikor a szövetkezet másik két vezetője összetévesztette pénztárcáját a közösség pénztárával?

Az igazság az volt, hogy loptak.

Ezt finomabban úgy fogalmazták Szókratésznél igazságosabb barátai, hogy „megszédültek”. Néhány nyugodt esztendő várt rájuk, a meglévőnél sokkal szűkebb és cicomázatlan lakhelyen. Egyikük kiszabadulásakor levélben jelentkezett az igazságos embernél, haragot nem mutatott, csak megbánást.

És Szókratész mellett magam is úgy éreztem, hogy az igazságos ember jelleméhez tartozik: büntetéssel sem árthat bárki fiának.

Anyám ősanjai megérzéssel ellenségeinknek sohasem sem ártott, de könyörtelen volt a hozzátartozóival szemben. Valahonnan felhatalmazása volt arra, hogy a saját véreit, a családjába tartozókat, szigorú szavakkal vesszőzze, tört döfjön lelkükbe, eleven agyukban kergetőző gondolataik húsába vágjon.

Azért tette, tehette ezt, mert minden ilyen tettével magát sebezte. Fájt neki minden helytelenségünk, rosszaságunk, igazságtalanságunk.

Azon aztán gondolkozhatott volna a legelső Szókratész is éppen eleget, ott az agorán sétálgatva, tógáját meg-meglebbentve, amíg valamely lovas fáklyaversenyre várt, hogy a legigazabb valóságos igazság mindnyájunktól elsősorban a magunk átértékelését követeli, hiszen úgy kell igazságosak lennünk magunkkal szemben, hogy másoknak rosszat ne tegyünk. Így van ez, hiszen mióta eszünket tudjuk, nekünk is fáj az élet.

És nem mástól, hanem a magunk tisztázatlanságától fáj.

Egyébként, az igazság, nem tudom hányadik napon, milyen alkalomból, de feltámadt. Csodásan működik.

Azt is tudom, hogy bennem is van belőle.

És a torony szüntelenül emelkedik

A legfelső emeleten gyerekeink dolgoznak. Azok, akik utánunk jönnek, utánunk következnek. Ha igyekszem lépést tartani, velük maradhatok, elnézik tétovázásaimat.

Egy mosolyba faragott arcú fiatalember, valamiféle önkéntes vidámságfelelős nagyapáktól rámaradt bölcsességgel biztat.

- Jó az öreg a háznál..., - mondja, és a számítógéptermet - zümmögésével, villanó fényeivel és élelmes vírusaival - megelégelve, a toronyban elszaporodott riszáló helyek egyikére csalja társait. Az ajtóból visszaszólva fejezi be a veretes okosságot: - ...ha nincs baj, hát csinál!

Röhögéselek magam is.

- Menjetek csak - szólok halkan.

- Majd összebabrálók egy-két dolgot, amihez a ti türelmetek még nyers, mint a hirtelen készült lucskos káposzta, amit hiába forgat az ember a szájában, íztelen, éhségünket sem csillapítja...

Mintha örökké egyugyanazon körben forgolódnánk. Nem szabadulhatunk a sablonoktól, a beidegződésektől, amelyek évezredek óta követnek, csapdát állítanak, amelyekbe rendre beleesnek csoportok, csoportosulások, országok, földrészek.

Valaki kitalálta, hogy rendet tart az étrendünkön: hétfőn köménymaglevest ettünk, kedden paszulyt vagy lencsét, szerdán káposztát, csütörtökön répát, pénteken mákos laskát, szombaton krumplifőzeléket és vasárnap húst. Olykor persze meglepetés is akadt az étrenden, dinnye, sütemény, a rokonság ázalék ajándékai, hal, vadászsákmány.

A fél város ehhez hasonló étrendre rendezkedett be. Ezt nevezték polgári életmódnak. Az ötlettelenség gyermekei voltunk.

Okosaink és a hatalom terelgetett ide-oda kedve szerint. Vasárnapi iskolába, templomba, később gyűlésekre, kis csoportokba és röpgyűlésekre is, ahol kelletlenül, mert kényszeríthettek, hozzászóltunk valamely problémának nevezett kérdéshez.

Mindig azt és úgy kellett tennünk, amit és ahogyan mások tesznek.

Így lehettünk jók a világ szemében.

Némely országban igyekeztek egyforma ruhába gyömöszölni az embereket, máshol a divathóbortot erősítették fel oly módon, hogy kicsitől nagyig hasonló nadrágot hordtak az emberek. És olyan világot behálózó élelmezési láncot is kigondoltak, olyan sablon kaját, amit a környezet csillogásáért, apró ajándékokért örömmel fogad az eszméletre még nem ébredt ember. Gyermeteg sokaság tülekedik ezeken a helyeken. Miért van az, hogy az egyenszabású

élelmezés régi formáit mindig visszavágyjuk. Ősanyáink minden bizonnyal azonos nagyságúra szabdalt szarvashús darabokat, lehetőleg egyforma, pirosra sült tűzok combokat, párolt vadkacsamelleket, különféle ropogós madárszárnyakat és maroknyi köleskása gombócokat kínáltak az örökké sietős harcosoknak. A nyereg alatt puhított húsból kiváló hamburgereket készítettek németföldi kalandozásaik szüneteiben. A meleg egy tál étel bevezetése is némi fanyalgással járhatott, az idősebbek sajnálták a parázson sült húsok ízét. Akárcsak a frankfurti virsli bevezetésekor. Akkor is népes volt a maradiak tábora, akiknek kedvelt mindene maradt az apró, leszopogatható csontocskákat, porcogókat is tartalmazó zónapörkölt, amit semmi pénzért sem cseréltek volna fel a bárdal aprított, juhbélbe töltött, kétszer főzött, párosával kínált egyen ízű keverthús-költeménnyel, amit a különféle főtt kolbászok társaságában úton, útfélen, kiskocsmákban és fényes vendéglőkben forgalmaztak. És amelynek csodálatos illata irodalmunkba is bevonult, például Nagy Lajos novellájában éhenkórászait, és a későbbi pesti kisembert jellemezve Csurka István Kettős kolbász című kötetében. A fenséges egyszerű ízek kiszorulásával, a vásári szellem rohamos erősödésével a gyorsétkeztetés szemünket gyönyörködteti különféle cicomákkal, a szánkban pedig gyűl a sablonos műanyag íz.

Akit gyermekkorától erre szoktatnak: szereti, kedveli, ragaszkodik hozzá, mint a gyermek az anyatejhez. De nem mindenkinek veszi be a gyomra az egyen ízű vagy inkább ízetlen kaját.

Ezek aztán elmondhatják magukról: nem értjük ezt a világot.

A régít talán értettük?

Nem értjük egymást már ősidőktől fogva, képtelen vagyok leírni azt a magasságot vagy mélységet, ahova jutottunk, azt a szédületet, amelybe beletehénkedve aprítjuk hétköznapijainkat.

Ha kinézhetnék az ablakainkon, mit látnék?

Lent a mélyben sűrű ködök, tapasztalataink iszapban hevernek, fejünk felett örökölt felhők gomolyognak, mindig csak gomolyognak, a hivatalos szócsövek szerint látóhatárunk tágul, percről percre növekszik. Beláthatatlan beláthatatlanságunk is.

Akik megszokták a fokozatos emelkedést, mozdulatlannak hiszik a világot.

És idő sincs.

Mi magunk vagyunk itt, köröskörül a magunk gondjaival, a magunk rövidre szabott idejével, életével.

Hát ez se szép?!

3. Mögöttes beszéd

Embert keresek.

(Diogenész)

Lássuk csak, mikor alakult ki a mögöttes beszéd?

Évtizedekig szavakat írtam egymás mellé, már az ősidőkben is szóvadász voltam.

Miközben nagy vadakra vadásztunk és elvegyültünk a gőzölgő ember-dzsungel sűrűjében, az örökös éhség csikorgásával gyomrunkban fenevadakat utánzó hörgésekkel bátorítottuk magunkat.

- Süűű! - ordítottam, biztatva társaimat, amikor rávetettük magunkat a toronyállatra.

- Szüűű! - visítottam néhány évszázaddal később, amikor előrehaladva bonctani tanulmányaimban rájöttem, hogy az állatvilág jó része szíves teremtmény, oda kell ütnünk, szúrunk, vágnunk, ha gyorsan végezni akarunk ellenfeleinkkel.

Később aztán - még mindig legénykoromban - felszedte egy kíváncs lány a lábam nyomát, hogy frissen lopott sárga méhviaszba burkolja, sütőkemencébe dobja és beérje kéjes suttogással:

Úgy égjen a te szíved értem, ahogy elolvad ez a viasz is itten....

A hátsó felén legeltettem a szemem, meghágtam volna szívesen, de ahelyett, hogy tartotta volna magát egy kis ideig, elbódulva kuruzslásával gyógyított.

A változó időben apránként felnőnek bennünk a különféle tudományok és kibokrosodik hasznuk is. Szíven ütünk mostanában is mindent és mindenkit, akitől akarunk valamit, vagy akit élve-halva magunknak kívánunk.

Így aztán szedtem és téptem magam is magamnak élvezetet.

Vadvirágot, és aztán Debellát gyűrtem magam alá, ők éppen csak egy kicsinykét ellenkeztek, húzódoztak, a végén pedig inkább nyomakodtak, és fickándolva bolondoztak kedvemre.

De aztán, családjukkal együtt, se szó, se búcsúzás, továbbálltak, mint az örökké turkáló disznócsordák, akik az orruk után mennek.

Engem is így szereztek meg aztán mindenféle szolgálatra, mert ősidőktől megmaradt szokás szerint, mi mindent magunk készítettünk és építettünk a családban.

A gyerekeket is többnyire magam csináltam, de az irigy asszonyok ezt minden esetben ájtatosan a maguk dicsőségére írták, mert becsületes férfiemberhez illően soha sem tagadtam, hogy az ilyen foglalatosságot szívből szerettem, és nagy élvezettel végeztem, miközben az alattam való fehérnépek sokszor ezt amennyire csak lehetett tagadták, megelégedtek egy-egy kiadós sóhajrással, miközben én a csúcsra hágyva rikoltoztam, sziszegtem, süsögtem, mint a régi jó ősidőkben, amikor a dzsungel szélén az első lyukat saját hússal egy lányfélét belefűrtam.

Ösztönösen cselekedtem, amiről napjaink kisokos biológusa elsődleges szükségletünknek nevez. Olyan nagyszerű dolognak, amelyben egyszerre van jelen a legnemesebb és a legalantasabb, a legszebb és a legviszatasztóbb, a költészet, a festészet az irodalom és a zene legfőbb ihletője, amelyet minden felsőbbrendű állat és növény gyakorol. Merthogy volt annyi

vak akaratos okosság őseim pálcikás sejtmagjában, hogy a jót (az eukariotikust), nem pedig az ezt megelőzőt (a prokariotikus világot) választották.

A szexuális szaporodás előnyeit élvezettel gyakoroltam, és bizony mondom, egyetlen egyszer sem merült fel bennem, hogy utódaimat valamely asexuális mechanizmus segítségével biztosítsam. A magam ivarsejtjeit gyakorta úgy engedtem útjukra a kíváncsú női alfelekben, hogy még istenhozzádót sem mondtam búcsúzáskor, bár rikoltozásaimban mindig volt valami gyöngéden parancsoló biztatás:

Fiaim! Előre!

Vigyétek örömteremtő akaratomat jó anyátok dicsőségére!

A véletlen teremtet.

Dolgom ezen a világon nem több és nem kevesebb, a véletleneket kell élvezettel szaporítanom.

Hogy miért voltam és vagyok néha most is olyan egyszerűen és magától értődően őszinte: nem tudom. Valamit mindenki örököl a múltból, úgy sikerült, hogy ez anyai ágon maradt reám őseimtől.

A mostani Vadvirág, Cicamica és Debella is sűrűn felkapkodja a fejét, amikor tömören kimondom csúnyának ítélt minősítéseimet.

Egy értekezleten egész évi munkánk fölött bájologtak a vezetőség seggét nyalók, akik rámutattak és kiemelték, meg aláhúzták mindazt, amit jónak képzeltek a kitűnő vezetést dicsérve. A gyűlést elnöklő főnök annyira felbátorodott a sokoldalú lakkozástól, hogy a végén engem is megkérdezett, mintegy koronás mattot elérendő, mert ilyen az iparos, nem elég neki az, ami van, hanem a teljes elismerés, az egyöntetű hódolat elnyerése nem titkolt álma. Tömör válaszomra aztán nyomban berekesztette a gyűlést.

- Szar! - mondtam nyomatékosan, és ennek szagát kellett neki elhessegetni a zárószavába kevert mézes-mázosságával.

Rég volt. Tiltja ma már az ilyesmit a kötelező jólneveltség.

- Szíven ütlek! - ordítottuk sok évszázaddal ezelőtt, a lovagkorban pedig emberséget szívlevéllel esetleg megtoldottuk a figyelmeztetéssel:

- Védj magad!

Ma ez másként működik. Áldozatunkat előbb szembemosolyogjuk, vállon veregetjük, körüludvaroljuk, nyaljuk-faljuk, mint az örömlányok a hervadt péniszt, aztán eredeti szándékunk szerint nem rúgjuk tökön az illetőt, hogy hadd hulljon a férgese, hanem hátulról, a más lábával elakasztjuk, félretaszítjuk, sárba rugdaljuk, kicsináljuk, miközben Kedves Barátomnak, Tiszteletreméltó Atyámfiaimnak, Édes Cuncikáimnak és minden egyébnek elmondjuk.

Karóval, pattintott kőszerszámokkal, puskaporos lőfegyverekkel kezdtük, bombákkal, rakétákkal, atomfegyverekkel erősítettük szívünket az egymás elleni hadakozásokban, miközben kidolgozódott - dolgozódott a fene, szépen, aprólékosan, kitartóan sunyin kidolgoztuk az egymás elleni szívtiprásban a mögöttes szó fegyverét.

Olyan ez, mint a vegyi fegyverek. Néha meg sem érezzük közelségét, mert nincs szaga, ellenkezőleg kellemesnek tűnik, elbódít illata, lefegyverez, és amikor ott állunk mit sem sejtve hátulról beakasztanak nekünk.

Vannak, akik így szeretik?

Mindig is voltak ferdehajlamúak. Olyanok, akiknek kifejezetten ez tetszik, és olyanok, akik nem bánják, akik ebből is hasznot húznak.

Ahhoz, hogy ezt a lélekpusztító fegyvert leírassuk, tulajdonságait megismerjük, vissza kellene mennünk az eredetére.

Mikor is kezdődött az emberiség mellébeszélése?

Mikor vált az Ige hazugsággá, a látszatigazság szemfényvesztésé, népbolondítássá?

Vajon lehetetlenségre vállalkozik, aki ezt kutatja?

Szókratész nem olvasta Szókratészt Az öreg, de nem biztos, hogy első Szókratész Platónnál olvashatta volna magát, ha nem kellett volna kiinnia azt a méregpoharat. Bizonyára szép, díszes pohár volt, talán ezüsből és aranyozva, domborításairól valamely szép, kíváncsú és okos istennő mosolygott a huncut bölcsre. De lehet, hogy egy egyszerű kazár csupor volt csupán, amelynek mélységét mérendő hetvenhétig kellett számolnia, mert csak akkor hallatszott ki belőle a csobbanás. A hiábavaló kérdés csobban ilyen kísérteties hangon, mert felelet helyett csupáncsak az évezredek túl gyűrűző hullámkörök némaságát figyelhetjük meg belőle.

Ha az öreg Szókratész botot fogott volna és összetöri azt a csuprot, ma nem sokat tudnánk az ékes szólásáról, talán Platón sem írkált volna halála fölötti megdöbbenésében könyvet róla, amelyet sírkőnek képzelt és állított a mai napig láthatóan szeretett tanítója emlékére.

Bizony mondom, az a pohár vagy csupor nem ért többet a mindenségnél, de a bölcs öreg, vén korára is megmaradt kíváncsi embernek, s hogy megfejtse a halálfélelem titkát félelem nélkül, kiitta a pohár tartalmát, miközben azt hangoztatta, hogy jó emberen nem történhet baj sem, életében, sem halálában. S hogy ő halni indult, mi meg örökké élni akarunk, ő titkok titka után eredt, mi meg ijedt gyermek módjára kapaszkodunk az élet szoknyájába: ez az, ami miatt őt magunk fölé emeljük minden időben.

A halhatatlanság bölcsője ring az okos választás közepében.

Későbbi apám sem olvasott, inkább a maga szövegeivel volt elfoglalva. Csodáltam, ahogyan hajszálpontosan ismétli élettapasztalattal tele szövegeit, családi történeteinek hőszél mindig sajátmagát állítja, unalomig ismételve önmagát, minduntalan példaképünként kívánt elébünk állni, előttünk táncolni, magát mutogatni, mintha nem is Szókratész volna, hanem valamiféle írástudatlan Platón, aki önmaga tanítványa, és valamely ellenállhatatlan ösztönnek engedelmeskedve a saját igazságait akarná mindegyre felidézni és meghosszabbítani nemcsak fiai, hanem unokái unokáinak tanulságára.

Azért sem szégyenkezhetett az öregem, hogy nem olvasta Platont. Merthogy Platón sem hallgatta őt.

A menekülő hallgatóság maradékaként, Platont magam képviseltem, minden végérhetetlen mesedélutánján. De hajlandóságot arra, hogy szövegeit papírra vessem, csak mostanában éreztem, amikor a pergamennél és a papirosnál megbízhatóbb élettartamú, összehasonlíthatatlanul terjeszthetőbb alkalmatossággént eljött a világhálóra kiszegezhető kiáltványok ideje. És most már egyetlen mese sem tolaakodó, de az is lehetséges, hogy a drótposta másik felén ott hallgatózik, szemmeresztő figyelemmel bámul az egész világ. Avagy a világnak ésszel tört része, amely kíváncsiságát feltehetően a Szókratésztől és a paradicsom előtti időkből, isteni génekből származtathatóan a világmindenség legsűrűbb lelki anyagából örökölte.

Nekem sem volt több eszem: elhittem, hogy a sok szépbeszédnek az ikertestvére a nyomtatott szöveg.

Egy alkalommal születésnapjára, amelyet a munkásosztály nemzetközi ünnepének közelében, valamiképpen a volt helyi király születésnapjára jelölt ki a sors, a főtéri könyvkereskedés ünnepi díszben pompázó kirakatából bekértem a történelmi időknek leginkább megfelelő, a könyvüzlet kirakatából mindenféle más olvasmányt bizonytalan időre kiszorító, száznál több példányban pofátlanul tolakodó vaskos kötetek egyikét, amelynek *Materializmus és empirio-kriticizmus* volt a címe. Szerzője az a kecskeszakállas orosz úr volt, akinek micisapkás portréjával, valószínűleg joggal, tele volt akkoriban a világ.

A mi világunk persze, hiszen akkor mást, jobbat nem ismertünk.

Szókratész megköszönte az ajándékot, annyira tetszhetett neki, hogy évek múlva is felvágatlan lapokkal őrizte a könyvespolc sarkában, ahol felesége ronggyá olvasott könyvei: *A fekete vőlegény*, *A réztábla a kapu alatt*, és a *Két fogoly* heverték.

Ezeket és ehhez hasonlókat magam is elolvastam tizenvalahány éves fejjel. Átkoztam is a balesetet, amelyben az orvos felesége halálát lelte, és egyvéleményű viszolygással kísértem izzadság szagú légyottokra az orosz fogságban feledkező magyar tiszt szerelmetes feleségét. Valahogyan nem tetszett ez a fajta a „mögöttes testbeszéd” és az a sokkiráltságú világ, ahol minden uralkodónak megadják azt, ami az övé. A kötelező elérzékenyülésnek is híjával voltam, akkor is, amikor az író kényszerítő óhajának megfelelően, a messzi idegenbe kimerészkező hősnő, férje sírjához zárandokolva, könnyezve igyekszik elnyerni az olvasó rokonszenvét, beletörődését, cinkos egyetértését:

„Az élet akarta így!”

Kis híján nőgyűlölővé váltam, mert a kurválkodás megbocsátásának akkor még egészen más formáit képzeltem kivihetőnek, és a becsület akkori szabályai szerint megvalósíthatónak, abban a háborútól megbolydult sanyarú és tótágas világban.

- Idefigyelt Vadalmafa! - szólt rám egyszer Szellem Bandi, aki a kezdetek óta magam voltam, és már akkor a legteljesebb bizonyosság, amikor a világűr porát lepálltam magamról, hogy újabb bolygók kritikus mennyiségét növeljem valamiképpen abban a körforgásban, amely eddigi feltételezéseink szerint, a Jóisten indulatos hátraarcának szelével kezdődött, és amely minket az összes naprendszerek porával együtt azóta is szédületben tart, hogy mi legyünk a Harag fiai, az indulatos, lélektől duzzadó anyag, a mindent megmagyarázni akaró, kérdőjelektől dagadó fejű élőlények, minden idők kisokosai, akik örökké bután halnak meg.

- Mindig mondtam néked, ember, gondolkozz a saját fejeddel! Mondd, van neked egyáltalán fejed?

- Van! És vedd tudomásul, hogy vagyok! Évától kezdődően tudom, hogy jó vagyok...

- Jó vagy! - mondta nekem, nem is egyszer, örömmámorában Vadvirág. Cicamica pedig aprókat sikított vallomásaihoz, és Debella forró nyögése is itt van még szőrösödő fülemben. Nem tudom, honnan sejtettem mit kell velük csinálnom, valaki mindig megsúgja ezt testemnek, sunyin megkerüli a józanságba raktározott eszemet, ki hitte volna, hogy mi mindenre képes vagyok ilyenkor.

Olyankor is. És ha egyszer-egyszer gondolkozás helyett érzéseim halmazával közelítenék a lét kérdéseihez, hagynám a tiszta észt, és a tiszta ész kritikáját is másra, talán nem ott volnék, nem oda jutnék, mint a „mánda testvér”, az eszét koptató, magát megfeszítő ember?

Bandi megértően tekintett rám az eszmék felhőinek magasából.

- Boldogok a tudatlanok, aki előtt még ott van a megismerés boldogsága, a felfedezés öröme. Olyan ez, mint amikor roskadáig rakott asztal előtt állunk, és éhségérzetünk a kielégülés delének fényében tetőzik. Az Isten örök ígéret, a végtelenségbe azért helyezte világunkhoz kötődő képzeletünk, mert végességünk ellentétét akartuk, mint kiszabadulást.

Az ember, mert élete véges: bukott lény.

Legnagyobb gondja valamilyen istenné válni, de erre nem képes, mert halálát saját bűneként fogja fel. Kielégületlenségét mesékkel üti el, a szószaporítás kódéba keverve létrehozta és egyedenként újra, és újra szüli, a maga képére teremti, képzelete mértéktelenségével felruhazza a halhatatlant, akinek a szolgálatába kénytelen/kíván szegődni.

- Hmmm! - mondtam én svédül, és Bandi azt hitte gondolatát igenelem.

Folytatta:

- A legfőbb felettes kigondolásában az emberi következetesség megteremtette Isten Fiát. Ha szenvedéseit emberi szenvedéseknek képzeljük, megfosszuk őt isteni voltától. Ha valóban Isten Fia volt, nem szenvedett. Ezt így: orrvérzésig tagadja makacs agyunk. Meghatódottságunk egyszerre kívánja a vértanúságot és a fenségességet. De hát van hibátlan emberi alkotás?

Mégsem csüggedhetünk:

Isten még tökéletesíthető, ha lefejtjük róla a dogma sok ezer éve rárakott réteges öltözetét.

De csak csínján ezzel, mert mire megyünk majd a didergő képzeletünkkel.

Figyelmeztetem, hogy Őszinte Száj így beszél.

„Szeress! Úgy szeress, amilyen vagyok. Mert olyan vagyok, amilyen vagyok”

Mert tudja, hogy az embernek önmagának kell lennie, magát kell adnia.

Keresd önmagad! Légy önmagad! Ismerd meg önmagad!

- Megint Szókratészt ismételtetjük, aki Emerson szájával mondja: Bízz magadban! - minden szív ezen az érchúron rezeg. Foglald el a helyet, melyet az isteni Gondviselés jelölt ki számodra s kortársaid társadalma s a viszonyok hálózata.

Ez is mögöttes beszéd.

Többszörösen is az.

Mert elkülöníti a Gondviselést az Istentől, aminek kijelölését a társadalom nyakába varrja, és a viszonyok véletlenségére bízza. Az ember által kigondolt istenek mindenek felettségét sem hiszi komolyan, mert végrehajtóként a társadalmat és a véletlent jelöli, mintha azok fölött uralkodna a Magasságos.

Valójában igyekszik kikapcsolni Őt életünkből: „Istennek, embernek tetsző mindenha az önmagán-segítő” - írja az Önbizalomban, másutt pedig kimondja:

„Minden nagy ember unikum.”

Egyediségünk teremtette az Egyet.

Mit jelöltünk volna ki magunk fölé, ha nem legeslegjobb önmagunkat.

Amor incipit ab ego.

Önmagunk megbecsülésével kezdődik a szeretet.

Magunkat imádjuk az Istenben is.

Nem tehetünk mást, a világ mindenütt gömbölyű, minden önmagában létezik és önmagából kiinduló - visszatérő valami. Lehet, hogy Vak Akarat.

*Self-love, my liege, is not so vile a sin
As self-neglecting.*

Hinnünk kell Shakespeare Vilmosnak is.

Az önszeretet nem csúnyább véték a magunk elhagyásánál.

Önmagunk nélkül nem lehetünk. Emberi mivoltunk feladása lealacsonyítana.

Nem ezért másztunk le a fáról.

Ibsen is jegyzi minőségünk, amikor megállapítja:

„Az a világ legerősebb embere, aki egészen egyedül áll.”

Ezt is Róla mondjuk, de magunkról gondoljuk. A Leghatalmasabb Egyedülvalót magunkról mintázva igyekszünk megszabadulni kicsinységünktől, hiszen *O. Wilde: De Profundis* művében is írva vagyunk, hogy bizony nem vagyunk önmagunk, mert mások gondolatait szajkózzuk, mások érzéseit érezzük, másokat másolva élünk, még a szenvedélyeink is idézetek.

Pedig nem akarunk sokat: keressük a boldogságot és megtaláljuk a pillanatban, mert

*„Míg az ember boldog nem volt,
Addig meg nem halhat.”*

Petrovics Sándor is beírta a kicsivel, és ezt is a gondviselés kegyéből vélte elérhetőnek.

Vagyis egyenes beszéddel: mindig, mindenben magunkra vagyunk utalva.

Mert példakép nélküliek vagyunk: nem javulhatunk.

Mert emberségünk folytonos javulást kíván, elérhetetlen magasságba kilőttük agyunk többlepcsős rakétájával vágyainkat, amelyekből kozmoszunkban összeállt, és reménykedünk, hogy varázscső-világunkban is összeáll majd a jövőnk. Miközben a világ nagyobbik fele a lemondást választja: Ha nincs vágy, nincs szenvedés. Hány Buddha hiszi ezt?

Mózes titoktartó, igaz ember volt.

Az, hogy az Istennel társalgott mindennapi jussunk ma is.

Az ő mögöttes beszédével a szükség igazát szolgálta, amikor - A VAGYOK, AKI VAGYOK alapján - megalkotta a Szükségest.

És az isteni sugallatot követve nem hazudott, mert A VAGYOK KÜLDÖTT ENGEM TIHOZZÁTOK szöveggel állott Izrael nem mindig hiszékeny fiai elé.

A baj, mindig az örökös baj...

Ez gerjeszti a mögöttes beszédet.

És, ha az emberiség nem akarja bevenni a szükséges morált, szemfényvesztéssel, minden esetben csodákkal rábírák a tan követésére.

Botból kígyót, betegből egészségest, vízből vért varázsol elének minden politika.

És minden Tan megtalálja a maga Áronát, aki ékesszólóan szólja a szájába adott szót, amit Isten gyanánt a mindenkori Mózesek akarnak.

És hinnünk kell a csodákban, hinnünk kell Valamiben.

Hinnünk kell a Nemlétezőben, hogy legyünk.

Csak mi tudjuk, mi az a „van”, mi az a létezés.

Bizonyos esetekben, a filozófiában ismerjük a „vagy”-ot, a szubjektivizált létet.

A közösségben ismerjük a „vagyunk”-ot, a „vagytok”-ot - írja Constantin Noica.

És nem kérdi, hanem megállapítja, hogy „Csak Isten tudja a „vagyok”-ot úgy, hogy ne legyen szüksége többé a vagy-, van-, vagyunk-ra...”

Kérdőjel helyett három pont. Mert a három pontba minden belefér.

Mindenkor, minden hit kérdése három pont.

Egyszer majd a számítógépek világláncolata összeszámolja mi mindenben hittünk a kezdetek óta, és kiderül, hogy a kezdetek magyarázatához is egyelőre még nem hétköznapien erős hitre lesz szükségünk.

Amikor magam is rájöttem, hogy nincs igazság, és Mátyás király előtt sem volt, tehát vele nem is halhatott meg az igazság, mert mindig is igazságok voltak, akkor megvilágosultságom azt sugallta, hogy a Magasságos, az Egy, az Örök: Igazság.

Így aztán kár acsarkodnunk egymás ellen, hiszen az igazság gyémántköve, a bölcsesség csodaszere nem nálunk van, hanem világunkon kívül. Ott kell keresnünk. És tapasztalhatjuk, hogy jó úton járunk, amikor minden pillanatban istentagadóan fürkesszük a mikro- és a makrokozmoszt.

Az emberi mértékkel mérhető igazság a jótett, amely a szeretett hajtása a saját képességeinket, óhajlásainkat, vágyainkat és akaratunkat meghaladó erkölcs porhanyó földjéből apránként terebélyesedik mindenféle dolgaink fölé.

Az iskolázott gondolat úgy fürkészi az igazságot, mint a plátói szerelem a csupán párokként egy-egy embert, amely az elérhetetlen szépséget beborítva megóvjá a gyönyört az elmúlástól.

Noica figyelmeztet, hogy ne várjunk a filozófiától igazságtanítást. Kantra hivatkozik, amikor egy dologhoz egy igazságot rendel, és azzal a dologgal megfelelésben kell lennie a Nagy Vizsgálódónak.

Valóságok léteznek, és ehhez mérten igazságok.

Mit akarunk tehát mi megrögzött igazságkeresésünkkel?

Semmi különöset, azon kívül, hogy magunk alá szeretnénk rendelni a világot.

Előbb közvetlen környezetünket, aztán a tóba dobott kő mintájára hatalmunkat végtelenig szándékozunk gyűrűztetni.

Bölcsességünk nem mindig töke, amit tapasztalataink kamataival növelhetünk. A nagy tömeg mindig arra vár, hogy egyedei közül egyik-másik olyan meggyőzően érveljen bölcsességeiről, hogy azt ne kelljen lékeléssel bejuttatni az emberi agyakba, hanem csak úgy, mint örömteli szellemi orgiákon, a felszippantott kokain hatóanyagát, ehhez hasonló könnyedséggel úgy kell hatnia reánk, hogy magától értetődően alakítsa gondolatvilágunkat.

Apámnak sem volt könnyű szókratészi módon lemondani az igazság firtatásáról, hogy rá-találjon a lét föl-fölhorgadó kérdőjeleire, és magában ledönthesse az évtizedek óta apró meggyőződés-kavicsokból feltornyozott Istent.

Az ókori bölcsek tudták, hogy annyi az isten, mint mezőn a fűszál, és megszámlálhatatlanok az igazságok is.

Honnan ez a sok beteg ember?

Miként termett e föld ekkora Nárcisz-rengeteget?

A csak önmagukat látók gyógyítására, a mértéktelen hatalomvágy ellenszereként teremtették az Istent?

A mi képünkre, de rajtunk kívül. Hogy lásson minket, és hogy mindent, de mindent megbocsáthassunk magunknak.

- Bandikám, mondd, szereted Te a búzsáki tányéroszt?

- Mire gondolsz?

- A népi-nemzeti hagyományos kosztra. A búzsáki tányérosban minden van. Összetettebb, mint például a lebbencsleves. Valamiért mindenkinek ízlik. Kinek a bab, kinek a bablé, az alig felismerhető zöldségek, a soktojásos száraztészta, a csontokon mélázó húsok, a füstölt kolbászkarikák... Ilyen főzet kellene. Unalmas már az örökösen és egyre ájtatosabban feltálatalt krumplileves. Kanalazzon mindenki szájíze szerint...

- És viragozzon minden virág? Ha már a Nap alá született. Miközben tudva tudjuk, hogy azért sincs Igazság, mert mindenkinek igaza van.

Ami mindenkié ideig-óráig: ez az eszme.

Úgy tűnik, túltettük magunkat az eszmekeresés gyermekbetegségén.

Létünk a szeretet és a lemondás világában folytatódhat.

Az előrelátást sem bízhatjuk Istenre.

Bibliájának történései erkölctelenségét mutatják. Mert abban az időben - mondhatnám úgy is hajdanán - még nem sikerülhetett tökéletes Istent teremtenünk Csak olyant, aki apáinkhoz hasonlóan a maga igazságait gajdolja.

Sikerülhet ez valamikor?

Félelmetes volt, amikor az öregem kópésan szavalta egykor árva lány anyámnak: „Kihoztalak Téged a szolgaságnak földjéről...”

Miként lehet szimpatikus ma az öreg Úr, aki kénye-kedve szerint nyilatkozik, mint valamely sajátos sajtóértekezleten: „Megkegyelmezek annak, akinek megkegyelmezek, és megfizetek annak, akinek megfizetek”.

Nem, nem kellett volna ennyire emberarcúnak teremtenünk őt.

Vagyis inkább azt hiszem, ilyennek kell lennie annak, aki maga a teljesség.

Erkölc nincs romlottság nélkül, tisztátalanság kosz nélkül, egyensúly nincs ingadozás nélkül.

A hit is tagadással erősödik.

Amikor Jöcsi a Karolina tér sarki bérház alagsorából a százvalahány lépésnyi hosszú Klastrom utcán elkísérte az öreget munkaebédjükre a Mátyás király utcai kifőzdébe, mindketten nagyon éhesek voltak. Tárgyalásaik, mint általában, most is a barátságos légkörben zajlottak, Jöcsi az apja ölében ülve mindent megevett az elébe tett tányérról. Azóta is kedvenc étele a vadas bélszín olyan csőtésztával, amellyel, ha úgy tetszik, felszipókázhatja a babérleveles, bőségesen tejfelezett zöldséges vadas-mártást. Szép emlékei sorában, ahol nagy zabálások és

később vidámítóan szeszélyes nők előkelő helyen szerepelnek, ennek az eseménynek borús oldala is van. Ugyanis tisztán emlékszik arra, hogy a kicsi kerek, és az idő által mélyfeketére lakkozott asztalkán egyetlen tányér volt. Koránál fogva őt sokféle előnyben részesítette az a polgári társadalom, amelyben az embereket pénzük szerint két skatulyába osztották. Ők a nagyobbik, de nem a tágasabb skatulyában foglaltak helyet, ahol a kis emberek, közepes tehetségek, szürke köznépek tömörültek.

De ennek a megkülönböztetésnek előnyeit is élvezte, mert nem kellett fizetnie a villamoson, amelyre pontosan emlékezett, hogy fényes síneken, szikrázó kerekekkel időnként bekanyarodott a Kincses Város Főtérrre. Kiskorúként ingyen járhatott a színházba. A „magyar világ” kezdetén kaphatott a színpadról a tömegbe szórt ingyen cukorkákból, mert akkor még a felső erkélyre is jutott belőle, és minden gyermek kezébe nyomtak egyet. „Azokba a tüneményesen sikló lovas szánokba is bármikor ingyen beleülhetek, ha szüleimnek erre kedve kerekedik.” - gondolta, amikor a szűz havaktól patyolatfehér téren a csengős lovak után bámult. De szüleinek az volt a rettenetes szokása, hogy csak egyes számban mutatkoztak, és semmi hajlandóságot nem mutattak az ilyesféle szórakozásra.

Két esztendővel később a Kismester utcai általános iskolában, tízórai szünetben ingyen kapott cukros kenyeret. És a nem saját akaratából gázkamrába készülő padtársa vajás kenyérének felét is rendszeresen bezabálta, ebédre pedig, igen, minden áldott ebédre olyan grízes laskát kapott a kiválasztott szegény gyermekek kiváltságaként, hogy ezt a későbbi időkben ritka eledelt mindörökre megszerette. Már-már azt hitte, hogy az a világ, amelyben ocsúdott, számára új skatulyát, az ingyenesek skatulyáját jelölte ki élettérül, hogy így kárpótolja a társadalom igazságtalanságaiért, és megalapozza benne az osztályharcos hajlandóságot, amely az érzékeny emberekre váró vitézkedés egyik régen közkedvelt formája volt. A vár, amelyben született, olyan falakkal dicsekedhetett, amelyek tövében, apró fűszerüzletekben, a gyerekeknek bérmentve burizsnak vagy bú-rizsnek nevezett édességet, máskor pedig „bocskorszíjat” osztogattak, ami savanykás-édes cukorgyári maradék-vakarék volt. Csemege.

Szóval ott ült Szókratész ölében, és elette előle az ebédet.

Életre szóló élménynek ez se rossz.

Évtizedekkel később éppen abban az utcára néző szobában azért gyűltek össze barátai, hogy új könyvét bemutassák az érdeklődőknek. Akadt is néhány kíváncsi olvasója. Sajtos pogácsát ettek, szilvóriumot ittak, Ursus - sörrel öblögették, de könyvéből akkor nem kaphattak, mert többek között a nyomda is elfelejtkezett ígéretéről és róla.

Mátyás király akkor is másfele járt, mert az igazsággal való házalás minden időkben sok utánajárást követel, és gyakran előfordult, hogy a szívárványhoz hasonlatos reménysugarat sohasem ott állította, ahol ezt várták, hanem váratlan, meghökkentő hitese helyeken.

Szókratész persze, hogy a főtérről jött. Sötét öltönyt, csíkos nadrágot viselt, kifogástalan minőségű, saját gyártmányú bokszbőrből készült, varrott rámás félcipőt, amelyre rásimult az oldalgombolós kamásli. Gesztenyebarna hajában gondos választék, szemében nyitni-kék felhőtélenség, hangszálain Maros menti bús nóták szunnyadoztak

- Most jövök Válaszútról! - szólt jelentőségteljesen Jöcsihez, aki a jóllakottak egykedvű bambaságával bámult a grízes laskás és bocskorszíjas jövőbe.

- Anyád ott sétál a nővéred apjával a Farkas utcai hársfák alatt...

Jöcsinek nem kellett több biztatás, kilenc esztendő elteltével ebben a dologban is megvilágosult.

De ott abban a patinás kifőzdében - ahol mostanában Rössner úr többek között az ő könyvecskéit is haszonnal kínálja néhány megrögzött könyvmolynak - amikor felnézett az üres tányér mellől, azt látta, hogy Mátyás király ölében ül. A szeretett király vállára omló hajával koszorúzott peckes orra alatt az elégedetlenség redőit viselte. Az igazságtalanság mély árkokban az ajka köré vésődött. Elégedetlen volt többek között a kolozsvári bíróval, a Kötélverő farakásait készült széthányatni, hogy újra előkerüljön a saját kezével háromszor is leírt magyar igazság.

Mátyás király hétvégeken a város közeli falvakat járta. Gondolatokkal, divatos eszmével házalt. Abból is annyival, ami elfért elemis iskolázott eszében. Táská nélkül gyalogolt, hogy a valamelyik háznál összegyűlt emberekkel szót értsen, politizáljon. Hallgatták, igazat adtak neki, együtt lelkesedni tanultak, akár a hívők, akik hitükért szenvedtek.

Próféta volt, de nem otthon.

Szókratész, de nem a főtéren.

Templomtalan isten, meg nem értett zseni.

Mert az éretlen gyümölcscsel ő sem tudott mit kezdeni.

A káposzta és a füstölt hús is csak tartós együttrotyogás után nyújt ünnepi ízeket. Szókratészunk sem tudott tűzhelyet rakni. Ehhez hiányos volt az elemi iskolákban szereshető tudománya.

Bölcsessége akkortájt éppen csak bebörödzött.

Az persze, nem sokakat érdekel, hogy az elmúlt félezer év alatt hányszor és miért túrták fel a Mátyás király utcát. Innen nézve, a térképen az ötágú gyertyatartót kirajzoló keskeny óvári utcák fölött az örökös történelmi hangulat, fényt permetez reánk, amelyben megláthatjuk Bocskai csecsemő arcát, és hallani vélhetjük első jajdulása után, pénteki örömeit, amely meghatározta szakállas arcvonásait a folyamatosan elarcátlankodó erdélyi urak előtt.

Ez a Pisti sem volt külön a többi gondolkodónál.

Kissé különc is volt. A pénteki napot istenként tisztelte, mert ezeken a napokon szerencséje volt.

Mögöttes szerencsemondás ez is.

Az Úr 1557. évének első napján, pénteken született a magyarok dicső királyának szülőházával átellenben - fogolyként. Német polgár házába született akár az Igazságos, és innen egyenes útja vezetett a bécsi udvarba, ahol apródként tanulta a szolgálatot és a jutalomlesést. Harmincöt évesen már váradi kapitány. Unokaöccse az erdélyi fejedelem. Őt szolgálva szokott bele az országos ügyek intézésébe. Főispánkodott Biharban, törökellenes szövetséget kötött a császárral, Habsburg-házi feleséget is kért és hozott Erdélybe, a szűzen maradt Mária Krisztiánát, ami az erdélyiek számára kisebb baj volt, hiszen Báthory Zsigmond vérbajgyanús férfiatlanságát még csak tűrte a jobb sorsra érdemes fejedelemség, de az ebből és más lelki nyavalyáiból eredő határozatlanságát, ideges kapkodásait, lemondásait és visszatéréseit erősen megszenvedte az ország, hiszen ebek prédájává vált, zsoldosok martalékává lett.

Tönkre ment itt minden, ami érdemes élet volt.

Bocskai jutalma is odalett volna, ha nem hallgat a bölcs Bethlen Gáborra, aki a Habsburgok elleni harcra biztatta. Hajdúk és jobbágyok, végül pedig a polgárság és a nemesség élén választották előbb Erdély, néhány héttel később pedig Magyarország fejedelmévé. Áldották

nevét a hajdúvárosok és a székelyek, de aztán ellenségei őt is „megetették” Kassán, akár egykor az Igazságost Bécsben.

Ez is egy pénteki napon történt, amikor két nap híján az ötven esztendő betöltötte volna. Talán azért, cselekedtek így ellenségei, mert már olvasták annak a hármass emléktáblának márványba vésett, kisregény terjedelmű szövegét, amelyet két hónappal azelőtt a fejedelem szülőházának falán, valószínűleg gazdag ünnepséggel felavattak.

Az emléktáblák szövegét a szászországi Bocatius János, azaz Johannes Bock uram követte el. Ő a fejedelemnek ama pénteki nap óta volt bizalmasa, amikor Kassa főbírájaként megnyitotta előtte a város kapuit, és aztán udvari költői minőségében, a pénteki napok dicsőítésének szándékával többek között azt írta, hogy „a római hit rajtam semmit sem segít”, s szózatot zengett az áldott és istenített pénteki nap kegyeinek megnyeréséül.

Három istennő - Juno, Minerva és Pallas vetekszik a fejedelem anyjának címéért, és az egy örök Isten szerepe kissé elhalványul a napok Istennőjéhez intézett mértéktelen hódolat hevében, akinek kegyeiért, előre meghatározott céljai érdekében folyamodik a fejedelem. Husztot, Murány sziklavárát, Dévát bevenni, a török császár által felajánlott koronát is átvenni pénteken kívánta, és ajándékkul még Tokajt is ezen a napon óhajtotta Pista bátyánk.

De bizony rosszabbul járt, mint Robinson, akinek egyetlen hű szolgája volt: Péntek. A sokféleség imádatát megeléghették az ellenreformáció hívei, sikereit irigyelhették és az ősi egyház iránti tiszteletlenségén is fölindulva, éppen a születésnapja előtti pénteken ítélték vértelen halálra.

Ha már annyira hitt Bocskai az ő szerencsés pénteki napjában, azt a kolozsvári hármass emléktáblát is jó lett volna nem szerdán, hanem pénteken felavatni.

Kötelezően mögöttes beszédeit bocsánatkérésével oldotta fel, amit koporsója mellől felolvastak testamentumából az akkor még, vagy már, nem kincses városban, 1607. február 19-én.

Sajnos nem pénteken, hanem hétfőn hangzott el Erdély függetlenségét és Magyarország szeretetét az utókor figyelmébe ajánló üzenete, amit a pénteki nap minden bizonnyal haragos Istennője nem támogatott, és ennek keserű levét ma is isszuk, mert bizony így jár a nem megfelelő időben, a nem megfelelő istent imádó iparos.

Az utókor sem engesztelte a rátarti Pénteket, hanem inkább elidegenítette, hiszen Genfben állítattak a református nagyságosnak szobrot.

Kegyvesztettségünkben most már mitévők legyünk?

A kételkedőkre, ha unitáriusok „Egy az Isten! Vagy talán egy sem.” kijelentést aggatják a rosszindulatú maradi hitűek. És a legegyszerűbb emberek agyában ezzel olyan gondolatmenetet indítanak, amelynek végén ott az örökös eredménytelenség. Fergetegesen gyarapodó tudásunk minden előretekintő percében újra megállapíthatjuk: Nem tudunk semmit! És meggyőződéssel vallhatjuk, hogy tudásunk végtelenig növelhető, életünknek nem is lehet más célja.

A tudás tüneményes szarvastehenünk.

Egyre közelebb kerülünk hozzá, miközben újabb szökkenéssel káprázatos tájakra vezet. Úgy tűnik, kikerülünk a tudatlanság sűrű rengetegéből, a megismerés napsugaras tisztásaira, csodás ligetekben éljük majd emberi életünk.

Ha gondolatban bebarangolható világunk véges volna, ellustulnánk, leheverednénk az emberség babérajaira, nemcsak testi valónkban érne a halál, de felhalmozott gondolataink is elporladnának.

Úgy járnánk, mint Szókratész apám, aki makkegészségesen azért költözött ki a Házsongárdba, mert elfelejtett ágyából időnként fölkelni.

- Körbejártam az asztalt, elszédültem, és seggre estem. Medencecsontom törhetett, feküdnöm kell - újságolta az orvosokat megszégyenítő biztonsággal.

Karonfogva körülsétáltuk a szoba közepére állított, vagdalásos terítővel díszített, jókora antik tölgyfaasztalt. Se sziszegés, se óbégatás.

Szótlanul hallgatta diagnózisomat.

- Elkéült fenékkkel is lehet egészséges az ember. Kelljen fel és járjon!

Szigorú képet vágott. Nem szerette az ájtatos idézeteket. Enyhítettem a parancsolaton:

- Ha lehet...

- Aajjjaaaj! - válaszolta kényelmet keresve makacsságának a pihedunna alatt.

Mögöttes beszéd volt.

A változó világhoz igazodva, nyolc évtizedes biztos tudatát félre téve, politikusán mondta:

- Református vagyok.

Ebben maradtunk.

Pelikán elvtárshoz hasonlóan, nem kezdeményeztem vitát. Nem tudhattam, hogy nem lesz több szemtől-szembe alkalmunk.

De eljött az a mostanában virtuálisnak nevezett világ, amikor, akár legtávolabbi őseinket is testközelségbe érezhetjük, gondolatainkat belemártogathatjuk felidézett ítéleteikbe, döntéseiket összevethetjük hasonló kérdésekre adott válaszaikkal.

Velük elhessegethetjük a mögöttes beszéd minden fajtáját, és nem szégyelljük egyszerű okoskodásokra adni fejünk, mert a génjeinkben elraktározott múlt és neveltetésünk örökösen továbbsarkall, a tudományok svédasztaláról zabálva is egyszerű paraszti eszünket tömjük.

- Mindnyájan Isten teremtményei vagyunk! Ő a kezdet...

- Szabad feltennem a naivság sugallta kérdést: Ki teremtette Őt?

- Hinned kell benne...

- A materialisták az anyagban hisznek.

- Ki teremtette az anyagot?

- A vak véletlen.

- És Őt?

- Mit válaszolhatunk erre: a szükség, a bizonyosság, a felismerés?

- Az ember.

- Mindnyájan az Ő teremtményei vagyunk!

A kör ezzel bezárható.

Dogmák foglyai vagyunk.

Az istenhívők és a materialisták egyugyanazon, a Békás patak medréből kibányászott Deák Ferenc által használt kerek kőről hirdetik bizonyosságukat.

A kő neve - ha mögöttesen másként is nevezik - a Nagy Ismeretlen.

Dávid Ferencek sorjáznak rajta, és mi, az ódon-, a kis- és az illetlenül elterpeszkedő világ-városok lakói egyaránt, olykor teljes létszámban újra és újra megtérünk, követjük az új tanításokat.

Aztán vissza-visszatérünk a kevésbé kockázatoshoz, az unalomig ismételthez.

A barlanglakó is igyekszik vissza kiindulási helyére, ha nem találja a kivezető utat.

Hozzánk hasonlóan, Zarathusztra áhítozott imígyen, az üdvözítő fényre.

4. A tetőn

A múltat még az Isten sem tudja megváltoztatni.

(Agathón)

- Levegőt! - bődült el legbensőm mélyén szundító klónozott másom, tudat alatt sínylódó énem.

„Ki tiltja meg, hogy elmondjam...?”

Végveszélyben szokott így tenni, mint annak idején, amikor menekülnöm kellett a nagy- és gyorslábú fenevadak elől. Jó tükörtársam abban is különbözik tőlem, hogy nemcsak minden sunyi nesz tudója, hanem a még felfedezetlen, tehát különleges bio- és ultrahullámok csalthatatlan érzékelője is. Agybontó vitákból szabadít ki megfellebbezhetetlen parancsaival.

Így kerültem ki a torony tetőteraszára. A kétezredik emeleten túl, itt általában, beláthatatlan messzeségig, színehagyott felhők gomolyognak, akár az évezredek során összegabalyodott, gubancos történelmek, amelyek olykor zsíros gyapjúcsumókhoz hasonlatos járhatatlanságot, máskor fésült terepet kínálnak a napi valóságtól elpályázó gondolatnak. És akinek ideje, felkészültsége és bogarászó természete engedi, az alánézhet a felhők résein, megpillanthat egyet-mást a kezdetek reménységes rétjein, az emberi vágyak rengetegjének sűrűjében, és lehet, hogy tiszta érzéseink tavainak kékségét is megsejtheti ott valahol a mélyben.

Valóban szép kilátás innen csak az olyan történetekre esik, amelyeket magunk képzelünk a múlt lego-darabjaiból, és mintegy találomra összerakva, úgy eregetünk a magunk mulattatására, mint felvilágosulatlan nagyapáink a bodros pipafüstöt, vagy ahogyan a semmittevést ártatlanul kedvelő szüleink tették ezt gondatlanul, a düznis cigaretták levegőt kéjjel kékítő, gyilkos szennyét gyarapítva.

Szókratész a háborús években százaz csomagolásban, az akkoriban mindenre kiterjedő katonas rend eredményeként, szigorúan pontos időközökként, a kereskedelembe nem található *Honvédet* faszolt. Ilyet csak hős honvédek kaptak, akik a Don-kanyarban rendületlenül védtek a „magyar rög- és vérvalóságot”. Rendszerint a kerek kisasztal horgolt terítőjére dobta a dobozt, de úriember lévén, ritkán nyúlt bele. S mert hadtestparancsnoki irodaszolga-zsoldjából nem jutott füstszűrős *Szimfóniára*, a dohányzást, akár a templomba-járást, túlzásba soha sem vitte. Fia segített abban, hogy a kisasztalon a rendetlenség állandósuljon. A gyengén táplált fiú, naponta, éveinek számával megegyezően, mindig csak nyolc szál rudacsát vitt ki barátainak a főszolgabírói villa orgonabokrai közé, ahol idősebb társai tudták, mit kell tenniük a házmesterfi szerzeményével.

Így ment ez az első bombázásig, amikor az angol gépek bombái nemcsak az állomás-környéket verték széjjel, hanem a városlakók emelt fejű bátorságát is.

Szókratész elvált feleségének könnyáradata ragadta ki a házmester fiát a háború- és a cigarettafüstből, hogy a hirtelen lovasszekérre pakolt bútorok között érkezzen egy csendes kis faluba, az ottani aljegyző vendégszerető házába. Feladata már nem a főszolgabírói villa udvarseprése és mostohatestvére ringatása volt, hanem a gyakori zabálás, hogy giliszta kinézésén látványosan változtasson, és hogy a selymes tapintású cigarettadüzniket rendre dohánnyal töltsen. A cigarettatöltő szerkezet kezelését hamar elsajátította, munkájával gyorsan végzett, szabadidejét pedig a városról menekült gyermekek társaságában az erdő, a mező és a

patakpart tüzetes megismerésére fordíthatta. Estig. Mert miután megjött a csorda, frissen fejt tehéntej kötelező ivására kellett átsétálnia a szomszédba. Más volt ez, mint a város ház-mesterlakásból hóna alá szorított üveggel átszaladni az Óváros sötét sikátorain a nagypiac szomszédságába, lebotorkálni ott a szuterénlakás bűzös lépcsőin, hogy a természetes asszonyosság cipónagyságú melleiből bőven csordogáló anyatejet átvéve, rohanva visszakozzon éhesen óbégató mostohatestvére bölcsőjéig.

A jó mód elbizakodottá teszi az embert, és hajlamosra a rosszra. A dohányzás az a rossz, amit az emberek önpusztító passzióként művelnek, hogy ezzel busás haszonhoz juttassák a dohánygyárakat. Ezt akár hazafias cselekedetnek is felfoghatjuk.

Ilyenformán a cigarettatöltés napi feladata végeztével, Szókratész fia, jó tanulóként és a polgári szokásokat igenelve, egy különösen dőlceg *Szimfónia* példánnyal, kiballagott a falusi udvar bokrai közé és ott unalmában rágyújtott.

Éppen arra járt a jegyző.

- Te mit csinálsz itt?

- Háát...

- És miért itt a bokorban?

- Azért... Mert...

- Hát ez nem méltó hozzád! Dohányzol, és még cigarettatárcád sincs!

A kopaszodó, Jávor-bajuszos jegyző zsebébe nyúlt, utánozhatatlan elegáns mozdulattal kiemelte ezüst dohánytárcáját, amelynek egyik felén öngyújtó is volt.

- Parancsolj! A tied.

- Izé...

- De ne itt, hanem, kérlek alássan, mint mindenki más ugyebár, szóval nyilvánosan!

Késő nyári délután volt. Méhek és legyek zümmögtek a levegőben, de nemcsak ettől volt annyira ájult a csend. A jegyzőék és a városról menekült nagynénik a verandán kávéztak.

A jegyző kissé cirkuszi kikiáltó stílusban bekonferálta az eseményt.

Szókratész fia a verandára futó lépcső alján állt, az udvari pusztaság közepében. A nézők pissenéstelen csöndben figyelték, amint a fiú kezében megizzadt a cigarettatárca, elpattant benne valami, amikor hirtelen kinyílt, kissé reszkető kezekkel elővette, inkább kikaparta a saját maga által feszesre töltött egyik *Szimfóniát*. Aztán ijesztően kattant a becsukódó ezüsttárca zárja, önműködően felpattant az öngyújtó kupakja és fellobbant láng. De a fiú cigarettája sehogy sem akart égni.

Végül könnyezve-nyálazva adta vissza a tárcát a jegyzőnek.

- Bravó! - szólt a biztatás, és azon a nyáron, de később sem, soha senki nem kérdezte a fiútól, hogy miként szokott le a dohányzásról.

„Megfoghatatlan, hogy a torony ilyen magasságából, miként rajzolódnak ki ilyen élesen az ehhez hasonló hétköznapi történetek. Minél magasabbra emelkedünk, annál tisztább az emlékezet? Marhaság. Lakkozott történetek ezek, amelyeket játszi könnyedséggel magunk találunk ki, a magunk szórakoztatására.

Hiszünk az ilyen kitalációkban. Pedig a történetek tanulságaival nincs mit kezdenünk. Magunk is tudjuk, hogy lelkiismeretünk megnyugtatósára, a magunk dicsőségének szüntelen keresése közben szépítettünk a valóságon.

Hatvan-hetven emelettel lennebb még tágra nyílt szemek és fülek figyeltek az ilyen történetekre. És azt is sejtjük, hogy Szókratész és utódai nem nélkülözték a népes hallgatóságot.”

„Beszippantom a ritkuló levegőt. Ízlelem, kóstolgom. Mintha kevesebb volna benne az oxigén, az élet, a lélek. Magamban beszélek és sandán figyelem magam. Mögöttesen szólok magamhoz is? Mélységeimbe pillantva miért szédülök? Hiszen bármikor „átírhatom” a velem történeteket, ha másként kívánom újraélni őket. Ilyenformán tágíthatom a világom és tehetem végtelenné az időt.”

Az idézetek az Emlékező gondolatfoszlányaiból valók: hétköznapi törődés.

Minden valamirevaló családban akad olyan album, amelynek megbarnult képeit nézegetve a képzelet szokványos irányban bejár némely életdarabot. Haszontalan az ilyesmi, olyan, mint a kéretlen, az unalmas álmok, amikor nem üldöznek, amikor senki sem szorítja torkunk és izzadnunk sem kell, hogy kiszabadítsuk magunk a képzelt hínárból.

Páráshoz illően lágy, nyári este volt.

Lidi úgy állt a kapufélfának támaszkodva, mint a frissen kinevezett helyi Vénusz. A sejtelmes szürkületben vörös holdkaréjként fénylett ünnepiesen duzzadt ajka. Mágneses bársony, akár a lányok mellbimbója, vibráló fényével vonzott mindent a nemiség ellenkező pólusáról, hogy összekapcsolódva vele feszültségét az öröm tengerébe levezethesse.

Rómeó, ha nem a szomszéd pék fiának születik, Lidi öccse lehetett volna.

Lidinek nyolc fiútestvére volt, akik orgonasípként képezték a lány szikáran biztos hátterét, Lidi született szépsége ettől még inkább kidomborodott. Tizennégy esztendeje gyűjtötte domborúságaihoz a varázserőt. Szülei egész nap a városi piacon kofáskodtak. Lidi, tizenkét éves korától, húszliteres fazékban főzött zöldség-, krumpli- és paszulyleveleseivel vívott ki magának tekintélyt a családban és környék fiúi között, akik felnőttként tisztelték, kikezdeni vele nem mertek.

Rómeó a lány legkisebb öccsével egyidős, annak jó barátja, fejjel alacsonyabb volt Lidinél.

Azon az estén a fiúk a városszéli patakkanyar szabályozással leválasztott medrében, a kiszáradt homokbuckákon ültek, és a tábortűz parázsán a környék földjeiről szerzett kukorica-csöveket sütöttek.

Az édeskés füstből, magát valamiféle felsőbb parancsra kiszakítva, Rómeó felkapaszkodott a patakparton, átvágott Lidiék illatos paradicsomokat érlelő zöldségesén, a négyszobásra nyújtott ház és az istálló közötti keskeny udvaron át hangtalanul a kapuig jutott.

A lánnyal szemben szótlánul nekitámaszkodott a kapufélfának. Lidi közelségének melege, a napozók homokjának bizsergésével kábította. Nézte, az álla magasságában dudorodó, a lány virágos kartonruhájából kikíváncozó, rézbőrű melleket, és mézeskalács édességű-illatú korpákat nyelt. Lassan emelte fel gesztenyebarna fejét, és amikor tekintetük összekapcsolódott, földöntúli szárnyalású kielégültséget érzett. Percnyi időben kibeszélte minden addig megmagyarázhatatlan szomorúságát és félelmét a reávaró élet titokzatossága miatt, vágyak, örömek röpködtek, lebegtek benne, mint hófehér sirályok a hullámozó remény-zöld vizek habjai fölött.

Rómeó halálforgás-szép szédületben látta a lányt, amint a jégtükör fölött hanyatt fekvé közös forgásukban mozdulatlanra merevedett. Kifeszített karjaiktól nem kerülhettek közelebb egymáshoz, összekapcsolódva a végtelen forgásröpítő ereje bódító állandóságban gátolta a beteljesülést.

Ebben a történetben magam vagyok Lidia. Nem tudtam megszerezni azt, amit ösztönöm kívánt. Ott álltam kiterítve, mint régi festményeken a pucér delnők. Felkínáltam magam, lecövekelve mosolyogtam minden pórussal, többre nem futotta kezdődő nőiességemből. A hálomba esett hím még éretlen volt arra, hogy lakmározhasson a gyönyörből. De ha elválaszthatnánk belőle a testieket, a találkozás érzécsődületéből ez alkalommal is maradt annyi, amennyit a magunkban tárolt emlékek albumában elhelyezhetnénk, hogy sivár napjainkon újra és újra előhívjuk vigasztalanságunkat enyhítve. Lehet, hogy csak annyi volt a dolgom, hogy Rómeót és magamat beavassam a romantikába.

A tetőn, ahol frissítő fuvallatok járnak könnyen előhívhatók az efféle képek. Állandóan működik bennem az a hús-vér számítógép által vezérelt milliócsatornás tévékészülék, amelynek folyamatos használatáért életemmel fizetek.

Mostanában, ha időm engedi, mert ugyebár első a szolgálat, továbbra is szemelgetem a holló-fekete betűket, hogy valamennyire értelmes mondatokat gyúrjak belőlük, amelyekben világmegváltó gondolatok is feszülnek, szóval, mint mindenki más, mondom a magamét, és mindig a legfelső emeletről szétszórom a mélybe, abban reménykedve, hogy valakik szemenként bár, felszedegetik, ízlésük és értelmük szerint bármennyire is sajátos módon összerakják, emésztés után mégis marad belőle valamennyi saját agyszüleményeimből is, mert így működik a mi világunk a közlekedő edények törvénye szerint, a nagy kiegyenlítődésben alig észrevehetően, akár az idő tornya, tudásunk is apránként emelkedik bennünk.

Mostanában gyakorta rendezgetem, nézegetem a saját felvételeimet és csodálkozom.

Nemcsak azon, hogy immár néhány száz éve nem a Bibliával bizonyítjuk a már mások által, jó ideje feltalált igazságainkat, hanem a tudományok vaskos köteteire mutatunk, amelyek, ha nem is vetekedhetnek a Biblia tömörségével, olyan cáfolatokat tartalmaznak, amelyek tudathasadásossá teszik a maradi emberiséget. És így történhet az, hogy konzervatív módon téblábolunk, de csökönyösen törtetünk a haladásnak képzelte és nevezett újvilágba. Magamon csodálkozom, az előhívott képekről felhorgadó tanulság kései megértése, elfogadása okán.

Lehettem volna okosabb?

Nem, mert nem születtem tavalyi hónapnak.

Hiszen azt sem tudom minek, mi végre születtem ide, ebbe a végeláthatatlanul emelkedő toronyba!

Búcsúzott a kökényszeműtől. Illedelmesen. Aztán, amikor bezárult a családi ház magas deszkakapuja a báli ruhás lány mögött, megmagyarázatlan indulat feszült szét benne, a fiatal hímek elszántságával pillanatok alatt átmászott a három méter magas kapun. A kökényszemek fehérjének világánál fékezhetetlen szerelmi indulattal szorította magához a lányt. Őzike vörös bársonyruhája alatt szédületes domborulatokat feszített, apró lakktáskája ájultan fityegett a fiú mellét támasztó karján.

- Sajnálom Kuki, nekem Csicsás az esetem...

Galambhangja volt, a vadász tenyeréből kívánta az etetést. A vadászt elkapta a bányász-szindróma: egyszer fenn, máskor lenn! Már majdnem kívágta a magas c-t, amikor a bosszúbasszus környékezte.

- Szeretlek Kőkény! - suttogetta, de ordítani lett volna kedve.

Ma sem hiszi, hogy hazudott.

Egész este körülötte gyurakodott, vele táncolt a soktükrös, szombatesti tánchelyen. Pont olyan volt ez az érzés, mint amikor az a melegen asszonyos lány kimondottan csak neki zongorázta azt a mélabús slágert Csicsásék szomszédságában. Azzal a zongorás lánnyal nyomban elment volna az unalmasnak mondott örök együttlétbe. De a lány úgy játszott vele, hogy nem bátorította. A kőkényszeműnél ezt nem érezte.

- Kuki, ne haragudj... Nem tudja, hogy szeretem őt.

Csak kivételes nők képessége, hogy villámerősségű érzelmeket ilyen szelíd módon földeljenek. Érezte, hogy melle, öle már nem süt. Pillanatig tartó, de a benne ketyegő óra szerint végtelenül hosszú hallgatása alatt eligazodni próbált magán.

Aztán elengedte az őzikét.

Örökre.

- Miért nem mondtad? - habogta szomorú józansággal.

Kőkény kiengedte a kapun a fiút.

Hajnalodott.

Olyan korúak voltak, amikor a napszakoknak nem volt jelentőségük.

Lelkesen rohant Csicsáshoz, aki a barátja volt.

Órája boldog időt mutatott.

Csak később értette meg, hogy mi történt vele.

Csodálatos érzés volt: az irigység nem fogott rajta.

Mit kezdjek az ilyenformán felhorgadó képekkel. Az ilyesfajta romantika már nem az én világom. Itt fenn a tetőn a nyers megnyilatkozások uralkodnak. Azt mondják, francba az etyepetyézéssel, felgyorsult körülöttünk a világ, és frászunk van, hogy rohanásunkban hamarabb érünk az életünk végére.

Sétálok egyet a torony teraszán, amit többen is függőkertnek hisznek, pedig tele láthatatlan szeméttel. Mert immár minden szemét bennünk van. Rohadunk szépen, sunyin, takarosan.

Takarítanunk kellene.

Ehelyett fejünkben fényképalbumokat forgatunk, hogy a régi szépet spanyolfalként állítsuk magunk elé, magunkba így nézünk, felülemelkedünk, de csak a saját szemétdombunk felett.

Amikor a szőke folyó fölötti, nemrég szélesített, vaskorlátos hídra léptek, és a Tanítvány pillantásával a jobbról híd alá nyargaló tiszta vízben, a régi malom zuhogójának habjaiban azt a szőke kislányt kereste, aki a magyar filmezés kezdeteinek hősi halottjaként a század elején százszezszázalékos hűséggel eljátszotta ott a vízbe fulladást, imígyen szólt a sietősen lépdelő Szókratész:

- Két meghatározó dolog van az életben: a pénz és a pina.

A napi ügyek, akkoriban is bőven ganézott talajából, csodapaszulyként szárba szökkenő bölcsessége volt ez. A Tanítvány úgy érezte, hogy nem neki, inkább csak annak a vézna, bajszos kisembernek szólt, aki apja baloldalán haladt, és nadrágjában elrejtett gumizacskóban mindaddig magával hordta a szarát, amíg azt a szarzsákokat alkalmas helyen, a hasából kiálló csőről lecsatolhatta, és új tartállyal pótolhatta. Ez az ember sorsával kibékült, tudta, hogy pár, tehát kettő hónapja van még hátra, azért kereste fel Szókratészt, hogy a politika benne felgyült gubancait ketten kibogozzák. Mindketten káderesek voltak, a munkásosztály kiváltságait érvényesítő személyzetisek, és a tanult emberek között forgolódva hasonulni próbáltak viselkedésben, logikus gondolkodásban.

Szókratész, általában, otthon ebédelt, s miközben fáradt lábait mosdótálban áztatta, hangosan gondolkozott, a fórumon érezhette magát még akkor is, ha családján kívül csak egyik másik harcostársa figyelmére számíthatott. Naponta zoknit váltott, borotválkozott, nyakkendőt kötött, de szókimondását megőrizte, sarkított igazságait a pofonegyszerűség szabályai szerint fogalmazta.

Meghökkenettette tanítványát azzal, hogy ott a hídon pinát mondott, nevén nevezett egy a fiú számára még kívülről sem eléggé ismert, a férfiaknak sejtelmesen gyönyörű dolgot.

Apja nem káromkodott, más anyjának alkatrészeit sohasem emlegette, az Istent sem szidta. Ha elégedetlen volt gyermekeivel, tekergőknek, vagy gazembereknek nevezte őket. De a Tanítvány a tekergést megbocsátható édes bűnnek tudta, kellemes dolognak, amit az embereknek azért nem szabad gyakorolniuk, mert az is csak egy olyan káros kedvtelés, amely akadályozza az értelmes munkát, a tanulást. Gimnazista fejjel a pinát valahogyan nem tudta elhelyezni az életbölcsességek sorában, nem találta illendőnek a komoly gondolkodásban. A „Pina, fasz, együtt basz!” vécéfeliratok és egyéb kamaszos mondókák világából nem láthatta ennek összefüggéseit a pénzzel, a hatalommal, az étellel. Füle mellett elengedte „a három P-ről” szóló tudálékosságokat, mert még nem volt alkalmá a szomszéd városba kirándulni, ahol a pecsenye, a pogácsa és a pina hírességét abba a szellemességbe foglalta a népi gondolkodás, amely szerint az egyik P-ét, a csattanónak hagyott utolsót, a hasonlóság végett a közeli sziklás szakadékkal helyettesítve *hasadéknak* mondták.

Merthogy azt a szót már akkor sem illett papírra, most pedig már képernyőre sem vetni.

De Szókratész tudta mit beszél.

Ahhoz, hogy bölcsessége tanítványa eszébe félévszázaddal tovább is megmaradjon, meghökkenően kellett fogalmaznia. Harcostársa pár, pontosabban két hátra lévő hónapjára is kellett a tisztánlátás, miszerint a sablont elvetve nem három, hanem csak két P-ről szólt.

A harmadik a politika lett volna. De ezt azért nem említette, mert a politika már akkor is a hatalomról szólt, a hatalom pedig a pénzért kellett. Mégpedig a társadalmi létra minden fokán.

A Tanítvány akkor nem vitatkozhatott a mesterrel, de később tapasztalhatta, hogy mindenféle P-betűs dolog megvásárolható pénzen, a pénz tehát gyűjtőfogalom, halmaz, mindent elnyelő, örökké éhes amőba.

A képsor folytatásaként, merthogy mostanában az is nyilvánvaló, hogy örökösen mozgóképek rajzanak a fejünkben, Szókratészt és Tanítványát láthatjuk a bölcs egyik „hordójában”, amely soha, hatalma csúcsán sem lehetett nagyobb szobakonyhás lakásnál. Elvből. Ennek az elvnek írott törvényét a későbbiek folyamán hiába kutatta a Tanítvány a korabeli dokumentációkban. A Bibliában és a kommunizmus meghatározására irányuló próbálkozásokban talált ugyan

némi utalást erre vonatkozólag, de a gyakorlatban nyoma sincs az emberi szerénységre alapuló szükségletek meghatározásának. A Tanítvány apja viszont a templomjárást elkerülő legjobb keresztényként tudta, hogy igazgatói, káderesi és egyéb vezetői beosztásáért járó fizetésének felét a helyi magyar színháznak és az országos sajtóközpont építésére kell adományoznia. (Balfasz volt vagy betegesen naiv, ahogyan ezt második felesége gyakorta emlegette?) A szovjet építők sablonja szerint épített fővárosi Szikra-palota padlásra és a papírgyűjtőkhöz került un. kötvényeivel patakot lehetett volna rekeszteni még a mondvacsinált magánosítás idején is, amikor minden, ami kegyes szóval élve, a nép tulajdona volt, és aztán azoké lett, akik a rendszerváltás előtt is, a maguk felfogása szerint, a népet jelentették/képviselték.

Ezek szerint „a nép” még ma is a lakosságnak alig néhány százaléka.

A többi halandó, csak amolyan fűzabáló nyáj.

Egyszer Szókratész bement abba a katonai parancsnokságból átalakított új iskolába, ahol fia, az országot vezető párt pártokumentumai által meghatározott szabály szerint a nehézipar előretolt erődítményének vagy tüzelőállásának, a gépgyártóipar istenének áldozott életéből négy évet, és az igazgató heves tiltakozása, majd szájtátság ellenére kifizetett egy elég jelentős összeget a fia tandíjaként, amely tudvalevőleg nem létezett, hiszen az oktatás, tekintettel a néphatalomra, tandíjmentes, azaz ingyenes volt.

A Tanítvány, bajuszkás mérnök osztályfőnökétől tudta meg a furcsa látogatást, és nem értette, hogy mi köze hozzá, mert a pénz értékéről csak annyit sejtett, amennyit a pénzváltáskor apjától ajándékba kapott egyes számot mutató aprópénz, a semmire sem jó, de aranyos pénzérme sugallt, amikor a „fej vagy írás” játék alkalmával a levegőbe pötytyintve, kicsit szédítő forgásával elárult neki. De valamivel többet értett meg abból az ellenállásból, amit második anyja még a családiasságnak képzelt, láb- és mosdótálas ebédelések idején is tanúsított, amikor a bölcs szemére hányt a nagylelkű pénzkidadásait.

- Kissék bundáskabátban járnak! Nekik miből futja? És nincsenek is benne a vezetésben...

- Ó, te műveletlen asszony... - kezdte Szókratész a meggyőző munkát, és a Tanítvány apránként rájött, hogy a műveletlenség külső jegyeit tekintve szapora beszédet jelent, amelyben a döntő sohasem a hiányzó logika, hanem az egymásba torlódó szavak pergésének ritmusa.

Amikor a Zasszony szövegei meghaladták a gondolkodó ember türelmének felső fokát, repült és minden esetben az elégedetlen nő feje tetején landolt a tányér. Ez olykor, Szókratész idegállapotától függően már az első fogás idején megtörtént, így aztán a leveses tányérból hol a vékonylaskás, zsírpötytyös húsleves, hol meg a tejsavas krumplileves koszorúzta a családi ellenzék Zasszonyának mindig frissen dauerolt hajkoronás fejét.

Hogy mennyire volt ez osztályharc, a Tanítvány nem tudhatta, és a munkásosztály parasztsággal hangoztatott összefogásának követendő példájaként sem foghatta fel, tányérja fölé hajolva igyekezett gyorsan végezni az ebéddel, mert miután a mester szájtörlő kendőjét asztalra csapva, kilépett a mosdótáliból és felületesen megtörölközve elviharzott a szobakonyhától távoli magasztos területekre, az ideiglenesen csatát veszített Zasszony az ebédelést önkényesen, az egész családra számára beláthatatlan időre felfüggesztette.

Később a pénz, a hálátlanság okán mégiscsak belekeveredett Szókratész és a Tanítvány, a sors által *Apák és fiúk* kategóriájába sorolt, elkerülhetetlenül szaporodó vitákba.

- Megcsináltalak, felneveltelek... Ruháztalak, etettelek, iskoláztattalak...

- Álljon meg a menet! Tudtommal a gyerekcsinálásban anyámnak jelentősebb szerep jutott!

- Elhagyott bennünket!
- Közös megegyezéssel elváltak. Belegyeztek a salamoni döntésbe: a fiú az apjához, a lány az anyjához kerüljön. Életet kaptam. Feltételezem, hogy felelőséget vállalt ebben. Nem magam döntöttem arról, hogy a világra kellett jönnöm.
- Tisztelettel tartozol nekem, mert felneveltelek. Rengetegbe kerültél. Számítsuk ki! Négy évig havonta fizettem azt az öregasszonyt, aki vigyázott rád. Szépen öltöztettelek, rézgombos nagykabátot vettem neked. Fénykép is van róla, a színház előtt készült, mert már ötéves korodban színházba jártalak...
- Otthon nem hagyhatott, és mivel nagy színházbolond volt, minden előadásra elcipelt... Mellesleg koromra való tekintettel ingyen ülhettem az ölében a felsőerkélyen. Fenn ültünk ugyebár a kukurikún, ahova a magyarok bevonulásakor tartott díszelőadáson a közönség soraiba szórt csomagolt cukorka-zápor sem jutott el.
- Egyszer vertelek meg, amikor elszakítottad rézgombos télikabátod zsebét. Többször kellett volna! Tudod te, hogy mennyibe került az a kabát?!
- Az ócskapiacon vette.
- Egy finom úri gyerek kabátja volt, alig használta. És rengetegbe került, de megvettem, mert mindig szépen jártalak.
- Egyetlen ruhám van, amit a hivatal szűken mért „pontjaira” vásároltunk. Csalánszövetből készült, leülni sem lehet benne, annyira gyűrődik.
- A te korodban nekem is csak egy ruhám volt.
- Az, amit ballagásomra nekem ígért, de aztán nagylelkűségét visszaszívta, pedig illetet volna legalább az ünneplőjét érettségiztetnie.
- Prima angol szövet, húsz esztendeje csináltattam Nájmannál. Abban jártam a férfikórus fellépéseire... És az életiskolába. Mire mész a pénzemen szerzett papíroddal, ha eszed kevés?!
- Felpróbáltam, igazítani sem kell azon az öltönyön, mert tizenhét évesen már utolértem...
- Testben igen, de másban alig... Kibőjtöltem azt a ruhát...
- Látom azt a régi fényképekről, hogy fiatalsága idején a munkásosztály sanyarú sorsában osztozott, a girardi kalap, a varrott rámás cipőre simuló kamásli és a kezében tartott ezüst nyelű sétatálcá mutatják nélkülözésekkel tele, sanyarú életét...
- Ne szemtelenkedj!
- Nem igen merek ugrálni, hiszen a mostani nagy szabadságunkban, függetlenségünkben és egyenlőségünkben a fiatalok egyenruhája a melegítő, prêmes télikabát helyett pedig kopott lódenben járunk.
- Számítsd ki! Rengeteg pénzembe kerültél. Koszt, ruha, cipő, lakás, víz, gáz, villany. Tizenhét esztendeje tartalak. Ez a hála? Elégedetlenkedsz? Még nem dolgoztál, semmit sem kerestél! Anyád is hálátlan volt, tőle örökölted ezt a viselkedést...
- Rendben van. Számoljunk. De ne csak születésemtől összegezzük, mennyi mindenbe kerültem. Vegyük be a számításba a kilenc hónappal azelőtti költségeket is. Ha üzlet, akkor legyen üzlet.
- Mit akarsz? Ne szemtelenkedj, mert megpofozlak!
- Azt ajánlom, hogy abból a rengeteg költségből, amibe eddig kerültem magának, vonjuk le, például az élvezetekért járó költségeket. Mert, ha nem szerelemből születtem, hanem csak úgy

megszokásból, mondjuk testi szükségletből, akkor ugyebár anyámat csak olyanformán használta, mint azt annak idején azt a bárcás hölgyeket szokták a derék iparos legények. Az pedig úgy hallottam nekik is szép pénzbe került. Volt, aki hétféteken odahordta egész heti bérét. Szóval, adjuk össze ezeket az örömpénzeket, mert vérmes természetű lévén úgy gondolom, nemcsak szombatoként vette igénybe anyámat, és vonjuk le ennek értékét a rám fordított hatalmas összegből. Úgy tudom anyám szolgáltatásai színvonalon felüliek voltak. Vannak olyanok, akik még most is házastársi tiszteletből vagy csak úgy viccből minden közösülés alkalmával szimbolikus módon perselybe dobnak egyet-egyét a legnagyobb fém-pénzünkéből. Férfiasságát is fitogtathatja ezzel az ember, de legalább elismeri kötődésének valódi okát élettársához, azt, hogy mennyire értékeli őt. Feltételezem, hogy Anyámhoz ennél lazább érzelmi szálak kötötték. A kettőjük pénzügyeiről is jól fogna most egy kis elszámolás ahhoz, hogy pontosan kiszámíthassuk mennyibe is kerültem eddig. Az sem lehetetlen, hogy ha a háború előtt, még idejében széttörte volna azt a perselyt, ma sarokháza lenne...

- Szemtelen, gazember! Nincs benned parányi sem a szülőknek kijáró tiszteletből!

- Integrálni és differenciálni megtanultam, higgye el, hogy összeadni és kivonni is tudok. Számítsuk ki, mennyivel tartozom apámnak az életemért, de legyen igazságos ez a számítás. Csakis így vállalhatom, hogy tartozásomat majd az utolsó aprópénzig kifizetem. Mert az is idetartozik, hogy ameddig volt Anyám, ugyebár bevásárolt, főzött, mosott, takarított és mosolygott. Mennyi is volt az ára akkoriban egy szelíd mosolynak? És a simogatásnak? Pajzán kacsingatásait se hagyjuk ki számításunkból. Még akkor sem, ha a mai osztályharcos időkben az ilyesminek semmi értéke. És azt is szíves figyelmébe ajánlom, hogy a házmester fiaként magam is dolgoztam szolgálatában, kifutó fiúja voltam, együtt separtuk a villa kertjét, udvarát, télen törtük a jeget a járdáról, szórtuk hamuval és szidtuk a sarkon ólálkodó rendőrt, aki mindenáron büntetni akart. És cukorka helyett beértem a csikókályháról elcsent száraz kenyérhéjjal, mert akkoriban az összes barátaimmal egyetemben, örökké farkaséhes voltam.

A Tanítvány emlékezését akaratlanul is a Szókratésztől számtalanszor hallott történetek kaptafájára készíti, miszerint ő maga is már hatéves korától dolgozott, akár egykor az olajprés lovait darab kenyérért körbe-körbe hajkurászó apja, és iskolakorúvá váltan is sokféle módon szolgált, hogy betevő falatját megszerezze. A Tanítvány ösztönösen hasonlítani akar az apjához, még arra is képes volt, hogy maga is eldicsekedjen valakiknek küzdelmesen szép életével.

- Hatévesen - folytatta a Tanítvány - már éjjel-nappal ringattam mostohaöcsémet, akivel kedves második élettársa ajándékozta meg a háború kellős közepén. És akit hajdanán kombinéban kellett elbújtatnia a szekrényben a kíváncsi szomszédok előtt. És ha már itt tartunk, akkor, kedves főúr, írja a többihez azokat a lelki traumákat is, amelyeket második felesége rágalmi, a mostohaanyák szokásos gonoszságával, anyám képzelt kurválkodásairól az ezerszer ismételt imádkozókat utánózva, tanulóóráimat sejtelmesen suttogó boszorkányhangjával rendszeresen bepizskította, rémálmaimat megalapozta. Levonhatjuk a maga által említett hatalmas összegből még a jobb szemem körüli erősödő idegrángások hátrányos következményeinek hozzávetőleges értékét is, hiszen a fiak nem felelősek az apák olyan ballépéseikért sem, amelyek nyomán gyermekük maradandóan lelkileg is károsul és visszahúzódó, hallgatag tétovázó emberként csak halkan kopogtat az önállóság és a reményteljesebb élet ajtaján.

- Mit papolsz itt nekem?! Te hálátlan tekergő! Tűnj el a szemem elől!

- Igen!? És azzal mi lesz, amit Sztálin elvtárs mondott a kritikáról? „Ha a kritikából öt százalék igaz, el kell fogadnunk!” És ha száz százalékban igaz, akkor ugye, befogjuk a bíráló száját!

- Mit értesz te a politikához?

- Semmit nem értek hozzá. De ha nem óhajt pontosan számolni, akkor kijelentem, hogy semmivel sem tartozom az eddigi életemért. A továbbiakat pedig, szíves engedelmével nulláról kezdem! - jelentette ki önérzetesen a Tanítvány, és elviharzott valamiféle munkát keresni, hogy önállóságát megteremtse.

Pedig könyörtelenül folytatnia kellett volna. De nem szólt azokról a titkokról, amelyekkel beláthatatlan fájdalmakat okozhatott volna apjának.

Vasárnap reggel akkor is szabad volt a lustálkodás, amikor Szókratész nem aludt otthon, mert a kor szellemének megfelelően többhetes fejtágítókön gyarapította az egyre élesedő osztályharcban szükséges tudását. A Tanítvány a szobában aludt. A Zasszony néhányszor hangtalanul siklott az akkoriban ivarérését éppen elszenvedő fiú paplanja alá. Eddig tartott bódult indulata. A fiú teste fájdalmasan megfeszült és ez valamennyire kijózanította a Zasszonyt. Nem szólt, nem mozdult. Félóráig tartó ottléte kínzásnak is beillett. Olyan volt ez, mint az a naponta ismételt gyakorlat, amit tanulás közben kellett a fiúnak elszenvednie. A Zasszony a fiú anyját szapult, feslettségét bizonygatta, vélt kurválkodásait ecsetelte.

A fiú fogságban volt. Ilyenkor mozdulatlaná merevedett, szótlanul tűrt.

A Zasszony kéjes gyönyörrel sanyargatta a gyermeket, de félt a leleplezéstől, amit megelőzve Szókratész egyik huzamosabb távolléte után, fia akaratlan magömléseiről mesélt az apának.

Minden titokban maradt. Az is, hogy Szókratésznek miként sikerült elintéznie, hogy Tanítványa internátusba kerüljön.

Egy esetleges végelszámoláskor a mostohaság által okozott lelki kár nehezen fejezhető ki pénzben. De nem ez volt az oka annak, hogy a Tanítvány nem élt az alkalommal. Az anyjától tudta, hogy válásuk után apja idegkimerültséggel került a városban „zöldfedelűnek” ismert bolondokházába.

„Párkapcsolatában az újabb csalódást valószínűleg ugyancsak nehezen viselné” - gondolta a Tanítvány akkor, később pedig nem lágyszívűségének, hanem apja iránti tiszteletteljes szeretetének tudta be hallgatását a titokról.

Az utca napos oldalán ültek, hátukkal támasztották a szürkésfeketére száradt deszkakerítést. Ebben a külvárosi utcában reményteljesnek csak az előttük húzódó, krumpli-kövekkel kirakott arasznyi járdacsík volt mondható, amelyen a tavaszi esőzések idején a gyalogjárók az utca végéig eljuthattak, ahol a lóherés rét zöldje jelezte világuk végét.

- Anyádnak jó lába van - szólt megfontoltan Halász, aki akkoriban korának megfelelően valószínűleg igazolatlanul hiányzott az orosz hadifogolytáborok egyikéből. Ápolta, szőkés bajuszkáját és brillantinos frizuráját a kifogástalan választékot félnapos halászatai közben is megőrizte. A környék özvegyasszonyai között nagy becsben állott gondozottsága és az, hogy az egyedüli férfi volt a környéken a háború utáni hónapokban, aki munkába járás helyett, jó tisztviselőkhöz hasonlatosan korareggeltől délig addig vándorolt a patakparton, amíg fűzfa vesszőre nem fűzött másfél kiló különféle halat. (Hogy a halászat szüneteiben milyen munkát végzett a patakpartra rugó vasutas családi házak sok mindent nélkülöző háztartásbeli dolgozóinak kedvét keresve, arról a külvárosi utca asszonyainak hol melegen vágyakozó, hol szikrázva elítélő tekintetéből és a képzelet színeivel festett pletykáikból alkothatott képet az ember.)

Halász rendszerint a pék feleségének ajánlotta először a napi zsákmányt. Így a péknél hetenként többször is halvacsoráztak, Halásznak pedig jutott cigarettára és rumra. Ha szép fogással állott elő, még egy darab frissen sütött, a mindennapi kenyeret helyettesítő málét is kapott. Ezzel rendszerint beült az utcagyerekek közé, megosztotta velük a málét, barátkozott velük.

A villanyszerelő tejbőrű fia, a rövidnadrágjában időnként megmagyarázhatatlanul csontkeménységű férfiasságán igazítva egyet-egyet, jelentőségteljesen elvigyorodott.

- Asszatat... - sóhajtotta.

- Muklesz! Ül le a hernyódra Csecsemő! - figyelmeztette apai hangon Halász - Mit értesz te ehhez?

- Mert egyszer ő is ráfeküdt a kukoricásban a nagyseggű Lucára... - gondolkozott hangosan a basszus hangú Lajos, akiből később nőgyógyász lett.

- Fél máléjába került a fuvar, de Luca leköpte, mert hiába vette kezébe barátunk vékony szerszámát, hogy jó helyre dugja, az se szó se beszéd, markába köpte farkának gyöngyeit...

- Ti itt összesen nem kávéztatok annyiszor, ahányszor én keféltem - jelentette ki az idősebbek határozottságával Halász, és Barackot nyomott a pék fiának a fejére.

- Egy évet adnék az életemből, ha anyáddal dolgom lehetne.

A fiú elpirult. „Mit kell most tennem? Dicsérte anyámat, vagy sértegette?”

Tanácsstalanul nézett a távozó Halász után. Nekinyomta hátát a deszkakerítésnek és hunyorogva nézett szembe a bizsergetően melegítő Nappal.

Sírni akkor láttam először. Vittek kifelé a sötét házmesteri lakásból, az öregem az ablak felé fordult, birkózó termete körül fény sziporkázott, vállát hangtalan zokogása rázta.

Nem hatott meg, nem engem siratott.

Haláláig magát siratta.

Önmagától képzelt nagyságától hatódott meg leginkább.

- Gondoljunk az életre - okoskodott anyám, és a háború borzalmaira hivatkozott. Egy héttel azelőtt százak életébe került az állomás környéki bombázás. Anyám az állomáson túl lakott kisiparos férjével, és az évekig tartó pánikban egy dombok mögé bújtatott faluba igyekezett. Jó tyúkhoz hasonlatosan csibéit maga alá gyűjtötte veszedelmek idején.

- Borsára megyünk, ahol testvérem férje aljegyző - nyugtatta meg első apámat második apám. (Egyik apámat sem én neveztem ki, nem én választottam.)

- Mondja csak, kedves uram, - mondta akkor még a helyzet magaslatán első apám, hiszen éppen kértek tőle valamit, ez a valami pedig pont én voltam - szóval merre is van az a minden veszélytől mentes falu?

- Válaszútról balra térünk... - magyarázta második apám olyan szolgáltkészen, ahogyan abban az időben szokása volt azoknak az úriembereknek, akik „alázatosszolgája” köszöntéssel örvendeztették meg egymást minden kisvárosban.

- Bizony jól mondja, kedves uram, választutunkról éppen ideje balra térnünk... - szólt első apám politikusan.

- Más utat nem ismerek. Jó út az, makadám. Időnként autóbusz is jár arra - felelte a földhözragadt iparos.

- Azt mondja, balra kell térni - hülyítette tovább első apám nagy élvezettel a másodikat. Ágált hozzá, játszadozott, kedvét lelte abban, hogy faszra veheti az apolitikus kispolgárt.

- Igen! Valóban válaszüthoz érkeztünk hát, és balra térünk...

- Természetesen - mondta második apám és szolgálatkészen arról beszélt, hogy kerékpáron is kipróbálta azt a harminc kilométernyi utat.

(Elképzelem, hogy második apám helyett, első apám azt a gyors észjárású, folyékonyan csevegő taxisofőrt kapja párbajtársául, aki anyám vasárnapi ebédjeinek vendégeit örökös jó étvágyával és vidám történeteivel szórakoztatta.

- Állítólag a disznók is többnyire a bal oldalukra fekszenek - jegyezte volna meg hamiskás mosollyal, halkán, kicsit húzva a szót, hogy a nyilvánvaló sértés élet vegye.

- Kitűnő megfigyelés! - replikázott volna első apám - De ezzel összefüggésben talán arról a különösnek tűnő sajátosságról is elgondolkozhatnánk, hogy miért éppen a hízők baloldali sonkája az ízletesebb?

A taxisofőrt sem ringatták kőbőlcsőben.

- Azt ajánlom, hogy ne vitassuk a tényeket - ajánlotta volna figyelemkeltően a taxisofőr, és a vita elmérgesedését megelőzve ilyenformán zárta volna a szópárbajt: - Kérdésére pedig csak azt válaszolhatom, hogy én nem politizálok.)

Anyám, könnyű nyári kalapban, pettyes selyemruhában és magas talpú parafaszandálban mutatta az iparos jóléten nyugvó felsőbbrendűségét, és a Tolnai Világlap színvonalán valóban jól festhetett a házmeisteri lakás félhomályában.

Apámban a vesztes fájdalma bujkált.

A háború elhitette velük, hogy meglehet, többé nem találkoznak.

Anyám győzött, kézen fogott és az ajtó felé indult.

A jelenetet szótlánul figyelte a Zasszony.

A két asszony összehasonlításától eredhetett meg apám könnye.

Nekem ettől viszkető röhöghetnékem támadt.

Furcsállottam, hogy az élet olyan játék, amelyben a vesztesnek sírni is szabad.

Tisztafej időnként, valami belső hangnak engedelmeskedve, szövevényes képzeletében, a maga ácsolta szószékre felkapaszkodva, magába fordultan, eget verő pátosszal, a retorika minden szabályát felrúgva, a következőket harsogta:

„Kedves Párkám! Édes sorsom! Drága szeretőm! Ti, akik a görög istenek szokásai szerint alakítjátok életem, tudjátok meg, édeseim, hogy bennem háromfelé szakadtak az érzések, a férfiúi kínok, az akarások, a rá se hederítések, a megbolondulások, a forróságok, a nyerítések, a kakaskodások és a bársonyos hangulatok, az irántam való anyáskodásokat és a merevedéses zavarokat elkerülő óhajításokkal egyetemben. Hát nem furcsa, hogy amikor a párkák közül másféle felemet kerestem, és hittem, hogy rátaláltam, nekem bizony nem „a melle kék...”

Megérinteni sem szándékoztam, csak álltam pillantása tüzeiben, megdermedt pillantásommal szívtam magamba bizsergető lényét, mint jól lakott éhező a dúsan telerakott svédasztal előtt, csak legeltettem szemem, mozdulni sem tudtam, szárazakat nyeltem, csuklottam és mosolyogva vártam, végezzen velem, tegyen már sírba a boldogság. Szerelmem melle, öle, szája, haja, keze, finom ívű nyaka számomra csupa felbecsülhetetlen esztétikai értéket jelentett, és

meg sem fordult az agyamban, hogy hány évet adnék rövid, tyúkszaros életemből, ha egyszer a lába közé feküdhetnék. Agyamban nem tülekedtek a tervek, hogy miképpen és hogyan csálhatnám barátom legénylakásába, a közeli kiserdő eldugott sarkába, a patakparti bokrok közé, hogy bugyiját lehúzzam”.

A hordószonokoktól elvárható, hogy a környezetre ható kötelező meglepetésként időnként suttogóra fogja mondókáját:

„Amikor ott álltam a zongoránál és szédülten figyeltem az ujjai körül sziporkázó kisugárzást, zongorabillentő-fehéren szobroztam, úgy éreztem, két keze engem babusgat, zenéjével önkéntelen együtthangzásra késztet. Szerelmes vagyok, ez nem lehet más, mint a szerelem! Örömtelen gyermekkoromban senki sem tanított szerelemre, olyan ez, mint a táj, ahova szüntelenül vágyunk, amit felfedezni vélünk egy dombhajlat ívében, a völgy patakjának kanyarulataiban, az erdők lombjának rajzolataiban, amikor sejtjük és magunk elé mormolva, ki is mondjuk, hogy ott minden nagyon ismerős, mintha már jártunk volna azon a vidéken, de valami apróság hiányzik felismerésünkből, amiért aztán, talán egész életünkben, folytatjuk a kutatást, szalmaszálat keresünk valami istentelenül nagy boglyában, mert kapaszkodnunk kell valamiben, hogy a félelem posványában fennmaradjunk, társra vágyunk, akihez illik szavunk, mozdulatunk, ringatásunk ritmusa és benső mágnesünk térereje is, amit megszorozhatunk a szerelmünktől való távolság felével, hogy olyan mágneses momentumban legyen részünk, amely a hiszterézis szabálya szerint hisztisen nő, hogy elemi részecskéinkig kötelékké rendeződjék bennünk a szerelem. Nem csiklandozott vidámsággal, szertelen jókedvvel, rikoltozva éltem meg ezt, amikor a féktelen közönségességekre is hajlamos az ember, hanem az észrevétlen sugárhatások titokzatos szelídségével.

És amikor aztán ott álltam a kocsifolyam partján, a zebra túloldalán, velem szemben, harmincméternyi távolságból, szemüvegemen át is alig kivehetően meg kellett látnom Őt, tekintetünk összekapcsolódott, de agyamig nem jutott el még ruhája színe, alakja, hajviselete sem, sejtem, hogy minden sejtem azzal volt lefoglalva, hogy gyönyörűséges mágneses erőinkre összpontosítson, ámulatomban moccanni sem tudtam. A Néma Leventét alakíthattam, de a vöröslámpás-tiltástól lecövekelve, percnyi idő alatt életünk történéseinek egész tartalmát kicserélhettük, és egész valóját idegeim számítógépének örökösen forgó háttéráramokban teljes merevlemezére telepíthettem. Most is itt van bennem az a gyönyörűséges perc, az elképzelt szépség, emberség, nőiesség hozzám kapcsolódó szerkezeteivel együtt, világmindenségem újabb nagy egészének megteremtése lehetőségeivel.

És akkor hirtelen zöldre váltott a lámpa.

Kábultan közeledtünk egymáshoz.

Nem a tömeg szakította meg kozmikus kapcsolatunk. A város tülekedő emberhangyái nem árthattak nekünk. Nem hallottuk a gépkocsik dorombolásait, a gépek fém-alkatrészeinek éles koccanásait, az emberi konfliktusok sokasodó zaját.

És mégis elmaradt a beteljesülés.

A belénk rögződött rossz szokások miatt. Dogmák mérge hatott, összefonódott pillantásunkat elvágta az évszázadok óta megkérgesedett illem villáma. Valamiféle hülye tiltás, valamiféle belénk passzírozott tétovaság, süket kétely. Lesütött szemmel mentünk el egymás mellett. Talán jobb lett volna, ha ott a zebrán lerohanom, kifejtem hófehér zsemléit blúzából, lerángatom csipkés bugyiját, és rácsavarodva, meztelenségünkkel mit sem törődve, a zsibongó utca forgatagában levegőbe emelve, két tenyeremmel le-fel mozgatva szegbe ültetett gömbölyű fenekét, égő arcom mellei közé temetve az ájulásig fokozva az élvezeteket, és úgy beakasztok

neki, hogy szemünk, mint az üdvözülteket ábrázoló naiv festményeken a szenteké, örökre fennakad.

Nem történt meg, mert amikor a nagy szerelőcsarnokban összerakták alkatrészeimet, hím-vesszőm vérellátásának indítógombját elfelejtették összekötni a szerelem érzelmi hálózatával. Így aztán az igen/nem feleletek végtelen sorában a plátói és a testi szerelem állománya két különböző könyvtárba került, és a fájlkereső program hibájából nekem már csak akkor áll fel, ha legalább gondolatban virtuális szkennерemmel letapogathatom a nők különösen gömbölyded részeit, hogy a közösülés mindig rövidre szabott idejében mindenféle obszcén képekben megjelenhessenek érzéseim szoftverében, ha már elmenteni, hibás programozásomból eredő fölöttébb izgatott állapotomnak betudhatóan képtelen vagyok.

Ki érti ezt?

Különös szerkezetek vagyunk, azt hiszem javíthatatlanok, mint a háztartási gépek, amelyeket a legkisebb hibáik felfedezésekor jobb rögtön kidobni, mint javíttatni, így ésszerűbb, így gazdaságosabb. De mert erősen konzervatív beállítottságú az Úr, akinek alkotásai vagyunk, ellehetünk még néhány évtizedet valamely elfeledett sarokban, ahol alig észrevehetően, egyre vastagabb rétegekben belep az unalom pora.”

Tisztafej zsebre dugott kézzel folytatta körsétáját a tetőn. Felhorgadó képeit némi sajnálattal dobta a sziporkázó könnyűfém korlátokon át a mélybe. Az is megfordult a érzelmekkel teli agyában, hogy az emlékeknek is megvan a maguk szerepe a világon, valahol ott a mélyben egymásra rakodnak, együtt emelkednek a toronnyal, ami arra lehet jó, hogy az építők magasságiszonyát mérsékelje, mert amikor időnként kitisztul az ég, és fénysugarak hullnak az iszonyatos mélységbe, ott lenn is világosság gyűl, pillanatokra eligazodhatunk a múltban, sejtjük, hogy honnan jöttünk.

„Miért?” - Nagyot dobbant valami Tisztafej két halántéka között. „Miért? Miért? Miért? Elhessegette a kérdést.

„A vérem lüktet.” Nyugtatta magát. „Ezt csinálja a kezdetek óta. (Magyar ember csak gyereket csinál!)” És újra elnapolta a válaszadást. „Nem a vér dolga a kérdés! Zubogjon csak...”

És anélkül, hogy ezen elmerengett volna egy ideig, újra átlökött a korlátok fölött egy halom emlékképet.

A hetedik korláton fennakadt egy.

Rápillantott.

Megsárgult, idő ette kép volt.

„A zsúfolt autóbusz teteje alatt végigfutó fogódzkodó rúdon egymásmellé került a kezünk. Közepesen fáradt, mosogatáshoz szokott egyszerű női balkéz volt. Gyűrűsujján vékony rubinköves arany ékszer. Fáradt reggel volt. Ilyenkor jól jön a rubint vére. Vörösben az élénknek gyógyító hatása van. A férfiember, ha ad magára, mindig magával hordja világmegváltó gondjában gyökerező bánatát.

Mentem valahova, talán a tisztítóba, hogy kivegyem a feleségem galambszürke tavaszi kabátját, amely foltot kapott a naponta többszöri buszozásban, az örökös gyurakodásban. Szabad délelőttöm volt, a gyerek az iskolában, élettársam az irodában. Felháborodások és vágyak nélküli hétköznapi életet éltünk, sors szabta helyünk volt a társadalomban, ahonnan akar-nokságunk híján felfelé, rendszeretünknek köszönhetően lennebb nem kerülhattünk. Az egészséges küzdelem hiánya miatti szomorúság nyomasztott, az ilyen fájdalma szoktak kicsi

széken kiülni a férfiak arcára, mint csöndesen zsugorodó ráncos öregasszonyok, hogy ott hiábavalóan elidőzzenek, akár a nagy halra váró halászok horgán hiába várakozó, a tyúkanyó által véletlenül eltaposott sárgaságát fehérbe váltó döglött kiscsirkék, amelyek nem kellenek már a harcsáknak sem.

„Rubintos virágom...”

A gyűrűsujj kecses csuklóban folytatódott. Megvadult pillantásom végigszalad a karján, átugrott a felsőkar hajlatán, és a rövid ujjú almazöld blúz alatt, a szalmasárga pihe szőrös hónalj mandinerétől, az elképzelhetően körtemell alapozásáig gurult önfeledten. Ott megbicsaklott, hangtalan csörömpöléssel kisiklott abban a barna paradicsomi tájban, amit a rubintköves-gyűrűs nő terített rám zsemlebarna szemeinek pillantásával.

Akkor még kék volt a szemem színe, opálos, és szomorúan szelíd.

Most már tárgyilagosan leírhatom: negyven-negyvenöt centiméter távolságból kissé tágult pupilláiba merültem, villanásnyira láttam szabályos orrcimpáit, szokványosan kissé duzzadt ajkát, keskeny arcán néhány apró szeplőt. Szempillái, szemöldöke is hétköznapi volt. De szemén át tébolyító világba léptem. Szigorú rendet, a vidámság sziporkáit, anyás nyugalmat, éppen annyi ámulatot, amennyi megnyugtatót felsőbbrendűségemet illetően, csöppnyi kacér-ságot, icipici kurvaságot, és csak annyi magamutogatást, amely feledtetni képes az olykor menthetetlenül előbukkanó női logikátlanságot. Kérdések és válaszok cikázó tüzeiben társalogtunk hangtalan, olyan felgyorsult módon, amit ma még a leggyorsabb számítógépeinkkel sem tudunk leutánozni.

„Te az enyém, én a tied! Ásó, kapa, nagyharang...”

„Két gyermeket akarok és megszámlálhatatlan szerelmes éjszakát”

„És csöndes vitákat.”

„A kereszténység legyőzte az ókort” - erősítettem Friedrich hangján.

„Igen, könnyű ezt mondani”, szölt szelídek képzelte lány hangján. És csillogó szemmel érvelt: „Először is: ő maga egy darab ókor, másodszor: konzerválta az antikvitást, harmadszor az ókor tiszta korszakaival egyáltalán nem is állt harcban.”

Nem ellenvetésként, inkább biztatásként mondtam: „Mindmáig szenvedünk az emberi természet hallatlan zavarossága és tisztázatlansága miatt. A miatt a ravasz álnokság miatt, melyet a kereszténység hozott az emberekre.”

Nagyon tudott magyarázni: „Az ókori kultúrától örökre elválaszt minket, hogy alapja vált számunkra teljesen roszataggá. A görögség kritikája ennyiben egyben a kereszténység kritikája is, hiszen az alapok a szellemhitben, a vallási kultuszban, a természeti varázslatban ugyanazok. Most még sok elavult lépcsőfok van, de már kezdenek összeomolni.”

Biztattam: Számoljunk le az ókorral.

„A minket gyötrő hibákkal együtt túlságosan is függünk az ókortól ahhoz, hogy még sokáig szelíden kezeljük. A kereszténységgel együtt az ókort is eltakarítják majd. Most még nagyon közel van hozzánk, így bizonyára nem ítéletjük meg igazságosan. A lehető legundorítóbb módon felhasználták elnyomásra, támogatták a vallási elnyomást azáltal, hogy „műveltség-gel” maszkírozták.”

Kifejtette, hogy szerinte sem mélyebb a keresztény etika, mint Szókratész. „Végül azok a hatalmak - mondta - amelyek az ókort alkotják, a kereszténységben, mind a legnyersebb alakban, léptek napvilágra, nincs benne semmi új, csak mennyiségileg rendkívüli.”

Itt egy körmondatban, amelyen testvériesen megosztottunk, kitértünk a népszerű eszméknek, mint például a kommunizmusnak, a hatalom általi undok felhasználására, az ember ember általi elnyomás örökös ismétlődésére és fokozódására.

„Ez a helyzet is furtonfurt fokozódik” - jegyeztem meg hamiskásan mosolyogva, hogy valamiképpen a közelmúlthoz is kötődjünk.

Értette a célzást. A szemem sarkából láttam, hogy két gödröcske jelenik meg az arcán.

Miért vágyik az ember arra, ami nincs neki.

Vajon hol kezdődik a hatalomvágy?

Kell nekem az a két kis gödör, ez a barnán zsongító világ, ez a nő, aki úgy adja fel magát az ágyban, hogy maga is birtokol engem.

„A világi dolgok vonatkozásában a kereszténység az ókoriaknak épp a durvább nézeteit konzerválta. Mindez, ami a házasságban, a rabszolgaságban, az államban nemesebb, az nem keresztény.” - állapítottam meg némileg kizökkenve gondolatmenetemből.

De ő kedvemre összegezett: „Végeredményben minden vallás mégiscsak bizonyos fizikai feltételezéseken alapszik, amelyek már korábban jelen vannak, és magukhoz idomítják a vallást; a kereszténységben például ilyen a test és a lélek ellentéte, a Föld, mint „világ” feltétlen fontossága, a csodás történés a természetben. Ha majd ellenkező nézetek válnak uralkodóvá, mint például a szigorú természeti törvény, az istenek tehetetlensége és felesleges volta, az a felfogás, hogy a lelki folyamat a legszorosabb értelemben véve testi - akkor ennek vége.”

Kedvenc íróim - Dürrenmatt és Frisch - jogászbarátját, Noll urat idéztem szabadon: A hatalmat minden társadalomban a középszerűek, a birtokon belül lévők, az alkotásra képtelenek gyakorolják.

Aztán sietve leszálltam a buszról.

A középszerűséget mímelve nem akartam tovább élni, de családom volt, és a kötelesség narkózisával tengettem éveimet a toronyban.

Lefricskáztam ezt a képet is a korlátról.

Még mindig nem tudom, hogy az alattunk tátongó mélység az iszonyú vagy a folytonos emelkedéssel járó próbák teszik irtóztatóan és nehezen elviselhetővé az életemet.

Pilinkélve hullnak emlékeim a feneketlen mélységbe.

5. Téglák

*Az út fel és le ugyanaz.
(Hérakleitosz)*

Kant szerint a filozófia építkező tudomány.

Talán torony?

A tornyok, a szépek, a legmagasabbak, a terebélyesek, az eget szurkálók, a felhőket karcolók is, időnként összedülnek, olykor lerombolják őket. De aztán az utánuk és az utánunk jövők új építkezésbe kezdenek. Hány ezer éve rakosgatjuk tégláinkat egymásra csökönyösen, izzadva, óbégatva, káromkodva. Mikor is volt az a tegnapi, amikor valamelyik szőrös ősről kezdett? Azóta megszállottként rakjuk, csak rakosgatjuk, mindenféle holmit egymásra halmozunk, hogy tornyokat emeljünk.

„Exegi monumentum aere perennius.”

És egyre mélyebbre nyúlunk mindenféle anyagért, történelemszilánkokért, hogy azok rakásain messzebbre láthassunk a jövőbe.

Miféle jövőbe?

A másokéba leginkább, mert a saját jövőnket elhessegetjük, hiszen abba csakis a magunk őszinte megismerésével nézhetnénk bele, ehhez pedig nincs kedvünk, mert magunkról még halálunk előtt, a jót csakis a jót, vagy az apró, lényegtelen semmiségeket kívánjuk tudni.

Világunk csak annyi, amennyi a története.

*A végtelen világban az egyén végtelensége a képzeletben
hatványozható történetek végtelen sorából adódik.*

Az ember saját történeteinek szereplője és továbbmesélője.

Szeretnénk, ha életünk része volna a világ történetiségének. Istenné válásunk vágya nem ismer határt: történeteinkből olyan magaslatot kívánunk építeni, ahonnan nemcsak kicsi világunk, hanem az egész világteremtés belátható.

Mindent aszerint látunk, ahonnan nézzük.

Ha Biblia felől nézzük a múlt történetét, a hatnapos teremtés előtti idő az alkotó lelkének ködébe burkolódik. A történész a Vörös-tengeri vízváltást nem nézheti a Kánaánról, a Sínairól vagy a Golgotáról. A valóság magasabb csúcsáról kell szemlélünk a múltat, hogy százezer éveket beláthassunk.

A mennyei Isten lábai előtt leborulva sem láthatunk messzebbre: „Isten, ha van, a logikában rejtőzködik” - írta a legértelmesebb Stein.

Esetleg álmodnunk kell valamiféle égi latorját, amelyen az ég angyalai fel- és alájárnak?

Próbálkozzunk, kapaszkodjunk mi is ennek a latorjának tudomány-ette, korhadó fokaiba, és várjunk a magasság urának adományozó jóindulatára?

Friedrich bácsinak igaza van, amikor arra figyelmeztet, hogy hagyjuk az egyoldalú emlékeztet, tanuljunk meg felejteni, teremtsünk magunkban szövetséget az emlékező és a feledni tudó énünk között. Elégedjünk meg az ész jéghideg csúcsainak magasságaival, ahonnan bepillant-

hatunk a történetiség tökéletesen új látványába, pillanatnyi életünk idejére nyugodtan elfogadhatjuk, hogy a történelem létmódja az elbeszéltség.

Élünk és mesélünk.

A történeteket elegyítjük a képzeletünkben alkotott történésekkel, hogy saját világunkat megte-remthessük, álmvilágunk teremő isteneként szülünk a hétköznapi élet elviselését megkönnyítő önbizalom-darabkákat, teremtsünk a saját képünkre kozmoszt, ahol a mi igazságunk él: törvény.

És lön ezek után, megmondták Józsefnek: Ímé, a te atyád beteg; és nem vivé el az ő két gyermekét magával, mert Jákob azelőtt nem érdeklődött az unokáiról, látni sem akarta őket, csupán az első szülött fiú érkezésekor mutatott némi kíváncsiságot:

- Pucája van-e? - kérdezte a szép nagy szemét még nagyobbra meresztő menyétől.

De az asszony nem szóla, hanem bánattal fedi szemeit, és lelkében még inkább eltávolodik az ő apósától, aki a kezdetek óta nem akarta őt menyének, hanem arra biztatta az ő elsőszülött fiát, hogy becsületes kommunista családból, régi illegális harcos barátjának szemüveges, barna lányát vegye nőül, aki ékes szavakkal felvázolt elképzelése szerint egyértelműen baloldali érzelmű, és majd a proletárdiktatúra élcsapatába való utódokat szül, olyan talpig osztályharcosokat, akik a kommunizmusba vezető nagy forgalmúnak képzelt út építőinek előljárói lesznek.

De József nem követte az ő atyját, mert megigézték a lány galambtojás nagyságú, szép szemei.

És akkor szóla a Kommunizmus éjjeli látomásban, és szólítá őt: József! József! Ő pedig felelé: Ímhol vagyok. És mondá: Én vagyok a te Istened, a te atyádnak Istene. Ne félj semmit lemenni a Szocializmusba; mert nagy néppé teszek ott téged.

József hitt a látomásokban, és lemene a Szocializmusba az ő atyjával egyetemben, bémene a városba, és ott éle egy darabig a maga választotta feleségével, aki kisiparos csizmadia családból való volt, az apja börtönviselt ember, mert otthoni fusizó talpalásra való anyagokat lopott az államosított börgyárból, és ezért még a pártjelöltségétől is megfosztották, nem szerette a hatalmat és a hatalomhoz tartozó József-féléket ki nem állhatta, ezért maga sem vett tudomást a fiatalok házasságáról, és arról, hogy József fiaikat nemzett és atyjához hasonlóan élte hétköznapi életét.

Aztán kinyílt a szemük, és látták, hogy az amiben éltek nem az volt, aminek mondták, hanem a hatalmaskodás egyik együgyű, de fölöttébb brutális formája.

- Nem így akartuk - mondá Jákob, és enyhe szédületet érzett, fenekére huppant, ágya mellé ese, dőle, zuhana. Vesztét érzé, fájdalmasan feljajdula: „Anyám! Anyám! Ő miért hagyta el engem?!” És azt kíváná, hogy József fogja be az ő szemeit.

József pedig nem vihette el magával fiait, mert az egyik lánynak született, az elsőszülöttet pedig legénykorában megölte egy bakancsnak álcázott őrmesterlelkű kapitány, aki József üldözésére szerződött, hogy belőle a fáraó szolgálatára besúgót neveljen. De mert Józsefet sem ringatták kőbölcsőben, a fáraó elé merészkedett és elpanaszolta a kapitánnyá avanzsált őrmesterlélek túlkapásait. Fejét csóválta a fáraó és egyéves száműzetéssel sújtotta az ő kapitány szolgáját, de hatalmát meghagyta önéki, hogy az apa „vétékét” a fiúban halálos csellel büntethesse.

József tehát egyedül állt az apja ágyánál, aki jobb híján medencecsonttöréséről panaszkodott.

- Kelj fel és járj! - szólott József bibliai hangon.

- Ajjaj! - jajgatott a kopasz Jákob póriasan, és sehogy sem akaródzott nékie felkelni az ágyból, amely menedékéül szolgált a diktatúra évei alatt, ahova szerény véleménye szerint jobb lett volna már a sötét illegalitás évei után, rögtön a demokrácia kitörésekor meghúzódnia, elbujdosnia a rekamié libatollal tömött, vagdalásos kézimunkával díszített nagy párnái és a dombként pöffeszkedő dunna, gyűlésektől - valamint más osztályharcos tettektől félreeső - puhaságába.

És akkor lábra állítá József az ő atyját, a hóna alá nyúla vala, és háromszor megkerüli vele a szoba közepére állított ébenfa-fekete asztalt, amikor is leomlottak előttük a képmutatás falai.

- A medencecsonttörés egyelőre elmaradt - szólta medikus határozottsággal József.

Csodálkozott Jákob, és elfelejt jajgatni, de visszakíváncozott az ágyba, mert az ország hön szeretett fia éppen akkor menekült helikopteren egy kaszányaudvarra, ahol feleségével együtt géppisztollyal rostává lyuggatták, vérét vették, hogy az elfolyt literekkel próbálják kiegyenlíteni azt a temérdek vért, amit hű szolgálival együtt a maga választotta nép hű fia szerepében tetszelegve a néptől elszívott.

Akkor történt, hogy a tévedések elkerülése végett Jákob fennhangon kijelentette:

- Református vagyok! - S hogy ez mennyire nem a hit dolga volt, azt a nyomban bekövetkező ájult csend mutatta.

Az ájult csönd a semmi csendje.

Ez a kijelentés ugyanis pillanatok alatt feloldódott abban a másfél évvel azelőtt, kissé harsány hangon tett credóban, amit a prosztatájának méreteit feltérképezendő, a seggében gumi-kesztyűs kézzel kutakodó urológus előtt, a változó idők szavát semmibe véve tett:

- Kommunista vagyok! Mindent kibírok!

A pártonkívüli Hippokratész nem hatódott meg, hanem kissé megbügyörgette Jákob dül-mirigyeit, és imigyen szólt:

- A maga baja... Hát? Szóval, az bizony a maga baja! Gyulladás ellen pedig van orvosság.

A halálnak tövise máshonnan leselkedett a jó Jákobra.

Rákel láthatatlan fullánkja szögezte az ágyához.

Jákob második feleségének pedig ez a története:

A nyárádszeredai bíró legkisebb lányát hajdani szokás Erdőelve fővárosába küldték, hogy szolgálatban ériék eladósorba, és amikor kitanulta a háztartással járó teendőket, gazdag legényt találjanak neki, aki az ácsmesterséget gyakorolva, méltó legyen majd a Megváltó magáldozat nélkül nyert fiának világhíréhez.

Rákelnek pedig jól felvitte az Isten a dolgát, mert főtéri bérházas gazdához szegődött, ahol Nagy nagyságos asszony kegyeit elnyerve a konyhai bevásárlás mellett a házbérbeszedés úrhatnáságra szoktató teendőit is gyakorolhatta.

Rövid idő alatt kitanulta a felfelé lesütött szemű szófogadó, lefelé pedig a szemtelenül pimaszkodó cselédviselkedést, és a cselédtársasági életben is nagy önbizalmat mutatott vasárnaponként, amikor a főtér cselédkorzóján illegette ördögfoltos nyakát és bokáját. Vörös anyajegyből az említett helyeken kettő volt neki, és mert leszokott a pirulásról ezek az élete folyamán mindinkább kiütköztek hófehér fehérnép-bőrén.

Rákel egy mészáros híján szűkébe volt a férfiillatnak és akaratnak.

A mészáros a vágóhídon hörpölt marhavértől, és Rákel nevétől felpezsdülve heves próbálkozásokkal próbált érvényt szerezni a buddhisták mintájára imádságként maga elé mormolt biztatásnak: „Rá-kell-mászni! Rá-kell-mászni!

Rákelnek pedig ettől - néha - felakadtak a szemei.

Előtte és utána es sokfelé veti szemeit, forgatta vala, mint a begerjedt pulyka, hogy díszes hímre rátaláljon. Jákobra is sűrűn pillogatott, aki szép természetű és szép arcú vala.

És a mészáros erősödő nyomakodásaira késlekedett kimondani az oltárit vagy a bibliait: „Hálj velem.”

A mészáros pedig a főtéri templom bokrai között, éppen harmincöt méternyire a Nagykő főtéri bérházától, és néhány évtizedre a huszadik század kezdetétől, a második világháború előtti esztendőben sietősen, olyan erőszakosan és ünnepietlenül beakaszgatott neki, hogy az izgalmas vasárnap után Rákelnek csütörtökön is vissza kellett mennie, hogy újból pörölytartó pozícióba álljon, és akkor, már az első lökéseknél meg kellett ígérnie a következő vasárnapot is, ha jót akart.

Akarta bizonyára.

De legalábbis nem bánta.

Ezzel párhuzamosan Rákel beiratkozott a helyi népi dalárdába, és miközben a magas c-ét ostromolta, Jákobra függesztette felületesen vigyázó szemeit.

És Jákob, aki nappal ácsolt, ha volt mit, esténként pedig népdalokat énekelt, a főtéről nyíló nyugati utcácska modern bérházának szuterénjában bérelt lakást, ahol kíváncsiságára hivatkozva Rákel, a piacra menet meglátogatta őt.

És lefeküdenek ők egy kicsiny időre.

Sietősen persze.

Aztán a piaci bévásárlások után, visszaútaján ismét felkelt Rákelben a kíváncsiság, amit Jákob nem bízhatott a szentlélekre, mert az nem mindenkor jöhetett el, hanem tehetségéhez mérten kielégítette azt.

Rákel pedig, két mester között, a házmesteri teendőket is ellátta, ügyeskedett, jól forgolódott.

És teherbe esett.

A mészárost örvendeztette meg először a hírrel, amire, csütörtök lévén, rögtön, egész vasárnapig kiment belőle a marhavér, elhült, és az eljövendő szentlélekre hivatkozva kimentette magát.

„Elveszed?” - kérdezte a barátja.

„Elveszed?” - kérdezte a mészáros Rákelt.

Rákel pedig még egy lapot kért a tizenennyolcra.

Jákob pedig azért lett második a sorban, mert azokban a hetekben munkanélküli lévén, nem volt mivel fizetnie az elsőszülött fia gondozására felfogadott öregasszonyt.

Az idős asszonynak kevés volt a betevő falatja, felmondta a gyerektartást, és azzal vádolta Jákobot, hogy a fia indiai nyelvre leckéit sem fizette ki.

Így került József az apja szuterénlakásába, ahol a belső udvar örök-árnyékos cementpadlóján hindu pózban órákig csücsülve gondolkodhatott napfényesnek óhajtott jövőjéről.

Rákel pedig, felveté az ő szemeit és fohászkodik, hogy jobb sorsa legyen.

Akkor történt, hogy a kor szokása szerint Rákel cselédtársát, Erzsébetet is megszállta a megfoghatatlan szentlélek világi, nevenincs helytartója, és kegyeiből részesülve ő es teherbe esék.

Rákelel együtt kevés ideig szomorkodtak vala, és taníták aztán egymást arra, hogy miként kell gyereküknek apát, maguknak pedig férjet szerezni.

Rákelnek sikerült.

A gyengébb ellenállás vonalán jutott a házasság révébe.

És Jákob megbéküle a gondolattal, hogy második asszonya lesz.

Egy szombaton magukra öltötték a dalárdai öltözőkük, elbuszoztak a nyárádmenti faluba, a Rákel szüleihez.

A gyerek Józsefről és annak, félkész, a Rákel köténye alatt kuksoló féltestvéréről ott is elfelejtettek szólni, mert a szülők örömét és a maguk jövőjét nem volt szívük rögtön romokba dönteni.

Az öreg ács azzal vigasztalódott, hogy vejében kollegára lelt, az anyóssá avanzsált Rákel mama, pedig annak örült, hogy lánya városi asszony lesz, urak, és hölgyek között járkálhat egész életében, amivel bírónéhez illően időnként eldicsekedhet a faluban.

A fiatalok a szülők áldását kérték és kapták, a hivatalos papírok beszerzését és az egyházi áldást Jákob, anyagi nehézségre hivatkozva, meghatározatlan időre elhalasztotta.

Rákel még abban a hónapban búcsút monda a cselédsorsnak és beköltözék Jákob szuterénlakásába. Asszonyoskodott, főzött, mosott, takarított, és még a gyerekről is gondoskodott.

Jákobot is elbájolva felvette a Kismama nevet, magát úton-útfélen, de Jákob előtt minden lehetséges alkalommal Kismamának nevezte, amit az elsőszülött ugyancsak minden alkalommal, konok hallgatással fogadott.

És amikor eljött az ideje, orvosnak is látnia kellett a terhes anyát.

Az orvos pedig összehúzta szemöldökét.

Rákel ördögtől való boszorkányfoltjai környékén, aztán egész testén apró piros foltokat fedezett fel.

- Gyerekbetegség. Rózsahimlő - állapította meg az orvos tárgyilagosan.

- Hány éves maga, angyalom? - kérdezte kedélyesen, mert jókedvvel gyakorolta nőgyógyászati hivatását.

- Huszonnégyszáz - rebegte Rákel.

- Ács Rákel, huszonnégyszáz éves - ismételte a doktor miközben beírta a nevét az állapotosok nyilvántartásába.

- Maga még nagyon fiatal, szülhet még rakás gyereket. Azt ajánlom, hogy ezt ne hagyja meg. Rizikós. A rózsahimlő miatt...

Rákel szomorú képet vágott, gyorsan felöltözött, és sietve elhagyta a rendelőt, ahova többé nem kíváncszott.

Az elkövetkező hónapokban gyakran hüppögve omlott Jákob mellére, hogy párkapcsolatukat valamely pecsétes hivatalos papírral véglegesítse.

Jákob a templomi esküvőt meggyőződése ellenesnek és rangján alulinak nevezte, a városházi házassági bizonyítványt pedig szükségtelen cifrázkodásnak.

Így aztán, a keskeny szalmazsákjukon töltött éjszakák zihálásait és visongásaikat, Rákel gyakori zokogása követte, amit Jákob saját férfiúi képességeinek a javára írt, Rákel pedig nőiessége kudarcának, bájai hatástalanságának könyvelt el.

Terhessége ötödik hónapjában, amikor a gyermeket elvenni már nem lehetett, rájött, hogy Jákob bibliaian családszerető, a gyermeknek tehát meg kell születnie, és akkor papírral vagy a nélkül, férje, ura, házastársa lesz.

Akkor már javában folyt a világháború, bombák hulltak a valamiért ellenségesnek nevezett városokra, temettek harctéren, temettek otthon és temettek az álmok szülészetén.

Azon a nyárvégen az óvárosi hentes „Meghalt a hitel!” tábláján valaki felháborodva a politikából utcára csorduló „Szebb jövőt!” köszönésen, a második szót áthúzva, kiegészítette a feliratot:

Meghalt a ~~hitel~~ jövő!

Amikor Jákob megkapta a katonai behívót, gyorsan elintézte a formáságokat, és házassági igazolvánnyal örvendeztette meg Rákelt.

- Ezt a papírt a miheztartás végett, magam helyett hagyom. Ha nem térnék vissza, magadra nem maradhatsz, most már papírod van rólam.

És Rákel fiat szült Jákobnak.

Nevezték Pálnak.

Farkastorkú volt.

Rákel, az orvosok iránt érzett ellenszenvével tépte a száját, mert annak a nőgyógyásznak, aki eltanácsolta a szüléstől, igaza lett. Azt terjesztette a szomszédok körében, hogy a szülész fogóval ráncigálta ki belőle az öt kiló tízdekás gyereket, ő tépte szét a száját.

Jákobot Voronyeys alatt érte utol a hírnök fele.

Örült, hogy fia született, és a család iránti felelősség fűtötte szánalmas hazafelé vánszorgásában a hómezőkön át, de lehet, hogy azért sikerült a háború végén épségben hazatérnie, mert kíméletlenül üldözték a pufajkás muszkák.

Halála napjáig üldözték.

Még pondrókként szaporodó álmaiban is.

Rákel történetének újabb, kevésbé bibliai fejezete kezdődött, amikor „elvtársnő” lett.

Az utcai nőszervezetben vállalt vezetői megbízatást.

„Fentről” kapott időszerű jelszavakat hangoztatott a többi elvtársnővel együtt, a gyűlésnek nevezett teázásokon.

Az egyik békés napon a betegnyugdíjba menekült Jákobot meglátogatta az egykor népes, Renner-Rónai-Rădulescu család egyik haláltáborból megjárt tagja, és arra kérte, írja alá az elébe tett nyilatkozatot. A nyilatkozatban az állt, hogy már az illegalitás sötét éveiben nagyon jól ismerte Rădulescu Martin (akkor Renner Móric) elvtársat, akivel együttműködött a sejtben, és rőpcédulákat is szórtak számos alkalommal és számtalan helyen.

- Nem tudom aláírni - mondta Jákob betegesen.

- Fáj a keze? - érdeklődött együtt érzően a kis vörös ember:

- Majd segítünk...

- De hiszen, nem is ismerem magát? - méltatlankodott Jákob.

- Majd meg fog ismerni. Sokan voltunk akkor, fedőnevet viseltünk, futólag tartottunk szoros kapcsolatot, igaz ugye, hogy nem volt szabad tudnunk egymásról a konspiráció miatt?

Hadart a kicsi vörös ember, mosolygott és kitartóan pátyolgatta a Jákob vállát. Aztán elővett egy hasonló nyilatkozatot. Az aláíró Anca Ervin, (az illegalitásban Ankraut) bizonyította, hogy Rădulescu Martinnal (volt Renner Móriccal) együtt dolgozott a sejtben és röpcédulákat is szórtak számos alkalommal és számtalan helyen kitűzték a vörös zászlót.

- Én biza, Ankrautot sem ismerem - mondta tétován, mint aki végzetes hibáját beismeri.

- Röpcét Királlyal és Szabó Palival szórtam egyszer a fűtőház mögötti fertályban.

- Úgy van! Meg van! A fűtőház mögött... - lelkesedett a kis ember.

- Baj van! Álljon meg a menet - szólt higgadtan Jákob, és széttárta karját.

A kis ember gyorsan odaugrott, ölekezett az ágyban fekvő emberrel:

- Testvérek vagyunk. Elvtársak. Együtt jártuk a nehézségek poklát. Tartsunk össze a jóban is.

Jákob leseperte magáról a kis embert, és vele együtt a lelkesedést is, amelyből azért ráragadt valamennyi.

- Én tényleg nem ismerem magukat - mondta szomorúan, és a fal felé fordult.

R. elvtárs kioldalgott a szobából.

Néhány nap múlva, amikor a piacon találkozott Rákellel, boldogan újságolta, hogy rátalált egy kiváló elvtársra, aki ugyan nem volt egyszer sem a fűtőház mögötti negyedben röpcézni, mégis aláírta a nyilatkozatot, és Ankrautal ők is aláírtak egy-egy nyilatkozatot, úgy, hogy nemsokára mindhárman megkapják a régi harcosoknak járó külön-nyugdíjat.

Jákob csóválta a fejét, neki a Fáraó kegyelméből már járt a különleges nyugdíj, de Rákelnak az isten pénze sem volt elég, ezért aztán keresett két olyan embert, akik bizonyították, hogy az illegális Jákob feleségével együtt röpcét szórtak a fűtőház mögötti vasutas negyedben, és május elsején kitűzték ott a vörös zászlót. A másik hónaptól kezdődően Rákelnak, aki életében hivatalosan háztartásbeliként tartottak nyilván, nem hivatalosan pedig meghatározatlan ideig az ősi női mesterséget gyakorolta, nyugdíjat hozott a postás.

(József, gimnazista korában találkozott egyszer az utcán Király Ferencsel, aki elcsodálkozott, hogy mennyire hasonlít József az apjára, A fiúnak eszébe jutott a hősi tettnek beillő röpcézés. Király bácsi legyintett.

- Biz, fiam, mi akkor úgy féltünk, hogy zabszemet sem lehetett volna fenekünkbe dugni. Apád tört dugott a zsebébe, és fogadta, hogy élve nem adja meg magát... A zászlót pedig miután anyáddal kétszer is megpróbáltuk feldobni a villanyvezetékre, és mind a kétszer visszaesett, gyorsan összegöngyöltem, és bedugtam a fűtőház kerítése alá.)

József aztán azt is megtudta, hogy sem Király bácsi, sem az édesanyja nem kért a különleges nyugdíjból, hanem a mindenkinek járó, a különlegesnél ötször kisebb gyári nyugdíjból tengték, a szocialista időknek éppen csak valahogyan - életüket.

Rákel öregkorára is hűen kitartott Jákob mellett.

Ágyba vitte neki a kosztot és az újságot, megengedte, hogy a szomszédal sakkcsatákat vívjon hajnalokig.

De a rendszerváltás után megszűnt a különleges nyugdíj, és ezzel odalett Jákob becsülete. Rákel napokig be sem ment hozzá, a szoba ajtaját becsukta, hogy ne hallja Jákob egyre panaszosabb hívását:

- Rá-ke! Rá-ke! Ráááá-ke! Kellene...

Jákob időnként, amikor az a napi hajszák szüneteiben József benézett hozzá, panaszáradatot zuhintott rá:

- Hásze, nem engedi már, hogy rá...

- ?

- Neki már nem kell...

- ?

- Ennem sem ád...

- ?

- És nem akarószik neki kivinni az ágytálat...

- ?

- Nem sok van már hátra, kibírhatná még azt a kis időt...

És Jákob, akár az elmúlt húsz esztendőben számtalanszor elsiratta magát.

Halálának közelségét, a diktatúra propagandafofásainak mintájára csökönyösen addig kívánta ismételni, amíg belesulykolhatja környezetébe. Így akart irányítani mindenkit, hogy gondolkodás nélkül szolgálatára legyen.

József borbélyt kerített.

Csontos, szikkadt, sápad nyugdíjas apróság volt a borbély, kopott szerszámai is arról árulkodtak, hogy főfoglalkozásként többnyire a hullaszépítést gyakorolja.

Jákobot kivitték a konyhába, hokedlire ültették, József sűrűn biztatta a borbélyt, hogy gyorsan dolgozzék. Igyekezett is a derék ember, körbeugrálta Jákobot, nyakán, arcán táncoltatta nyírógépét.

Amikor finomítani kezdte művét, hirtelen fennakadtak Jákob szemei, utánakaptak, hogy le ne forduljon a székről, lábra állítani, a hóna alatt fogva ágyához húzni nem bírták Jákob elhízott testét.

Amikor a szőnyegre fektették, vízszintes állapotában visszanyerte eszméletét, csodálkozó kék szemeket vetet a körülötte serénykedőkre.

- Hol vagyok? Meghaltam már?

Rákel felcsattant:

- Haltál a szerecsiát! Szimulálsz, mint mindig!

Rákel fiának hórihorgas fiával, a karjánál és a lábánál fogva húzták vissza az ágyba, ahol évek óta feküdt, és ahol szervezete annyira megszokta a vízszintes helyzetet, hogy lábra már sohasem állhatott.

József mentőt hívott.

A telefonhuzal végén unott hang érdeklődött.

- Mi a baja a betegnek?

József készségesen válaszolt.

- Rosszullét. Eszméletét veszítette...

A mentő közbevigott.

- Hány éves a beteg?

József bediktálta az apja adatait.

- 84 éves lesz május tizedikén.

Jákob felordított.

- Május elején születtem, a munkásosztály ünnepén!

József tagadólag intett. Eltakarta a telefont és suttogva magyarázta.

- A nullát is ki kell olvasnia a születési bizonyítványáról...

A mentős újra érdeklődött:

- Hány éves az öreg?

- Nyolcvannégy - erősítette meg József.

Felcsattant a mentő hangja:

- Hát akkor mit akar?! Kire pazaroljuk a benzinkvótánkat?

József habogott még valamit, de a kapcsolat megszakadt. Újra felhívta a mentőt, és mindennek elmondta a tisztviselőt, aki engedékenyen közölte, hogy felírta az esetet a várakozók listájára.

Nagyon hosszú lehetett ez a lista, mert sem aznap, sem másnap, sem azon a héten, és azóta sem jött a mentő Jákobért.

A történetek után Rákel istenszámba hagyta amúgy teljesen egészséges férjét. Azt, hogy nem a Jóságosra bízta, a szomszédok is későn tudták meg.

Jákob, fokozatosan legyengülve, éhen-szomjan pusztult nyolcvannégy éves korában.

Az ostoba Rákel pedig, még nehezebben élte életét a maga meg nem érdemelt, és értékében az inflációban villámgyorsan zsugorodó kicsinyke nyugdíjából.

És eltemették Jákobot a kor szokásai szerint a régi városlakóknak kijáró, főhelyen lévő családi sírba, amelyet nagy nehézségek árán visszaszereztek a városba tolakodó, mindent a saját orcájukra alakító idegenektől.

És a temetésen, inaskori barátja is szólt hangos szóval, kéretlenül is védelmébe vette, „harcos társának nevezte”, és a mennyországba ajánlotta barátját, akivel már régóta nem hittek sem a harcban sem a mennyekben.

József pedig megkérdezte Rákelt és az ő fiának fiait:

- Miért oly komor a ti orcátok?

És nem mondtak neki semmit, hanem lehorgasztott fővel, lassúdan kimenének a temetőkertből, és elvegyülének az új évezred alakította, gépkocsizajos urbánus táj forgatagában.

- Tegyük meg egy téglát a torony és a kor falába - mondta Szókratész fiának az író, aki olvasásra ajánlotta a saját pofájáról írott regénye kéziratát. Az önéletrajzi ihletésű műben az író története azokról a pofonokról szól, amelyeket azért kellett elszenvednie, mert időnként, ki tudja milyen sugallatra, valamely nem kívánatos nemzeti kisebbséghez sorolták. Mindig azokhoz, akiken ütni lehetett az éppen soros uralom idején. Volt már bajor, zsidó, oláh, bunyevác, és tót, aminek az okán a hatalom védőpajzsa mögül akármikor, akárki bele-rúghatott.

Valójában erdélyi szász családból származott, aki a nevét olyan természetességgel magyarosította, mint tették annak idején Heltai Gáspár, Dávid Ferenc, Kós Károly, Szervátius Jenő, Balogh Edgár, Karácsony Benő és nagyon sokan mások.

Szókratész fia akkoriban olcsó könyvsorozatot indított, hogy a több évtizedes diktatúrában elnyomott nép, hasznos olvasmányokkal pótolhassa lemaradását. A könyvek hátsó fedőlapján szerepelt az a kiadó fogadalma:

*Minden magyar család olcsó kiskönyvtára
Egy kötet ára sohasem haladhatja meg a négy-öt tojás árát.*

Rohamosan hígult a pénz, a tojás ára is az egekbe szökött, és még azon túl is naponta emelkedett. A tervezett kötetek füzetekké soványodtak, de árát csak úgy lehetett volna állandósítani, ha valamely a népművelést valóságosan is támogató alapítvány segíti a kiadót.

De egyik sem segítette.

A történelem akkor is éppen úgy ismétlődött, mint már számtalanszor tette.

Ez a történet is egyszerre kívül és belül esik a történelmen.

Kívül esik, mert, azok, akik elkoptatottnak tartják a népszolgálat értelmiségieknek ésszerűség-ből előírt kötelességét, elhessegették azt a hatvan valahány esztendővel azelőtti furcsán hasonló történetet, amely arról szólt, hogy Erdély íróinak java a vécsi kastély gazdájának szíves vendéglátásai alkalmával úgy kívántak írói szolgálatot tenni a nagyhatalmak által sanyarú sorsra ítélt népnek, hogy miután rábólintottak az olcsó *Hasznos könyvtár* könyvsorozat elindítására a tizenhetedik füzetnél erkölcsi támogatásukat hangsúlyozva, cserben hagyták a maguk közül megbízott szerkesztőt és a kiadót.

S ebből a kívül esésből sem lett történelmi tanulság, mutatja ezt a megszabott négy-öt tojás árért ajánlott kiskönyvtár erkölcsileg támogatott, de anyagilag cserbenhagyott, összesen huszonkét kiadványt megért sorozata. Egyszer majd történelmen belülről kerül majd ez is, amikor kitombolta magát a pénzsóvár világ, amely nem a népnek kedvez, hanem főként a magamutogatóknak, azoknak, akik abban az elavult hitben élnek, hogy a történelem nagy, és főleg a magukat nagynek képzeltek emberek sikereinek leltára.

A szóban forgó szerkesztő elvégezte a munkáját, az író lemondott a szerzői díjáról, de pofájának története még így sem jelenhetett meg a nyomdai költségek hiánya miatt. Biztosan megint valaki másnak néztek az író, másnak a szerkesztőt és a kiadót is. Megint összetévesztették valami nemkívánatos kisebbséghez tartozóval. A pofájára írt naivság felháborította a szolgálatos megváltók álarcában nyüzsgő pénzhajhászokat.

A kiskönyvtár kiadója beadta a kulcsot.

A könyvek ára pedig pofátlanul magasra emelkedett.

Szókratész megosztotta bölcsességét a fiával, és másokkal együtt megállapíthatták, hogy nem a jótékony eszmék vezérlik a történesekben szereplőket, hanem a klikkszellem, amelyben parányivá zsugorodik a fennen hangoztatott cél, a döntések nem a ki, a miért, hanem a ki kivel alapján születnek.

A magasztos torony falában megszámlálhatatlan az ilyen kirívó „tégla”.

Szókratész fia szerkesztőként találkozott más, a történelem ismétlődésének ijesztő példájával is.

A kiszámíthatatlan sors kegyéből rokonságba került a neves költővel, műfordítóval, a közel-múlt jeles irodalmi szerkesztőjével, aki hetvenedik életévén túl, holmi díszelnökség birtokában ugyan, de végleg magára maradt. Neje, a kifürkészhetetlen természet által is óvatlan egyik pillanatban, amikor gyérülő vendégeik által is igen kedvelt rácsos porhanyó süteményével elkészült, és azt kiborította a legnagyobb és legpatinásabb lapítójára, hogy felszeletelés előtt hűlni hagyja, fáradalmaait kipihenni elégedetten végigdült a konyhai díványon.

És elszundított.

Aztán - bizonyára évek óta fokozódó feledékenységeinek betudhatóan - végleg elaludt.

A magára maradt költő segítségért telefonált, hogy a frissen sült süteményt valaki már felszeletelje, és asszonya földi maradékát utolsó útjára, annak rendje és módja szerint felkészítse.

Aztán, - nem, mint addig, amikor időnként egy-egy fájdalmas sóhajtással fenyegetőzött távozását illetően, hanem halálos komolyan - maga is készült az elmúlásra.

Ez többek között azzal járt, hogy előkotorta régi írásait, hogy egyik fiatal munkatársára bízva, a tiszteletbeli elnöksége alatt működő könyvkiadót műveinek teljes kiadására készítse. A fiatal munkatárs haladéktalanul munkába fogott, és többek között az író drámáit is összegyűjtötte, és egy kiadandó kötetbe szerkesztette.

Az amúgy nem éppen a drámaírás élvonalába tartozó színjátékok között volt egy a trianoni országcsontkítás utáni erdélyi életből merített darab, amelyet többszörösen átírt a szerző, de amelynek mondandója meggondolkoztatta a szerkesztőt.

A darabban játszódó történet arról szólt, hogy az erdélyi magyar megmaradás érdekében anyaországi segítséggel iskolaépítésbe kezdenek egy kicsinyke faluban. A pénz forrását nem volt szabad megnevezni, hiszen ezzel diplomáciai bonyodalmak kezdődhetek volna az ország belügyeibe avatkozás címen. Ezért aztán a nemzeti nyomor idején sem tétlenkedő okos emberek kitalálták, hogy a helyi magyar földesúr adományaként tüntessék fel és könyveljék az iskolaépítés kiadásait.

A könyveléssel kisebb bajok adódtak, merthogy annak a címzetes nemes embernek is, akire az anyaországiak a pénzt bízták, ugyanúgy „maga felé hajlott a keze”, mint a hírneves erdélyi kincses város Szentháromság-szobrán a több mint két évszázad óta türelemmel ácsorgó és az emberi gyarlóságot is mutató, kopottas szenteknek. Az is igaz, hogy állami pénzről lévén szó, a közvetítők sem finnyáskodtak, nemzetmegtartó igyekezetükért, amit vitézkötéses ruhában dagadó kebellet a „vér- és rögválóság” hangoztatásával büszkén vállaltak magukra, némi vámféleség fejében visszatartották az adomány felét. Ezt a helyi földesúr tudtával, beleegyezésével és elismervényével teheték, aminek egyenes következményeként az iskolaépítés költségeire maradt pénzek, az alapok lerakása után a címzetes és nemes úr kezén teljességgel elapadtak.

Pedig milyen lelkesítő, milyen könnyeket is buggyantó avatási ünnepet élt meg az a kicsiny magyar falu. Marék fényes pénzérmét és még levágott tyúkfejet is tettek az építendő iskola alapjaiba, amit annak rendje és módja szerint mézes pálinkával addig locsoltak az előjárók lelkesítő beszédei közben, amíg az emberek dalra nem fakadtak, és győzelmi mámorban fel

nem vonultak a földesúr által nagylelkűen felajánlott birkagulyást rotyogtató hatalmas bogrács köré. Hajnalig tartott a dinom-dánom, húzta a cigánybanda, és a táncban kipirult arcokon a „Sose halunk meg!” rózsái égtek.

Népi játékokban felvonásvégnek ez nem is volt rossz, mert a fergeteges táncot mindenkor tapssal jutalmazhatta a közönség

A második felvonásban a fiatal tanító reménytelen szerelme a földbirtokos egyetlen leánya iránt keltett némi tragikus hangulatot, de az igazi meglepetés a harmadik felvonásban következett be, amikor a munkásosztály környéken bujkáló hű román fia, aki nemcsak kiváló géplakatos, de az építkezésben is jártas szervező tehetség és jó ember, a falu szegényei segítségével mégis csak tető alá segíti a hön óhajtott épületet.

Az így megvalósult munkás-paraszt szövetség gondolata a háború utáni vörös borítójú brosrákból egy-az-egyben került követendő példaként a darabba, de valamiért mégsem tetszett a politikai biztosoknak, közlésére a sajtóban, bemutatására valamely színházban sohasem került sor. (Későbbi betoldásként a harmadik felvonásban a román géplakatosról azt is megtudta a szerkesztő, hogy illegális párttag, viszonzásra talált szerelme a falu legszebb, de nincstelen magyar lányával pedig olyan hab a tortán, amitől olvasás közben a hüledezve fulladozás környékezte.)

- Kinek jó ez? - kérdezte a szerzőt a kötet megbeszélésekor, és megpróbálta rávenni, hogy a darab, az első változat eredeti szövegével kerüljön a kötetbe.

A szerző az ágyából és magából kikelve tiltakozott, feltehetően azért, mert a darab eredetijét már a szocializmus első éveiben mélyen elásta magában, és semmi pénzért nem volt hajlandó visszaemlékezni rá, másrészt pedig korára és írói tekintélyére nézve nem engedhette meg magának, sem másnak, hogy írásain valamit is változtasson, illetve, hogy változtassanak.

A szerkesztő hiába érvelt azzal, hogy ez a színjáték rendkívülien időszerű, hiszen két emberöltő távlatából olyan történeteket ajánl figyelmünkbe, amelyek gyakori ismétlődését ma is szenvedjük, tanulságaiból holnap is nyerhetünk. Mert éppen olyan időkben élünk, amikor a rablók tolvajt kiáltanak, ha felelőségre vonásukat megpróbálják, hiszen a felelőséget firtatók is éppen olyan „sárosak”, irigységből piszkálódhatnak, mert nehezményezik, hogy az anyaország feneketlen kondérijából egyesek még náluk is pofátlanabban nagyobbakat merítettek.

Mit jelent az, hogy egyesek zavarosban halásznak? Azt hihetné az ember, hogy semmit sem fognak, pedig számos régi és egészen új történet arról szól, hogy zavaros időkben történnek az igazán nagy zsákmányolások. Ilyenkor vagyonok tűnnek el, vagy gazdát cserélnek, a beavatatlan világ kénytelen jópofát vágni a történetekhez, amiket az érdekeltek a haladás jeleként népszerűsítene.

Akármilyen magasságba is emelkedünk az évek tornyában, és messzelátón vagy nagyítón át figyeljük a világot, a hirtelen meggazdagodottakat megcsodálhatjuk, de vagyonukat csak a legritkább esetekben lehet számonkérni, mert az igazi hatalom mindig is a pénz.

A dicsőség diadalívei is csupa jól befektetett kötvény-téglából épülnek. Féltéglákkal csak a naiv kisemberek döngetik hiábavalóan a mellüket, s ha többen is vannak a kelletténél, kivagyiskodásukat elnyeli a nagyok tiszteletet és félelmet parancsoló pöffeszkedő csendje.

Mindent kibeszélni lehetetlen, az író, akár a nagy W.W. örökké „a hallgatás és a szó határzónáján tartózkodik, a senki földjén, s csak be-betör a nyelvbe, a tér-idő-anyag rögzíthetőségébe, azzal, amit át tud menteni a nyelven inneni tartalmakból”. Araszol, akár a csiga.

„A múlt és jelen tünedezik - megtöltöttem, kiűritettem őket.”

Szeretnénk bizonyára többet is, de mint minden, ez is végtelen. De jó, mert további útra kényszerítő, hogy a legközelebbi jövő redőit tanulságainkkal megtölthessük.

6. Az agyonütött idő

*Az igaz az egész. Az egész pedig csak
fejlődése által kiteljesedő lényeg.
(Hegel)*

Szaporán szóljon a dob! Itt a tánc, táncolj!

Minden pillanat és minden, ami csak történik, kéjjel borzongat.

Kigondolt gondolatok. Múlt és jelen keveréke. Filozófiák, amelyek halni tudásunkat segítik.

Halni tudásunkat pedig - csalhatatlanul - élni tudásunk mutatja.

A megfoghatatlan időt kutatjuk, amely a pillanattól az öröklétig terjed. És arra vágyunk, hogy eljöjjön az idő, amikor már nem borul reánk a valamiért mindig idegen mennybolt, és rátalálunk az igazán elviselhető világra, azokra a magasságos egekre, amit legjobb tudásunk és iramló vágyaink szerint festünk a tájba ágyazott életünk fölé.

A város egyetlen görögtemplomát az egykori várfalon és a betemetett várárkon túl, a temető-kert melletti domboldalra építették valamikor a múltszázad elején. Akkoriban, ebben a város fölé emelkedő, hegyre kapaszkodó utcában még nem építettek kis kastélyokhoz hasonló, mutatós házakat. Az utcákat, jámbor előljárók javaslatára, az egyiket, mert azon főleg szenet hordtak, Szén utcának, a folyóra épített nagy hídra vezetőt, Híd utcának, azt, amelyiken valamikor a várba bemerészkedő farkast láttak, Farkas utcának, és azt, ahol többnyire magyarok építettek házat, a váron belül Bel-Magyarnak, a váron kívül, Kül-Magyar utcának nevezték.

Az agyonütött időkben a hatalmi erővel városba tolakodottak gyakorta változtatták az utcaneveket aszerint, hogy honnan jöttek, milyen táj, város, folyó megkedvelt nevét hozták magukkal vagy melyik, nagynak tartott emberüknek akartak emléket állítani.

A Görögtemplom utcát a változtatás viharai nem érintették. Aki ott lakott ajándékba kapott némi megnyugtató változatlanságot, amely valamiképpen jótékonyan hatott világnézetének kialakulására.

A főszolgabíró házmesterének fia minden nyári reggel kinn szobrozott a cirádás kovácsoltvas kapu egyik kőoszlopa előtt. Hét óra tájban már odasütött az utca túloldalán, a gyümölcsfák sűrű lombjai mögül előbukkanó nap. A fák előterében, a sima téglalapokból kialakított modern épület tágas márványteraszán a spanyolosan korom hajú operadíva vendégei vidám röffenésekkel éppen visszavonultak a villa belsejébe. A fiú reggeli hűvös csöndben, szem lehunyva élvezte a cirógató meleget, miközben csikókályhájuk sütőjéből a prézlinek félretett száraz kenyérdarabok közül elcsent ínycséséget rágcsált.

A szolgálatos rendőr, tisztaság-ellenőrző körútjának befejezéséhez közel, valahol fenn járt már az utca végén, ahol a temetőkert mellett balra kanyarodott a járda nélküli homokos úttest, egészen a hegyre kapaszkodó országútig.

Kimondhatatlan mesék rajzoltak a házmesterfiú fejében, olyan zsongást tapasztalt, mint a diákénekkar bemutatója előtti izgatott hangoláskor, vagy amilyent az előadás előtti percekben hallott egyszer a dalszínház zenekari árkából,

Négy évtizeddel később ugyanúgy állt ott a délutáni fényben varázsra várva. Bizsergető meleget érzett, de keveset ahhoz, hogy a gyermekkor bódulásait felidézze. Az évtizedek alatt felszedett tapasztalatok sem segítették, előtérbe tolakodásukkal inkább gátolták ebben. Mert már tudta, hogy a főszolgabíró, aki a követségekhez hasonló fényes ház ura volt, a háború végén messzire vitte - ugyanoda, ahonnan hozta -, a szolgálati kocsit; az antracit hajú művész-nő az összeomlás előtt, erős altatókkal kivonult az élet színpadáról; az emeleti kisasszony, aki szerelmi jelenetekkel teleszórt, saját gyártmányú színes lámpaernyőivel szalasztotta a főtéri széles választékára büszke könyvesboltba, az anyaországi fővárosban állapodott meg, ahol valószínűleg számos megrendelőre talált. A fiú barátait, a filagóriában csapattá szerveződött gyermekeket, szerteszét szórta a világba - a háborúban és rendszerváltozásban megrokkant - sors. Az egykori, a kert végében használaton kívüli, begyepesedett vörös salakos tenispályán túl, az akadémiai intézet kerítése mellett a szomszéddal politizáló apjából suszterszövetkezeti elnök, az akadémiai székház házmesteréből, falusi ruházatát még sokáig megtartó, sors-társaitól állami díjjal is megkülönböztetett paraszt-költő lett, aki aztán saját házát éppen a Görögtemplom utcában építette fel könyvei honoráriumából, és a lánya sem maradt el mögötte hírnevét illetően, mert saját akarata szerint íróasztalokra könnyen dönthető aktivistává, később neves írók kedvesévé, végül merész önhatalmúsággal maga is íróvá vált.

Az egykori házmesterfiúnak hiába volt tele a feje gyermekora szereplőinek megható és érthetetlen történéseivel, nem volt mihez kezdenie velük, mert az eltelt évtizedeket jelentő időt agyonütötte a méregként benne felgyűlt gond.

*„Elmegyek, mint a levegő, fehér fűtjeimet rázom.
Férfiak és nők arcán hiába látom magam és az Istent”*

Mindig is kevesellte a számára kimért időt. Nem elégítette ki a magyarázat, miszerint, azt senki sem tudhatja meddig él. Nagyra képzelte terveit azzal halogatta, hogy amúgy sem lesz ideje valami érdemlegeset tető alá hoznia. Pedig minden visszatérés a gyermekkorba magában hordja az újrakezdés lehetőségét

- Öcsi! Apád otthon van? - A fekete-szemüveges ember a vállánál fogva állította meg az utcai focimeccs bódulatában felforrósodott, a szólításra hirtelen kérdőjellé vált kisfiút.

- ?

- Igen?

- Még nem jött...

- Jól van. Majd, ha máskor is megkérdelem ezt, ugye segítsz?

- Hát persze...

Később, amikor mind elfáradtak a rongylabda kergetésében a fiú hazabandukolt, és szemüveg nélkül is láthatta azt az embert, aki a nevére szólította. Egy széken ült az ágya mellett, háttal a szuterinlakás utcára néző ablakának. Tanítóképű ember volt. Nem mutatkozott be. Az iskoláról kérdezte, és egy kis versről, amit aztán többször is együtt mondtak végig, és amelynek *Virágom, virágom ...* kezdősora végleg megmaradt emlékezetében.

Néhányszor még találkozott a szemüveges emberrel, aki versikékkal hálálta meg szolgálatait. Miközben az apjával beszélgettek, neki a kapu előtt kellett vigyáznia, hogy valamely idegen érkezését idejében jelezze. Erre szerencsére egyszer sem került sor azon a nyáron, mert a Görögtemplom utca közepéig akkor ritkán kapaszkodtak fel ismeretlen emberek.

A mindent érlelő ősz akarnokságaitól elsárgultak vagy elpirultak a levelek.

Akkor történt, hogy a házmesterfiú mostohája a villa melletti átjáró utcán sietve átvonult a Görögtemplom utcával párhuzamosan dombra futó utca egyik patinás klinikájára, ahol megszülte várva nem várt gyermekét.

A házmester és fia naponta összeseperték a villa tágas kertjét és a zegzugos sétányokat, tíz deka felvágottat reggeliztek, és leereszkedtek a városka központjába, hogy valamelyik műhelyből, otthon elvégezhető, cipésmunkára leljenek.

Az egyik napon, a tágasabb cipésműhelyben, ahol a fal melletti sorokban a banklik előtt kötényes emberek kalapálták a sámfára húzott félkész cipőket, az apja körül kialakult körben összesúgtak a suszterek. A fiú az apja kezét fogta, de kilógott a *Baráti beszélgetés a munkahelyen* című lehetséges zsáner-fotóból, mert az apró asztalokon felhalmozott érdekes szerszámokat és a különféle szegeket bámulta.

- Belehalt a kínzásba ... - súgta apjának a mackó szemű szaktárs. Szánalmas soványságát nyakba akasztott kötényével sem leplezhette.

- Küldd odébb a fiút... - szólt sietve az ijedt szemű, miközben körbekapkodta tekintetét.

- Nem szükséges... Tud titkot tartani - jegyezte meg az apja, miközben rántott egyet a fiú kezén. A fiú kissé kihúzta magát, hogy tartásában is megfeleljen a szülői bizalomnak. Szerette volna, ha arckifejezésével is tudtára adhatta volna ennek a vézna embernek, hogy örállásaival már régóta kiérdemelte az apja bizalmát. De azzal is, hogy tudja, és senkinek sem árulja el, hogy Londonból jönnek azok az ijesztő ajtó döngögetéses hangok, amelyekkel azok az apjának életbevágóan fontos hírek kezdődnek, amiket esténként a paplan alá dugott néprádióból szokott a pissenéstelen csöndben meghallgatni.

A sovány suszter nem firtatta tovább a fiú jelenlétét, hirtelen benyúlt munkaasztala alá, kiemelte onnan az újságpapírba göngyölt csomagot és átadta az apjának.

Amikor otthon kibontották a csomagot, az összegöngyölt sötétbarna nagykabátra száradt vér megborzongatta mindkettőjüket. A fiú nem kérdezett. Gyermeki megérzése súgta neki, hogy apja szemüveges barátját nem látja soha többé.

Ádám és Éva a temető mellett lakott. Frissen épített házuk a két világháború közötti modern építőművészet letisztult jegyeit hordozta, de Ádám és Éva apja távolról sem volt isten, pénzéből már nem futotta a temetőkerttől elválasztó kerítés felújítására, a Görögtemplom utcából nyíló és fennebb oda visszatérő patkó alakú utca felőli udvar rendezésére. A környéken lakó gyermekek ott lebzseltek egész nap az új ház előtt, mert futótűzként elterjed körülben a hír, hogy a törvényszéki bíró fia, - Jávor Pál hetykeségét utánozva - halálosan szerelmes lett Évába, aki abban az időben Karádi Katalin Görögtemplom utcai megtestesítője volt, és akiért testvérének, Ádámnak, valamiféle rosszul értelmezett lovagiasság szabálya szerint, párbajt kellett vívnia Tibivel, a bíró hetykélkedő fiával. A nyári vakációban utcán kóricáló népes gyermekseregéből megfelelő párbajsegédek is kerültek. A párbaj titkos időpontjául, akár a kor filmjeiben, a hajnali hét órában állapodtak meg, hogy a bámészkodó kicsiket távol tartsák a véresen komoly eseménytől. A párbaj színhelye pedig az az elhagyott és félig nyitott ajtajú kriptá volt, amelyik köhajításra állt Ádámék paradicsomától. Ennek sötétjébe bemerészkedni hátborzongató tettnek minősült, a sötétben riasztópisztollyal egymás-

ra durrogatni pedig óriási kaland. A felek megállapodása szerint a párbaj vére ment, ezért az előreláthatólag eredménytelen lövöldözés utáni küzdelemhez valahonnan két honvédelmi zászlós díszes tiszti kardját is megszerezték a segédek.

A párbaj utáni részben ellentmondó szóbeli közlések alapján kiderült, hogy a párbajozó felek valóban behatoltak a krypta koporsókkal teli polcai közötti koromsötétbe és a kriptán kívüliek ismételt felszólításra, hosszú és rémisztő percek elteltével, összesen két lövés dördült. Már a lövés előtt messziről hallani lehetett a felek jajgatását, amit az arra járó temetőőr komolyan vett, váratlanul ott termett: lefoglalta a csatára előmelegített tiszti kardokat, a feleket kikergette a kriptából, és azzal fenyegetőzött, hogy kardlappal ver nemcsak a bajvívók, de a segédek seggére is. Ezt olyan komolyan ígérte, hogy a jelenlévők, a temetőőron kívül, mind futásnak eredtek.

A temetőőr még aznap feljelentést tett a temetőben garázdálkodókról az Ádám apjának, aki egy hét szobafogsággal büntette fiát, de a párbaj okozóját, Évát is.

A felnőttek aztán abban is egyetértettek, hogy a törvényszéki bírónak, annak háború idején való rendkívüli elfoglaltsága miatt, egyelőre nem szólnak. Erre a háború után sem kerülhetett sor, mert a törvényszéki bíró a törvényszékkal együtt, családotól eltűnt a városból.

Az Ádám apja közösségi ember lévén, ítéletét az utca gyermekserege előtt is kihirdette. Ezt könnyen megtehetette, hiszen a gyermekek ott bámészkodtak a háza előtt. A szigorú ítélezés végén az egész bandát megfedte és felszólította őket, hogy munkával vezekeljének. A munka pedig, bár gyötrelmes, egyben játék is volt. Saroglyákban, vedrekkel cipelték a ház előtt nagy kupacban álló sódert és elterítették az udvaron. Napokig tartó munka volt, némelyeknek feltört tenyerükkel büszkélkedhettek. A házmester fia kitartott az utolsó napig, de a vasárnapra hirdetett udvar-felavatáson már nem vehetett részt mandulagyulladás miatt.

Ádám este felé bekopogtatott a házmesteri lakásba. Süteményt hozott és egy szépen pengő ezüst öt pengőst.

A házmester megforgatta butykos ujjai között az ezüstpénzt, és azt mondta a fiának, hogy becsülje meg első keresetét.

Két évtizeddel később, miután az Ádám apja zenekonzervatóriumot alapított a kincseitől kifosztott városban, és szíven viselte a helyi szimfonikus zenekar minden zeneműveltséget terjesztő megmozdulását, egy hétfőn belépett a napilap szerkesztőségébe, gyorsan elmondott két időszerű viccet, és oldalnyi, rosszul gépelt híradását azzal adta át a házmester fiának, hogy ezután minden hétfői lapszámból nem hiányozhat a zenei rovat.

És valóban évekig minden hétfői lapszámból megtudhatta a nyájas olvasó, hogy mit, és hogyan játszottak vasárnapi koncertjükön a filharmonikusok. A szerkesztő pedig egyszer sem említette az ősz hajú, mindig vidám istenes embernek, hogy közös munkájukért a fizetség több mint akármennyi pengő vagy garas, hiszen, ha távoli is, de elvárhatóan, az Apáczai uram által éppen ebben a városban említett dicsőség megilleti a kezdeményezőt, amely nélkül, ha embertársainkkal együtt, ha nem iparkodunk, hogy az időt hasznosan eltöltsük „barmok gyanánt fogunk a világból kimúlni”.

Az idő tehát, ha oly tűnékeny és pazarló is, apró történetekben megfogható.

Friedrich megállt egy pillanatra a város templomtornyának átjárójában.

- A múlt nagy s mind nagyobb terhével veselkedünk, ez görbíti a hátunkat, ez nehezíti a járásunkat. Láthatatlan és sötét teher.

Mutatóujjával az átjáró boltíve felé döfködött, mintha azt akarta volna érzéltetni, hogy igazságai nem férnek el a huzatos átjáróban, hanem magasabb régiókba kíváncsognak.

- Tudja, kedves barátom, a *van* nem egyéb, mint szüntelen *volt*. Boldogságunk felejteni tudásunktól függ. Érti ezt, kedves barátom?

András bólogatott. Minden idegszálával figyelt, nem volt hajlandó beismerni, hogy nehezen követi a három emberöltővel előtte élt beszélgetőtársa gondolatait.

- De az nem lehet igaz, hogy az állatok öntudatlanságuk miatt boldogok? Az ember nem ilyen boldogságra vágyik.

- A világ éppen annyi, amennyi története van...

András arcán végigfutott a kapiskáló ember mosolya.

- Pista is ilyesmit hangoztatott:

„Az ember nem annyi, amennyi, hanem csak annyi, amennyi tőle kitelik!”

- Melyik Pista?

- Ön nem ismerhette. Évszázaddal később élt, majdnem kortársam volt. Pisti Pisti volt a groteszkségben ön(r)kényesen felvett és közismert neve.

- Emlékezni és feledni, tudni kell. Ez a lényeg. Akinek még nincs tagadni való múltja: az állat és a gyermek az, aki „múlt és jövő sövényei” között játszik, csak az lehet igazán boldog.

- És az öregkor boldogsága? A gyerekkori történetek éles kivetülése agyunkban, amelyek történetiségünk megkurtítását eredményezik? Ezek nélkül az önmagunkba vetett hitet elémészti a tapasztalás. Ez azt jelenti, hogy teljességgel lehetetlen felejtés nélkül élnünk?

- Azért kell a múltat olykor elfelejteni, hogy ne váljék a jövő sírásójává. Mert akadnak olyan erőtlenségek, akiket romba dönt minden apró jogtalanság, balsiker, fájdalom. És olyanok is vannak, akik legvadabb legigazságtalanabb tetteiken is könnyen túlteszik magukat. Kellő időben kell felejtünk és kellő időben emlékeznünk.

- Egyszerűnek tűnik. Jó úton kell haladnunk a boldogság felé. Tudatosan keresnünk a tudatnélküliséget. Ehhez az erős hitűek a megnyugvás ösvényein közelítenek az emberfeletti világ létezését vallva. Mert ugyebár a nyáj egykedvűen legelész az ige dörgedelmei alatt, és nyomban elfelejti, amit mondani akart a megszabott történetiség legelőjén. Megbénítja a hit, amely alapjaiban tagadja a gondolat végtelenségét és a korlátlan szabadságot.

- Goethe szerint a cselekvő mindig lelkiismeretlen, hiszen a legtöbb dolgot elfelejti, hogy a valamiért fontos egyetlent megtegye. A történeti embert múltba vetett tekintete szorítja jövő felé.

- Reményt éltető próbálkozás, mert azt képzeljük, hogy a boldogság a távolban kéklő hegyek mögött rejtőzik. Elmondok erről egy történetet, amelyben a megszólított élete a végtelen bódulatában ér véget:

Látod, Lajcsika, ott a távoli messzeségben azokat a liláskék hegyeket?

Igen, arra tartunk.

Mire nagy lesz, odaérünk és a tied lesz ott minden.

Lajcsika, látod, most új lakásba költöztünk. Ez a te szobád. Itt aztán azt csinálsz, amit akarsz.

Mit csinálsz, te gézengúz! Ügyelj szépen a kistestvérkédre, és ne forgasd fel a szobát, mert kihúzd a cédulát!

Lajcsi fiam, te most már nagyfiú vagy. Rád bízunk a testvérkéid nevelését. Ezek a cseppségek azt hiszik, hogy azt csinálhatnak, amit csak akarnak!

Diák lettél, Lajcsi! Látod, mennyit kellett küszködnünk, hogy valamennyire korszerűen berendezett otthonunk legyen. Nem volt fürdőszobánk, mosógépünk, ruhacsavarónk, porszívónk, hűtőszekrényünk, kávédarálónk, mixerünk, gyümölcslé készítésére alkalmas centrifugánk, kenyérpirítónk, tévénk, magnónk, lemezjátszónk, kazettás rádióink, számológépünk és játékunk, hajszárítónk, hajszütőnk, villanypárnánk, masszírozó gépünk, villanyborotvánk, kávéfőzőnk, szamovárunk, konyhai elszívó berendezésünk, kvarclámpánk és villanyóránk... Apropos, hány óra? Ne a villanyórát nézd, hanem a régi vekkert! Hű, hogy eltelt az idő! Légy szíves, segíts, Lajcsikám, tegyük rendbe a házat. Vedd a seprűt, nyiss ablakot... A villanymelegítőt vidd ki a kamrába... Persze hogy hallgathatsz zenét. Vedd a táskarádiót. Miután készen vagyunk a takarítással, el kell szaladnod nagymamádhhoz. A pincéből el kell hoznod a húst, a sört és egy tábla margarint. És ne felejtse el, apád arra kért, hogy a héten mosd le a kocsit. Amióta ott áll az akácfa alatt, sűrűn „megtisztelik” a verebek...

Lajoskám, apád valami liláskék hegyeket emlegetett az esküvőnkön, és az éjjel álmodban te is arról áradoztál. Ígérd meg, hogy engem is elviszel magaddal a hősipkás hegyek közé!

Lajos, te kopaszodsz! És mostanában alig emlited azokat a távoli hegyeket! Monddd, mi a helyzet azokkal a ragyogó hegyekkel? Látjuk-e valaha őket?

Lajos tata! Mit beszél megint összevissza? Miféle kék hegyekről ábrándozik az unokái előtt? Mit mutogat nekünk ott a távolba!? Hiszen arrafelé nincsenek szép helyek. Legalább az unokáit ne hülyítse. Mifelénk egyáltalán nincs hegy! Nyugodjék már bele, hogy mi a nagy síkság lakói vagyunk és körös-körül nincs más, csak a beláthatatlan végtelen...

- A történeti emberről mondtad, azt hiszi, hogy a létezés értelme a létezés folyamatában mutatkozik meg.

- A történelem fölé hívtam kortársaimat, ahol a világ minden egyes pillanatban kész egész és véget ér. Mert az elmúlt és a jelen egy és ugyanaz.

- De azt is mondtad, hogy a történelem, tehát az emlékezés a tevékeny emberé, a mintaképet keresőké, a tanítóké, akik a silány jelenben nem találnak vigasztalást. A reménytelenség, a belenyugvás elleni ágaskodásunk ösztönöz minket a visszafelé menekülésben, hogy dicsőségvágyunkat kielégíthessük. Említettem Apáczai urunkat, aki város régebbi templomát és iskoláját szolgálva, de itt éppen, az akkor kálvinista templomban is megfordult és hirdette:

„Ha nagy állhatatossággal nem iparkodunk, hogy az időt hasznosan eltöltsük, dicsőség nélkül, barmok gyanánt fogunk az életből kimúlni!”

De, ha belegondolunk, ettől sem lehetünk igazán boldogok. Vajon azért érzünk párázskor olyan mennyei boldogságot, mert állati tulajdonságaink akkor önkéntelenül gyakorolhatjuk?

- Az emberek többsége, akár az állatok, csupáncsak élni akar mindenáron. Pedig az emberi elméken keresztül vezet az út a hallhatatlansághoz.

- Az emberi elme pedig olyan, hogy oda nem egyszer csakis lékeléssel lehet behatolni...
- A teremtés lehet életünk célja. Örökké isteni tettekre vágyunk. A dicsőség Schopenhauer szerint is több mint az „önszeretet legpompásabb falatja”.

Alkotnunk kell, nemcsak szemlélődnünk.

- A kettő elválaszthatatlan - szólt András, és bölcekhez illendően megkülönböztetett tisztelettel körbesétáltatta vendégét a főtéren.

Első eszmélése pillanatában, ragyogó napsütéses délelőtt járt itt először. Egész életére rögződött benne az akkori főtér képe. Be sem kellett hunynia a szemét, hogy élesen lássa azt a fényes sínpart, amely a vasútállomásra vezető utcából kanyargott a nagytemplom tornya mellé.

Imre nagybácsija fogta a kezét. Nem emlékezett Imre bácsi arcára. Kezének melegére annál inkább, és valamiféle delejes áramkörére, amelyben, mint az újszülött kiscsikó az anyja mellett, a teljes biztonság tudatában, nyugodtan lubickolhatott.

Imre bácsi kéményseprő volt egy közeli kisvárosban. Olyan egy darabból faragott ember, aki különleges varázsa miatt sokáig megmaradt a rokonok emlékezetében. András anyja többször is említette egyik látogatását. A két világháború közötti években errefelé még ritka gépkocsin hajtott a városba. Feleségén és két fián kívül egy óriásharcsát hozott, amit maga fogott a Marosban, s mert senki sem vállalta, maga nyúzta, tisztította és sütötte a pompás ebéd főfogásául.

András nem emlékezett sem a gépkocsira, sem a harcsára, amelynek bizonyára rettenetesen hosszú bajusza volt. Csak arra a sínparra, amely bekanyarodott a főtérre. Később hiába kereste a régi városképeken és képeslapokon, a főtéren forduló villamost. Az idősebbek, akiket erről kérdezett, bizonygatták, hogy a síneket már az ő születése előtt felszedték. Nem szerette a misztikus magyarázatokat, de egyre inkább hitte, hogy már születése előtt is létezett, ott élt abban a városban, ahol ősei már az első népszámlálás előtt megtelepedtek. Nem tagadhatta le maga előtt az Imre bátya kezének melegét, és a sín pár időnkénti szikrázó csillogását agyának látómezején.

Néha pedig azon kapta magát, hogy évszázadok óta szakavatott tudója az ötvösmunkáknak, mert ő az az azonos nevű ötvöslegény, akinek 1678 körüli virágos zászlós bárány és levéldíszes madaras mintakönyvét a város egyetemi könyvtárában őrzik. Az apja pedig az a város közeli, hajdanán központként számon tartott, sóbányájáról híres település főbírója, akinek vele ugyancsak azonos nevét, valamely fontos hír hozatala miatt, 1614-ben feljegyezték a város előljárói.

És arról is szentül meg volt győződve, hogy főtéri templom déli mellékhajója kezdeténél egy ívborda alja mellett befalazva, valamint a Belső-Magyar utca 14 szám alatti kapu zárókövén családja címere áll, s benne a máltai kereszt mutatja, hogy a Zsigmondot hűen szolgáló pokoljáró Lőrinc lovag, az igazság bajnokának lehetséges egyenes ági leszármazottja, akiről még Tinódi Lantos Sebestyén is megemlékezett annak idején éppen e városban nyomtatott daloskönyvében. A lantos címerével megegyező címerbetűk pedig annak tulajdoníthatók, hogy Lőrinc lovag, kincses városba került, későbbi utódját a kegyes királyról hálával megemlékezve Sigismundnak keresztelték.

András néha azon kapta magát, hogy túltengnek benne pokoljáró őse tulajdonságai.

A hűsége például.

Az, hogy „végig a leghűségesebben és sokféle módon „szolgáljon, korának sok főpapjai, bárói és főurai tróndöntő mesterkedései ellenében.

A vitézsége.

Az, hogy sokadik vérző sebe ellenére, ha kell mindhalálig, védjen minden igaz ügyet és embert.

Amikor heves szócsatákban, barátai szerint esztelen nyíltsággal, védte igazságát, és mögöttes beszéddel sebeztek, önkéntelenül is arcához kapott, hogy megbizonyosodjék nem felmenője kettévágott orrát viseli-e. Érezte a kardvágás nyomát, és ez még inkább felbátorította, küzdelemre tüzelte.

A nyíltsága.

„Már pedig én kételkedtem abban, hogy a lélek létezik.” - jegyezte a British Múzeumban őrzött kódexbe Lőrinc úr szavait a krónikás. Éppen akkor, amikor az efféle szentségtörésért a megbotránkoztatottak máglyahalált követeltek.

András nem csodálkozott azon, hogy a Purgatóriumnak hitt írországi barlangban ük- vagy szépapja, meggyőződött a lélek létezéséről, mert három napig étlen-szomjan a barlang zárt ajtaja mögött ez volt az ildomos, ha a barlangpróbának bevallottan is az volt a célja, hogy az őt szponzoráló királyának eldicsekedhessen bátorsága próbájáról. Az írországi szentek csodára is kíváncsi volt a pokoljáró, de feljegyezni valója erről nem volt.

András a latin nyelvű Peregrinatio ismeretlen szerzőjéhez hasonlóan felmenőjének odüsszeu-szi tulajdonságokat tulajdonított, akit „hitbeli kételyeinek többé-kevésbé nyílt hangoztatása” ellenére, évekig tartó bolyongásain elkövetett vitézségei miatt nemcsak Európa, hanem az egész világ bámulatra méltónak tartott. Egyre inkább hitte, hogy jeles elődje úgy ütötte agyon királya jóvoltából rendelkezésére álló rengeteg idejét, hogy megbolydult kora vitás kérdéseire keresett választ. Cselekedetei mutatták, hogy a látók tanultak belőle, a hívők hitükben megbizonyosodtak, a kételkedők hitetlenségükben megerősödtek.

Dublin városából, ahol a primásnak bemutatott, minden fejedelemhez, uralkodóhoz, királyhoz, hercegekhez stb., de rektorokhoz, elöljárókhöz, bírákhoz, igazgatókhoz vámszedőkhöz és mindenki más megszólíthatóhoz szóló Zsigmond királytól kapott levelét bemutatva, újabb erkölcsi igazolványt kapott, és az akkoriban szokásos böjttel és heverészéssel töltött napok után indult Ulstertől nyugatra a Szentek szigetére. Ott is az egyház elöljárójának, a házfőnöknek kegyelmébe ajánlotta magát, de nem dőlt be a perjel, atyáskodón gondoskodó, mögöttes beszédének, aki így szólt hozzá:

„Kedves testvérem és barátom, tudja meg nemességed, hogy az én időmben is igen sokan bementek ama helyre, amelynek felkutatására vállalkozol, ám ott a halál szorításába kerültek; olyanok is voltak, akik testestül-lelkestül eltűntek. Ezért hát szerető testvérségednek az isteni irgalomra való tekintettel jámbor kéréssel azt a tanácsot adom, hogy ha csak nem rendelkezel igen szilárd krisztusi hittel, és igaz töredelemmel meg nem gyóntál, be ne merészkedj a Purgatóriumba!”

Persze, nagyságos urunkat nem olyan fából faragták, hogy erre berezelt volna, hiszen megjárta ő pincemesteri, pohárnokmesteri, főasztalnokmesteri és ispáni tisztekkel járó életiskolát, ahol a mézes-mázos mögöttes beszéd blöff-gomolyagjaiból rendre kipasszírozta a lényegét, és józan előrelátással a szerint cselekedett, ahogyan érdekei diktálták. Így aztán nagy fogadkozások és hajlongások közepette füle mellett elengedte a perjel tizenöt napra ajánlott, kenyérre és vízre szorítókozó, tökéletes megtisztulást ígérő böjtjének, meleg baráti ajánlását, Krisztus öt sebére hivatkozva, úgy öt napig tartózkodott a túlzott zabálástól, gyónt, áldozott, és magyar szokás szerint jól beszalonnázott-borozott mielőtt csónakba ült, hogy a délirányban egy mérföldre evezve megérkezzen, a hiedelmek szerint, a pokol akkori kapujába.

A sziget mesebeli volt.

Mindössze százharminc lépés hosszú és húsz lépés széles. A Vörös tóban fekszik. Mégpedig két részre osztva.

A nagyobbik részének *Kiáltás szigete* a neve, és a gondviselésnek betudhatóan ősidők óta és örökjogon a sátánnak és csatlósainak birtoka, ahol főleg tövises fák nőnek, amelyeken az összes rikácsoló és ragadozó madarak megtalálhatók, közöttük pedig mindenféle fertelmes gonoszok tanyáznak.

A sziget kisebbik része, mindössze harminc lépés hosszú és öt és fél lépés széles: az angyaloknak szentelt hely. Ha jó emberek kicsi helyen is megférnek, ez hatványozottan igaz az angyalokra, és magyarázatul szolgálhatott a paradicsom összterületét illető kételkedők azon kérdésére, amellyel azt firtatták, hogy az évezredek óta rohamosan szaporodó emberiség miként fér majd ott el, amikor az igazélet jutalmaként tágra nyitják előttük a mennyei kaput. Ezen a fél teniszpályányi mesebeli helyen nemcsak tekintélyes tölgyfák és terebélyes tiszafák és egyéb szépséges fafajták, hanem csupa édes hangú énekes madarak éltek. És Szent Patrik tiszteletére, hét méterrel alig valamivel hosszabb, másfél méter széles kápolna állott.

Itt, nagyságos Lőrinc urunkat, a perjel, akit Máténak hívtak, különféle válogatott tiltásokkal riogatva, levetkeztette, és három kanonoki inget adott reá, amelyben térdre vethette magát, hogy annak rendje és módja szerint elvégezzék fölötte a ráérős temetési szertartást.

A kápolnától éppen négy lépés távolságra, északkeleti irányban kövel boltozott a Purgatórium bejárata. Méreteit illetően ijesztően kicsi volt ott minden, gondolta András, aki ehhez képest túlzásnak tartotta a gyászos litániákat, a sűrű szenteltvíz hintést és a reszponzórium énekbe foglalt versét:

„Ama nap a harag napja, baj és nyomorúság napja.”

Sehogy sem tudta magát beleélni öse rettegésébe, félelmeibe, amit elődje ismételt keresztet vetésekkel fékezett. Az sem értette, hogy miért kellett vitézünknek hosszú gyertyáját éppen kilencbe osztania, amikor nem tudta hány napig, és milyen hosszúságban kell majd bejárnia a barlangot.

A barlang második bejáratának leírása is próbára tehetné a korabeli olvasó komolyságát, a mai érdeklődőt pedig csak abban az esetben hozhatja izgalomba, ha az illető barlangkutató. András is ingatta a fejét attól, hogy tizenegy tenyérnyi hosszú, háromtenyérnyi széles és négytenyérnyi magas volt a barlang főbejárata, ami világosan mutatta, hogy abban az időben az egyház emberei a kelleténél sokkal kevesebb gondot fordítottak a poklot ismertető turizmus fellendítésére. Pedig sejthetjük, hogy Lőrinc nagyságos úr látogatása a Purgatóriumnak kinevezett, de whisky-érlelésre inkább alkalmas pincében, nem kis összeget hozhatott volna a helybeli egyház konyhájára.

A ceremóniát akkor sem adták ingyen. Ennek csúcsa pedig az lehetett, hogy később maga Írország primása, vitézünk hajóra várakozása alatt írt, alaposan megrágott, minden rendek előtt bizonyításra alkalmas levelet a történeletről. Ebből kiderül, hogy Lőrinc úr negyedik volt a sorban azok között, akik ezt a barlangot meglátogatták. És a magyarok közül is csak második, hiszen Szent Miklós után a magyarországi Grissaphan vitéz György nevű fia már megfordult ott. Míg a harmadik poklokat járt vitézről neve után tudhatjuk, hogy angol, a magyar vitéz neve csak arra jó, hogy első királyunk idegeneket befogadó szívességét bizonyítsa. De hát ezt a dicsőséget azóta is mindig besöpörjük, amikor valamelyik idegenbe szakadt hazánkfia sikert ér el, legyen az világot megrázó bankmachináció avagy valamely a Nobel-díjhoz hasonló kitüntetés elnyerése.

Lőrinc vitéznek, miközben a Nap és Hold állásával jelölt időponttól számítva bizonyos időt töltött a Purgatóriumban, a kor elvárásainak megfelelően látomásai voltak.

Miközben buzgón imádkozott a koromsötétben, két gonosz lélek kötött belé, lábánál fogva odarángatták a barlang ajtajához, és a nagy hajcihőben összeszabdalták mindhárom ingét, amelyeket a perjeltől kapott az írországi zarándokok szokása szerint.

Keresztvetésétől és Krisztusban elmélkedő szívének bátorságától megszégyenülve később elkotródtak aztán az ördögök.

A vitéz pedig szüntelenül zsoltározott és imádkozott, de a megpróbáltatásokat nem kerülhette el.

Kócos zarándok közeledett, kezében gyertya éget, arcán gyöngédség. Ijesztő az volt benne, hogy amit mondott nagyon hasonlított ahhoz, amit a Purgatóriumon kívül élők gondoltak olykor, amikor elégük volt a zsolozsmákból és a félelmekből -

- „Te ostoba vitéz! - szólt a zarándok képében maga az ördög - Mivel magam is zarándok vagyok, igencsak szánnom kell ostobaságodat, különösképp mivel látom, hogy tanult ember vagy, és különféle nyelveket is értesz. Főként azért sajnállak, hogy ilyen ízetlen és megengedhetetlen kijelentéseket hallottam tőled Jézusról, akit a legmagasabb fokú méltóság címeivel illetél. Az a Jézus ugyanis, akit kárhozatos módon vak hittel oly sokáig követél, közönséges népámító volt, s ezért a poklok legmélyén bűnhődik mindörökre. Hagyd el hát, kedvesem, szörnyű tévedéseidet, és Jézust megtagadva kövesd az én tanácsaimat: így semmi kétség, birtokolni fogod az örök életet!”

Nyilvánvaló, hogy a vitéz a Purgatóriumon kívüli szabad életből a saját agyában vitte barlangi magányába ezeket a gondolatokat, mert a zarándok ígért tanácsait elősorolni már nem volt képes, megelégedett tehát az egyházi gondolkodók bölcsességeivel, akik valamely más úton ígérték az örökélet birtoklását. Az sem mindennapi következtetés, hogy a kétezer éves hittel pontosan egyidős a hitetlenség, amit félévezrede megfogalmazott kételyek is bizonyítanak. Vitézünk, aki génjeiben Koppány maradéka, ott állt és nem tehetett másként, a hagyományaink szerinti lelki köntösén a hűség zsinórai kötelezték szabad gondolkozásra.

A látomásában eléállott zarándok, persze, megszégyenülve odébbállt, de mert megalázásnak vette jóemberünk Isten élő fiához intézett fohászeit, és sűrű keresztvetéseit, dühében leköpte a vitéz lovagot. Ez pedig, akár hisszük, akár nem, úgy is felfogható, hogy a pokoljáró szembe-köpte magát, mert félelmében semmi olyat kitalálni nem tudott, amellyel meghaladta volna a középkori dogmákat.

András úgy érezte, ezt a szertartást akár naponta megismételhetjük, amikor nem találunk választ a világmindenséggel küszködő, elárvult emberek kérdéseire.

A harmadik látomás is kikövetkeztethető a kereszténység második ezer éve emberének gondjaiból.

Tündöklően szép és ráadásul ismerős asszony jött, aki a huszonegyedik századi nők nyíltságát megszégyenítően, arról susogott, hogy a barlangban végre megtalálták azt a régen keresett helyett, ahol kedvükre kefélhetnek.

De a vitéz résen volt, nem kerítette hatalmába a diszkrét félhomály és a nő lenge ruhájából kikandikáló bársonyos domborulatai „Megforgatta szívében az isteni kinszenvedés titkát”, és ékesszólásával is hódítva az isteni nőt, imígyen szólt:

- „Ó sátán, az igazság ellensége és hitetlenség barátja! A te kifürkészhetetlen agyafürtságod nagyon jól tudja, hogy a zarándoknak az ő utazásuk folyamán nincsen gondjuk arra, hogy szeretőjükkal mocskolják be magukat. Úgy vélem, hogy te az emberi nemet rászédő ellenség vagy, és most nem tudsz megzavarni engem!”

A vitéz tehát elnapolta a szerelmi aktust, a nőt pedig, mert tudva tudta, hogy nem a Bhasznha de Bamba spanyol nagykövet családjába tartozik, arra ösztökelte, hogy legyen szíves, keressen megfelelőbb helyet és alkalmat a párosodáshoz.

Nem kétséges, bekövetkezett a happy and.

A nő, ha akar valamit, azt megszerzi, ez az élet rendje, a természet törvénye, amelynek illetén való működésének köszönhetjük egyre szaporodó jelenlétünket itt, a Teremtő földjén, és immár a kozmoszban is.

Ez ilyen egyszerű.

Éppen ezért a Lőrinc vitézségeit feljegyző krónikás nem tartotta elegendőnek a történetet azzal befejezni, hogy a szégyenében elkotródott nő örömteremtését átvette, és betöltötte a vitéz Úrban való öröme, aki szépen kioltotta belőle a vágyak tűzét, hanem szükségesnek látta, hogy *Kedves testvérek!* hízalgő megszólítással az ördög kardjának nevezett kéjvágy megfékezésére szólítsa fel az olvasót, elismerve azt, hogy bizony a kéjvágy nyolc lélek kivételével „az egész világot víz alá süllyesztette.”

A nyomaték kedvéért a bölcs Salamont idézi:

*„Lépes méz fakad a szajha ajakánál, olajnál simább az ő torka;
de az alja keserűbb a büröknél, s éles, mint a kétélű kard.”*

Azt is idézi, amikor Salamon megfedte a kéjenceket, és a szeretőkkel szeretkező királyok szertefoszlásáról, rothadó tetemeiről, gyötrelmeikről szól, hogy máig erően elvegye a hívek kedvét a páros ágyba bujástól.

András bizonyos volt abban, hogy nemcsak nagynevű őse, de a krónikás is tudva tudta a ránk maradt népi mondást, amelynek lényege: a fényesség legfelső fokát, Salamon szokásosnál sokkal gyakrabban használt dákójának fényességéhez igazították.

A pokoljárás leírása szerint Lőrinc nem evett, nem aludt, hanem serényen és kitartóan imádkozott látomásai közben és alatt, mert ennek szokását kívánta a hatalom elterjeszteni, nyilván azon meggondolásból, hogy amíg a hívő ezzel foglalataskodik, gondolatai kordában lesznek, mint az oktalan igavonó baromé, így lesz belőle jó ember, és az örökélet várományosaként örvendezhet álmában éppen eleget ahhoz, hogy a földi szenvedésnek fittyet hánnyon.

Valahogy így mentek akkoriban a dolgok, és ennek érdekében folyt a meggyőzés minden oldalról.

Ezért jött Lőrinc elébe, negyedik látomásaként az a sudár termetű, zöld ruhás, vörös leplek férfi, aki a magyarok kihalásra ítélt nyelvéhez hasonlóan kiirtásra ítélt nyelvén így köszönt: „Szlam alecha, Lőrinc! Lőrinc pedig azt válaszolhatta volna, hogy „Salom!”, ha öröklétig nem a latin nyelvű imádság foglalta volna le emberségét. Látogatója nem várta a „fogadjistent”, hanem akár egy szocialista káderes kérdezősködésbe kezdett, pedig Mihály arkangyal létére a mennybeli 3/3-as ügyosztályra is szabad bejárása volt, tehát minden tudott a lovagról. Ügynöksége valószínűleg meglátzott valamennyire, azért Lőrinc, aki vándorlásai során nem egy bukott angyalal találkozott már, kételkedni kezdett öszentségében.

Csak hogy az manapság sem úgy megy, hogy a hatalom ezt akármelyik jött-ment lovagnak megengedi. Se szeri se száma azoknak az angyaloknak, akik magukban küldetést érezve felteszik a kérdést az idegennek, az ellenlábasnak, a gyanúsaképűnek:

Mit keresel itt?!

Megszeppen ilyenkor minden ember, mert azt hiszi tilosba lépett. Pedig az élet minden tenyérsyi helyen úgy virágzik, igazán, ha a hatalom nem vigyázza, nem ellenőrzi, nem piszkálja, nem sanyargatja. De a hatalmas úgy tesz, mintha számonkérései közben a mások

által ejtett könnyekkel és félelemben szült verejtékkal kellene folyvást öntöznie minden talpalatnyit.

Mihály arkangyal pedig tudta a dolgát. Firtató kérdésébe belefonta a legnagyobb bűnök egyikének a szálát, a hitetlenségét is, amikor így kérdezett:

- „A keresztre feszített Úr Jézus nevében, akinek anyja szűz volt a szülés előtt, a szülés alatt és a szülés után is, és akiről vallom, hogy valóságos Isten és valóságos ember: mondd meg nekem igazából, mit keresel ezen a helyen!”

Keresztkérdés ez a javából, amit megnyugtatóan megválaszolni embernek még nem sikerült.

Egy másik történetben az angyalt Sándornak hívták. Szenté akkor még nem avatták, de a szerkesztőségbe, amely az európai szocialista diktatúra párját ritkító túlzásainak moslékában amolyan oázis volt, hiszen a szerkesztőknek legfeljebb hetente egyszer kellett befáradniuk, és havonta egyszer valamit közlésre benyújtaniuk, szóval éppen ebben a kisközösségben, az egyik megbeszélésen tette asztalra kazettás hangrögzítőjét, az angyal szerepet és időnként más és más káderezését önként magára vállaló alkotó.

A pártirányítást, a „helyzet fokozódására” való tekintettel megerősítő ellenőrzés szorítására a megbízott vezető, belső munkatársait valamiféle jelenlét felmutatására, váltott telefonszolgálatra szólította, amelynek hírére került a vallatást komolyító hangfelvevő a vezető orra elé.

A vallató pedig hasonlatos volt Mihályhoz:

„Mit keresel itt, ezen a helyen?!”

Azon a helyen pedig a vezető mindössze egy esztendeje állott, és mielőtt elfoglalta helyét a várható földrengésre való tekintettel okos embereket és a szerkesztőség munkatársait is kérdezte, minek tenné ezt, a halódó hatalom kinevezésével, hiszen dicsőséget, minden bizonnyal, nem osztogatnak majd érte.

De az angyal kevesellte a hírnevét megillető kiváltságokat, nem tagadta ugyan, hogy egy héten egyszer két órányit maga is ülhetne a szerkesztőség telefonja mellett, de nem is igenelte, inkább arról szájhabzott, hogy a vezető kivándorlást latolgat, hiszen az anyaországban tisztességének megfelelően, havonta jó pénzt kaphat. Mindezt kimondani nem jelentett veszélyt, hiszen a fennvallónak tetszetősen tálalható volt, de védekezni a vád ellen a lehetetlenséggel volt határos, hiszen a szerkesztőség frissen festetten is tele volt „poloskákkal”.

Mihály szerkesztőségi helytartója, a munkatársak fejcsóválása közepette, ilyenformán mellé lött, hangrögzítőjét elpakolta.

A szerkesztőség legidősebb tagja szedelőzködés közben maga előtt tolta csömörét:

- Mindnyájunkkal megtette ezt egyszer...

Másnap az alkotó zakója felső zsebéből eléhúzott egy különleges finom cigarettát, rágyújtott, és anekdotázásba kezdett. Történetének, mint máskor is, maga volt a szellemes, jellemes és bátor hőse.

Csodák nincsenek.

Az sem volt csoda, hogy néhány esztendő múlva, születéséből adódó tehetségéből származó vitathatatlan érdemeiért, szentté avatták.

*„Én vagyok Mihály, az édenkert őre, akit te mindig
buzgón tiszteltél, s aki által ide is jöttél...”*

András és valamennyi őse pedig a kíváncsiak természetét örökölve azt kérte, hogy mutassák meg nekik jótevőjük lelkét, hadd tudják meg, a pokolban, a purgatóriumban, avagy a paradicsomban lakoznak-e!

Az arkangyal pedig kijárta a diplomácia iskoláit, és azt felelé, hogy a magasságos kegyelméből mindenki azt láthatja meg, amire méltó, de azt sem a maga valóságában.

Ezek után már csak azt kellett kigondolnia, hogy a vitéz lovagok, a Lőrincek, az Andrások és minden más válogatatlan cigánylegények kinek a nevében kövessék őt.

Merre tartunk, merre kell haladnunk?!

Erről pediglen szó nem esett.

Mihály pedig egy csigalépcsőn át, mérföldnyi távolságban, nagy zöld mező közepében megmutatta a tüzet. Ennek pedig Purgatórium volt a neve, Halottak élő emberekhez hasonlatos lelke tisztult a tűzben. Lőrinc azonban, akár minden halandó, nem láthatott, nem tudhatott ott sem mindent. De a pokol tornácán is megnyugodhatott, hogy ott a reménytelenségnek teljesen híján vannak, és hetenként kétszer könyörületet osztogat az Úr, akinek bölcsessége a mindenkori emberé is, hiszen világos, miként alakul a sorsa azoknak, akiknek „cselekedeteik követik őket”.

Angyali volt az is, hogy Lőrincre bízta néhány olyan titkát, amelyet leírni nem lehet. Ezzel a jutalommal kísérte hősünket a barlang bejáratához. Lőrinc pedig hálából nem a kezét, hanem lábát akarta megcsókolni az angyalnak, de kiderült, hogy erre ő nem méltó. Feltehetően azért, mert ilyen hódolatával a fennebbvalóhoz kell fordulnia az embernek, oda, ahova az angyal bő áldása osztogatása után méltóságteljesen emelkedett.

András, amikor időnként visszapillantott az időben és egykori jeles őse cselekedetein is elmélázhatott, örömet érzett, hogy Lőrinc úr könnyen megúsza alvilági kiruccanását, és a szerzetesek ebédje utáni alig három óra multával kegyesen kiengedték a Purgatórium ajtaján. Azt pedig elégtétellel nyugtázta, hogy a nemes lovag épségben és oly vidámnak mutatkozott barlangi útja végeztével, mint valamely vicces multságok után szokták a bátorságukról híres, de könnyelműségeiktől is duzzadó, kalandos vitézek. Akik Lőrinchez hasonlóan, okos megértéssel fogadták, hogy királyuk, szokása szerint, a párta nélküli lányok és a szép menyecskék „köldekeit, hosszasságukat és tügyeiket” időnként megméregette, mert az ilyen lélektisztító időtöltést sem vetette meg. S ha ezzel a világi embereknek némi gyomorégést okozva, neheztelésükre is okot adtak, végül, nevüket az Úr neve mellé, imádságba foglalták a hálás krónikások, akik az agyonütött idő szorgos szolgálatába szegődtek.

András a főtér sarkán hirtelen elbúcsúzott Friedrichtől, megkerülte a történelemkutatás nevében a magyar lakosság bosszantására kiásott gödröket, és mint mindig bevetette magát a New-York Hotellel szembeni könyvesboltba, ahol az örök visszatérés gondolatát babusgatva azzal ütötte agyon a saját kurtára szabott idejét, hogy kortársak tollából született szövegeket olvasott.

Mint a rossz alvók, örökké unalmas könyvekben kereste a mindenkinek születése jussán kijáró nyugalom látszatát.

7. Új hajnalok

Minden pillanatban két út van előttünk? Ezek közül ki kell választanunk az egyiket, és nem tudjuk, merre vezet a másik. Lehet, hogy a jobbat választottuk, és lehet, hogy sohasem fogjuk megtudni, melyik a jobb.

(Fleming)

Újra kimenekült az erkélyre.

A toronytetőt szegélyező erkély márványlapokkal fedett tágas körbesétáló hely. A robosztus műköből készült korlát a szovjet építészet romantikus ízlésének engedve cirádásan lyuggatott, az épület magasságnak megfelelő kecsességet mindenben nélkülöző.

Fülledt nyári este.

Kényelmesen körbesétált, hogy kiszellőztesse fejéből a kényelmetlen gondolatokat.

Aztán ráfeküdt a korlátra, a fényesre csiszolt kő hűvösét élvezve ráérősen letekintett a toronyból. Átmeneti szédülésével küszködve, messzelátását igyekezett a lehető legélesebbre állítani.

A Lábasház előtt a fogalmazóba botlott. Ekkor éppen Benjámin volt a neve.

- Kedves barátom, te itt!

- Haza igyekszem a hivatalból.

- Örökké csak a hivatal. Ha jól tudom, immár huszadik esztendeje.

- Éppen holnap lesz tizenkilenc. S mint tudod, tréfából esküdtem fel a cancelláriára, hogy név nélkül ne lézengjek ebben a városban, de e tréfa örökös sorsomat meghatározta.

- Székely virtusból talán. Olyanképpen, mint amikor ázsiai utat terveztél, aztán Béliével az ellenkező irányba hajóztál. S bizonyára jobb volt ott Amerikában! Olvasom művedet, és őszintén mondom, lelkesedem...

- Szóra sem érdemes, kedves barátom, mások nem így vélekednek róla. Azt írta egy tréfás ember, hogy némely író azt hiszi, nem tudják, honnan puskázik, s sokat tart magáról, míg a gyékényt elrántják alóla. Elismeri, hogy kapós a könyvem, de bosszús, hogy két forintért is viszik, mert azt hiszik, hogy utazásomról utazásom után írtam, pedig szerinte csak házbeli utazást tettem, művem pedig költemény. Egész munkámból semmit sem hiszen, csak úgy hisz valamicskét, ha kínozzák, mert némely ember, reformot akar, de nem ért hozzá. Így írta!

- Szóra sem érdemes, kedves barátom! Szóra sem érdemes!

- Magam is ezt gondolom. Megírtam minden bánatommal együtt ezt a naplómban. Neked azt is elmondhatom, hogy mily furcsán viselkedik velem Pál barátunk, tudod, akivel tanuló koromtól és utazásunk alatt is jól megértettük egymást, most meg hívesen üdvözlő, fanyalgólag szól hozzám, nem tudom miért. De Gáborral is nehezen értetem meg magam, amióta az Akadémia titkára, pedig egykor mindhárman jól megvoltunk egymással. Olyan korban kezdetem életem, amikor henyélés, fényűzés, hiúságokban merengés, a közdolgok iránti zsibbadás és a puha érzélgés, a betyár szilajodás, arisztokratái gög, az éhenhalás a köznép között, pazarlás a nagyok asztalánál, hamis tudóskodás, pletykaság, nevetséges nemzetieskedés, német

nyelv mindenütt és a lebzselő semmittevés voltak szokásban. Foszladoznak az iskolában ápolgatott ideálok, a nagy tettek vágya, az egész emberiséget magában ölelő szívesség helyett a hiúságok uralkodnak. Olvasás helyett léhaskodás, asszonyokkal érzelműsködés. Próbáltam kitörni mindebből, megjártam Bécsét, ahol vasszorgalommal izzadtam, és nyeltem a gyűlevész néptől hazám és magyarságom megvettetését. Így jutottam ismét az írnoki pályára. Lelkiismereti dolognak tartottam pontosnak, igazságosnak legszorgalmasabbnak lenni. A hivatalnak éltem. Pirulva kell bevallanom, hogy vadásztam a fölöttesek kegyelmét, hajladoztam az érdemtelenek előtt, elhallgattam hibáikat, kerestem a dicsőséget, kétszínűsködtem, hízelegtem, amíg megutáltam magamat. Elhatároztam, hogy inkább szegény és hátratedt legyek, mint mások kegyét kolduló. Most kedv nélkül viszem hivatalomat, robotolok, senki kedvét nem keresem. S lettem haszonvehetetlen, ábrándozó, amerikai bolondságokkal telt, gyanús, aki nem tetszik nekik.

Benjamin megértően sóhajtott. Illendő vigasztaló szavakat keresve együttérzően vállon veregette barátját.

Pohara mögé bújva lépett a főnökhöz.

- Egészséget! És mindig a legjobbkat!

A főnök, aki suta mozdulatairól volt ismert, olyan szögleteset vonaglott, hogy nem tarthatta vissza szélesedő mosolyát miközben esetlenül koccintottak.

- Hrrrr! - szólt a főnök szokatlan tömören, hiszen mindig is a szavak embere volt. Ellen-szenvét nem is akarta palástolni.

Dombiban kettétörött az igyekezet. Nem egykönnyen beszélte rá magát a főnökhöz való közeledésre. Be kellett látnia, hogy a főnök ellenében semmire sem megy. Hiába állt mellé a szerkesztőségben a magát a béketábor legjobb stilizátorának kikiáltó író, és a mindenféle elterjesztett faliújságok színvonalát, messze túlhaladva, megírta és kifüggesztette kemény hangú felszólítását az irodai folyosó falán árválkodó, stílszerűen vörös keretes táblára, hogy álljon elő az, aki rajta és tanítványán kívül „főzni tud”. Az öregúr, megszokva fiatalságának század eleji nyomorát, most is, ha képletesen is, „pelenkázta” suszter barátjának fiát, amit egykor azért kellett valóságosan is megtennie, hogy zimankós téli délelőttönként a gyerek apjának nagykabátjában az egyetem bölcsészeti karát látogathassa.

Dombi és a főnök egyaránt a szerkesztőségben dülő, a hatalomhoz való lázas igazodás gátlástalan küzdelmeinek volt az áldozata. A főnök által jóváhagyottan a szerkesztőséget a teljhatalmú titkár uralta. Az eszmei irányításért felelős alapszervezeti titkár krónikus írásgátlásban szenvedő neje, szabad akaratából időnként a teljhatalmú titkár alá került, és ott egyféle tüzelőállásban képzelve magát, pletykákkal nyilazta felettesét, hogy testi szolgálatait más élvezetekkel is tetézzék.

- Ahhh! Ahhh! Óóóó! Gelu besúgó.

A teljhatalmúban pillanatra megállt az ingamozgás. Nagyon is tudta ő, hogy ki a szerkesztőségben az informátor.

A feljelentésnek az volt az alapja, hogy Gelu - egyike a feltörekvő fiatal belső munkatársaknak -, mint a neve is mutatta, bár vegyes házasságból született, a többségi nemzet fiának számított, aki iskolázottsága folytán, de a következő, nyilvánvalóan fentről irányított alapszervezeti választáson minden bizonnyal ellenlábasa lesz majd a veterán titkárnak.

A teljhatalmú titkár a cikkek leadási határidejét szigorúan a dél utáni egy órára tűzte ki. Előtte gint ivott a sarki bárban. Az italt a lap fiatal munkatársai fizették, némi ellenszolgáltatást remélve.

Amikor Dombin volt a sor, azt is megtudta, hogy mit terjesztenek Gelu barátjáról a szerkesztőségben.

Néhány napig forgatta magában a szégyenteljes gyanúsítást, aztán a lehallgató készülékektől távol, a főtér egyik padján felelőségre vont a barátját.

Gelu másnap bement a főnökhöz és elsírta magát.

Dombit bekérte a főnök, és a káderest megszégyenítő óvatossággal hogyléte felől érdeklődött.

Dombi hirtelen huszárvágásra határozta el magát

- Geluról van szó?!

A főnök megkönnyebbülve bólintott és barátságáról biztosította fiatal munkatársát.

- Szóval, te terjesztet róla, hogy...

- Nem terjesztem. Mások terjesztik, én pedig a szemébe mondtam!

- Barátod vagyok. Kitől hallottad?

- Főnököm vagy! Gelu a barátom. Ez az ügy csakis ránk tartozik!

A főnök savanyú képet vágott. Rögtön összedőlt benne az atyáskodó vezető apránként felépített világítótornya.

Az elkövetkező sanyarú hetekben, a teljhatalmú titkár Dombi minden írását összekaszabolta, de a főnök még így sem tűrte meg a lapban

És születésnapján sem volt hajlandó jópofát vágni.

Dombi letette a keserű poharat.

Másnap keserősége sürgetésének engedve „alantas” munka után nézett

Mindketten mélyet sóhajtottak.

- Josephinám két éve halott - folytatta Farkas. - Bocsánatkérésem nélkül, miattam, halt meg. Kezdem hinni, hogy a sors valóban vak. Mert hát mi végre vitte Amerikába, miután én onnan visszatértem, Miért gondolom, hogy az idő béhegeszti sebeimet? Könnyragyogta tekintetét nem felelhettem.

Benjamin nem talált vigasztaló szavakat, zavarában a fogalmazó mentéjének gombjain babrált. Aztán hirtelen keblére ölelte a fogalmazót.

Az ismerős orvos ismerőse hajnali négykor végezhetette el azt a különleges átvilágítást, amely szeletekben mutatta, hogy felesége menthetetlen. Két gerinccsigolyáját már beroppantotta a melléből áttétes rákos daganat. Amikor aztán másodszor sikerült elhelyeznie a rákosok kórházába, azt remélte, hogy végre megvizsgálja majd az a híres professzor is, akinek nyugdíjazása után érdemeire való tekintettel, a kórház földszintjén többszobás rendelőt tartottak fenn. Reményét az táplálta, hogy a neves orvos titkárnője földije volt. A rendelő előtti kis parkban órákig arra várt, hogy bejelentetlenül bár, de bejusson az orvoshoz.

- Maga fél! - mondta a professzor, amint felpillantott a betolakodóra.
- Egy fiatal svéd grafikus munkáját hoztam...
- Megértem magát! A titkárnőmtől tudom, hogy mit mért magára a sors... Nyugodjon bele a változhatatlanba. A felesége menthetetlen.
- Szenvedését kellene megkönnyíteni... És az is megnyugtatóna, ha a professzor úr megjelenne az ágya mellett.

- Bokám törött, látja, mankóval és nehezen járok. Nem kívánhatja...

- Reménykedem. Nagyon nehéz helyzetbe kerültünk, az osztályvezető orvos naponta figyelmezteti a feleségem, hogy nincs miért itt foglalnia az ágyat. De beroppant gerince miatt legfentebb a határig bírni az utat... Nálunk a rosszak az utak, felszereletlenek a mentőkocsik...

- Nézze, meglátom, mit tehetek...

Kifelé menet a titkárnő figyelmeztette, hogy az osztályvezető főorvosról jót vagy semmit, mert a főorvos a professzor veje.

Felrohant az emeletre, hogy megvigye a jó hírt a feleségének. Az asszony sápadtan feküdt az ágyon. A halálról eddig sem beszéltek.

- Megint itt járt a főorvos. Beszélj újra vele. Maradni szeretnék. Itt minden olyan tiszta...

- Aranyvirág! Jó nézni magát. Maga olyan gyönyörű - szólt a szomszéd ágyról néhány napos ellenőrzésre érkezett öregasszony.

Közelebb lépett az idős asszony ágyához.

- Szüksége van valamire a városból? Szívesen hozom...

Aztán sietve súgta.

- Ha teheti, menjen haza. Menjen minél előbb. Nem lesz jó itt a következő napokban.

Bekopogott a főorvos szobájába. Nem volt benn senki. Az íróasztalon beteglapot látott.

Alácsúsztatta a dollárokat.

Később, amikor a főorvossal találkozott az egyik betegszoba ajtajában, az kelletlenül megígérte, hogy maradhatnak még néhány napot.

A betegszoba sarkában sírva szedelőzködött az a székely fiatalasszony, aki eddig földre terített matracán várta a halált.

- Most mihez kezd? - kérdezte tőle harmadnap este az éjszakai szolgálatos nővér.

- Nem tudom. Nem tudom...

Megmaradt dollárjait a nővér köpenyének zsebébe dugta.

- Kérem, hagyja rajta azt az új hálóinget, amit a születésnapjára hoztam.

Visszament a kórterembe.

Szemétbe dobott minden megmaradt élelmet, orvosságot, ruhát, cipőt.

Eligazította a felesége ágya elé állított kórházi spanyolfalat.

A hajnali földalattin olyan vigyázva szorította magához utazótáskáját, mintha az feleségének halálban valószínűtlenül hirtelen összetöprődött teste volna.

- Nyugtasd lelkiismeretedet, kedves barátom - szólt csendesen Benjámín. - A szív kibírhatatlan fájdalmak raktára. Áradozó örömmel tértél haza látni őt. Ő pedig ugyanolyan érzelmekkel kereste nyomdokaid a szabad érzelműek hazájában. Találkozásotokban, ha csupán eszmei is, hinnetd kell.

- Betege lettem megpróbáltatásaimnak. Lealázásomat, hátratételemet érzettem egész életemben, bár bírtam jelesebbjeink becsülését is, de mások bosszús gyűlöletét minduntalan magamra vontam. Megvallani kell tetteink rugóját, megküzdeni hiuságainkkal, felelni minden dolgunkról lelkiismeretünk előtt, ez lesz a dolgom hátralévő életemben. Testi fájdalmaim, hátfájásaim figyelmeztetnek az idő múlására. A gróf, akivel a hivatal hozott egybe, meghívott magához Bonchidára. Ott minden ösvényt és fát ismerek, Josephinával és szüleivel töltöttem ott egykor egy egész vasárnapot. Rám fér a pihenés, sietek csomagolni. Ég áldjon, kedves barátom!”

Hány hasonló ember, hány hasonló párbeszédét őrzi és formálja az emlékezet.

Pillantást váltva, akár a számítógép képernyőjén, a megjelölt szavak társításakor, témák szerint özönölnék a magyarázatok.

És nincs olyan szöveg, amelyből ne sugározná a kételkedés, ne ömölne, mint sugárfertőzött anyagok az elrozsdásodott hordókból, a félelem, amelynek nyüsztő hangjától menekül az állati ösztönöktől vezérelt, gondolkodni gyáva ember.

A fogalmazó vékony bélű, szikkadt székelő ember, „aggódtatásai” miatt félénk, mert hozzánk hasonlóan ő is olyan korban élt, amikor az önkény volt az úr. Az önkény támadásai miatt egyesek a fejvesztéstől való rémületükben fejtetlenül menekültek, mások elzárkóztak, elszigetelődtek.

Benjámín később annyira együttérzet fogalmazó barátjával, hogy amikor a temetőben találkoztak az egykori szépreményű költővel, azt hitte, mindhárman egymás hasonmásai. Zsinóros atillában voltak mindhárman, vékonyra kopott bajuszuk lekonyult csontos arcuk ráncai mentén. A harmadik, aki ugyancsak Farkas névre hallgatott szerkesztő volt, a szüleitől örökölt némi tehetségén kívül a közszolgálatban jeleskedett.

I. Farkas panaszkodott.

- „Lépteim után láthatatlanul lesekeltek egy fekete csoport zsoldosai. Minden nyomon éreztem jelenlétüket, barátim s jó ismerősim közt minden társaságban s magános elmélkedéseim alatt, sőt íróasztalomnál is a hátam mögül belékacsingatni papirosaimba. A legközönségesebb kifejezésimnek ezer rejtett magyarázatát adták. Lassanként kezdtek dolgaim elakadni, láthatatlan erő dolgozott terveim ellen, elhidegült s gyanakvó arc állott mindenütt előttem. Elnémultam a társaságban, mert mindenikben ellenségem lappanghat. Olykor szolgálai félelem verte le lelkemet s olykor dühös kifakadásra lobbantam, de nem volt ki ellen. Kívántam megvívni ellenségimmel, de az nem állott elé sehol. Kívántam nyílt szívvel s ártatlanságom egész érzetében menteni magamot a vádak ellen, de vádló nem volt sehol, a vádat senki sem közölte velem. Rágalom harapdosta mindenütt nevemet, költött bűnök büntetése ijesztgetett és senki nem tudta származásuk kútfejét. Végre egészen megnémultam, gyűlöltem az embert, s e hazában, melyért annyit égek, annyit szenvedék, boldogságomra minden kinézés el volt vágva s így éltem a bizonytalanságnak legkínosabb életét.”

A városi utca nyüzsgésében is vállára szálltak a komolytekintetű galambok. Acélszürkén feszes gondolatfoszlányok kísérték minden sétáján.

„Vállalom: legyek más, valaki, aki engem lát, aki engem érez. Tudnom kell: bizonyosságért a másban önmagam fogadom. Betelni saját bizonyosságommal. Ennyi: saját bizonyosságom. Az, amiben önmagam meglátom. Az én - mint más. Az, ami az bennem, ami én vagyok.”

Egyszer éppen Kant helyi hívét idézte, amikor éppen szembe találkozott vele az Akváriumnak nevezett kávézó előtt.

Göndör gondolatai miatt szerette, sokak által látogatott filozófiai szemináriumai miatt tisztelte őt.

„Megragadni magamat a másban; és ez a más is én legyek. Ehhez békét kell teremtenem önmagammal; békét, amelyben eloszlik a csend, önmagam megragadni, s közben rációm küzdelmeiben ismét, és újra önmagam, egyesülni a mással, végigszenvedni a tehetetlenség fájalmát és vállalni a tehetetlenséget.”

Komolyan hitte, hogy legalább két énje van. Mivolta kérdőjeleinek erdejét irtotta, miközben egyre inkább tudatosult benne a hovatarozás mikéntje. Úgy kell szövetkezni az emberekkel, hogy másságukat megismerjük, és vitákban meggyőződünk igazságaikról. Nem igaz az, hogy mindenki mindent tud, ha mindenki másképp tudja azokat, mert semmit sem tudunk, ha a máskénteket lehetőségeink szerint meg nem ismerjük.

A hang, amely bensőjéből vezérelte, dorgálta, megfedte és nem egyszer durván leszólta, olykor kibírhatatlan volt. De elnyomni sohasem merte. Most arra buzdította ez a hang, hogy legyűrje félszégességét, és megszólítsa a közismerten barátságos embert.

- Szeretném, ha szót válthatnánk egyszer. Meghívlak egy kávéra...

A helytartó összehúzott szemöldökkel téblábolt egy keveset az Egyetemi Könyvtár előtti járdán, aztán rekedtes hangon ezt mondta:

- Másokkal szoktam kávézni.

Váratlanul érte a visszautasítás. Nézte az előtte álló vesebajos embert és Homérosz két sora, súlyos tehervonatok zajával zakatolt az agyában:

*„Szembefúvó szél szállt a vitorlátokba, hajósok;
ám engem vegyetek föl mégis, s jó utatok lesz.”*

- Magam is más vagyok?

A szívesen kérdezőnek és még szívesebben vitatkozóknak ismert ember hallgatott.

- Miből gondolod, hogy nem közétek tartozom?

- Hát...

- Miből gondolod, hogy ellenetek vagytok?

Néztek egymásra és a makacs embernek nem jutott eszébe, hogy egymást megértve többen is lehetnének.

- Ez van! - szólt élesen, akkor még győzelmi mámorában a neves ember.

Később a tévedései terhével vonszolta magát a sírig, ahová, tisztelőinek népes táborában, megmagyarázatlanul kirekesztett híve is elkísérte.

Farkas, naplójának újabb kiadásától is tartott, mert az új hajnalnak képzelt idők elején, annyi ilyen-olyan magyarázkodás vagy éppen minden magyarázat nélkül, elhagytak belőle részeket, aztán a második világégés után, művét végre, kurtítás nélkül, hiánytalanul megjelentették, de negyedszázad elteltével ötsornyit újra kihúzott belőle a cenzúra.

- Új idők következnek, kedves öcsémuram! - lelkesedett, visszalépve a korban két évszázadot, a szerkesztő

- Minden szavát hiánytalanul és a közérthetőséget elősegítő szómagyarázatokkal tesszük közzé abban a népkönyvtári sorozatban, amelynek egyetlen füzete sem lehet drágább, mint négy-öt tojás ára. Valóban hasznos és olcsó könyvtárat kívánunk kialakítani, amelyben nem középiskolás fokon... És elődeinkhez méltóan, a teljes igazság szolgálatában... Hogy pótoljuk az önmagunkról való tudáslemaradásunkat.

- Olyat is írtam naplómba, amit még magamban is csak félve gondoltam. Miután elfutott a híre, hogy megholt a császár, arról tépelődtem, hogy a királyokat az Isten rendeli-é, és ez olyan volna, mint a pápa küldetése? Közjogilag nem találtam erre magyarázatot.

„Köszönik igen szépen ezen elvet Neró, Caligula, Robespierre és Cronwell, Báthori Zsigmond és Mihály vajda s több Compánista tirannus társaik. Köszönik Ravaillac és Lonvell s minden királygyilkosok, királyűzők és rebellisek, mert minden tettök Isten munkája volt.”

Ez a két mondat kimarad legutóbb naplómból. Azt hiszem nem is a nevezettek kíméleteért, hanem inkább az Isten felelőségének firtatásáért. De hiszen írtam ennél cifrábbakat is, amiket ha tűzbe nem vetek, most vakarhatnák a fejüket a szerkesztő urak!

A képzelt Farkasok összemosolyogtak.

Valójában gerinctelen ember volt.

Mint majdnem mindenki, faluról indult, de iskoláit nem anyanyelvén végezte, mert környékükön nem volt ilyen iskola. Később a helyi ifjúsági szervezet pártiskolába küldte, ahol főiskolai végzettséget jelentő közgazdasági diplomát kapott. Beszédes vidám fiú, jó ivócimbora volt. Így került a központi aktivisták közé, a százalékbán mért kisebbségek számára fenntartott egyik helyre. Rábízták többek között az anyanyelvén megjelenő ifjúsági lap ellenőrzését. Eljárt a havonta sorra kerülő szerkesztőségi értekezletekre, ahol a kor szokásához híven, a munkaközösség teendőit meghatározó, iránymutató záróbeszédeket vártak tőle. Kisujjában voltak mindazok a végtelenbe nyúló sablonmondatok, amelyekkel a helynek megfelelő ideig szerepelhetett. Csakhogy ebben a szerkesztőségben úgy illett, hogy anyanyelvén szóljon. Ezt úgy találta megoldhatónak, ha bejáratott aktivista szövegeit szó szerint anyanyelvére fordítja. Így buggyant ki száján dicséretként, hogy az értekezlet résztvevői szerint „valóban hátgerinces problémákat emeltek fel”. A jelenlevőknek nem okozott nehézséget a megállapítás értelmezése, hiszen mindnyájan tökéletesen ismerték és használták az uralkodó nyelvet, és az aktivisták eme válogatott kifejezését is, miszerint az értekezleten figyelemreméltóan és lényegbevágóan fontos kérdések hangzottak el.

A tartalom nélküli, üres mondatok úgy röpködtek abban az időben, mint értelmetlenül gigantikus felvonulásokon a színes léggömbök.

Éppen csak annyit röhögtek a dolgon, mint egyik idősebb kolleganőjükön, aki a román szőlővenyige kifejezést „élő borjúnak” fordította egy mezőgazdasági szacikkben.

Miután a mór megtette kötelességét, a „gerinces” embert megyei aktivistának nevezték ki. Ott sem zavart sok vizet, de jópofasága megkopott, hasznát nem sokban vették, ezért az anyanyelvén megjelenő lap nyakára küldték, főszerkesztő helyettesi beosztásban. Púp lett a szerkesztőség hátán. Politikai felügyeletétől félni kellett. Nem volt alkoholista, a lapnál már alig ivott többet az átlagosnál, amikor májcirrózist megállapítottak.

Tudta, hogy két hónapja van még hátra, időnként bejárt a szerkesztőségbe, emberek közé, közösségbe vágyott.

A „gerinces” ember egykedvűen lépkedett a keskenyjárdájú óvári utcán a szerkesztőség bejárata felé. Szembe jött vele a kidobott ember.

- Hogy vagy? - kérdezte a főszerkesztő helyettes.

- Nem hiszem, hogy valóban érdekel! - nyomta meg a választ egykori munkatársa, akit azért kellett kirúgni a szerkesztőségből, mert gyerekei kinnragadtak valamelyik nyugati országban.

- Hát... Tudod... Sajnálom - dadogott a halálosan beteg.

Elváltak szótlanságba, mert nem tanulták, nem ismerték, nem gyakorolhatták a megbocsátást.

A történet folytatása az a másik történet, amely ugyancsak a kidobott emberrel esett meg. Az egyik könyvkiadónál megfordulva felszisszent a hírre, hogy az irodalmi lap vezetőjének írásait tartalmazó új könyvből a hivatalosan nem létező cenzúra kidobta a jeles drámaíróról írt két jegyzetét.

- Miért hagyta? - méltatlankodott a kidobott ember.

A könyvkiadó szerkesztője kajánul pillantott rá, orrára csúsztatott olvasószemüvege fölött.

- Csak bólintott...

- Példát mutathatott volna. Megtehetette volna, hiszen a legfelsőbb vezetés tagja.

- De nem tette! - tüzelte a kidobottat a szerkesztő.

- De hozsánnázni azt tud! Megint elnyávogetta hűségét a szószékről a szeretett vezető előtt...

- Az ő fia is lelépett, de helyén hagyták...

- Nyugdíjba kívánják munkatársai, de nem megy. Protekciós szalámit osztogat beosztottjainak, hogy megnyerje jóindulatukat.

- Ragaszkodik a hatalomhoz.

A kiadóból átsétáltak a főtéri művészeti kiskalóriába, ahol a lapvezető is megjelent.

Az ünnepélyes megnyitóra hívtak közül a kidobott ember rangon aluli volt. Utálattal tekintett a lapfőnökre, de az elfogta pillantását, és ijedten kézfogásra nyújtotta kezét.

A kidobott ember elfordult tőle.

A rendszerváltozás első hetében egy lelkiismereti kérdéseket feszegető írásában kicsi betűkkel írta le a főnök nevét, azok közé sorolva, akikkel képtelen újra kezdeni bármilyen szolgálatot. A főnök hívei felháborodtak, de végre lemondatták, hogy jóemberként tarthassák meg emlékezetükben.

A kidobott ember pedig érzelemmentes felülemelkedéssel, egy kikerülhetetlen alkalommal, a főnök hívei által szerzett, beteg életét hosszabbító orvosságot is vitt neki.

II. Farkas elmosolyodott. Leült a lombok közül kikandikálva, az oszlopfőről a várost vigyázó mellszobra alá egy kidöntött évszázados sírkőre, és belelapozott a Ritkaságok sorozatban megjelent naplójába.

„Szörnyű különbséget találtam, a virtus theoriája s az igazi elszánt annak (való) élni kívánás közt. Valóban nem könnyű vállalat, egészen reformálni akarni magunkat. Nekem legalább sok harcba került... Ezen esztendő hozott azon tapasztalásra is, hogy egy pozitív vallás sem elégséges az embernek oly tökéletes erkölcsi szabályokat adni, melyekben az ész is nyughassék. A

büntől minket nem az imádság, nem Jézus vére, sőt maga az Isten sem ment fel; csak mi magunk tehetjük s tesszük, ha megszűnünk bűnösöknek lenni.”

III. Farkas, aki szerkesztő volt, pillanatra ölébe engedte a könyvet, és azon csodálkozott, hogy miként kerültek a saját gondolatai a csaknem két évszázaddal előbb fogalmazott naplóba. „Olvastam már ezt a naplót? Nem. Csak most, az évforduló előtt került a kezembe.” Nem először történt meg vele, hogy olyasmit tartott saját maga által kigondoltnak, amit mások réges-régen megfogalmaztak. Az ilyen felfedezések elkedvetlenítették, de felvillanyozták is, mert úgy érezte valóban igaz a mondas, miszerint az ember nem képes utolérni önmagát, másrészt pedig a saját maga által kigondolt igazságok ismétlődése megerősítette abban, hogy jó úton jár, következtetései helyesek. Olyan volt ez, mint amikor a házi feladatként kapott egyenletet jól sikerült megoldania, a kapott eredmény megegyezett osztálytársainak eredményével, de a megoldás módja, a feladat követelte logikai gondolatsorra való rátalálás, letagadhatatlanul a sajátja volt. Az örömteremtésnek ezen varázslatos módjáért, úgy érezte, élni érdemes.

- Kegyelmed, Farkas uram, kikel a vallásos ceremóniák ellen, amelyeket csalókének nevez. Reformot emleget abban a városban, ahol a protestáns vallásokat is megreformálták már, és a nyakas kálvinistáknál is egyszerűbb hitet hirdetett a merészen gondolkozó, tisztán fogalmazó Dávid Ferenc. Bizony mondom, hogy kegyelmednek is arról a templomi előcsarnokban most is látható kerek körül kellett volna elmondania gondolatait, amelyről a Tordai kapu mellett állva ő szónokolt. És a mi időnkben is megtehetné ezt valaki, hiszen tapodtat sem mentünk előbbre, világjárásában gyűjtött kételyeit ma is magunkban hordjuk: „mert az, mint az Jézus után annyifelé elmagyaráztatott, nem ad nyugalmat az észnek.” És az hogy Jézus talán nem is akart világvallást adni népének, hanem a zsidó papság szemfényvesztései ellenében, a hazáját felemelő erkölcsi erőgyűjtés szükségességét vallva újított, és hogy az észvallást a magunk műveltsége szerint mindenkor magunknak kell megteremtenünk, nos erre a kérdésre sincs még megnyugtató válaszunk.

- Kevesebb politika, több műveltség, jobb erkölcsök, kétszíniség nélküli világ magunkban és Isten előtt! Ezek nélkül nincs jobb jövő...

Melyik Farkas szövege ez? Talán mindhármuké!

És az olvasóé is?

Mindketten otthagyták szülőföldjüket, mert az írás volt a kenyerük. Péter Pozsony mellől hivatalosan, Pál Marosvásárhelyről családostól, Trabantostól érkezett Pestre. Péter Budapesten született, hamarosan megkapta a magyar állampolgárságot, amit kisebb ceremónián vehetett át a Gellért fürdővel átellenben a kerületi tanács dísztermében. Pált is meghívta az eseményre. A ceremónia után kiültek a Duna-partra, Péter vodkás üvege sorra járt az ünnepeltet felköszöntendő. Később, amikor kettesbe maradtak, Péter kimondta, ami a begyében volt.

- Emlékszel, amikor legutóbb nálad jártunk?

- Tizenvalahány éve annak.

- Nálad aludtunk, s utána igazoltattak a vonaton. Láttam a nevemet az egyik civil ruhás noteszában. Senki sem tudott arról, hogy nálad alszunk.

- Büntették akkor nálunk azt, aki idegeneket szállásolt.

- Leszállítottak a vonatról, megmotoztak...

- Előfordult ez másokkal is.

- Hogyan került a nevem annak az embernek a noteszába?

- Ki tudja?
- Furcsa, ugye?
- Engem gyanúsítsz?
- Más nem tudott rólunk...
- Miért csak a te neved volt abban a noteszben?
- A társam nevét nem tudhattad.
- Pistának mutatkozott be, ha jól emlékszem.
- Úgy van. Hát nem találod furcsának?!
- Mit tehetnék? Miként bizonyíthatom, hogy nem vagyok besúgó?
- Nem tudom. De hát városotokban csak nálad jártunk. Honnan tudták a nevemet?
- Nem tudom... Nem értem...

Párbeszédük folytatható. A végtelenségig. De a tüskét, ami olykor megmagyarázhatatlanul is fájdalmat okoz, nem tudják kihúzni magukból. Akik megsebeztek őket, azt is tudták, hogy a tüske mérgezett.

Farkas, a temetőben elheverő jobbnál jobb továbbgondolhatóságoktól eltelve, az elkövetkező hetekben igyekezett naplóíró társa 200. születésnapjára, teljes terjedelmében és megfelelő szómagyarázatokkal ellátva megjelentetni a híres naplót. Segített ebben az anyaország anyagi támogatása is. Csakhogy, mint minden adomány, ez is irigységet szült.

Egy tapasztaltabb szerkesztő, aki papfiú létére, a diktatúra alatt tanársegédségig vitte, és az 1956-os magyar szabadságharc utáni megtorlások áldozataként néhány évig börtönbe került, az elszenvedett üldöztetés jogán, anyaországi támogatással könyvkiadót létesített. Meglepő volt, hogy a tévében is dicsérte III. Farkas népkönyvtári kezdeményezést, de a napló megjelentetésének hírére, az addig, a maga származásával és sorsával éppen ellentétes származású és sorsú szerkesztőt megkereste, és arra kérte, hogy a napló kiadására kapott támogatást engedje át cégének. Homályosan célzott arra, hogy valamiféle közösségi célt szolgálnának ezzel. Farkas mindenik alteregójában tisztelte a szerkesztőt, és nyomban elfelejtette, hogy évekre visszamenően minden hivatalból megesett találkozásukkor milyen fanyalogva, javaslatait, kéréseit milyen tüntető oda nem figyellel fogadta. Akkor éppen eleget töprengett azon, hogy ez az ember miért tekinti őt ellenségének. Származása miatt? Egyik másik írása miatt, amelyben a másként gondolkodók közül a lagymatagokat, a nyuszi természetűeket, az elodázókat pirongatta? Merthogy éppen akkor és éppen azokat nem kellett volna bírálnia? Mert csak azok lehetnek a hatalom ellen, akik mindenben összetartanak? Mert a barátainkkal elnézőek, a hatalom embereivel pedig könyörtelenek, kell hogy legyünk? A két tábor között pedig nincs átjárás? Hát nem úgy győz a jobb, ha a maga pártjára észokokkal állítja ellenfelét?

Farkas akármelyik énjét is vette elő, az anyjától örökölt nyíltsággal és szókimondással mindig is a hozzá legközelebbállónak mondogatott oda leginkább, azon egyszerű meggondolásból, hogy egyugyanazon családba tartozva jobbítási szándékait nem minősíthetik támadásnak, hiszen ügyük sikere érdekében tesz szavá minden lazaságot. Nem szerette az olyan csoportszellemet, amelyben a belsők, kijelentett vagy hallgatólagosan elfogadott odatartozásuk jogán védettséget élveztek. Elege volt abból, hogy a piros könyvecskésekkel, annak ellenére, hogy meghirdetetten ők nagyobb felelősséggel tartoztak tetteikért, valójában kivételezettként bántak velük, megkülönböztetett bánásmód járt nekik mindenütt, még a törvény előtt is. Az élcsapat,

a helyi hatalom klikkszellemisége folytán és kivételező intézkedései jóvoltából évtizedekig protekciós élelmiszerellátásban részesült, hús-, kávé-, és szalámi adagot kapott hetenként, tévét, kocsit, bundát, bútort jutányos áron vásárolhatott. A hatalom gondoskodása folytán, a védett emberek jóllakott rucákhoz hasonlóan lubickoltak a zavarosban. Ha ezt a szokást éltetjük a másként gondolkodók között is, akkor a csoportosdi előbb-utóbb minden tettükben megmutatkozik, a hatalomváltás aligha vezethet ilyenformán minőségi változáshoz.

Farkasban a becsületesség romantikusan értelmezett formája alakult ki. Szüleitől, rokonságától fertőződött életre szólóan nagyfokú naivsággal és a templomjárókat megszegényítő emberszeretettel, amelynek következményeként képtelen volt nemcsak a gyűlöletre, de klikkezésre is. Rokonságukban ismeretlen volt a különféle kiváltságok elfogadása. Elvből nem költöztek az átlagost meghaladó, nagyobb lakásba, nem vásároltak a kiválasztottak raktárából, lemondtak különlegesen nagy fizetésükről, nyugdíjukról. És végül a sajátos demokráciával sminkelt diktatúrát egyre szigorító élcsapatból is kimaradtak az első lehetséges alkalomkor.

A kétszáz évvel előbb élt fogalmazó, tele a társadalmi életet kiteljesítő ötletekkel, a hatalomtól való félelmében visszahúzódott, begubózódott. A hozzá hasonulni kívánó olvasó naivságában kitárulkozott, nyíltsága előbb megmosolyogtató, folytonossága bosszantó volt. A jelenkori írnok, az egyszemélyes intézmények szívóságával a közművelődés szerzeteseként reggeltől napestig, rögeszmésen hitt abban, hogy hazája félévszázados elzártsága után csakis a sokoldalú művelődés vezethet emberibb létre.

Nyíltan szemébe mondta a tapasztalt szerkesztőnek, hogy kérését már azért sem teljesítheti, mert a szóban forgó népkönyvtári sorozat pénzügyeivel nem ő, hanem egy a változások után számítógépes üzletelésből gyorsan meggazdagodó vállalkozó foglalkozik, akinek esze ágában sincs a nehezen megszerzett támogatásról lemondani és továbbadni a pénzt.

A tapasztalt szerkesztő próbálkozott még néhányszor jobb belátásra bírni a fogalmazó nem éppen egyenes ági leszármazottját, aki minden naivsága ellenére rájött, hogy valójában nem a támogatás összegéről, a füzet kiadásának csak tört részét jelentő pénzről van szó, hanem a napló teljes szövegének publikálása fölötti csőszködésről, a letűnt diktatúrában is alkalmazott bújtatott cenzúra módszerei szerint.

A napló megjelenése után, amikor a könyvkiadás pénzforrásainak elosztására alakult bizottság főnökségét is elvállalta a tapasztalt szerkesztő, gondoskodott arról, hogy a népkönyvtári sorozat támogatást többé ne kapjon. És íme, így vagy úgy, és így is, meg úgy is, ismétlődött a történelem,

Ezen az új hajnalon pedig az sem tűnt fel, hogy a könyvsorozat, két világháború előtti elődjéhez hasonlatosan, elvérzett, újabb számai hiába várták a kispénzű olvasók.

És ekkor már olyan idők jöttek, amikor nyilatkozatokban a nemzet felemelkedése, a gyakorlatban pedig a vezetők köré gyűlt kiválasztottak meggazdagodása volt a gyakori.

A hírektől felindulva, Farkas pedig olyat fordult a sírjában, hogy emlékoszlopáról, az egyre inkább betoneróddé változó temetőkertbe zuhant a mellszobra.

Lajos villámpostán kapta a hírt, hogy egykori munkatársa, akinek olyan szociográfia felméréseiben segédkezett, amit nem nézett jó szemmel a hatalom, és a változások előtti évben pedig más egyéb okok miatt is, kivándorlásra készítették, nemrég az Egyesült Államokból, ahol számítógépes felmérésekkel szerzett megbecsülést, valamelyik közép-keleti országba került, ahol saját tenispályáját néhány mérkőzés idejére átengedte szolgálinak, amiért neheztelnek rá megbízói. Talán, mert nem értik, nem is érthetik az erdélyi ember toleráns magatartását.

Lajos kikereste egykori munkatársa e-mail címét, írt neki néhány kapcsolatukra emlékeztető mondatot, de választ nem kapott. Ebből arra következtetett, hogy barátságuk már akkor véget ért, amikor elutazása előtt utoljára találkoztak.

Jenci akkor üres aktatáskáját mutatta Lajosnak.

- A kihallgatáson elkérték a táskám, és kivették belőle könyveim leltárát. Csak te tudtál arról, hogy legfontosabb könyveimről listát készítettem!

- Persze, hogy láttam, hiszen megmutattad, amikor arra kértelek, hogy a saját könyveimből is kivigyél néhányat, hogy onnan majd tovább küldhessem gyerekeimnek, hiszen azért gyűjtöttem gazdag könyvtárat, hogy hasznukra legyen. Ha kint maradtak is abban az idegen országban, szükségük lehet könyveinkre.

- Mindent elvettek...

- Hány éve ismersz engem?

- Ez most nem számít.

- Csakis ez számít, hiszen mivel bizonyíthatnám ártatlanságomat?! Másokkal is küldtem könyveket, elkísértem őket a teherpályaudvarra is, ahol végignéztem berakodásukat. Az még nem fordult elő, hogy a táskájukat ellenőrizték és megmotozzák őket.

- Velem azt tették. Mit kezdek majd a lista nélkül, amikor újra összeszedhetem majd könyveimet?!

- Sajnálom. Hinned kell bennem!

Hidegen búcsúztak, de Lajos azzal vigasztalta magát, hogy az idő minden sebet begyógyít.

Nem így történt.

Sebekkel tele a világ.

Sebesült minden élet.

A várkastély mellett, a falu felé hajló dombtetőről szemlélték a környéket. A temetőkertből a völgyben kanyargó folyót is láthatták.

- Itt állsz majd, amikor búcsúbeszéded mondod fölöttem - szólt szülei sírjánál Szabó, aki ugyancsak tapasztalt szerkesztő volt. Ahhoz hasonlatos, akit annak idején vele együtt ítéltek börtönbüntetésre az 56-os magyar események utáni esztendőben, mert tantervükben szereplő temetőlátogatásaik alkalmával jeles íróink sírjának ápolásra buzdították az egyetemi hallgatókat.

A magas, szikár ember szoborként állt a jelentéktelen fejfa mellett, csontos arcán átvillant a megdicsőülés tünékeny fénye. Szerette szülőfaluját. Dombi kocsiján időnként meglátogatták a szerkesztő rokonait. Dombi hálával tartozott a szerkesztőnek, könyvei gondozójának. Tisztelte tudásáért, nehéz megpróbáltatásaiért. Ismerősei segítségével szomszédjában lakást szerzett a szerkesztőnek, amikor annak harmadik, fiatal felesége gyereket várt. Esténként átnéztek egymáshoz, tapétáztak a lakásban, sakkoztak, beszélgettek egy üveg bor mellett.

Szabó börtönéveiről is szívesen mesélt. A Duna-deltáról, ahol nyáron a felforrósodott, télen pedig belülről is zúzmarás uszályokban laktak, ahol a halál kugligolyóként szedte áldozatait a mozdulatlanságra ítélt bábként kezelt foglyok között. Egykori tanársegédsége címén Tanár úrnak szólították az elítéltek. Az engedélyezett pihenőkben irodalmi előadásokkal próbálta menteni társait a búskomorságtól.

Krónikus hasmenése miatt negyven kilóra fogyott.

Valamiféle csoda mentette meg a haláltól.

Hat nehéz esztendő után, súlyos gerincsérvvel szabadult, kétrét hajolva, botra támaszkodva kopogtatott be egyik ismerős diáktársához, aki időközben az egyik híres sebészdoktor „jobb keze” lett. A műtét sikerült, egy évi lábadozás után visszakapta daliás természetét, és a hatalom megengedte, hogy valamelyik fogyasztási szövetkezetben tisztviselősködjék. Megfigyelés alatt tartották, ezt naponta tapasztalhatta, csigaként viselkedett, kerülte régi ismerőseit, újabbakat nem szerzett. Amikor az új kiadót megalakították, jelentkezésére rábólintottak, beosztotként munkáját többen is ellenőrizték, nem okozhatott gondot.

Újra kezdte az életét.

A jeles színésznőt, aki különösen nagyszerűen alakított drámai szerepeiért és versműsoraival vált közkedveltté, nemcsak katonás külsejével, hanem megalapozottan sokoldalú műveltségével hódította meg. Politikai fogságáért is megkülönböztető jóindulattal bántak vele a másként gondolkodók. De házasságát megmérgezte a kor nehezen viselhető szelleme. A gyengébb idegzetűek nehezen viselték a diktatúra tébolyult csapásait.

Jeles színésznő felesége öngyilkosságba menekült.

Így aztán Szabó második házassága sem sikerült.

Az első házasságától is a hatalom fosztotta meg. Feleségét meggyőzték arról, hogy addig olyan férfi mellett élte életét, aki nem méltó hozzá, aki elárulta hazáját, népét és a szocializmus ügyét. Gyermekai jövőjéért az asszony, aki kistisztviselő volt egy fémipari vállalatnál, kezdeményezte a válást, amit meglepő gyorsasággal megpecsételt a törvényszék. Két fiát úgy nevelte, hogy apjukról semmit vagy csak rosszat hallhattak. Később, az asszony kivándorlásuk mellett döntött.

Amikor Szabó János kiszabadult, hiába kereste családját, egy hegyvidéki nyári tanyán várták útlevelükbe a kiutazási engedélyt. Hosszas utánajárás után megtalálta a házat. Beszélt volt feleségével, aki feljelentéssel fenyegette.

Álmukban, csak a ház ablakán át, láthatta fiait mielőtt végleg eltűntek valamelyik tengeren túli országban.

Harmadik felesége vidéki diáklány volt. Szomszédasszonya közvetítésével került hozzá, hogy felkészítse az egyetemi felvételi vizsgákra. Később magyar tanári diplomadolgozatát is segítségével írta a lány. Elkényeztetett egyke volt, akinek házassága idején is kétszázvalahány kilométerről hozták, cipelték, küldték szülei a húslevest, a töltött káposztát, a töltött pulykát és a csokoládétortát.

Szabó egykedvűen tűrte harmadik házasságának hétköznapijait beárnyékoló történéseit.

Dombi az évek során egyre többet tudott meg Szabó János előéletéről. A szocialista realizmus bölcsőjénél kemény hangú kritikusként működött. A kommunista szellemiséget valló neves költő tanársegédjeként ezt el is várták tőle. Tehette, hiszen káderlapja alapján szegény parasztszaládból való volt. Osztályharcosságát kötelezően bizonyítania kellett.

Egy ráérős sakkjátszmájuk alatt Szabó erről is szót ejtett.

- „Csak így bátran, fiatalember! Csak így tovább előre, gátlástalanul!” - ezzel fogadott egyszer Tóth Gyula, amikor bementem az irodalmi lap szerkesztőségébe. Mint rendesen, ott ült ráérősen. Nekem mondta ezt, amikor ő volt az a kérlelhetetlen kritikus, akitől rettegetek az írók, mert fulmináns írásai nyilvános feljelentésnek számítottak, mindnek súlyos következményei voltak.

Szabó nehezményezte a nagymenő kritikus lesújtó véleményét. Dombinak úgy tűnt, hogy Szabó bánja akkori magatartását, de sajnálja is, hogy kiszorult az irodalmat felügyelő körökből.

Dombi egy fővárosi ismerőseivel sétálva, találkozott egy idős emberrel, aki miután meghallotta, hogy melyik vidéki városból érkezett, rögtön eldicsekedett azzal, hogy a kezdetekben a belügyi rendőrség főnöke volt éppen abban a városban. Irodalomról beszélgettek.

- Erről jut eszembe - szólt az egykori rendőrfőnök - egyszer beállított hozzám egy kopaszodó, szarukeretes sötét szemüvegű, zömök ember, és se szó se beszéd felajánlotta szolgálatait. Mondanom sem kell, miután utána érdeklődtem, és megtudtam, hogy irodalmi körökben ismert, tekintélyes egyetemi tanár, szívesen fogadtam szolgálatait, amiért az átlagfizetésnél jóval nagyobb havi honoráriumot utaltam ki neki. Valamiféle Gyulának hívták...

- Tóth Gyula!

- Az... Tóth! Ismerte?

- Nem volt szerencsém, de azt hallottam róla, hogy szolgálat közben, az irodalmi szerkesztőségben folytatott csevegés szünetében, hirtelen lefordult a székről. Könnyű halála volt.

- Képzelem, hogy többen megkönnyebbültek a gyászvár hallatán...

Dombi nem gondolta, hogy valamikor hasznát veszi ennek a történetnek. De Szabót nem vigasztalta ez a történet. Meglepetést sem mutatott, miközben olyat lépett a sakktáblán, hogy Dombi jobbnak látta, ha döntetlent ajánl ellenfelének.

- Gerincműtét után, az akkor induló lexikon szerkesztőbizottságának titkári állására pályáztam, de a főszerkesztő, aki hozzám hasonlóan börtönjárt ember volt, nem engem támogatott. Ma sem értem: miért? - mesélte Szabó, egy másik alkalomkor.

Dombi azt is furcsállotta, hogy sakkipartnere, ide-oda tekeredő elbeszéléseiben egyszer sem említette tanársegéd társait, akikkel együtt ült a vádlottak padján. Pedig az egyikük, az évek folyamán, hozzá hasonlóan tapasztalt szerkesztővé vált egy nagyobb könyvkiadónál, és irodalomtörténésznek mondhatta magát.

Itt-ott elejtett megjegyzésekből arra következtetett, hogy Szabót besúgással vádolják. Fogsága idején, valószínűleg, hogy az életét mentse, elvállalta a foglyok közé beépített informátor szerepét. Nem faggatta erről a szomszédját, de a gyanú rozsdatermészetű, megtámad, és lassan szétmar minden emberi kapcsolatot.

Azon a nyáron, Szabó János családjával együtt, a szomszédos országba utazott. Kétévenként kaphattak útlevelet, amit, az utazások közötti időben, a hivatalban őriztek. Az, hogy Szabó engedélyt kapott arra, hogy a családjával együtt vakációzzon az anyaországban, megnyugtatta őket, hiszen ez azt jelentette: minden rendben van, a hatalom nem talált kifogásolni valót tevékenységében.

Dombi is útlevelet kapott, megegyeztek, hogy találkoznak a Margit-szigetre vezető hídon, és egy napot együtt töltenek magyar fővárosban. Dombi két órát ücsörgött a megbeszélt helyen, de Szabóék nem jelentkeztek.

Miután hazatért meglepte a hír: Szabó családotól kint maradt.

A rendszerváltozás után találkoztak. Szabó akkor már egy kisvárosi főiskola irodalomtörténetet oktató tanára volt. Tömbház-negyedbeli kétszobás lakása berendezett, két színes tévével is megajándékozta az egyház. Harmadik feleségét gyászolta.

- Egyre furcsábban viselkedett, szörnyű fejfájások gyötörték. Alapos kivizsgálás után kezébe nyomták az eredményt, amelyben latinul ez állt: agydaganat. Román nyelvtudásával nem volt nehéz magyarra fordítani a diagnózist. Itthon csendet kért, aludni akart. Este vacsorát készítettem. Benéztem hozzá, mélyen aludt. Reggel, miután iskolába ment a lányom, költögettem. Hideg volt. És a doboz, amelyben altatóit voltak, üres.

Nem volt kedvük sakkozni. Ültek a konyhában, és ürmös bort ittak.

- Itt maradásom története pedig a következő - sóhajtott később szomorúan Szabó. - Mielőtt eljöttem, felhívott az a kapitány, aki a kiadóért felelt a belügyben. Találkát adott a főtér sarkán. Széles mosollyal fogadott és bevitt a közeli utca egyik bérházába, laktam ott fiatal-koromban, albérletben. Kulcsa volt a lakáshoz.

- Itt nyugodtan beszélgethetünk - mondta a kapitány jelentőségteljesen és rögtön a tárgyra tért. Azt mondta, családi utazásomnak feltétele van. Azzal a feladattal bíznak meg, hogy ismeret-ségemet felhasználva tudakozódjam, kik és mikor szolgáltattak levéltári dokumentumokat az Erdély Története megírásához. Egy napot kaptam a válaszára.

- Maga értelmes ember... - mondta fényes haját időnként nőies mozdulattal végigsimító, a pin-cérkinézésű belügyis - nyilván tudja, hogy nemleges válasz esetén, nincs mit keresnie egyik határátkelőnél sem. Persze, maga dönt... - Másnap ugyanott találkoztunk. Igent mondtam. Megveregette a vállamat, és még egyszer titoktartásra biztatott. Hétvégén utaztunk. A határon minden a legnagyobb rendben folyt. Családomat és csomagjainkat egy ismerősre bízam, felkerestem egy régi barátomat, aki tudta, hol kell jelentkezni. Elmondtam és leírtam meg-bíztatásomat. Befogadtak. Kaptam egy szerény, a legszükségesebbekkel felszerelt lakást és egy írógépet. Egy esztendő alatt két könyvet írtam. Aztán választhattam, hogy hol akarok tanítani. Így kerültem ide. Az egyház is megbecsült, segített. Presbitere lettem. Lányom is jó társaságra lelt a gyülekezetben.

Dombinak közhelyek jutottak az eszébe: „Senki sem próféta a maga hazájában!” És: „A sors útjai kiszámíthatatlanok!”

Arra gondolt, hogy az emberi történeteket rendre belepi a jótékony homály és a feledés pora.

Akármilyen magasra is emelkedünk tornyainkban, alattunk küzdelmes életünket és az időt a megbocsátás felhői takarják, és a dolgok érdes, sebeket ejtő éles körvonalai lassan elmosód-nak.

8. Csillagosok

Et in Arcadia ego.

(Nicolas Poussin)

Milyen furcsák az éjszakák. Az álomba szédült ember közelről látja a csillagokat. Mintha már járt volna közöttük. Haja, ruhája csillagporos, magánya akkor igazán teljes, ha útban van a csillogó csend felé. Álmunkban kicsit mindig meghal körülöttünk minden, mi magunk akár az angyalok, a halhatatlanság biztos tudatában száguldunk a múlt történéseinek darabkáiból összeálló-széthulló végtelen világban. Másodszor élhetjük életünket, az élet esetlegességeinek, a sors játékainak, a véletleneknek újabb bizonyítékait tapasztalva. Az ilyen utazásokon mindent látunk, amit hiszünk. És szemet hunyhatunk a megmagyarázhatatlan dolgok csömörlésig megunt következményei fölött.

A gimnázium népes, harmadik, alsós osztályában észrevétlenül ült a padban. Közepes fejlettségű, közepes előmenetelű, sápadt fiú volt. Nem mászott ki az ablakon, nem ereszkedett le a villámhárító méterenként falra erősített huzalán, amikor a nyári hőségben nyitott ablaknál folyt a tanítás, nem tett fel keresztkérdéseket a háború után valamiért mindig fáradt tanároknak. Nem bújt be a fásládába, hogy onnan kikandikálva röhögtesse az osztályt. Nem utánozta azokat, akik kacsamozdulattal hirtelen lefordultak padjukról, fejükkel az osztályterem olajos padlóját súrolva, hogy a tanárnő bugyijának színét figyeljék. Nem érzett ellenállhatatlan vágyat arra, hogy unalmas órák alatt farkát addig csóválja a pad alatt, amíg marka tele lett a férfiak tejével. Esetlensége miatt nem került be az osztály második focicsapatába sem. A spártai nevelésre esküdött tornatanár időnként rávert a fejére keményfából készült csattogatójával, amikor ernyedt karjaival képtelen volt kihúzni magát a bordásfalon, vagy miután mindegyre összerogyott kézállás-próbálkozása közben. A nyilvános tornavizsga alkalmával, amikor a szigorú tornatanár katonazöld köpenyében úgy állt az ugrógödör mellett, mint taláros pap az oltár előtt, ugrását se nem dicsérte „Volt jobb!” biztatással, se nem korholta „Gyengécske!” megállapítással, hanem elfordulva elhallgatta, a homokból való gyámoltan kikászolódásakor pillantását megvetően a Kollégiumi fák tetejéig emelte.

Hátramaradottságát ez a fiú, úgy próbálta ellensúlyozni, hogy olykor elszánt bátorságot mutatott. A bebetonozott kút tetején szünetben feszítő „várvédőket” olyan „öngyilkos” elszántsággal támadta, hogy azok összefogva rendszerint valamelyik közeli tócsáig lökték, ahol szakadt ruhával és bőrrel feküdve szájalmas látványt nyújtott.

Az egyik nyár eleji napon az osztály csoportosan vonult a városon kívüli folyópartra, ahol a palás mederben sebesen rohant a víz a parti fűzfák alá.

Zabolátlan jókedvet mutatva, mindnyájukat megelőzve, ruhástól vetette be magát a vízbe. Nem volt szerencséje. A máshol derékig érő víz éppen ott jókora gödörben, ellepte hirtelen. Úszni nem tudott. A sodrás mentette meg, kisodorta a mélyedésből. De a derékig, majd a térdig érő vízben sem tudott talpra állni. Társai röhögve segítették partra, ahol szerencséjére kihányta a sok vizet. Másnap arról beszélt az egész iskola, hogy mérhetetlen szomjúsága az oka a folyó hirtelen beállott apadásának.

Miután másodikban, az osztály háromnegyed részével együtt, pótvizsgára bukott franciából, szülei a reáliák felé irányították. Kapóra jött, hogy matematikusnak készülő unokatestvére náluk lakott egyetemi éve alatt. Az új műszaki iskola felvételijén a közepesek is jól vizs-

gáztak. Vakáció alatt unokatestvérével játszva átvették az algebrát, az első matematika órákon kiderült, hogy az osztályban nincs nála jobb.

Divatba jött a fiúknál a hátrafésült, fül mögé lapított és magasított, hátul nyakat beborító hosszú haj.

- Ede, mitől göndör a hajad? - kíváncsiskodtak osztálytársai, akik még a gimnáziumból ismerték.

- Hát... Már születésemtől ilyen - felelte Ede olyan arckifejezéssel, amilyennel a lényegtelen dolgokat szokták kíséni a gazdag emberek.

Matematikatudásán kívül, szőke haja volt minden vagyona. Esténként, két oldalt megvizezte, és kendővel szorosan körbekötötte a fejét. A hullámokat édesanyja vasárnap délelőttönként sütötte a hajába, mert a műszaki iskolában nem volt hittanóra, és nem kellett minden hétfőn az értesítőbe ragasztott kicsiny színes csillagocskákkal bizonyítaniuk a tanulóknak, hogy jelen voltak a vasárnapi istentiszteleten, a lakásukhoz közeli templomban. Helyette, ha nem is vasárnap, az ifjúsági szervezet órákig tartó unalmas gyűlésein kellett rostokolniuk, miközben a tágas iskolaudvaron szomorkodtak a kapufák, és ájultan heverték a sárga agyagos porban a dobálózásra alkalmas fényes kavicsok.

De egyszer a focinál is érdekesebb volt az iskolai ifjúsági szervezet gyűlése. A városi szervezet kiküldötte nagy szavakkal dobálózva, mélységesen szégyenteljesnek mondta, és kicsúfolta azokat a tanulókat, akik a tanárok figyelmeztetése ellenére mértéktelenül hosszú haját, cicomás frizurát és „malagamba” cipőt hordtak. Az ilyen cipőket a mindenre kapható szorgalmas cipészkiparosok és a tajkoló suszterek készítették, a cipőgyárból vagy különféle raktárakból elcsent, a divatnak megfelelően három, sőt, öt centiméter vastag nyersgumi talppal magasítva a tehetős fiúk lábbelijét.

- Miközben mi azon fáradozunk, hogy gyárakat építsünk és erősítsük a munkás-paraszt szövetséget, egyes ficsúrok tornyozott hajzattal és cipőkkel ágálnak közöttünk, a nyugati hóbortokat követik. Ne engedjétek, hogy szégyent hozzanak rátok! Nincs helyük közöttünk! - A szónok felállt a vörös vászonnal borított asztal mellől, előrejött a színpad széléig, és ott gesztikulált, mint valamely tragédia főhőse az operában. A zsúfolásig megtelt díszteremben harsányan röhögtek a fiúk, az a néhány lány, aki az újkor, új szellemének megfelelően műszaki pályára tévedt, szendén mosolygott az előadóra. De amikor rendre megnevezte a bűnösöket, és arra kérte az ifjúsági szervezet tagjait, hogy a kényszerhajvágást megtagadó Edét is zárják ki soraikból, pissenéstelen csend borult a teremre.

- Szavazunk! Tehát, ki van a kizárás mellett?! Köszönöm, tehát egyöntetűen...

A kiküldött itt megtorpan, a teremben egyetlen kéz sem volt a magasban, csak az elnökség működött a központi tervnek megfelelően.

- Emelje fel a kezét, aki igennel szavaz!

A terem mozdulatlanul figyelt.

- Ki van mellette?!

Zavar támadt a széksorokban: „Ede mellett vagyunk!” - kiáltották többen is.

- Teháát - szólt nyomatékkal a kiküldött - a kizárás mellett dönt a többség.

Mint, amikor lefedett fazékban makaróni fő, és a figyelmetlenségből eredően hirtelen forró kályhalapra ömlik a fazékban helyét nem lelő tésztalé, úgy sistergett a tiltakozás: „Dehogy!” „Ede mellett állunk”

„Szavazzunk rendesen!”

A iskolaigazgató jobbnak látta, ha rögtön közbelép. Ájtatoskodva arról beszélt, hogy milyen nehéz szigorú döntéseket hozni, és hogy minden gyógyítás fájdalommal jár. Az egész országban mindenütt verifikáláson esnek át az emberek, mert az osztályellenség sehol sem alszik, hanem galád természete szerint természete szerint mindegyre mindenhova befurakodik.

A lelkifröccs után az igazgató felkérte a gyűlés elnökségét, hogy ismétlje meg a szavazást.

A jelenlévők egyhangúlag megakadályozták Ede kizárását.

A következő héten Ede és az apja is megfordult az igazgatói irodában. A tárgyalások eredményeként Ede rövidített valamennyit a haján, amelynek „természetes göndörsége” is látványosan csökkent, és a tehetős fiatalemberek cipővastagsága mérséklődött.

Ede a gyártelep közelében, a Szerencse utcában lakott. Kitűnően végezte az iskolát, de egyetemi felvételig nem kapott minisztériumi engedélyt. Szívesen fogadták a hűtőgépgyárban, ahol már dolgozott a nyári vakációk idején. Munkairányítóként sikerült csaknem hibamentesen összehangolnia az öntöde, a forgácsoló-, és a szerelőműhely munkáját. Később értetlenül fogadta, amikor felvették a pártba, és egyetemre küldték. Fehér holló volt évfolyamtársai között.

Kitűnően végzett, és mérnökként került vissza a hűtőgépgyárba, ahol beválasztották a szak szervezeti bizottságba, és hamarosan megbízták a mintagép-részleg vezetésével.

Mivel a közelben lakott, gyalog járt, és mindig olyan pontosan érkezett munkahelyére, hogy a szolgálatos utána igazította a munkakezdést jelző dudaszót.

Egyszer az igazgató is megjelent a reggeli munkakezdekéskor a gyárkapunál, hét órakor látványos mozdulattal megmutatta a kapunál körülötte forgoló beosztottjainak a karóráját, és szólt, hogy kapcsolják be a gyári dudát.

Gheorghe bácsi, a főkapus a fejét ingatta.

- Tisztelettel jelentem, hogy azt nem lehet! Ede mérnök úr még nem érkezett meg. Ezek szerint valószínűleg siet az órája, igazgató elvtárs!

Az igazgató egyeztetette az óráját, valóban sietett harmincöt másodpercet. Pontosan ennyi idő múlva Ede megjelent a kapuban.

- Most már szólhat a duda - mondta bajsztát pödörítve Gheorghe bácsi, és megnyomta a dudakapcsoló gombját.

Ede szombatnként munkavégzés előtt egy órával leállította a gépeket a mintaműhelyben, maga köré gyűjtötte az embereket, és elmondott néhány viccet. Aztán foglalkozásukról kérdezte munkatársaikat.

Rendre kiderült, hogy a munkások nemcsak a munkahelyi kérdéseiket, hanem a legszemélyesebbeket is megosztják vele.

Csóválta a fejét a gyári pártbizottság titkára.

Aztán az első alkalomkor, amikor a megyei pártvezetés ipari szakembert keresett, Edét ajánlotta. Ede háromnapos gondolkodása időt kért. Kapóra jött, hogy egyik gimnáziumi osztálytársa, aki újságírással adta a fejét, éppen akkor készített vele interjút.

- Ha nem fogadod el, elvágod magad alatt fát. Ha elfogadod nem, lesz könnyű tisztának maradnod, de legalább lesz egy emberünk ott fenn, aki segíthet, ha tud - összegezte órányi tanakodásukat az osztálytárs.

Ede átgondolta a dolgot, elfogadta a felajánlott munkát, és úgy döntött, hogy megszakítja kapcsolatait osztálytársaival. De, mert egyik gyermekkori barátja, akiből a kor szokásai szerint, mert kellett, katonatisztet faragtak, és minden lehetséges alkalomkor szívesen mulatozott, mindketten családotul mégis megjelentek a műszaki iskola egykori tanulóinak találkozásán.

Ede igent mondott később is, amikor a megyei ipari osztály aktivistájaként elemzéseket írt a központi lapba és a megyei ipari titkár számára, aki néhány általa sikeresnek tartott esztendő után nehezményezte, hogy a babérok nem ő, hanem a megye mindenhatalmú első embere aratja le. Kinézett magának egy jól menő gyárat, és felsőbb jóváhagyásra, de egészségi állapotára való tekintettel átköltözött a gyár igazgatói székébe.

Egy régi szabály szerint a megyei ipari titkári posztját kisebbségi embernek kellett betöltenie.

Szabály - az szabály!

Így került Ede a titkári iroda keményfából faragott íróasztala mögé. Nyomon követte a megye termelési eredményeit és bizonyos számok átcsoportosításával, gyakori számonkéréssel elérte, hogy a megyék versenyében országos elsőséget szerezzenek. Eleinte nehezményezték ezt a központi elvtársak, a megyei plénum előtt tartott beszámolóit mindenféle kérdésekkel megszakították, hosszúnak mondták, rövidítésre kérték. Ede ilyenkor megköszöri a torkát, és olyan sebes olvasásba fogott, hogy az elnök már meg sem kísérelhette belefojtani a szót.

Tanulékonyágát mutatta, hogy szívélyesen fogadta a különféle minisztériumok megbízottait, gyorsan és hatékonyan intézte a különféle befolyásos vezetők „apró” kéréseit, összekötései országosan is jelentősek voltak. Kedvelték társaságát a központi elvtársak is, mulatozásaikról, amikor úgy tűnt, hogy hiányát már nem veszik észre, hirtelen eltűnt ugyan, de amikor hajnal felé kocsit küldtek utána, jópofáskodással és sikamlós viccekkel hálálta meg azt, hogy befogadták társaságukba.

Az új első titkár is kedvelte, hiszen nem kellett az egyre nehezedő gazdasági kérdésekkel foglalkoznia.

Ede, a régi iparosokhoz hasonlóan, csaknem az egész napot munkájának szentelte. Hosszas vívódás után költözött egy aránylag szerény, a Szerencse utcához közeli villába, ahol még egy család lakott. Pihenésül néhány ágyásnyi kiskertjét művelte, videofilmeket nézett, és minden második héten eljár a megye A-ligás egyetemi focistáinak mérkőzéseire, akiknek nem hivatalos, de legfőbb anyagi támogatója volt.

„Jó tett helyébe, jót várj!” alapon állást, lakást, sírhelyet, kocsit, színes tévét és nercbundát szerzett ismerőseinek, de a lakossági fogadóórákat is komolyan vette, ahol a legkülönbözőbb ügyekkel fordultak hozzá, és gyors intézkedéseivel hálára kötelezte az embereket.

Csak a legfőbb vezető kegyeibe nem volt képes beférkőzni.

- Sótlan ember - jegyezte meg egyszer a „nép legszeretettebb fiának” káprázatosra akart látogatása után.

- A hivatalos vacsora után sem volt képes felengedni. Egy percre sem mutatta emberi arcát... Unalmas volt - mesélte Ede egykori osztálytársának, aki újságírói megszokásból faggatta.

- De hát, bizonyára mondott valami érdekeset, valami fontosat, valami különlegeset is?

- Hidd el, semmit! Csakis a megszokott sablonszöveget...

Délre, miután a megyei pártbizottság környékéről visszavonultak a kaszárnyákba a páncélozott harckocsik, a tömeg harciasabb része a mellékbejáraton behatolt az épületbe, és meg sem állt az első titkár pazarul berendezett, első emeleti tágas irodájáig.

Senki sem állta útjukat.

Valaki kitárta az erkélyre vivő ajtót, és lekiáltotta a tömegnek:

- Győztünk!

A tömeg körbevette az épületet és üdvívalgott.

A szabadság mámorító lehelete felforrósította a levegőt.

Ede kijött ugyanazon az emeleten berendezett irodájából. A folyóson hangoskodó emberek tolongtak. Besodorták az első titkár irodájába.

Egy pufajkás ember azon fáradozott, hogy lefeszítse a kondukátor értékes cirádás fakeretbe foglalt, nagyméretű, mosolygós képét a falról. Többen segítségére siettek. Lendületüktől, a kép mindenestől kiszakadt a falból. Megindultak az erkély felé.

- Vegyék ki a keretből! - engedte ki a sűrű cigarettázástól rekedtes hangját Ede. - A képtartók pillanatnyira megtorpantak. - Kár lenne a művészi munkáért - magyarázkodott valamivel halakban Ede, de az erkélyről akkor már záporoztak a „legfőbb vezető” irodákból összegyűjtött képei, a tömeg minden földre zuhant képet dühös elégedettséggel „Le vele!” kiáltással fogadott.

A nagy kép is megállíthatatlanul gyorsan vándorolt a magasba tartott kezek az erkélyre.

- Jobb lesz, ha most szépen hazamegy - súgta Ede mellett egy ismeretlen arcú ember...

Ede jóleső érzéssel nyugtázta, hogy felismerték. Arra nem gondolt, hogy könnyen a kép sorsára juthat. Visszagyurakodott az irodájába, vette a kabátját, kalapját és az esernyőjét.

A kapu melletti fülke üres volt. A szolgálatos kocsifőnöke sehol.

Miközben hazasétált, arra gondolt, hogy az utóbbi időben erre egyszer sem jutott ideje.

„Mintha a véletlen folytán kizuhantam volna a történelem tornyából. Lebegek a néptelen utcákon, valószínűtlenül messziről, rangadó labdarugó mérkőzésekhez hangulatát idéző hurrázások, földinduláshoz hasonlatos morajlások hangzavara kísér. Súlytalanul úszom a jövőm fölött. Mit tettem eddig. Úsztam az árral. Jól tudom, hogy az ár szennyes volt, de amit megtehettem megtettem. Hasonlatos lehettem valamelyik ősmhöz, aki szatócsboltjában, mindenkit alázatosan kiszolgált, és közben nagyon is elégedett volt a maga csekély hasznával. Ennek most vége. És az újrakezdés nem lesz könnyű. Ötvenen túl egyre nehezebb. De nyugalom. ‘Sohasem volt úgy, hogy ne lett volna valahogy.’ Gyerekeim egyetemen, az asszony szelíd, tűrőképes. Talán éppen jókor jön ez a változás, jó lesz most félreállni.”

Nem érzett lelkiismeret furdalást. A kondukátor kedvenc felkiáltása jutott eszébe: „Tegyetek meg mindent!”

„Igen, azt hiszem mindent megtettem. Mindent, ami kitellett tőlem.”

Nem jutott eszébe pubertáskori vízbeugrása, amikor csak társai segítségével maradt életben. Amit, amint magához tért, rögtön elfelejtett. Vidámságot erőltetve akkor könnyen túltette magát könnyelműségén. Később mindent jobban kiszámítva, gyorsan átgondolva hozta döntéseit, és ha tévedet is, még gyorsabb javításaival tartotta célratörő mozgásban a dolgokat.

Az, hogy a számok igézetében élt, és az emberi tényezőre maga is, akár az akkori vezetés, kevésbé figyelt, egyszer fájdalmasan megbosszulta magát.

Katonabarátja szívelégtelenségére hivatkozva leszerelt, másként nem is kerülhetett vissza a szülővárosába. Elhelyezkedett az új fémipari üzemben. Később Ede segítségével részleg-vezetőségig vitte.

Amikor súlyosbodott barátja szívelégtelensége, Ede kapcsolatait kamatoztatva egy feltörekvő, és hozzá hasonlóan a megszokottnál többet kockáztató, szívsebészhez fordult, aki soron kívül, látványos számadatokkal bizonyítottan, sikeres beavatkozásokat végzett, szívesen megműtötte a magas helyről beajánlott beteget.

Ede felsőbbrendűségének tudatában, és a mindent tudó vezetők biztonságával maga beszélte rá, valósággal lehengette érveivel barátját. Aki végül elszánta magát és műtőasztalra feküdt. Egy máskor jól működő szikével tettek pontot életére. A „műtét sikerült”, de a beteg nem élte túl.

Halála után Ede nem érzett büntudatot, hiszen ő mindent megtett.

Túlzott önbecsülése, akár a ragályos szemölcs apránként elharapózott, ráarakódott egyéniségére, nem bírt szabadulni tőle.

Amikor apja másodszori infarktusa után elhagyhatta, a kórházat a váltófutók győzelmét érezve hirdette: „Megmentettük!”

Az elbizakodottság toronybetegség. Minél magasabbra jutunk annál embert rombolóbb.

A plébánián hideg volt, bundáskabátban állva beszélgettek a fiatal pappal. Az apa nem volt vallásos, de katonafia furcsa halála után vállalta, hogy a fia barátjának gyermekét megkereszti. Mivel a kisvárosban ismerték szabadgondolkozását, és mert nem akarta, hogy megkérdőjelezzék tisztességét, eljárt a keresztszülőket eligazító felkészítőre, keresztapai felelőségét indoklása szövegébe foglalta, az írást pedig átnyújtotta a fiatal papnak. Az írásban többek között ez állt: „A keresztapaságot vállalva, hiszem és remélem, hogy a katolikus egyház továbbra is, a közelmúltban bizonyított elszánt bátorsággal, kitartóan küzd magyarságunk megőrzéséért.”

A keresztelőt a nagytemplom mellékhajójában tartották. Ez alkalommal több gyermeket kereszteltek. Az apa idegenkedett a ceremóniáktól, de az ünnepélyes hangulatnak megfelelően viselkedett.

A plébánián a fiatal pap félrevonta egy pillanatra.

- Köszönettel fogatuk beadványát, de bocsánatot kérünk, hogy nem iktathatjuk. Szigorú ellenőrzés alatt állunk, és ha idegen kezekbe kerül ez az írás, következményei tragikusak lehetnek.

- Úgy érzem, ezt kellett tennem. Nekünk már nincs mit féltenuk. De azért köszönöm a figyelmeztetést - felelte az apa, és azon sem csodálkozott, hogy váratlanul, papi áldásban részesült.

- Kikapcsolták telefonomat, megfigyelik a házamat! - mondta kényszeredetten mosolyogva Ede, amikor a diktatúra bukása után egykori osztálytársa belopózott a lakásába.

Az Ede felesége a városból telefonálva kérte a segítségét.

Kérésére az osztálytárs felhívta Ede egyik fiatal aktivista barátját, aki az események kezdetén a fővárosba utazott, hogy jó szimattal aktív részvevője legyen a „forradalomnak.” Aztán közvetítette annak tanácsát, miszerint Ede maradjon veszteg, majd idejében értesítik a lehetőségekről.

Edét hamarosan a fővárosba hívták, hogy államtitkári minőségben segítse az új kormány gazdasági ügyeinek rendezését.

Nemet mondott.

A városba már a sortűz utáni héten egyre-másra segélyszállítmányok érkeztek. Határon túli magánvállalkozók kiskocsijukkal körbehajtottak a főtéren és friss kenyérrel kínálták a járókelőket. Utánfutós teherautók álltak a plébánia előtt, mindig akadtak önkéntesek, akik lerakodták a sokféle élelmiszerküldeményeket.

Később a magyar sajtó támogatására nyomdagépeket is küldtek valahonnan.

Edét a katolikus egyház felkérte, hogy indítsa be a nyomdát.

Elvállalta, és elemében volt. Kamatoztatta tájékozottságát, egy régi kisüzemben felállította a gépeket, szakembereket és mindenféle szükséges személyzetet alkalmazott, építkezésbe kezdett.

Rövidesen termelt a nyomda.

A beavatatlanok kérdően felvonták szemöldöküket: „Miként került a megyei titkár a katolikus nyomda élére, aki ha nagyon megerőlteti magát, és szint vall vallását illetően, keresztsége alapján legfentebb református lehet?

Miért készülnek ebben a nyomdában a többségi nemzet nyelvén is könyvek, amikor az addigi meglévő összes többi nyomda a rendelkezésükre áll?

Az ilyen és hasonló kérdéseket az akkori rohanó időkben, senkinek sem volt ideje megválaszolni. Különben is, rövid euforiás időszak után, visszaállt a régi rend, amely szerint nem akárkinek volt joga a közügyekbe való beleszólásra.

Az egyik este, a lelkes önkéntesek még be sem fejezték a déli gyümölcsök, a csokoládék és más ingyenségek lerakódását, amikor holmi bennfentesek surrantak ki teletömött műanyagzacskókkal megrakottan a plébánia hátsó kapuján. Egy fiatalember szóvá tette az ügyet. A jelenlévők meglepetésére erőteljesen rendreutasításban volt része, munkáját kiátkozással, kiutasítással honorálták.

A beavatatlan értetlenkedők tábora olyan futótűzként terjedő hírek nyomán is növekedett, miszerint az egyik egyházi előljáró márványlépcsőt akkor készíttetett irodája elé, amikor hívei a megélhetés nyomorúságáról naponta panaszkodtak neki.

Egy éretlen újságíró az elszabadult sajtóban a nyomda tulajdonjogát vitatta. Válaszul édesanyját a vásárnapi templomozáson nyilvánosan megszégyenítve kiutasították a templomból.

Edét munkáján kívül semmi sem - az ilyen apró ügyek pedig egyáltalán nem - érdekelték.

Az egyik délelőtt, hagyományaiban gazdag, közérdekű vállalkozás képviselőjében, két megbízott kopogott be a magát könyvkiadónak és nyomdának hirdető intézménybe, amit Ede vezetett. Elmondták, hogy könyvsorozatot indítanak, egy a két világháború között kedvelt kiadó könyveinek mintájára. Bemutatták az első könyv kéziratát, és elmagyarázták Edének, hogy, a hagyományoshoz hasonló kötéstáblával, papír táblaborítóval készült, kötött könyveket szeretnének.

- Milyen betűtípusra és betűnagyságra gondoltak? - érdeklődött szolgálatkészen Ede. A két megbízott egymásra nézett. Az egyik, aki járatosabb volt a könyvkészítés világában, azzal háritotta el a kérdést, hogy a könyv megformálása szakemberek dolga. A betűk nagyságát, a betűtípust és az oldaltördelés módozatait, a kötés mikéntjét a nyomda szakemberére bíznák. Mindezek attól is függnének, hogy milyen papír, miféle más anyagok és miféle technikák állnak a nyomda rendelkezésére...

- Maguk döntsék el, hogy mit akarnak, és mi elkészítjük a könyvet! - szólt lendületesen Ede.

- Kedves uram, mi azt szeretnénk, ha ezt szakember végezné...

- Minek bonyolítsuk a dolgot! - győzködött Ede, és a keze ügyében lévő vastagabb brosúrához hasonlatos igénytelen propagandakönyvre mutatott - Most készítettük. A megrendelőnek nem sok pénze volt, ezért kérésére összeszorítottuk a szöveget. Kevesebb papír, kevesebb pénz. Ilyen egyszerű! Szóval, miben maradtunk? Hányas betűre gondoltak?

- Nem így gondoltuk, mert mi azt szeretnénk, hogy esztétikailag is kiváló könyvsorozattal rukkoljunk ki. Ezért nem jó az, ha mi határozunk olyan kérdésekben, amelyek nem reánk tartoznak. Mert...

Ede felpattan íróasztala mögül. Miközben kirohant az irodából visszafogottan, de nagyon is láthatóan, kiobbanni készülő idegfeszültsége hatásán, méltatlankodott.

- Mit szórakoznak itt velem! Miért nem tanulták meg a leckét, mielőtt idejöttek!

Két oka volt az idegeskedésre. Az egyik ok az volt, hogy bár ő indította be a nyomdát, amelynek gyakorlati munkájához annyit értett, mint a fociszurkolók a labdarúgáshoz, mégsem volt teljhatalmú vezető. A másik, és talán a súlyosabb ok pedig az volt, hogy a két megrendelő közül az, amelyik kimondatlanul is, a kényelmetlenül alacsonyabb beosztásba került egykori főnök szaktudásának hiányát felfedte, egykor az az osztálytársa volt, akit több ízben, különféle állás, lakás és egyéb ügyekben kisegített.

Ede nem értette, hogy miként kerekedhet fölé vagy mellé az az ember, aki örök hálával tartozik neki. A kor szokása szerint képtelen volt megszabadulni attól a gyakorlattól, amely szerint minden kinevezett vezetőnek joga elhinni azt a nagyképűséget, miszerint mindenben okosabb az alantasainál, a beosztottainál, a polgároknál. Egy idegentől még csak elfogadta volna a burkolt kioktatást, de ismerősétől, akivel az évek során leereszkedően viselkedhetett, nem ezt várta. Hirtelen jött pályaváltása után nem emlékezett arra, hogy osztálytársa annak idején többször is nyíltan megkérdezte tőle, minek köszönheti segítségét. Mert, ha baráti, elfogadja, de ha a hatalomnak kell hálásnak lennie érte, akkor nem fogadhatja el.

Ede visszavedlése a magasabb körökből a hétköznapi emberek világába, nem ment fájdalom nélkül.

A megrendelők szótlanul várakoztak.

Ede nem tért vissza. A megrendelés papírjait intéző titkárnő türelmüket kérte, és kisvártatva a nyomda néhány nappal előbb kinevezett fiatal igazgatójával tért vissza, akinek újra elmondhatták igényeiket.

Három nap múlva ígérte a választ a nyomda.

Másnap a helyi lapban kiemelt helyen hirdetés jelent meg. A nyomda - sürgősen - két grafikust keresett.

Edét pedig művezetői minőségben átköltöztették a központi irodából a nyomdába.

Megint Bováryné rikácsol a fülemben: Ede én vagyok!

Jól hallottam?

Ki szólt? Valamelyik klónozott társam?

De hiszen ez nem lehet.

A minap is láttam őt. Ede itt él a toronyban. Ott sétált a téren, jött felém. Pillanatra aszfaltba gyökerezett a lábam. Megálltam egy kirakatnál. Kitartóan néztem valamit. Később vettem észre, hogy női fehérneműekkel volt tele a kirakat.

Nagyszerű lett volna odamenni hozzá, és megkérdezni, hogy vagy öregem, mi a fenét csinálsz, talán már ideje lenne nyugdíjba vonulnod, vár otthon a kiskerted, gyerekeid felnőttek, a maguk lábára álltak, valamikor szeretted a vidám könyveket, ajánlhatnék néhányat, megihatnánk egy pofa bort, ha emlékezni kelne kedvünk.

Mire volna jó emlékeznünk? Hát nem arra, amikor ernyődet sétatokként használva, olyan méltóságteljesen sétáltál a villanegyed utcáján fölfelé, hogy nem ismerted meg padtársadat, mert akkor már főnökféle voltál. És azt is hagyjuk, amikor magától érthetőnek gondoltad és mondtad azt, hogy nem vehetsz már részt osztálytalálkozónkon, nem engedi a beosztásod. Beszélgetni volna jó arról, hogy miként élted át a társadalmi létrán való gyors emelkedést, hogyan vészelted át a zuhanást, az egyenlővé válást a kisemberekkel.

Persze, hogy képtelenség, hiszen, ha adsz magadra, nem ismered el bukásod, s hogy magad is szolgája voltál az utálatos hatalomnak.

Elfordultam Edétől.

Nem bíztam abban, hogy sikerül-e majd ugyanolyan hangon szólnia hozzám, mint azt a gimnáziumban vagy a gyárban tette. Önérzetem tiltakozott önhitt felsőbbrendűsége ellen. Szégyelltem magam, hiszen megalkuvásaimmal, a főnöknek kijáró alázatos viselkedéssel magam is hozzájárultam ahhoz, hogy a kiválasztottak világába beszűkült életéből nehezen találjon vissza a valóságos életbe. Csökönyösen hinni akartam abban, hogy közülünk való.

Egyszer országos táncház-rendezvény céljából tornaterem bérléshez kértem segítségét. Kiderült, hogy néhány magas rangú ember, szokásos teniszpartija miatt ez lehetetlen. Amikor kifakadásom hallatán védelmébe vette őket, hogy felelősség teljes munkájukért ennél több is megilleti őket, akaratlanul is magát, a felső ezer kiváltságait védte.

Nem, nem léphettem oda hozzá, mert úgy éreztem, soha sem lesz képes lemondani képzelt felsőbbrendűségéről, a kiválasztottak gögjét hordja még civilizált műmosolyos nyájasságában is.

A kirakat női fehérneműi ez alkalommal nem voltak rám semmiféle hatással.

Mire megfordultam, Ede eltűnt.

Abban sem voltam biztos, hogy én kerülöm őt, vagy ő kerül engem.

Komótosan visszatértem munkaasztalomhoz a toronyba, mint aki nem hallotta, hogy műhelyben már jó ideje becsöngettek.

A katolikus lap alapítószerkesztője rendkívül értelmes, jó lelkű, de gyógyszerfüggő ember. Altatókat szed, és liter számra issza az erős kávé. Mindennek persze semmi köze ahhoz, hogy közismerten reformátusnak keresztelt, de ateista szerkesztőt választott munkatársául. Van ebben valami furcsa? Talán a „dobj vissza kenyérrel” bölcsessége sunyiskodik ki mögüle. Talán.

Harmadik - hithű - író társukkal együtt tanakodnak az alapító lakásán. A „főnök” pizsamában, ágya vetetlen. Koradélután.

- Sorozatban kellene feltárni a katolikus egyházzal szembeni megtorlásokat - javasolja a nem katolikus munkatárs. - Egy megyei művelődési bizottsághoz tartozó felügyelő, valójában belügyi tiszt, vigyázott az egyházakra. Egyszer-kétszer volt szerencsém találkozni vele. Mi volna, ha őt kérdeznénk? Most már ugye szabad a gazda, elmondhat mindent?!

- Legyen - hagyják jóvá egyöntetűen, és az ateista szerkesztő meglátogatja otthonában a volt felügyelőt.

- Mit szól hozzá, mikor kezdhetnénk az emlékeztető sorozatot? Talán már most rögtön...

- Nem vagyok meggyőződve arról, hogy érdemes volna? Egyáltalán van értelme bolygatni a dolgokat?

- Eljött az igazság pillanata. Minden szembenézés hasznunkra lehet.

- Kényes dolog, nem gondolja! - húzódozott a felügyelő.

- Azt gondolom, hogy talán magának is jobb, ha minél előbb szép sorban elmondja, hogy zajlottak ezek a dolgok. Késlekedéssel, hallgatással nem segít...

A felügyelő válogathatott, hogy atyáskodónak vagy fenyegetőnek higgye a mondottakat. Rezdületlen arcát mutatta az újságírónak.

- Rendben van. Benne vagyok, de előbb engedélyt kell kérnem. Jöjjön vissza, mondjuk, három nap múlva.

Amikor újra találkoztak nyoma sem volt benne a bizonytalanságnak. Olajozott szövegét valószínűleg többször elismételtették vele. Mondta, hogy felettesei is jónak tartják a kezdeményezést, támogatják az ügyet, de kissé korainak tartják azt, hogy sorozatos mélyinterjúkban tállalhatóan ismertessék az ellenőrzötteknek és az ellenőröknek is egyformán kényes témát.

- Mikor? - kérdezte nyersen az újságíró.

- Egy vagy inkább két év múlva - közölte hivataloskodó képét magára öltve a felügyelő.

A sorozatból végül nem lett semmi, mert a szerkesztők sem tartották olyan halaszthatatlanul fontosnak a múlttal való - többek által bátornak akart - szembenézést.

„Halál kaszál gazos kertünk alján.”

Bármilyen magasra is emelkedünk a toronyban, letekintve a szédületes mélységbe, rendre kirajzolódnak gondozatlan kiskertjeink, és azt láthatjuk, hogy a kaszás, amikor válogatás nélkül serényen dolgozik, aprít jót, rosszat egyaránt, helyettünk végez valóban hasznos munkát.

Mert mi képtelenek vagyunk gyökerestül irtani a gázt.

Mi irtjuk, a hatalom ülteti. Belénk palántázza. És szabadságot prédikál. Miközben tudva tudjuk, Bretter szemináriumokon is kapiskáltuk, hogy a szabadság illúzió: „az egyének összességének illúziója, amelynek ára a partikuláris én feladása: az egyén szabadsága a partikuláris én illúziója, amelynek ára a társadalmiság, a közösséghez tartozó individualitás feladása.”

Mókuserék.

„Nem lehetséges szabadság sem a közösségben, sem azon kívül... A determinációval szembeni sikeres fellépés hozza létre a szabadság tudatát, de egyetlen szabadságunk az egyik determináció felváltása a másikkal... és még csak az sem adatik meg mindenki számára.”

Szóval, így állunk.

Korlátlan szabadságot álmodunk, történelminek mondjuk az emberiséget, múltunk egyre növekvő terhet cipeljük, és fejvesztve menekülünk a felejteni tudást reánk beszélők elől, de az öregek boldogságában is hiszünk, akik a gyermekkor történéseinek éles felidézéseivel együtt felejtik a jelenkor és a közelmúlt ügyes-bajos dolgait, ezzel történetiségüket kurtítják és veszítik az önmagukba vetett hitet, elemésszik a bölcsességet teremtő tapasztalást.

Ha van egyáltalán valamiféle értelme annak, hogy a kőkemény idő tégláiból, tapasztalásaink kötőanyagával szüntelenül magasítjuk tornyainkat, akkor fáradságot nem ismerve, mindig a legújabb, a legkorszerűbb technikák szerint rögzítenünk kell történeteinket. Mi más lehetne életünk értelme?! A bogár őstengeri lenyomatként küldi üzenetét a jövőbe, az embernek nemcsak a vele valóságosan megtörténte, hanem a gondolatai történéseit is át kell örökítenie az utána jövőkre.

Mondhatom, van dolgunk éppen elég!

Hagyjuk tehát a gondtalanak akart sétákat, a kíváncsi bámészkodásokat, a szerteszét szóródó üres merengést. Vissza az íróasztalhoz. Vissza a géphez, amely hálásan zümmögve falja a titkok kapuján kiszüremelő, életet követelő, gondolatcsereit sugalló szöveget.

Alighogy elment a felesége, csengettek. A kapitány állt az ajtóban. Bosszúságát nem titkolva nézte egy pillanatig a jelentéktelen embert, akin úgy állt a civil ruha, mintha villával hányták volna rá. Zsíros haja fésülten is, rendezetlen volt, mint azoknak a falusi embereknek, akik télen-nyáron fejfedőt hordanak, és nem fésűvel szoktatták hajszálaikat valamiféle rendbe. „Oltyán, mint általában az uralkodó réteg nagymenői” - futott át az agyán, miközben a kreol bőrű kapitányt mustrált. „És vásottak a fogai... Vajon miért vásott fogúak ezek az indiai származású Kárpáton-túliak?” Mindenfelé utazott az országban, és jó tulajdonságai között tartotta számon, hogy arcuk jellegzetes vonásai alapján csalhatatlanul megkülönböztethette az embereket: a románt a magyartól és a szásztól, az erdélyit a moldovaitól, a székelyt a havasalfölditől. Az oltyánoknál fedezte fel, hogy sokuk metszőfogai jól láthatóan, furcsán és ferdén, sokaknál félig elvásottak. „Talán a sok savanyú csorba- és a puliszkaevéstől...” - mondta egy ismerőse, amit azért nem hitt, mert az illető arcismerete annyira fejletlen volt, hogy közös vásárlásaik alatt többször is, a magyar kiszolgálót románul, a románt pedig magyarul szólította meg.

„Mit akarhat megint ez az oltyán?” - gondolta miközben kényszeredetten betessékelte a kelletlen vendéget. „Hiszen mindent elmondtam már magamról.” Kétszer is be kellett mennie a belügyisek palotájába, ahol a kapitánytól és magyar nevű társától megtudhatta, hogy mindent, de mindent tudnak róla. Azt is, hogy merre járt, kivel mit beszélt.

- Bizony, bizony - nyugtatta meg akkor a kapitány - olyasmiket is mondott, amit nem kellett volna. És olyanokat is, amiknek komoly következményei lehetnek! Pedig maga párttag, ugyebár?

- Hát, igen... És ha valóban törvénybe ütköző dolgokat mondtam - kivel nem fordul el ilyesmi manapság? - akkor tartóztassak le, vonjanak felelőségre, állítsanak törvény elé, miért tennének kivételt éppen velem?!

A kihallgatók idegesen összenéztek. Nem ezt várták.

- Hetyke szavak ezek... - szólt elgondolkodást mímelve a magyar nevű tiszt románul. - De tudja, mi már láttunk ilyet. A harmadik nap után, amit itt nálunk tölt majd a pincében, maga is másként beszél!

Ráérősen körbenézett a szobában, aztán mosolyogva mondta a kapitány szemébe.

- Harmincnéhány esztendővel ezelőtt ültem már itt. Az iskolapadban. Éppen itt volt az osztályunk. Ha kivernék a választófalat, még inkább itthon érezném magam. És a pincét úgy ismerem, mint a tenyeremet, mert bentlakóként sokszor voltam konyhaszolgálatos, ott hámoztuk az a rengeteg krumplit, onnan cipeltük fel az a rengeteg káposztát, amit sok minden más-sal persze, megettettek velünk. Mondhatom barátságos hely. S akik hajlamosak a nosztalgiára...

A kapitány félbeszakította.

- Maga okos ember, szót kell értenünk. Mi azért vagyunk, hogy a rendre vigyázzunk. Segítségére lenne szükségünk.

- Rend a lelke mindennek! - mondta megjátszott ünnepélyességgel. - Ebben egyetértünk.

Ezután oldott, mondhatni kedélyes beszélgetésbe kezdtek hétköznapi dolgokról. A piaci bevásárlástól a focibajnokságig, a tévé antennaszerezéstől a kisbányai kirándulásokig.

Kávét mellett, parttalanul folyt a csevegés.

A második beszélgetésen csak annyit kértek, hogy alkalomadtán keressen fel a fővárosban egy ezredest. Megadták a telefonszámát.

Két hétig nyugton hagyták. Aztán telefonon jelezte a kapitány, hogy másnap délelőtt, mert éppen városnegyedükben jár, felugrik hozzá. A konyhában fogadta. A kapitány rosszalta, hogy előbbi találkozásuk után, egyik kiszállása alkalmával megfordult a fővárosban, és mégsem jelentkezett az ezredesnél.

- Bevallom, megfeledeztem róla - mondta bűnbánást mutatva.

A kapitány pártfeladatnak nevezte, és megismételte kérését, újra felíratta vele az ezredes telefonszámát.

Amikor valamennyi idő után újra felelőségre vonta a kapitány, zsúfolt fővárosi programjára hivatkozva mentette magát.

„Most újra itt ül a konyhában. Kileste, mikor ment el a feleségem. A szemben lévő toronyház üvegajtaja mögül figyelt, megvárta, amíg a trolibusz megállója felé siet a feleségem, aztán átsétál a mi tömbházunkba és beáll a liftbe. Mondhatom kényelmes foglalkozást választott.”

Kávézás közben a kapitány locsog.

- Tudja, szeretem a művészetet. Mindig arról álmodtam, hogy művészekkel foglalkozom, járom a galériákat, a műtermeket, kiállításokat rendezek, kritikákat írok... Ha kérdezi valaki a szomszédok közül, hogy ki vagyok, mondja azt, hogy műkritikus. És hívjon, mondjuk, Bratunak. Egy fővárosi lapnál dolgozom.

- És mondhatom, hogy ismeri Babat?

- Az ki? - szaladt ki önkéntelenül a kapitány száján a kérdés.

- Na jó. Akkor azt mondom, hogy Greco csodálója...

- Greco? Ja persze! Grecu. Ismerem... Ismerem...

- Azok a hosszúkás, lebegő figurák. Szentek és proféták.

- Nem. Inkább valaki mást mondjon, olyat, akinek nincsenek klerikális beütései... Persze, nem olyan lényeges.

- Jó - mondta, miközben azt gondolta, hogy nem ellenkezik, hátha hamarabb elviszi az ördög kelletlen látogatóját.

A kapitány táskájából egy névsort tett elébe a konyhaasztalra. Mintegy félszáz név szerepelt a listán.

- Kit ismer ezek közül?

Végigszaladt a szeme a névsoron.

- Mindet ismerem - felelte könnyedén.

- Csakugyan?!

- Hát persze! Írók, újságírók, színészek, zenészek... Ki ne ismerné őket?

- Persze, igaza van. De őt bizonyára jól ismeri? - a kapitány nikotinos mutatóujját egyik kollegája neve mellé csúsztatta.

- Munkatársam, hiszen tudja.

- Persze, hogy tudjuk. Mi mindent tudunk. De kíváncsiak vagyunk a véleményére: Milyen ember a kollegája?

- Jó ember!

- Meghiszem. Írjon róla egy kis véleményezést. Ez pártfeladat!

- Ha pártfeladat, azt az alapszervezeti titkártól kellene, hogy kapjam. És alapszervezetileg a fővároshoz tartozom...

- Tudjuk, tudjuk... Éppen ezért, maga a megyei első titkár szabta ki magára ezt a feladatot...

- Csakugyan... Hát ez megtisztelő! És mi a feladatom?

- Semmi vész. Csupán néhány véleményezést várunk öntől.

- Véleményezést, ha valóban pártfeladat, írhatok?!

- Jó az, ha mindenkinek vélemények vannak, például a munkatársaktól a káderdossziéjában - szolt nyugtatón a kapitány. Papírt és golyóstollat vett elő a táskájából.

- Rendben - mondta pillanatnyi gondolkozás után, és „Alulírott”-al kezdve sietősen rótt egymás alá a sorokat. Közismert sablonszöveget írt, amit egymás támogatására hivatalból fogalmaztak meg fizetésemeléskor, előléptetéskor vagy áthelyezéskor a munkatársak, és pártfelvételnél az ajánlók. A kapitány figyelmesen elolvasta a véleményezést és csodálkozott:

- Ez egy hibátlan ember? Vajon tényleg lehetséges, hogy minden rendben van vele? Vagy a maga kritikai érzékében a hiba? Nézze csak át még egyszer...

Átnézte és kiegészítette. Azt írta, amit maga is tapasztalt: „Olykor indulatos, heves természetű, rossz idegállapotának tulajdoníthatóan felindultságát nehezen képes leplezni, sértődékeny, gyakran szóváltásba keveredik munkatársaival.”

- Ennyi?

- Más hibájára nem emlékszem... - tétovázott, miközben magában kuncogva arra emlékezett, hogy kollegája a múltkor úgy bevágta a főnöki iroda ajtaját, hogy az kifordult a sarkából. Tehette, hiszen a főnöke egyetemi évfolyamtársa volt. És jól tette, mert a főnök a többi főnök-

höz hasonlóan a hatalmat szorgalmasan szolgálni óhajtó igyekezetében, gyakran megfélemedezett arról, hogy honnan jött és merre kellene tartania.

- De azt csak tudja, hogy kedves kollegája sokat és meggondolatlanul beszél. Sűrűn utazgat, és kétes elemekkel tart szoros kapcsolatot. Talán bizony nem is sejti, hogy felforgató tevékenysége enyhén szólva államellenes? Mindent tudunk róla. Nemrég, amikor itt járt városunkban, egy garzonlakásban találkoztak. Lépésről lépésre, már otthonról követték. Hajnalig együtt voltak abban a lakásban. Minden szavukat rögzítettük a szomszéd lakásból, mert már jó előre tudtunk erről a találkozásióról. Bizony, barátocskám! Hát így állunk mi a kedves kollegájával. Barátilag figyelmeztetem, hogy az ilyen embereket nincs miért pártfogásába fogadnia. Jó lesz vigyázni, barátocskám! Nem mintegy, hogy kikkel keveredik...

- Erről most hallok először... Nincs mit még hozzátennem. - Eltolta magától a papírt.

- Írja alá... - figyelmeztette a kapitány. - Írja alá, hogy... mondjuk: Vieru.

- Vieru?

- Igen. Ez lesz a neve.

- Van már nevem. Méghozzá becsületes! - mondta, és megszokott aláírásával látta el a véleményezést.

A kapitány is tudta, hogy addig kell ütni a vasat, amíg meleg. Még két véleményezést sajtolt ki emberéből, és mindenik aláírása előtt azt bizonygatta, ha Vieru névvel írja alá, rajtuk kívül senki sem tudja majd, hogy ki írta a véleményezést.

- Én pedig azt szeretném, ha mindenki tudná mit írtam, mert ez nem lehet titok. Amit írtam, azt vállalom. Különb, a véleményezéseket mindig is a saját nevünkkel vállaltuk... - magyarázta, miközben halaszthatatlan fontos munkájára hivatkozva kituszkolta lakásából a kapitányt.

Másnap reggel a megyei pártbizottság ipari titkáránál jelentkezett. A kapus ismerősként, mókás vigyázzállásban, köszöntötte, hiszen szabad bejárása volt a házba. A titkárnő mosolyogva intett, hogy ez alkalommal szerencséje van, szabad utat kapott.

- Kérlek, segíts bejutnom a főnökhöz. Nagyon fontos! - mondta komor arccal egykori padtársának, aki az általa szerzett videokazettákról áradozott, és sorjában elmesélte esetét a kapitánnyal.

- Hm! - mondta a titkár. - Amúgy is be kell mennem hozzá. Megpróbálom rávenni, hogy szokása ellenére, fogadjon. Nyugi! Itt várj reám...

Negyed óra múlva szemben ült az első titkárral.

- Egy kapitány közvetítésével pártfeladatot kaptam öntől. Ez igaz!

A tartományi mindenható csodálkozott, kérdezősködött, tájékozódott. Végül bölcsen így szólt:

- Tulajdonképpen adhattam volna magam is ezt a feladatot... Csakhogy... - úgy tett, mint, aki beszélgetőtársát tökéletesen érte, annak gondolatörát könnyedén továbbfűzve jut el helyes következtetésre.

- Csakhogy... vette át a szót a panaszosok vibráló felháborodásával - ...a belügynek semmilyen körülmények között sem szabad a párt fölé nőnie! Márpedig ez történt! - Azt is rögtön hozzátette, hogy ezt a legfelsőbb vezető mondta.

Rögtönzött kiselőadását nem egy, hanem három hosszú idézettel támasztotta alá. Mindhárom idézet a legfelsőbb vezető régebbi beszédeiből való volt. Abból az időből, amikor nagy pom-

pával eltemetett elődje sírján még el sem hervadtak a virágok, és ő a teljes hatalomért küzdve, új szabályokat fogalmazott, új parancsokat osztogatott. Az idézetek forrását nyugodtan elhallgathatta, az első titkárnak erről nem kellett tudnia.

- Persze... - szólt jelentősegteljesen a megyei helytartó. Láttá rajta, hogy az idézetekkel nem sikerült teljesen meggyőznie, hiszen a párt- és az államvezetés gyakorlata ennek éppen az ellenkezőjét mutatta. Hirtelen irányt változtatott.

- Ami pedig a kapitányt illeti, szerintem alkalmatlan az ilyen munkára! Megjelenése, műveltsége, vásott fogai, szóval egész habitusa visszataszító. Kicsinyes cselfogásai, útszéli viselkedése sértik a mundér becsületét. És az, hogy Önre hivatkozik?! Hát, hogy is mondjam? Nem gondolja, hogy működésével Önre is rossz fényt vet?!

Az első titkár, mint az alvó oroszán, akit találát ért, hirtelen felkapta a fejét.

- Hmm! - Addig nyújtotta nyögését, amíg eszébe jutott a megoldás. - Holnap beszédet kell mondanom az országgyűlésen, most nem érek rá, de amint visszatérek, hármasan beszéljük meg a dolgot. Rendben?!

Kézfogás nélküli búcsúzkodás következett.

A tágas dolgozószoba óriási perzsaszőnyegén átgyalogolva elégtételt érzett. Sejtette, hogy látogatásának következményei lesznek.

A kapitány többé nem jelentkezett. És nem hívták régi iskolájába sem, hogy „elbeszélges-senek” vele. Az első titkár sem kérte magához. Megtudta, hogy a kapitányt egy évre egy távoli megyébe helyezték. Valószínűtlen csend támadt körülötte.

Mégis úgy érezte, kútba zuhant.

Aztán munkahelyén, átszervezésre hivatkozva, alacsonyabb beosztásba került.

„Halál kaszál gazos kertünk alján.”

Gyilkosság történik minden pillanatban. És minden gyilkossággal nem egy embert: mindnyájunkat ölnek!

Ősszel találtak rá a rendőrök a város közeli erdőben. Első dolguk az volt, hogy lezárták a környéket. A helyszínelést gyorsan elvégezték.

- Öngyilkosság - állapította meg szűkszavúan a vizsgálóbíró, miközben levétette a kötelet a szétvert fejű áldozat nyakáról.

- Maga itt marad! - figyelmeztette a Katonai Törvényszék őrnagya a fiatalembert a várakozóban, majd udvariasságot mímelve kísérete nélkül tessékelte be az öreget az irodájába.

- Mit akar?! Minek hozta magával? - kérdezte nyersen, amikor leültette íróasztala túloldalán.

- Kérem, én szívbajos vagyok... Bármikor megtörténhet... Hát azért. És az is jó lett volna, ha hallja mit beszélünk... A betegségem miatt...

- Nem úgy néz ki! Ami pedig az ügyét illeti, rövid leszek. Tanulmányoztam az iratcsomót, lezártuk az ügyet. A fiát ugyebár már senki nem támaszthatja fel...

- Törvény elé szeretném vinni, hogy máskor ilyen ne fordulhasson elő! Merthogy több hasonló eset történt... Egyik a tengerben, a másik a tank alatt, harmadik a betegszobán végezte...

Az őrnagy idegesen félbeszakította:

- Semmi szükség az általánosításra! Vigyázzon mit beszél! A maga fiának a lábát felsértette a bakancs. A kezelés ellenére történt, ami történt... Ez a civil életben is előfordul.

- Igen. De nem kapott antibiotikumot, enyhén szólva a katonarvos tudatlansága okozta a halálát.

- Erre nincs bizonyíték!

- Igen, mert egyik napról a másikra leszerelték a felcsert, aki a vizsgálóbizottság előtt tanúsíthatta volna miként bántak a fiammal! Mindentől elzárták. Állapota fokozatosan romlott, mutatkoztak a vérméregzés jelei, de csak az utolsó pillanatban vitték kórházba...

- Semmire sincs bizonyítéka.

- Vizsgálatot kértem!

- Tárgytalan! A katonarvost leszerelték... Lezártuk az ügyet!

- Továbbmegyek!

- Mehet, ahova akar!

- A Legfelsőbb Törvényszékig is elmegyek!

- Kidobott pénz... Részemről befejeztem.

Az öreg kiszédelt a váróterembe. Sápadt volt.

- Mindössze annyit tudtam meg, hogy a katonarvost kirúgták - nyögte a türelmesen várakozó fiatalembernek.

Szótlanul vonatoztak haza a nagyvárosba. Most már értették, hogy miért kellett annak a távoli kisvárosnak a Katonai Törvényszékére bízni a fiú ügyét.

Az öreg a lakásába fogadott egyetemi hallgató segítségével a Legfelsőbb Törvényszékre is beadta kivizsgálásra a fia ügyét, de elutasító választ kapott.

Nem volt szívbeteg.

Elhatározta, hogy beszél a katonarvossal. Hosszas keresgélés után, megtudta, hogy az egyik régi munkatársának katonatiszt fia ugyanabban a kaszárnyában szolgál, ahol a fia kiszervezett. Levelet írt neki. Karácsonyig kellett várnia, amíg a fiatal katonatiszt hazatért a szüleihez.

- Sajnos, nem mondhatok semmi jót! Tudok a fia esetéről. Az egység orvosát valóban leszerelték, de néhány hónap múlva eltűnt a környékről. Azt beszélik, hogy családotól egy nyugati országba távozott. - A katonatiszt felvonta szemöldökét és jelentősegteljesen megkérdezte:

- Érti már?! Többet nem mondhatok...

„Tehát igaz!” - nyilallt az öregbe a felismerés. „Maffia. A fiamat választották áldozatul! A hóhért pedig újabb munkára, külföldre menekítették.”

Agyát elborította a vér. Nyögött fájdalmában. Nyilvánvaló, hogy így történt.

A kivándorlásukat kérvényezőket évekig gyötörték, amíg mindenükből kiforgatva, csomagjukat a legrészletesebben átkutatva, áttették őket a határon. A hivatásos katonák, ha leszereltek is, évekig nem távozhattak külföldre, mert katonai titkok tudói voltak. Az orvos pedig olyan titkot ismert, amit ott, ahova küldték, inkább megőrizhetett, mint hazájában, ahol valamelyik akaratos igazságkereső beadványaival, megbízóit is veszélybe sodorhatja.

Továbbra is: „Halál kaszált a gazos ország alján.”

*„nagy manőver ez - a jövőt
idézik fenyegetve
zabszemlelkű zupás
őrmesterek s békében
te vagy a hadisarc”*

- Ne féljete! Jóemberek! Ne féljete! Nektek szólok, lehajtott fejűek! Nektek szólok kámpicsorodottak! Nektek, akiknek eddig a „Pofa bel!” volt a jussotok. Befogtátok a pofátokat emberek?! Be bizony, mert különben úszott volna a kenyerek! Nyüsztő kiskutyák voltatok a nagykutyák szigorú őrizetében. Farkasok, hiénák és veszett rókák figyelték lépéseiteket. És behúztátok a farkatokat. Ugye te is behúztad, te kockás kalapos?! És te is, te szőke bajusz-
kás?! És az a pocakos is ott! Mit vigyorogsz? Talán nincs igazam?! De bizony igazam van, amikor kimondom, szerteszét kiáltom a világba, hogy rosszul viselkedtetek! Gyatrán! Gyáván! Gügyögősen! A félelem mosogatórongyot csinált belőletek! Rondák vagytok! Nézzetek magatokba. És utálkozzatok! Öklendeztetek! Mert erősen rusnyák lettetek, kedves barátaim! Sápadtak, ráncosak és repedezettek vagytok, mint a disznószar! Te is ott, csak mosolyogj! Mosolyogj csak bambán és bárgyúan! Néztél ma már tükörbe?! És mit láttál kedves atyámfia? És ti, bámuló tömeg, néztetek mostanában tükörbe?! Elégedettek vagytok magatokkal? Mondjátok, nem kellene szembeköpnötök magatokat? Pofozzátok fel magatokat, emberek! Megérdemlitek. „Tegyetek meg mindent!” Ugye ismerős a biztatás. És mit tettetek? Nem sokat. Mi az, hogy nem sokat? Keveset, még mindig alig tettetek valamit a mostani nagy fene demokráciában! Azt hiszitek örökké tart?! Egy szart! Minden elmúlik egyszer? Igazam van?! De mennyire igazam van! És ti csak gyurakodtok, gyalogoltok, hangyák módjára sürgölődtek. Bódult lelkek vagytok csupán. Csúszó-mászók, bogarak, férgek! Undokok vagytok! Bizonyisten ordinárek vagytok, ha féltek! Hát ne féljete! Emberek, ne féljete! Nemsokára itt a világ vége. Egyszer mindenkinek eljön. Ha féltek, akkor is eljön, ha nem féltek, akkor is. Világos?! Hát nem értitek?! Mit szaladgáltok itt össze-vissza? Álljatok meg! Ó ti szerencsétlenek, tekintsetek föl az égre, a messzeségbe, a múltba, magatokba: Figyeljetek rám! Tudom, mit beszélek!

A bozontos szakállú szónok kedvenc helyén, a piac sarkán állt kis gyümölcsös ládján, amit kinyilatkoztatásai végén rendszerint a hóna alá kapott és fapofával elvegyült a tömegben. Érces hangja, kellemes basszbaritonja messze hangzott, mondhatott bármit, a piacra siető, szüntelenül tóduló-kavarodó emberek és a rendőrök sem bántották, papírja volt arról, hogy nem közveszélyes. Időnként hangos szoborrá változott, olykor meglepően összefüggő, máskor meg mindent összezagyválva szólt az általa képzelt vagy valóságos tömeghez.

- Hééé emberek, kinek beszélek én itt?! Hé, ti futkározók! Vesztetekbe rohantok! Gondolkodtok ti egyáltalán?! A francba, a sok süket alakkal! Mit töröm magamat itt értetek...

Valamiért aztán hirtelen megsértődve, magasra tartott fejjel, haragosan zord arccal továbbvonult. Ivott néhány kortyot a zsebéből kikandikáló műanyagpalackból, és a piac másik bejáratánál újra felhangzott változatlanul messze hangzó dörgő hangja.

Ha van élő lelkiismeret, ő az. Valamitől megrészegedetten mindhalálíg ő mondja ki szégyellni való gondolatainkat.

A húsboltban mindig sor volt. A változás után hús is. Friss húsért mindig érdemes sorban állni. Egyesével sorjáztak a pult felé. Amikor befordult a pult előtti kanyarban, oldalról megpillantotta a kapitányt. Vászott fogát mutatta, amikor az előtte állónak mondott valamit. Nem

tudta levenni róla a szemét. „Hát visszajött.” Ktartó nézését megérezte a kapitány, védekezően visszafordult, tekintetük összeillant.

- Jogtanácsos vagyok egy vállalatnál, igazán jó hely, rendes emberek közé kerültem - újságolta torkát köszörülve az előtte állónak, olyan hangosan, hogy mások is hallják.

„Jön, hogy belé rúgjak!”

Sohasem látta tiszti öltözékben. A kapitány szürkés-kék öltönyéhez tökéletlenül kötött bordó nyakkendőt hordott, zsíros haja csapzottan lógott a homlokába.

„Ki hiszi, hogy munkahelyet változtattál. Kopó vagy ma is! Azért fizetnek továbbra is, hogy féljenek az emberek.”

Hányingert érzett. Agyába tódult a vér, erős indulat kínoztá, alig volt képes uralkodni magán.

Égő arccal kirohant az üzletből. „Mit tehetnék!?” Félelemérzete fia halálakor megszűnt. A vérbosszút nem gyávasága miatt vetette el. Értelmetlennek tartotta, akár a megbocsátást. Költőbarátja intése járt az eszében.

*„a fiú feje oldalra billen
pedig csak hordágy nem keresz
a lator hol van?
ne is keresd
ne képzeld magad az ókorban”*

Tudta, hogy szívdobbanásai ütemére, élete utolsó pillanataig makacsul lüktet majd benne a gyászmise hangja:

„Halál kaszál gazos kertünk alján.”

A belerokkanásig ezt ismételgetheti, miközben állati sorsából eredendő félelmét rendre levetközve második halálát várja. A kivételezettek sorában hitte magát, akinek a hihetetlen gondviselés jóvoltából kijár a sokszoros, a valóságos halálnál többszörösen is szörnyűséges, de cseppet sem titokzatos halál, amit nem az Egy és az Örök, hanem halandó kortársai ember-telenségeikkel okoznak egymásnak.

9. Nők kapujában

Csak semmi túlzás.

(Terentius)

Reggel nyolc előtt öt perccel, amikor rendszerint befordult az irodájába vezető első emeleti gang kanyarulatában, ellenállhatatlan kényszert érzett arra, hogy könnyedén átugorjon a cirkalmasra kovácsolt vaskorláton, és megragadva a fekete rádióantenna ottfelejtett ócska drótcsonkját, himbálódzón rajta egy kicsit a maga gyönyörűségére. Minden reggel közelebb került ahhoz, hogy vágya teljesüljön. Tőle telhetően, józanésszel felmérte, hogy vágya teljesítése csaknem veszélytelen, hiszen kellemes álmaiban ezt már többször is véghezvitte. Csüggött a fekete dróton, himbálózott egy kicsit, kollegái mosolyogva nyugtázták korareggeli tornának is beillő teljesítményét. A reggelenként rendszerint előtte ringatózó, hattyúnyakú és tutajos szemű titkárnő is visszafordult a bejárati ajtóból, és ajakrúztalanul is szabályos ajkát a szokásosnál szélesebb mosolyra nyitotta, kilátszott egész szabálytalan fogsora, amelynek helyét születésekor valószínűleg sietősen jelölte ki a sok mindent elfuseráló természet. Már csak ezért is megérte volna a kiugrás. Bizonyára ez lett volna az a döntő lépés a titkárnő lába közé vezető úton, amely vágyai netovábbját jelentette, és amelyre lépni tétovázott. Még álmában is. Merthogy a titkárnő főként ferde fogai miatt jelent meg erotikus álmaiban. Szerette volna nyelvével végigtapogatni azokat a ferde fogakat.

Ilyenkor kéjesen felnyögött, felesége ideges oldalba lökéseire ébredt, aki rögtön hűtlenséggel vádolta.

- Veled álmodtam, Szívi, olyan jó voltál - súgta félálomban.

- Tedd jelen időbe, Zolikám! Hiszen itt vagyok melletted! - Olyan hideg józansággal ajánlkozott a felesége, hogy hajnali akaratlan férfiassága is lelohadt. Semmi hajlandóságát sem mutatott arra, hogy asszonyára másszon. Alig várta, hogy miután sértődötten hátat fordít a felesége, visszatérjen a titkárnő ferde fogaihoz.

Többnyire, erotikus álmaival sem magyarázhatóan, nyugtalanul aludt, fáradtan ébredt. És már reggel nyolc előtt valamivel, kiugrani készült az antennadrótra. Olyan szövegeket kellett írnia, amelyben, ha volt is némi mondanivaló, szerény véleménye szerint minden ellentmondott józan észnek, úgy érezte, belerokkan a szolgálatba.

Egyik moszkvai piros diplomás kollegáját hiába próbálta utánozni, nem sikerült olyan könnyen túltennie magát az egyre szigorodó szempontok miatti semmit mondás okozta munkautálatán. Kollegája rendre előszedte, és kisebb húzásokkal újra közlésre ajánlotta évekkal azelőtt már közölt mezőgazdasági tárgyú szakírásai közül a trágyázásról írottakat, amit a szolgálatos titkár kommentár nélkül elfogadott, időnként még a munkamegbeszéléseken is dicsért tartalmi és nyelvi hibátlanságáért.

A moszkvai diákévei alatt felszedett reumás betegsége miatt sántító kollegát messziről köszöntötte a folyósón a titkár.

- Hova-hova Gazsi?!

- Lendületesen haladok a szocializmus végső győzelme felé! - monda büszkén kihúzva magát a nyomorék ember. - A titkár egyetlen lendülettel kihúzta, stilizálta Gazsi groteszk humorát.

- A bokádra vigyázz, Gazsikám! A bokádra. Könnyen megütheted!

Gazsi nyögött és fintorogva szellentett.

- A tojás volt előbb. Azután következett ez a nagy Bumm! - érvelt tudományos pofát vágva, és a szocializmus témát faképnél hagyva arról mesélt, hogy sikerült kidolgoznia a tojástartósítás új módszerét. Igyekezett unalmas lenni, hogy a titkár kitartó éberségét megtörje. Szerette volna, ha a titkár mielőbb megkegyelmez neki. Közismerten nagy tojászabáló volt, a kiszállásain összevásárolt tojásokat mészbe merítetve hónapokig tartotta éléskamrájukban, bőségesen bereggelizett belőlük, hogy a szerkesztőség alapvető légkörét szellentéseivel biztosíthassa.

- Valami megint búzlik Mániában! - hirdette nagyhangúan a reggeli órákban megelevenedett folyósón.

Zoli ilyenkor legszívesebben visszaroht volna az antennadrótra. De nem tehetette, mert, megbénította a környezetében mindent átfogó delejesség, valami ritmusos dobogás, amely alól nem vonhatta ki magát:

*„Első a munka! A munka, a munka...
Aztán a pihenés! A pihenés...
És a szórakozás!
Tra-tra ta ta ta, tra tra ta ta ta!
Tá tá tá-tá-tá, tá táttátá!
És tát tátátá!...”*

A művelődési rovatól azt kérte a felső vezetés, hogy járuljon hozzá, még pedig minden erejével, a termelés növeléséhez. A közművelődés irányítói szovjet mintára a különféle agitációs brigádokra esküdtek: munkaszünetben előállnak majd, és bíráló csasztuskákkal jobb munkára tüzelik a hallgatóságot. A ritmusok szerzői és az előadók szívesen vállalták, hogy beolvasnak a vezetőknek, a melósok jókat röhögtek egy-egy odamondáson, de ez nem tetszett a pártbizottságnak, ellenőrzésük alá vonták a szövegírókat, akik aztán hozsannákban zengték, hogy mi minden nagyszerű történik a környékükön. De mert a hallgatóságot az ilyen előadásokra csak ígéretésekkel és főleg fenyegetésekkel lehetett biztosítani, az agitációs brigádműsorokat a továbbiakban valamiféle seregszemlén, színpadon adták elő, ahol a ráérős aktivisták a műsor végére időzített konyakozásra várva biztatták a szereplőket.

- A kultúrmunka jótékony hatását a termelésre, úgy mutathatjuk ki a leginkább, ha szorgalmazzuk, hogy a termelőszövetkezetek fejőstehenei klasszikus zenét hallgassanak - javasolta Zoli a hét eleji szerkesztőségi munkamegbeszélésen.

A főszerkesztő gyanút fogott, hogy már megint valami hülyeségbe rángatják bele, különben sem szerette a klasszikus zenét. „Ó, édes Istenem, Szibill...”- sóhajtással előbb operett-dalokat ajánlott a tehének fejésének idejére, mert a grófos és kurtizános szerelmi történeteket városiasodásuk hevében igen kedvelték az elvtársak.

A főszerkesztő a tehének jóakarójaként az agitációs brigádokat támogatta, Zoli tehát a testvérlappal és a mezőgazdasági rovatall összefogva kinézett magának egy közeli termelőszövetkezetet, ahol három hónapig, ha esett, ha fűjt, agitációs brigádok szerepelhettek az istállóban.

Az akció fénypontján Gazsit is betuszkolták a többiek mellé a szerkesztőségi terepjáróba, és biztosították arról, hogy nagyszerű élményben lesz része Kiskenyérüszentpáludvaron.

- Gazsi, képzelj, két nagyszerű szakkönyvet fedeztem fel a művelődési otthon könyvtárában. Ha elkapjuk a könyvtársnőt kikölcsönözheted. Az egyik könyv címére világosan emlékszem: Medvejev. A tyúkok szerelmi élete, különös tekintettel a tojástermelésre.

Gazsi gyanakodva nézett körül, de kollegái fapofával várták a poént.

- És a másik könyv?

- Úgy hiszem az is érdekel, bár a címére már nem emlékszem, de beleolvastam, és képzelj, a valószínűleg igen tekintélyes szovjet tudós, a tyúkok orgazmusát évekig vizsgálva, arra a következtetésre jutott, hogy a tojástermelést a párzás előtti előjáték kidolgozottságával, a kakasok segítségére siető szakemberek hozzáértő és főleg érzelemtelített kézimunkájával lényegesen növelni lehetne.

- Csakugyan?!

- Heuréka! Megtaláltad! - rikoltott fel a finom humort kedvelő szerkesztőségi sofőr, és a társaság, mint mindig, megjátszotta a hülyülésig tartó lelkesedést.

Tavaszi volt, szocialista fűhúzó április.

A helyszínen egy a nagyközségi lelkes fiaiból összeállított csapat dobbal, cintányérral és más ütőhangszerekkel felszerelten a legfelsőbb vezetőt dicsőítő műsorral kedveskedett a teheneknek és az akció záró momentumára meghívott aktivistáknak.

Gazsi pedig tüzetesen megvizsgálta a termelőszövetkezet tejtermelési grafikonját, amelyből aztán vezércikkben levonhatta a tanulságot: a tehenek valóban több tejet adtak, mint három hónappal azelőtt.

A megyei pártvezetés hálája nem maradt el. A főszerkesztőt munkaérdemrenddel, Zolit pedig munkaérdeméremmel tüntették ki.

Zoli kitüntetését maga a főszerkesztő vitte el az ideggyógyászatra, ahol mindent megtettek azért, hogy kigyógyítsák rögeszmés betegségéből.

- Jöjjön csak... - vetette oda az altatóktól elbambult újságírónak a főápoló, és átvitte a szomszéd szalonba, ahol egy megüresedett ágyon vénás injekcióval elaltatta. Két markos ápoló könnyedén gurította a szalonba azt a villamos készüléket, amelyből Zoli látványos villamos ütések alakjában megkapta a szükséges memóriatörleszt. Öntudatlanul, groteszk mozdulatokkal dobálta vézna testét néhányszor az ágyon, aztán habzó szájjal aludt egy órányit.

- Mit keresek itt? - kérdezte a szalon betegeitől, miután felébredt.

- Felejtene kell! - szólt az a vézna és kopasz beteg, akinek az volt a mániája, hogy miután szarvánál fogva kicsavarja az őt üldöző bika nyakát, annak hegyesebb szarvával harakirit követ el.

Az apáca képű főorvosnő öngyilkossági szándékot látott Zoli dróton való függési kényszerében, amit elektromos sokkal kívánt kiradírozni a beteg agyából.

Sikerült.

Zolit félévre nyugdíjazták. Aztán még kétszer, egy-egy évre pihenésre ítélte az orvosi bizottság. A Zoli felesége finom konyakokkal és nyugati cigarettával traktálta az orvosokat.

Miután megtörtént a rendszerváltás, Zoli újra munkát vállalt a szerkesztőségben, ahol mindössze annyi változás történt, hogy a valaki eltávolította a gang korlátja mellett lecsüngő, a legkisebb szellő hatására is lengő-libegő antennadrótvéget.

- A mi képzeletünk a bányászbéka tükörképének szintjén ácsorog! - jegyezte meg sokat sejtetően Laji a színház melletti sörözőben összegyűlt alkalmi asztaltársaság figyelmének középpontjában. Az előzményekhez tartozik, hogy éppen akkor haladt el, az üvegfalon át jól kivehetően,

gömbölyded hátsófelét mesterien ringatva Fekete Marika, a pénztárosnő. Érthető tehát, hogy a ringatózásainak részletes leírásába feledkezett a társaság. Úgy beszéltek erről, mint csodáról, amolyan istenadta tehetségről, amivel képes magára bolondítani a férfiakat. Járását a jéghegy csúcsához hasonlították: mozdulatainak fergeteges teljességét az ágyban tapasztalhatták azok a szerencsések, akikre rámosolygott. És mert nem voltak kevesen, a kiszivárogtatott sokféle apró részletek pikáns ízeinek sokfélesége kiválóan illett a helyi medveerős sörhöz, a képzeletbeli formás női testrészeket élvezetgyarapító lassúsággal, az örökké kiéhezettek szemérmességével öltöztették sörhab-ruhába, hogy időnként lehörpintve róluk valamennyit, nappali álomvilágot teremtsenek maguk köré, csámcsogva hódoljanak könnyen felhorgadó, de lehetőségeiket rendszerint meghaladó férfias vágyaiknak.

- Azt képzeljük magunkról, hogy mindent tudunk a nők erotikus művészetéről, és mindenre megtanítottuk őket, ami érdekes a gyönyörteremtés gyakorlatában - folytatta Laji, és ötdioptriás szemüvegéhez illően tudós bagolyképet vágott. - A mi nőink kismiskánék a melegebb éghajlatú országokban termett asszonyok mellett Magukból tündért, a páráshoz kiszemeltből pedig minden esetben férfit csinálnak.

- A távolság megszépíti a dolgokat. De az is igaz, hogy mindnyájan a megszokás rabjai vagyunk és elnyomjuk magunkban az újító ösztönösséget. Marika ringatózása is unalmas lehet egy idő után. - szólt elgondolkodva Barnabás, a nyomdász.

- Persze! - helyeselt Tisztafej - Bizonyára őt is unja már valaki!

A frissen rendelt söröskorsókban megremegett a hab a társaság röhejétől.

Laji pedig olyan mesébe kezdett, amely alkalmas volt legalább két láda sör csöndes közösségben való felszürköléséhez, ha a rohanó életről megfeledkezve a végsőkéig kitartanak az alkalmi társaság tagjai.

Egy fővárosi kiszállása idején, mint általában, a színház pénzügyeit intézte, esténként pedig a szálloda bárjában konyakozva ücsörgött, talán valamiféle megváltásra várva. A halásznak sem mindig a fogás az igazán élvezetes, hanem a képzelődés puha párnáin való várakozás. A szálloda előcsarnokából nyíló bár éppen arra való, hogy, akár a moziban, legeltesse az ember a szemét az ott megforduló idegeneken.

Arra a két selyembe bugyolált nőre majd mindenki felfigyelt. Egyforma magasak voltak, homlokukon lencse nagyságú pont, köntösük, bugyogójuk selyme alatt titokzatos testük kígyózott, hangtalanul jártak, mint a távol-keleti tündérek, szemük antracit, nyakukban, karjukon, ujjaikon finom aranyművek. Laji közelebből is megszemlélhette őket, mert maga sem tudja miként, velük egyszerre lépet a liftbe és utazott a hetedik emeletig. Beszívta tömjénes illatukat és angolul váltott velük néhány keresetlen szót. Anya és lánya átutazóban voltak, jöttek valahonnan, és mentek valahova, valamelyik európaibb országba. A véletlen folytán ők is a hetediken kaptak szobát.

Laji velük tartott, és a konyak hatásának engedve beszédesebb volt, mint általában, magáról, a városról és az országról is mondott egyet s mást. Az idősebb indiai nő csöndes vidámsággal fogadta Laji udvarlását, behívta szobájukba egy kávéra.

Másságuk egyre kíváncsibbá tette Lajit, a nők feszélyezetlen otthonosságukkal sokat segítettek abban, hogy férfiasan viselkedjen.

Az anya nem lehet több, mint negyven, a lány húsz körül, egyformán szénfekete hajuk, olajbarna bőrük, hajlott orruk, lágy orrcimpájuk, érzéki ajkuk izgató volt. Hajlandóságuk meglepően hamar kiderült, amikor beleegyezően egymásra mosolyogtak. Laji öltözkük iránti érdeklődést mímelve szemérmetlenül tapogatni kezdte mindkettőt.

Ekkor az anya, akit Ambapálinak hívtak, az ajtóhoz tuskolta a látogatót, és ezt mondta:

- Most menj el. Egy óra múlva gyere vissza, Májá lányom és én kedves ittlétre várunk szeretettel - Májá buzgón igenelve integetett miközben becsukta utána az ajtót.

Laji mosolyogva szenvedte a szelíd kidobást, és arra gondolt, hogy egy óra múlva minden bizonnyal zárt ajtót talál, bezárkóznak vagy elutaznak valahova az indiai hölgyek.

Nem így történt.

Nem egészen egy óra múlva Májá gyöngéden kopogott szobája ajtaján.

Laji átkísérte a lányt lakosztályukba.

Ambapáli az átrendezett szoba közepén ült a perzsaszőnyegre terített színes takarón. Előtte kis aranyozott téglék sorakoztak. Füstölők émelygős illatával tele volt a szoba levegője. Se szó, se beszéd, a két nő ráérős nyugodtan levetkőztette a vendéget, és a fürdőszoba kádjában, lágy simogatásokkal, tetőtől-talpig lemosdatta. Hatalmas kendőbe bugyolálva ültették aztán a szoba közepére, a kis téglékből szertartásosan testének különböző részét illatos olajokkal kengették. Az arcán, a füle mögött, hónalján, hátán és végtagjain, különös figyelemmel ágaskodó férfiasságának minden redőjében, herezacskóin, végbélkörüli hajlataiban más-más kenőccsel, olajjal és illatszerrel kedveskedtek. Közben apró gyűszűnyi fémedénykékből szokatlanul kellemes ízű italokkal traktálták. Aztán méltóságteljesen végigcsókolták minden porcikáját arra biztatva őt is, hogy mindkettőjükkel ezt tegye. Nem tudja miként kötött ki a lány szeméremajkainál. Az élvezettől Májá aprókat sikított, Ambapáli pedig cuppogva, egyre gyorsabban ingáztatta fejét Laji kökemény merevedésén. Pihenésképpen szárított déligyümölcsöket eszegettek, és újabb kenőcsökkel biztosították Laji kitartó férfiasságát, amit egy ideig a tövénél piros selyemszalaggal elkötve állandósítottak, hogy anya és lánya kedvükre kilovagolhassák magukat.

Laji nem győzött csodálkozni, hogy sokadik alkalommal is férfi volt, és a rendkívüli hajlékonysággal megáldott két nő segítségével az indiaiak szeretkezési pozitúrájából többet is kipróbálhattak a hajnalig tartó együttlétén.

Amikor Laji a propeller-figura részletes magyarázatába kezdett a sörkertben, Ákos kiitta maradék sörét és „sajnos”-t dörögve lelépett. Olvasott erről a különleges figuráról, amelyhez nő és férfi kivételes képességén kívül valamilyen felfüggesztési lehetőség is kellett, egy tartógerenda például, hogy átvethető legyen rajta az az erős selyemanyag, amely a nő karjai alatt húzódva lehetővé teszi számára, hogy a férfiba cövekeltén felcsavarodjon, majd szabadon engedve magát, pörögve csússzon tövig az élvezetek paradicsomi phalloszán. Nem tartotta valószínűnek, hogy akármelyik szállodai szoba erre alkalmas, és inkább szerette művelni a párzást, mint csámcsogni róla.

Valamikor gyerekkorában Lajival egy csapatban sakkozott, akit igyekezett elfelejteni, mert azzal dicsekedett a beavatatlanok előtt, hogy csapatmérkőzéseken játszott már az első asztalon is. Edzőjük mesterfogása volt ez. Ugyanis az első asztalnál, a rendnek megfelelően a legképzettebb ellenfél, általában sakkmester vagy mesterjelölt foglalt helyet, célszerű volt a leggyengébb sakkozót ültetni vele szembe, mivel ott csapatunk legjobbjá sem számíthatott győzelemre.

„Ezzel, akár a férfiassággal, nem illik dicsekedni”, gondolta Ákos, és feledte volna az esetet, ha néhány nap múlva, amikor feleségével együtt, anyósa névnapjára igyekezve, nem látja újra Lajit a 11-es autóbuzson.

Miután felsegítette az asszonyt a lépcsőn, az kecses őzike szökelléssel a busz közepén, a fogantyúba kapaszkodó Laji előtt termett, és fülig húzott szájjal kérdések záporát zúdította a guvadt szemű férfira, aki Ákost megpillantva látható zavarban válaszolgatott.

Ákos nem tárgított az ajtó mellől, nem lépett a felesége után.

Az asszony Lajihoz intézett kérdései, a hívogatóan elgügyögött „Mikor?”, a „Hol?”, és a megelégedés apró kuncogásai ébresztették évek óta alvó gyanúját:

*„Megcsal a zasszony!
Gazasszony!”*

Laji két megállóval odébb menekülésszerűen elhagyta a buszt.

- Matild? Jól vagy?! - szólt felesége után Ákos. Gyanúját elhessegetve, nem tudta mire vélni az általában mindig morcos asszony sugárzó örömét.

- Pompásan, drágám... Pompásan! Remélem, tetszik majd anyámnak az ajándékláz. Lilát vettem. Szerintem, jól áll neki a lila...

Ákos előtt felrémlt anyósa képe. Szokását, hogy holmi „vadászkanyarral” elterelje a kényelmetlen dolgokról a beszélgetést, a lánya tökélyre vitte.

- Mi dolgod neked ezzel a bagolyképűvel?!

- Semmi, semmi... Ez egy rendes ember. Figyelmes és gáláns - felelte erőteljes egyéniségét mutatva Matild.

- Ismerem. Tudom kicsoda! - sziszegte Ákos, de nem folytatta, mert már évekkel azelőtt eldöntötte, hogy nem érdeklődik a felesége ügyei.

Kisebb társasággal ültek a kisváros főtéri vendéglőjében, hogy megünnepeljék tizenötödik házassági évfordulójukat. Unalmukat, amelytől szomorúan sápadt volt Matild kissé gyűrött arca, a városukban vendégszereplő, vacsorára groteszk ünnepélyességgel belépő, színészi társaság mérsékelte.

A végén a főpincér egymásmellé igazította a két társaság asztalait.

A felsége éppen szemben ült Tatárral, egy közepesen híres, bajuszkás színésszel. Élénk és egyre melegebb társalgásukból Ákos arra következtetett, hogy régi ismerősök, a vendégszereplő színház városában együtt diákoskodhattak, ahol Matild néhány esztendeig orvosnövendékeskedett.

Észre kellett vennie felesége színeváltozását, valósággal megszépült az asszony, és amikor a színész mulatságosnak vélt gesztusokkal tudtukra adta, hogy vécézni megy, Matild kisértetve követte őt.

Ákos, igyekezett indifferenc-módon viselkedni, nyugalmat erőltetve magára várt egy percet, aztán követte a feleségét. Ott találta őket az előcsarnokban, éppen címet és telefonszámot váltottak.

Ákos könnyedén köhintett egyet, és kikérte a felesége őszi kabátját a ruhatárból.

Bőre szabott, galambszürke köpenyszerű szabászati remek volt a kabát, Matild azt képzelte, hogy testét és titkát is elrejteti benne.

Ákos hallgatott.

Matild nem gondolt házassági évfordulójukkal, nem kedveskedett, nem sziporkázott, semmit sem kívánt Ákostól.

„Nem érdekel!” - gondolta Ákos, miután a színház vendégszereplésének hetében a felesége különféle okokkal kimaradt. Másodikos fiát vitte, hozta az uszodából, eljárta vele a megyei focibajnokság mérkőzéseire.

Később, amikor valamilyen apró ügyön összeszólalkoztak, hideg józansággal mondta:

- Matild, ha meguntál, szabad vagy! Mehetsz, ha akarsz. Okom is van a válásra, de tőlem ezt ne várd. A gyerek miatt...

Matild nem kérdezősködött. Hallgatott. Ehhez értett. Hetekig képes volt hallgatásba burkolózni, ilyenkor angyali képet vágott, áldozó szüzek jóságos arcát utánozta.

Megfértek egymás mellett. A gyermek csak nyert ebből a néma harcból, a szülők tüntetően látványos szeretetét élvezhette.

Néha eltöprengett azon a furcsaságon, hogy felesége miért a dagadt szemű pasasokért van oda, mintha hipnotizálnák azokkal a fehér golyókkal, amit a homlokuk alatt viselnek, akár a sajnálni való bazedovkórosok vagy a túlzottan nagy vérnyomásos alakok, akikről azt hihetjük, hogy mindjárt szétpattan a fejük. Kétségtelen, gondolta Ákos, hogy lehet bennünk valamiféle túlnyomás, ami reményt adhat az olyan női csukáknak, mint a felesége, a kielégülésre.

Matild akkor is hallgatott, amikor Ákos éjszakai álmában vagy félig ébren ösztönösen közelebb férközött hozzá és teketóriázás nélkül beléhatolt, de megvárta, amíg az asszony nagyot sóhajt, csak akkor végzett, mert egyszer Matild megvallotta, hogy a kicsit és csakis a jót szereti. Nem firtatta, mit ért ezen az asszony, másként nem tehetett, mert egyszer, amikor játékos tapogatózásba kezdett, kisujjnagyságú forróságra tévedt a keze, amely éppen ott ágaskodott, ahol a lyukat kereste. Matild hirtelen összehúzódott a paplan alatt és erélyesen eltaszította Ákos matató kezét. Máskor felesége érzéki sóhajtozásaira ébredt Ákos, nézte egy pillanatig, ahogyan az asszony, hanyatt fekve, kezével matat a lába között. Utálkozva hátat fordított neki, reggel a szokottnál korábban kelt, menekült otthonról.

A következő guvadt szemű alak, akit a felesége pártfogásba vett, cigányosan barna, görögösen göndör hajú, negyvenes férfi volt. A tömbházak közötti parkban nem véletlenül találkoztak. Matild fiát nézte, amint a poroló vasán a halálforgás elemeit próbálja. A férfi kislányát bátorította a homokozó meghódítására. A férfi magas nyakú, rövid ujjú, égszínké barna balmulnivalón feszült kimunkált testére. Kiprovokálta az ismerkedést Matilddal, amikor figyelmeztette, hogy a két méter magasra helyezett porolórúdon forgolódó gyereknek nem tesz majd jót, ha az alatta felhalmozott betonlapokra zuhan.

Matild, akiben talán már születésétől fogva olyannyira gyökeret vert a saját vágyainak és cselekedeteinek is ellentmondó, gondolkodás nélküli ellenkezés, most hálásan pillantott a figyelmeztetőre, magához parancsolta gyermekét, és szívélyesen elbeszélgetett a férfivel, akinek guvadt szemét legbensőbb, titkos indulatától irányítva „szép, nagy szemű”-nek minősítette.

A férfi pedig rámenősen tört célja felé.

„Véletlenül” másnap is találkoztak. Matild meghívta egy kávéra, körbevezette a férfit a lakásban, együtt örvendezhettek a jó ízlés helyszínén bizonyítható teljes győzelmének.

Később, amikor Ákos kiszállásra utazott, a férfi kislánya nélkül is felkereste Matildot. A ráérős együttlétek alatt beszélgetésüket a férfi rendre Ákosra terelte. Miközben apránként kibontakozott előtte a szerelmében csalódott, az unalmas férjétől szenvedő, a házasságban elmagányosodott asszony képe, egyre többet tudott meg Ákos kiszállásairól, barátairól, munkahelyi problémáiról. Matild kávéfőzőt, gyümölcsleveket traktálta a férfit, aki az ilyen szünetek idején szórakozottan sétálgatott a lakásban, belekukkantott az egész falat beborító polcon sorakozó könyvekbe, az írógépben félbehagyott szövegekbe, az íróasztal fiókjaiban lapuló különféle levelekbe.

Ákost a földszinten lakó részeges agglegény két deci vodka áráért figyelmeztette a sportos férfi látogatásaira, de maga is megismerhette felesége új barátját, amikor a fia, az apai nevelés eredményeként, jó hangosan köszöntötte a „bácsit”.

„Hol láttam ezt az embert?”

Ákos először azzal hessegette el magától a felszarvazott férjnek kijáró kellemetlen érzést, hogy felesége férfiideáljának egyik, a többihez hasonló megtestesítőjét hozta útjába a véletlen.

A lakónegyedükhöz közeli mesterséges tó partján jártak, hogy a halak némaságát megfigyelhessék.

„Hol láttam ezt az embert?”

A hirtelen jött felismeréstől, a tóparton, árván hagyott, ledőlni készülő csupasz telefonpóznához hasonlított. Felocsúdva, a nyaka köré ültette a fiát, és hazatrappolt.

- Matild! Te agyatlan asszony! Tudod kivel szűrőd össze a levet?! Tudod, kit engedsz be a lakásunkba?! Az a guvadt szemű: belügyis kapitány! Láttam egyszer acélszürke egyenruhájában. Nyugodtan kiábrándulhatsz belőle. Nem irántad érdeklődik, utánam kémkedik az a nyavalyás...

Matild nagy szemeket meresztett. És hallgatott. Ez felért a beismeréssel.

A férfival nem sikerült leszámolnia, mert az, mintha megérezte volna nemkívánatos voltát, nem mutatkozott többé a játszótér környékén. Minden valószínűség szerint elérte célját.

Ákos másfél esztendő múlva, amikor egy leépítéskor elbocsátották a kiadótól, még látta egyszer a bagolyszeműt, mégpedig ritkán használt belügyis egyenruhájában, amelynek váll-lapján a megszolgált őrnagyi csillag késpengefényesen csillogott.

Határozott igent mondott a telefonba és megvárta, amíg a jelentkező bemondja nevét. Ha ez elmaradt, lelkiismeret furdalás nélkül letette a telefonkagylót. Az egyik barátja felelőségre vonta, és modortalannak nevezte ezért.

- Azt hiszem, hogy, azok modortalanak, akik nevük említése nélkül jelentkeznek telefonom. Amikor valaki meglátogat, kopog vagy csenget az ajtómon, bemondja a nevét a kaputelefonba. Tudnunk kell, kit engedünk be a lakásunkba. A telefonhívás is egyféle látogatás. „Ajtóstól ront be a házba” a pöffeszkedő, a nagymenő, aki elvárja, hogy hangja hallatán vigyázzba vágja magát a drót túlsó végén lévő. A telefonálás belépés mások magánterületére. Nem kedvelem azokat sem, akik telefoncsengetésre még a sexet is képesek abbahagyni, sietve, mindent feledve felkapják készüléküket, és olyan alázatosan rebegik mikrofonba a nevüket, mint a felelésre hirtelen felszólított, csínytevésen kapott, rendetlenkedő diák. Kitalálták már, hogy a hívottnak elég, ha a saját telefonszámát árulja el, hogy a jelentkező, ellenőrizhesse jó számot tárcsázott vagy pötyögtetett telefonján.

Szeretett magyarázni.

Erre most nem volt alkalma, mert a hívó fél mélyen hallgatott. Nem olyan megilletődött hallgatás volt ez, mint amikor unatkozó gyerekek taláalomra hívnak valakit, és amikor jelentkezik valaki a drót végén, megszeppenten elnémulnak. A hallgatás mögül előtüremelő ismerősen lágy szuszogás kíváncsivá tette.

Persze, hogy Vica volt. Édes szuszogásába apránként sírdogáló hangokat vegyített, végül a női odaadás legforróbb hangján megszólalt.

- Peti, itt vagyok a tér túloldalán, Látom az ablakokban a fényt. Gyere le. Most kellesz nagyon. Vártalak, aztán idáig merészkedtem. Muszáj átjönnöd hozzám! Legalább egy órányi időre... Megbolondulok nélküled...

Péter kinézett az ablakon. Az esti szürkületben látta, hogy a telefonfülke ajtaja félig nyitva, Vica combközépig érő kockás szoknyájának villanásait inkább csak odaképzelte, az asszony zsemlemelleire tapadó hófehér blúza átvilágított a telefonfülke üvegén.

Gyorsan behúzta a konyha felőli ajtót, és közelebb emelte szájához a telefonkagylót.

- Most nem alkalmas... - mondta halkán arra is ügyelve, hogy ne ejtse ki a Vica nevét.

- Ne haragudj, látni akarlak... - folytatta lázas igyekezettel Vica, sírdogált egy kicsit majd hirtelen kivetkőzve magából rikácsolva követelőzni kezdett.

- Látni akarlak! Nem tudok nélküled élni! Tudd meg, hogy mindenre képes vagyok...

- Várj. Lemegyek...

Péter gyorsan letette a telefont, ösztönszerűen benyitott a lányok szobájába, aztán beszólt a feleségének a konyhába, hogy leszalad a kocsiban hagyott papíraiért.

Vicát behúzta a telefonfülke mögötti bokrok mögé, és miközben összecsókolta, nekitámasztotta a tömbház oldalának. Vica miközben két karját a férfi nyaka köré fonta, felhúzta széttárt lábait és Péter derekára kulcsolta. Peti kopogtatás nélkül nyomult be a nő kapuján, és a nyári esti égbolton szikráztak a csillagok.

- Gyere hozzám, az ágyamban is akarlak - könyörgött Vica és festett vörös hajával beborította a Péter arcát.

- Most nem lehet - felelte Péter miközben még inkább magához szorította az asszonyt. - Nem lehet a gyerekek miatt... Mindjárt kész a vacsora, utána meg ki kell kérdeznem a leckéjüket.

- Szeretem, hogy olyan gondos apuka vagy. Ilyen férjet akarok magamnak is. Téged akarlak...

- Vica! Ne kezdjük előlről! Mondtam, hogy nem válhatok el!

- Tudom, tudom... Mert örömtelen volt a gyerekkorod... Mert elváltak a szüleid... Mert összevissza hányódtál rokonok és ismerősök között, akik felneveltek... Mert nem teheted ugyanezt a saját gyermekeiddel... De szeretlek, és te is szeretsz, érzem! Jogom van hozzád. Magam is elváltam, amikor már nem szerettem a férjem. Te mire vársz?!

- Tudod, hogy nem tehetem... - ismételte Peti, éppen olyan komoran, mint máskor, amikor Vica követelődött.

Szerencsétlen munkahelyi szerelem volt az övék. Az irodai közös munka hozta őket közel egymáshoz. És a húsvéti locsolkodás szokása, amikor Vica munkatársaival együtt Péter is megjelent a frissen elvált nő lakásán. Kiadós vacsora várta őket. A véletlen vidám, mulatós férfitársaságot hozott össze. Vica kitűnő háziasszonynak bizonyult, Péter olyan jól érezte magát a román társaságban, hogy meg sem fordult a fejében, hogy a többi román kolleganőit is megöntözze. Éjfél előtt, rendre elbúcsúztak a vendégek, Péter nem bánta, hogy utolsónak maradt, mert Vica, amint magukra maradtak rögtön a nyakába ugrott.

A történetek után Péter egyszer sem tudott nemet mondani neki.

De hiába szánta-bánta hideg fejjel kötött házasságát, amit a feleségül ajánlkozott lány szerelmi vallomására alapozott, hiába átkozta a gyerekkorától benne felhalmozódó és kielégületlen szeretetvágyat, a „szeretném, ha szeretnének” sóvárgást, amely arra ösztönözte, hogy a párválasztásban ne érzéseinek engedjen, hanem azokat keresse és szolgálja, akik szeretetükről biztosítják. A maga fabrikálta elmélet szerint az ember nem lehet önző: nem

azokra kell figyelniük, akikre ösztönösen vágyunk, hanem azokat kell megbecsülnünk, akik minket szeretnek.

Vicaban mindet megtalálta.

Ahogy ez az asszony időnként akaratlanul füle mögé igazította gesztenyevörös hajzuhatagát, benne olthatatlan vágyat gerjesztett, ópiumos bódulatot, amelyből csak a halál mutatott kiutat. Kívánta ezt a nőt, és szüntelenül sóvárogta lázas szeretetét, amelyhez hasonlóra felesége, a kezdeti lángolás után, képtelen volt. De a bűvölet, amely pórázon tartotta, akár egy rejtett árammegszakító, amit őrangyala működtet, mérséklődött, amint kikerült Vica hatásának áramköréből. Tudta nélkül annak az indiai filozófiának engedett, amely szerint

„Nem a szerelem a házasság az első!”

Úgy érezte csak így maradhat életben. Mert amikor azon a húsvét éjjeli kimaradásán ott találta magát Vica széles ágyán, meg akart halni. A lányos asszony odaadó természetességgel, a görög márványszobrok ártatlanságával szobrozott előtte, ültében hanyagul szétvetett lába között pasztellszínekben pompázó húsvirág-kapuja a közönségesség legkisebb jele nélkül, akaratlanul is tágra nyílt. Péter tátott szájjal bámulta a meztelen szobrot, nemcsak ellenállhatatlan nemi vágyat érzett, hanem azt, hogy a birtokolható gyönyörű testtel együtt az emberi szeretet legfelsőbb régióiba juthat. Az asszonyi odaadás lágy hullámai, tavaszi esték szellőihöz hasonlatosan fodrozták érzelmeit. Tudta, hogy tilosban jár ebben a mennyországban, amelynek még csak a kapujában áll, de ahonnan kikerülni majd semmiképpen sem akar, inkább a halált választja.

Vica arról is gondoskodott, hogy erre ne kerüljön sor.

Sűrű együttléteik alatt a férjéről mesélt, aki mindenre megtanította, amit nőnek tudnia kell, hogy a férfiakat kielégítse. Oly annyira megértették egymást az ágyban, hogy még válóperük délelőttjén is a teljes aléltóságig egymáséi voltak. A férj nem titkolta, hogy másfél éves házasságuk idején, a feleségén kívül, ha úgy adódik, másokkal is lefekszik. Varázslatos férfiasságát túlértékelve, azt hitte, hogy délelőtti együttlétük után Vica a törvényszéken nem mond igent válásukra.

Tévedett.

Vica azt is elmesélte, hogy gyorsan férfi után nézett, egy szomszédvárosi könyvelőt lát időnként vendégül. Péter jólesően nyugtázta, a fiatalasszony őszinteségét, szerelmét ez tovább fokozta. Felesége távollétében az egyik tavaszi vasárnap reggel kirándulásra hívta Vicát a városkörnyéki erdőbe. Feltűnt neki, a Vica vetetlen ágyán, a két személyre való gyűrött ágynemű. Az asszony gyors öltözködése közben ártatlan arccal, megemlítette, hogy az éjjel nála aludt a könyvelő. Pétert megacélozta a hidegzuhany, férfias büszkeségén ejtett sebe miatti dühében, bokrok alján, vízparton, erdőszélen számolatlanul, lefektette Vicát. Ehhez erőszakoskodnia kellett, mert Vica természetéhez tartozott, hogy minden aktus után oly szorosan zárta mennyei kapuját, hogy oda csakis kemény férfiassággal kíméletlenülkedve lehetett behatolni.

Késő délután tértek vissza a városba. Vica szerelmesebbnek látszott, mint bármikor.

- Ma voltál nekem igazán jó! Kérlek...

Ágyban kívánta folytatni együttlétüket. Péter erre nem volt hajlandó. Pedig örülten kívánta az asszonyt.

- Nem fekszem veled másnak vetett ágyba! - mondta Vica lakásának ajtajában, de érezte, hogy egymáshoz hasonlatos kettős életük rendhagyó erkölcsisége miatt nem ítélheti el az asszonyt.

Magát ítélte el.

Nem szakítottak. Fokozatosan maradtak el egymástól.

Péter különleges sellőhöz hasonlította Vicát, olyan szépkeblű, asszonyi altestű halfejű alanyhoz, amelynek állítmányvonzatából csukatermészetére következethetett.

„Most elbocsátlak, kis női csukák.”

A szép sellő alanyiségében nincs elvontság, csak jelzőkkel, konkrét állítmányokkal válik telítetté, de telítettsége nem a sellő tulajdonsága, hiszen a sellő nem lehet reális, konkrétan nem létezik. A sellőnek nincs léte - a létnek van sellője - ahogyan ezt Bégyé mondaná, miközben a létezés mikéntjét is megkérdőjelezhetjük rejtélyes cselekedeteinkben.

Vica később is szorgalmasan férjet keresett, és jól jött neki, hogy éppen akkor talált rá arra a kistisztviselőre, amikor Pétertől teherbe esett.

Az egyik vasárnap délelőtt, Vica házasságkötésének hírére, Péter, bevásárló körútját meghosszabbítva felrohan Vica új tömbházbeli lakására, a hálósobában ölébe kapta, és sietős szertelenséggel befurakodott az asszony lába közé, aztán mindenről elfeledkezve hintáztatta az édes terhet. Hirtelen éles nyilallást érzett a gerincében, pillanatra elsötétült előtte a világ, az ajtó melletti falhoz támasztotta Vicát, sietős mozgásától a villanykapcsoló kibekapcsolta a csillárok idegesítő fényét. Fájdalmi ismétlődésével anélkül, hogy kiesett volna szerepéből, óvatosan ágyra eresztette Vicát, aztán bosszúból, és talán a fajfenntartás ösztönének is engedve, nem elfelejtkezett, hanem dühös akarattal csak azért sem vigyázott.

Vica mosolyogva nyugtázta a nem várt adományt, és gúnyosan megjegyezte, hogy a derékfájós férfiának befellegzett, nem számíthatnak a nők együttérzésére.

Vica, a továbbiakban is, szerelemérzéseit a családalapítás kényszerével ötvözve, Péter fiát, a nemző tudta nélkül, Palinak szülte, akivel sürgősen házasságot kötött.

Fia imádatát, ismerősei és férje is, a Gondviselő ajándékának tudta. Pedig utódaink, nemcsak szerelemből, hanem hirtelen felindulásból, netán bosszúból is születhetnek.

Péter vagy Vica bosszúja volt ez? Ki tudja? Talán mindkettőjük mostoha sortalanságáé.

Vica örök titka maradt a Péter iránti beteljesületlen lelki, majd plátói szerelme, amelyből, fiacskáját becézve-gondozva, naponta táplálkozhatott. Péternek pedig fiú, tehát nevét öröklő utód nélkül kellett kimúlnia ebből a sanyarú világból.

10. Lebegés

Az eszmék változnak, de a szív ugyanaz marad.

(Dosztojevszkij)

Nyári éjszakákon, amikor tisztafej szolgálatomat végzem a toronyban, és vadonatúj hírekre már hiába várok a gépem előtt, a régen elfelejtett telex-szoba mellett elhaladva, ahonnan egykor szalagokra pötyögtetett izgalmas szövegekkel megrakodva tértem vissza szerkesztői íróasztalom mögé a kóválygó gondolatokat termő nesztelen csendbe, most inkább messze hordó elemlámpámat lóbálva, kilépek onnan a körerkélyre, és találomra, hol a mögöttem sötéten tátongó mélységbe, hol pedig az ugyanolyan fénytelen jövőmbe világítok, nemcsak kedvtelésből, hanem elsősorban a miheztartás végett.

Elnézem, hogy valahol a mélyben Odin kedveltei, a szúrós tekintetű Völsungok gyurakodnak, hogy minél nagyobb országot szerezzenek maguknak. Látom azt is, amint az egyik hasonló nevű finn királyfi két nyalka testvérével vitézkedik. Ennek hórihorgas szőke titánnak bizonyára kiváló esze volt, hiszen kovácsként és ékszerészként hagyott ránk emlékezetet. Az volt a mániája, hogy ellenségeinek gipsz-fehér koponyájából serleget, patinásan sárga fogaikból pedig különféle ékszereket fabrikáljon. Bizonyára így kívánta levezetni bográcsnyi dühét, amiért ellenfelei közül a legelvetemedettebb nem átalotta, hogy térdinát elmetszve rabszolgájává tegye a már akkoron nehéztesti munkának számító kovács szakmában.

Hozzá hasonlatos ember csak évezred multával született a kincses város kerekdombi külvárosban. A ragyás képű Kis Pistáról van szó, aki kazánkovács mestersége mellett órasmesterségével is joggal büszkélkedett, hiszen a tizenöt kilós ráverő-kalapács szorításától fáradt, szíjas kezével úgy elbabusgatta a szomszéd vasutasok meghibásodott duplacsörgettyűs ébresztőóráit, hogy azok nemcsak munkába menés idejét mutatták elfogadható pontossággal, hanem akkor is berregtek, amikor a sokat utazni kénytelen vasutasok megfélemedtek az asszonyaiknál legalább hetenként egyszer szükséges bensőségesen férfias szolgálatukról.

Hogy mire mentek egykor a germánok a szúrós kék szemükkel, ezt rég elfelejtették a krónikások, és halszagú rokonaink sem firtatják a finn királyfi tettei közül még azt sem, hogy miután bosszúból leitatta és felcsinálta ellensége lányát, az első Finnair vállalkozásként szárnyakat készített vagy bontott, és amolyan fapados vállalkozásban elrepült a mondák északi fényt repdeső világába.

Ami Pista bácsi tudományát illeti, még halála után is emlegették a kerekdombi asszonyok. „Szép, jóember volt: És a felesége sem panaszkodhatott.” Így szólt a helyi elbeszélt történelem. Az utókor pedig azzal is megtoldhatja dicséretét, hogy a finn királyfitól eltérően Kis Pista, ha fiatalkorában el is ment néhányszor a belvárosi Forduló utcába, kívül-belül tapogatott, alaposabb leánynézőbe, de holmi, Odin kedvében járó halott válogató valkür nejjel, ha tehette volna, akkor sem szűrte volna össze a levelet. Mert erkölcsi felületi edzések következtében szilárdak voltak, lehetett az a legtollasabb fehérség, ha nyolc év együttlét után, csak úgy se szó se beszéd, a férje távollétét sunyin kihasználva kirepül a családi fészekből, követni, ahogyan azt a finn királyfi tette, tudta, hogy nem érdemes.

De hát változnak az idők, az ízlések és a pofonok. A jó ember sem kivétel.

Pista bácsi nem ismerte a bosszúállást. Még azután sem akart a ruszkek koponyáiból serleget készíteni, miután a városvégi domboldalon úgy estek el számolatlanul a két német géppuskafészekből sorjázó golyóktól, mintha vodkával telített inukat sorba elvágták volna.

Kis Pista vasutas elvtársával, és az első világháborúban szerzett orosz tudásával várta azokat a számára kedves szovjetuniósokat, akik bajtársaik hullahegyén, ha dülöngélve is, de átjutottakat, és saját bevallásuk szerint nem volt más veszíteni valójuk szétzilált csatárláncaiknál, mert mindenféle, a szovjet közéletből kiebrudalt köztörvényes elítéltek voltak. Így aztán, amikor Pista bátyánk, a városszéli földeken, az első fáradt felszabadítót, a szláv nyelv lágyító szavait hangoztatva, az osztályharcban sűrűsödött homlokráncait nyájas mosollyal, a generalisszimust is tisztelettel megemlítve, keblére vonta volna, a jövő, gondolkodásra alkalmas testrészét nagyrészt pihentetve, géppisztolyát hirtelen a betegnyugdíjassága miatt is ráérősen nyájas vendégfogadó mellének szegezve, és nemi ösztönét elhessegetve, gyors vetkőzésre készítette az életvirágzásán túljutott, a munkától és a háború sokféle sanyarúságától hervadni kész férfiút.

- Továris! Elvtárs! Frate! Kamerád! - próbálkozott a szolidaritásban is jártas nyelvtudását fitogtatva Kis Pista miközben kikászálódott egy elárvelt futóárból.

- Dáváj! Dáváj! Bistro! - dörögte a harcos. Pista bácsi vasutas bőrkabátja és finom bokszbőrből még a háború előtt a pájzslis Blauéknál rendelt bakancsa bánta a gyorsított gazdacserét.

- Le is löhettek volna! - korholta otthon angyal arcú asszonya, s a „Ha megfogta, hadd vigye!” bölcsességnek engedve, arról is rögtön beszámolt, hogy néhány marcona alak, akik a papfalvi erdő felől törtek be a városba, az ő jó édesanyját is megerőszakolta.

Ahol bánat terem, ott sarjad az emberi létet meghosszabbító cselekvés is.

- Jó hírem is van! - vidámodott a zilált szőke asszony. - Az előbb járt itt a postás, meghozta a nyugdíjadat...

Évtized elteltével, amikor hiába kutakodtak a mindig zavaros jelenben valamiféle örömforrás után, egyszer csak újra rátaláltak erre a megbecsülésre érdemes apróságra. A monarchia tején cseperedett Magyar Királyi Hivatal működését minősítve, a ráérős lakosság élelmiszert váró soraiban, arról beszéltek, hogy égből pottyant vénasszonyok sem akadályozhatták meg a magyar idők közigazgatóságának szigorú rendjét. Ezt a rendet aztán bombákkal, ágyúlövedékekkel, kézigazgatóságokkal, futóárkokkal, feketézőkkel, tetvekkkel, járványokkal, politikai betegségekkel, határmódosításokkal és lelkesítő eszmékkal olyan gyorsan és magától értetődően megváltoztatta a kelet felől útból mindent elsöprő sorsvihar, hogy azt az egyszerűbb emberek elhanyagolt gyermekek ágybavizeléséhez hasonlították.

Miközben az ilyen apróságokon csámcsogtak, a forradalmakhoz illően rendkívül rövid idő alatt, sok minden mással együtt, ráment a változásokra a kispisták egész hátralévő élete is.

Mítoszok és mondák mindenkor születnek. A tények makacsul megmaradnak.

A fájdalom krónikása időnként, viharlámpájának villanásainál pásztázza az emlékezetéből lassan kihulló, kínjukban torz mosolyt mutató arcokat.

Mi volna, ha az életet színjátéknak felfogva, magunkat egyik-másik szereplő helyébe képzelve, élnénk újra minden elfelejtett emberi történetet, a szívtelen és agyatlan történeteket, a hétköznapijainkra kiporciózott történelmet.

Különben is, ezt tesszük mindannyian. A felvonások közötti szünetek előtt emlékezésünk függönyével takarjuk sikereinket, és gyakori felsülésünk csakis magunkban katarzist kiváltó epizódjai után, tapstalan magányunkat a kelleténél többet kölyközött, kivert kutyaként szánjuk-bánjuk.

A legnagyobb magyar ünnepen maga is beült a nagyterembe. A lányát látni érkezett a nyugati ország fővárosába, ahol számos magyar élt, és több magyar szervezet is működött.

A nyugat-európai országban nemzetiségét pátyolgató közönség megtöltötte a Magyar Ház nagytermét, amelynek keskeny színpadáról, az otthonról meghívott szomorú képű előadó, hazafias szólammal próbálta megszolgálni napidíját.

Ismerőst keresve nézett körül a teremben.

Gerő, egykori fiatal kollegája, a terem végében ült.

Nem érzett haragot iránta. Mint az, aki miután hitvány feleséget választott, s ezért csakis magát, csupán rossz emberismeretét okolhatta, józanul, a sors ajándékaként fogta fel, hogy újra láthatta ellenségét. „Talán nem is ellenségem, csak egy jellemtelen gyáva, nyálas alak, aki mindenkor úgy menekül, hogy másokat is bajba kever. Ez is csak féligazság, korholta magát, gondolj arra, hogy amikor feleségéstől lelépett, jót cselekedett. A kiadónak, ahol a felesége dolgozott mindenképpen, hiszen már nehezen palástolták a proletár erkölcsökbe frontálisan ütköző viszonyát a hatalomért folytatott folytonos küzdelemben kopaszodott főnökével.”

Hátrapillantott, ellenőrizendő, hogy nem tévedett-e? Arcmemóriája az évek során lassan úgy megkopott, mint terepjáró cipője, amellyel három évtizede makacsul járta a világot.

Gerő valóban ott volt, észrevétlenül kívánt meghúzódní, de lehet, hogy azért ült mindenki mögé, mert védenie kellett a hátát az esetleges támadóktól.

Zsolt szemüvegét babrálva, idegrángásos, könnyező szemét törölgetve hallgatta a folyamatosan makogva nagyotmondó előadót, aztán gondolt egyet, hirtelen felállt, és a Gerő mögötti üres széksorban keresett magának helyet. Amikor elhaladt egykori kollegája mellett, köszönés helyett, a régi illemkönyvekben a táncra felkérés szabályai szerint biccentet, majd tekintetét keresve fojtott hangon ezt súgta:

- Gerő, jó hogy látlak! Tartozol egy bocsánatkéréssel!

Gerő, szokásos nyávogó hangján akart válaszolni, de csak valami érthetetlen dadogás türemlett ki a száján.

„Fél a pasas, nyugtázta némi kárörömmel Zsolt, mert nem tudja, hogy le se köpöm... Pedig megérdemelné, hogy behúzzak neki. Nyugi, egy ilyen hernyóval nem piszkítod be a kezed! - figyelmeztette belülről mindig józanabb társa.”

Nyugtathia kellett magát, hiszen még friss volt az a seb, amit övön alóli ütésként kapott egykori munkatársától. Milyen az élet! Éppen az fordult ellene az, aki neki köszönhetné, hogy alkalmazták a lapnál. Amikor a főnök tőle is megkérdezte, mi a véleménye az ismeretlen Gerőről, aki egy kisvárosi általános iskolában tanárkodott, és egyetemi évei alatt, a lehetőségekhez mérten avantgard Diákstúdió irodalmi színpadának alkotóköreben sem volt éppen ismeretlen, lelkesen igenelte a fiatalember felvételét. Később kiderült, hogy a fiatalokat felügyelő belügyisek által károsnak és problematikusnak minősített diákműkedvelő közösségben Gerő amolyan társutas volt, aki bajt szimatolva ott sem vállalt tevékeny szerepet. Azt mondta, hogy a Stúdió történetéhez gyűjt anyagot, ami akkor ugyebár, többek által is nem kívánt mindenféle kíváncsiszkodással járt.

Szerencsére, Gerő lustasága, amit vesebajára hivatkozva állandósított, megakadályozták ebben a munkában is.

A szerkesztőségben irodalmi szervezés leple alatt tengette életét, aztán, mert a terepjárást orvosi bizonyítvánnyal lemondta, jobb híján szerkesztőségi titkár szerepében tetszelgett, és így alkalma volt naponta alányalni a frissen kinevezett főszerkesztőnek, akit a szerkesztőségi „csürhe” jobb ellenőrzése végett a legmegbízhatóbb magyar nevű fiatal aktivisták közül neveztek ki.

Török volt erre a legalkalmasabb. Szegény székelyföldi faluból került árvaházba, onnan inasiskolába, aztán esti iskolát végzett, és a városi ifjúsági szervezetből apránként lépegetett egyre fennebb. Karrierjét tudatosan építgetve, román családba házasodott. Simabeszédű, szolgálatkész emberként, a legfelsőbb vezetés bizalmát megnyerve, került a fővárosba, majd a főszerkesztői székbe. Magyarul írni, olvasni már elfelejtett. Kapóra jött neki a Gerő segítése.

Végül Gerő teljhatalmat nyert a lap fölött. Titkári szobájába ágyat állított, amelyen két-óránként vesebaját gyógyítandó félórányi időre leheveredett. Ilyenkor rendre átgondolta teendőit, tisztában volt azzal, hogy úgy járhat főszerkesztője kedvébe, ha ötleteket gyárt ahhoz a szinte naponta fokozódó hozsánna-kampányhoz, amit fentről jött utasításokkal irányítottak a kondukátor dicsőítésére. Bevezette, hogy minden lapszámban, vers álljon az első oldalon a hőnszeretett vezetőről, nejről vagy utódlására kiszemelt fiáról. A páros rímekkel cicomázott, népköltészeti remeknek képzelt versezeteket, mert más alkotót erre egyre nehezebben talált, álnéven többnyire maga írta. A hozsánna-cikkek megírásának feladatát pedig azokra osztotta, akiket saját előmenetele szempontjából kisebbiteni akart.

Zsolt, az új főszerkesztő kinevezésekor már kétgyermekes apa, arra hivatkozva, hogy közelebb kell kerülnie az olvasókhöz, elmenekült a fővárosból, rovatvezetői befolyása annyira megcsappant, hogy nehezen kerülhette ki a fiatal Gerő hatalmaskodását. Amikor kereken megtagadta a kívánságát, hogy a kondukátor nejének születésnapjára ő írja a köszöntőt, a főszerkesztő megbízásával káderesi megbízással körútra merészkedő Gerő, a rovatvezetőt saját, szerény lakásában a szerkesztőségből való rögtön kirúgással fenyegette.

Nagykabátban ültek, és a gőzölgő kávéscsészére tapasztott kézzel melegedtek. A tömbházban lakók fanyar humorát utánózva, Zsolt felajánlotta: ablakot nyit, hogy a kintről beáramoljon valamennyi meleg.

Január volt, újabb kemény évkezdet. Zsolt visszadobta ellenfele terére a labdát, határozottan azt ajánlotta, írja és nevével vállalja Gerő a fentről parancsolt musz(áj)-cikket.

- A főnök utasítása, hogy neked kell megírnod! - szólt vontatottan nyájasan buzis hangján Gerő. - Ellenkező esetben a munkatörvény 17. paragrafusának b.) pontja alapján szedheted a sátorfádat. Tuuudod ugye, hogy ilyen bejegyzéssel ma már sehol, de sehol, soha senkit sem alkalmaznak!?

- Tudom - mondta kurtán Zsolt, és bal kezét rángatózó szemöldökére tapasztotta. Aztán Trabantján a helyi pártszálló kiképzett kiszolgálóinak garantált védelmébe fuvarozta kollegáját.

Nem írta meg a cikket.

A lapban megjelent, és az utasítások szerint a legfőbb vezető beszédeiből vett idézetekkel sűrűn megtűzdelt, terjedelmes cikket, a főszerkesztő kiemelt neve alá, Gerő írta.

Jutalma nem maradt el. Feleségestől útlevelet kapott. Anyaországi rokonaitól valutát. Ferihegyről dobantottak. A menekülteket készségesen segítő befogadó ország óvatosan a Gerő hóna alá nyúlt, aki képzelt vesebaját feledve, ferde hajlamának álcázásául gyermeket nemzett.

Kellemetlenek nevezhető múltjától pedig úgy próbált megszabadulni, hogy a Magyar Ház ünnepi megemlékezéséről, a műsor két részét elválasztó szünetben elillant a teremből.

Zsolt, a digitális műveltség ígézetében, minden ismerős címére küldött elektronikus levelezése kellemes kezdetein, villámpostán is megismételte, hogy elvárja Gerőtől a bocsánatkérést. Gerő az internetes szövegelés személytelenséget buzdító légkörében, aláírás nélküli válaszában mindenféle kapcsolatuk megszakítására tett örök fogadalmat.

Zsolt, mivel más egyéb nem jutott eszébe, miközben frissen megszokott gépiességgel lapgépe szemétkosarába dobta a Gerő levelét, jobb híján, a szokásos fohással zárta az ügyet:

„Lelke rajta!”

A magától kerekedő történet végén, szórakozottan odébb kergetem pillantásom, a vécsei kastélyba kíváncsiskodom. Elhessegetem azt a képet, amikor a hírneves kastély lecsupaszított nagytermébe vezető kislépcsőről, egy meghatározatlan korú, kocka fejű matróna, nyálát csurgatva, a beletömött nyugtatók ellenére nemi vágyát büszkén kinyilvánítva éppen engem köszöntött a két kivételezett látogató közül:

- Ugye te is szeretsz ízélni!?

A még egyáltalán nem sokoldalúan felnőtt „nagylány” nem számított meghökkenésünkre.

A szolgálatos orvos, aki eredetileg nem az elborult elméjűeket, hanem a kastély évtizedek óta tudatos rombolását kívánta megmutatni, hiába próbálta elterelni a szerencsétlen félkegyelmű figyelmét.

- Már miért is tagadnád? Tudom én, hogy te is szeretsz ízélni, ugye?

Az orvos intésére visszavonultunk a folyósóra nyíló ajtó közelébe.

- Szeretsz! Szeretsz! Szeretsz! Szeretsz! - A matróna visszataszító pajkossága ellen nem volt orvosság. Tétovázásunktól felbátorodva felénk szökelte, szennyes, bokáig érő szürke ingén kiütközött sovány alakja, két, szurtos copfja esetlenül kalimpált a válla fölött.

- Izélni, én is szeretek! Én is! Én is! Én is! Csak azt!

Az orvos gyorsan becsukta utánunk az ajtót. A szörnyszülött rikácsolása áthatolt a vastag, patinás tölgyfaajtón.

- Csak azt! Halljátok?! Csakis azt!

Elment a kedvünk a kastélynézéstől. Kimenekültünk a parkba, megkerestük és szótlánul körbejártuk az akkor még csak keveseknek híres emlékasztalt. Elmenőben a helyi születésű, Duna-deltában hat szűk esztendeig sanyargatott, szikkadt irodalomtörténész magyarázott:

- Amikor tizennegyedik alkalommal ültek itt, még nem sejtették, hogy három esztendő múlva utoljára lesz alkalmuk együtt tanácskozni ezen a helyen. Július másodikán, a már kialakult szokásoknak megfelelően, az általad különtisztelt Sándor mondott az ez alkalommal legnagyobb számban összegyűlt társaság nevében köszönetet a házigazdának. Buzdító és szabályozó, intő és kiegyensúlyozó erőnek nevezte Kemény Jánost, aki nem rideg gazdája az ősi fejedelmi várnak, hanem a népért lelkesedő, szerető testvér. Az emelkedett hangú szemtől szembe dicséresből kijutott a feleségnek is, akit valószínűleg megilletett az erdélyi nagyszony cím is.

Sándor bátyánk szívesen vállalta a hozsannát, mert a megbeszélések alkalmával hosszasan beszélhetett az iskolán kívüli nevelés fontosságáról. Ez a kérdés, mint olvashatjuk a találkozó jegyzőkönyvében, évek óta foglalkoztatta a helikoni írói közösséget. Meg is állapították

egyöntetűen, hogy elérkezett az erdélyi magyar közművelődés egységesebb irányításának ideje. Teljes támogatásukról biztosították Sándort. És mi lett belőle?! Az igyekezetet meghiúsította a háború. A várkastély állami tulajdonban, valószínűleg csúfságból, a szellemileg csökkentképességük tanyájává vált, hogy leépülésüket hüen másolva a dicsőséges időkre emlékeztető környezetet is leépíthessék a Kárpátokon túloldaláról való irányítók kedvére.

Félévszázaddal később a helikoniak sápadt utánzatai, miután a vár falára helyezték, püspöktől áldott emléktáblát avattak, le-felsétáltak a parkban, megbámulták a sok viszontagság után csodával határos módon megmaradt kőasztalt, és miután jól megebédeltek a faluban, beültek a parókia mellé újonnan épített nagyterembe. Ott órák hosszat arról folyt a szó, hogy mikor és hol kellene újra összejönni ilyen kellemes együttlétre.

- Miért? - kérdezte dacosan egy kis író, akinek sehogy sem tetszett az, hogy a faluközponton átvezető főút melletti parkban nevesnek neves, de részegnek nagyon részeg költő fekszik a megváltandó nép hőköló nagyrabecsülésének közepében. Szolgálatos irodalomtörténész híján, a régiek árkon-bokron túl jártak már. A grófok és népszolgálatra esküdtek nélkül az új társaság, habár számuk jóval meghaladta az elődökét - semmire sem ment, mert közösen sem találták a hely szellemét. Át is tették következő találkozásuk helyszínét egy váratlan helyre. Pedig milyen szépen énekelték a tiszteletes kérésére az *Erős várunk nekünk...* kezdetű dalt...

Legyek, mondjuk, az erdélyi írók Parnasszusán megjelent nagyok közül a legfiatalabb, az, aki tehetségével az első helikoni jutalmat kiérdemelte.

„Az egymásra figyelő szeretett légkörében Domokos úgy intézte, hogy az első találkozón a jegyzőkönyvet kellett vezetnem, tehát nem kellett felszólalnom. A nagy Dadi barátjaként mindentudó druszám pedig megsúgta, hogy mindenkit egyszerűen a nevén szólíthatok, nem kell szerkesztőuraznom, püspökuraznom, tanáruuraznom senkit, kivéve a gróft, akinek a megszólítása: Kegyelmes úr! Három napig önfeledten lubickoltam a jó hangulatú együttlétben, az ülések közötti pihenőkön, sétákon és vacsorákon igyekeztem azok közelébe lenni, akiket már ismertem és megszólításuk nem okozott gondot. Áron is hallgatott. Tudtam, hogy Elek apót hiányolja a díszes társaságból, én pedig úgy terceltem neki, hogy hirtelen felindultságból a társaság elé idéztem a tizenegyeket és a Zoli barátom nevét.

Egy emberöltővel később, amikor már Örhegyi bácsi sem voltam, inkább, csupán holmi vakvágányra tolatott gátkötő, egyféle súlyosan megterhelt (egyesek szerint rozsdás) vagon, akit a velem együtt érzők Sándor bátyámnak is szólíhattak, az Irodalmi Könyvkiadó főnöki szobájában kopott íróasztalom megünva, (nem „tintás esztergapadom” volt, mint annak a Pozsonyban nevét elhagyó, brassói közíró kollegámnak, hanem gályapadom) végleg elmenőben, összepakoltam emlékeimet is, és utolsó jótettként egy fiatalember első regényének kéziratára ígent mondtam.

Tetszett nekem, hogy könyve mottójában Homéroszt idézte:

*Szembeűvő szél szállt a vitorlákba, hajósok:
ám engem vegyetek föl mégis, s jó utatok lesz.*

A kezdő újságíró regényében a magunk baloldalának kritikáját igeneltem, a népboldogító mutatós eszmék árnyékában lavírozók hataloméhes akarnokságának ellentétéként kialakult józan ellenállást, és mindazt, ami visszhangzott ebből az írásból a család fontosságát illetően. Nagyenvedi lapszerkesztői gyakorlatom közben, tanultam meg, józan mentoraimtól, hogy jövőnk a család erkölcsi erejének függvényében alakul majd cselekvő vagy önmagát el-emésztő egyedek társadalmává.

- Miért ilyen megilletődött? - kérdeztem a kékszemű, színész képű fiatalembertől, amikor a kéziratával együtt átadtam az egyik bájos szerkesztőnőnek, miközben arra gondoltam, hogy magam sem voltam külön ott a vécei kastélyban.

- Elképzelhető, hogy folytatóim is akadnak majd... Akik talán ugyanolyan megilletődött komolysággal és fecskeszorgalommal építik fészünköt... - dörögtem magam elé.

- Köszönöm - rebegette a fiatalember, és elgondolkodtatott, ahogyan kihátrált a szobámból. Szúrós tekintetemmel, megritkult ősz hajammal, csontos kezem hadonászásával riasztottam el? Szerettem volna bátorságra, harcos kivagyiságra biztatni, hogy szaporábban léphessen előre a felgyorsult időben, mert biztos voltam abban, hogy a küzdelmet el nem kerülheti. Ha tehettem volna, visszatartom, magam mellé ültetem, és rendre elmondom neki egész bajvívásos életem. Arról a többpáros helytállásról is ráérősen meséltem volna, aminek folytatását ráhagyom. A lapcsinálás gondjait, a *Hasznos könyvtár* folytatásának szükségességét, a másokkal való kisebbségi együttélés tudományát többek között: virágos emlékeimet, iszap fölötti hosszú utam tanulságait.

Miközben újdonsült kollegám könyvecskéje az első könyvesek sorozatában, javaslatomra, szokatlanul nagy, (az egész sorozatban legnagyobb) példányszámban megjelent, azon a nyáron váratlanul megjött fentről a behívóm előzetese.

Sírósra görbült a szám, dadogásra vastagodott a nyelvem, a karom, kezem csökönyszerűen ellenszegült parancsaimnak. Akár a velem egyidős fiatal regényíró apja, gyakran, ok nélkül is, sírdogáltam. Gyerekkorom egészséges kacagásaira gondolva is fojtogatott a sírás. Aztán jobbra fordult a betegségem. Apránként újraszülettem, hogy a végleges behívó előtt még hasznára legyek, többek között, annak a fiatalembernek is, akinek a sors kegyelméből, valamiféleképpen a nyomomba kellett lépnie. Hazavágytam a falumba, ahol az 'öntudatlanság tavában' születtem. Onnan indulva, újraéltem viszontagságos életemet, tizenöt esztendő alatt, trilógiába gyűjtöttem visszaemlékezéseimet. Az sem lehet véletlen, hogy éppen onnan, ahol művem írtam, a törvényszéki főbíró egykori Görögtemplom utcai villájának szomszédságából indult életútjára az a fiatalember, akit másokkal együtt küzdelmeim folytatójának hiszek. A kegyelmes, de nem mindenható sorsnak majdnem sikerült összehoznia minket, amikor jelképes kézszorításunkkal megtörténhetett volna a szocialista érában szokványos kifejezéssel élve, a meleg-csákányváltás, és biztatásommal ez a fiatalember biztosabban haladhatott volna dolgaink föcsapásában. Ha nem olyan körültekintően óvatos a nálamnál is öregebb BáKay Domokos - a régi idők konspirációs szabályait alkalmazta mindhaláláig -, nemcsak a kapuig fuvaroztatja magát a Romániai Magyar Dolgozók Szövetsége (az 1930-as évek RMDSZ-e) kapcsán a Vásárhelyi Találkozóról dokumentálódásában összeakadt Trabantos utódommal, hanem beinvitálja hozzám. Akkor bizonyára nyugodtabban hajthattam volna örökálomra kívül-belül kopottas ősz fejem. De még leírhattam mindazt, amit gondoltam, és mert hiszek az erdélyi lélekben, a tudományos indoklásoknak fittyet hányva, a lélekvándorlás titokzatos törvényei szerint reménykedem, hogy könyvbe szedett válogatott intelmeim kiválasztottamhoz is idejében eljutnak.

*Ne fulladj bele a szennyes áradatba,
amíg mások fülébe nem rebeded riadt félelmeidet.*

Könyvem, amelyet a nehéz szagú iszap felett írtam, persze, hogy nem jelenhetett meg életemben. De mondanivalója tépett lobogóként lebegett a fasiszmust utánzó elnyomás idején, a minden lombnyílást gátló diktatúra beteges levegőjében, és tanulságos lehet minden, az új évezredet ostromló számára. Közben arra gondoltam, hogy voltam magam is friss hegyi patak, amely virágos fák alatt szalad életem dombjáról

Nyolcvanharmadik születésnapom hetében kaptam a halaszthatatlan behívót.

Feleségem, Milus, már egy esztendeje várt rám a legszebb erdélyi sírkertben. És még onnan is arra figyelmeztetett, hogy törvénytelenül elítélt jótévőinkről, ha életükben nem, vagy csak bátortalanul szóltam, utolsó gyónásomkor, kell, hogy legyen jó szavam. Hagyatékom, alig ismert védencem ugyancsak nyolcvanhárom évet élt apjának élettapasztalataihoz hasonlóan, ahogyan ezt hivatalos nekrológokban gyakorta megfogalmazták, elevenen él majd az utánam következő(k) emlékezetében.

Így történt, hogy amikor kikísértek a Házsongárdba, patinás lelkem már kiválasztottamat gazdagította. Meggyötört lelke mellé szegődtem, abba a tétova ürességbe, amelyet üldöztetésének következményeként, katonafia titokzatos halála okozott.

Jól tettem, mert, akiknek makacs szókimondásával kellemetlenné és kényelmetlené vált, sunyi meggondolásból a felfelé buktatást választották, hiszen akaratlanul örökölt jó káderlapja ellenében, fia nagy port felvert halála és munkamániás népszolgálati ismeretében mást nem is tehettek. Az általam kiadott regényét, amelyben a proletárburzsoázia kialakulásának körülményeit néhány találó ecsetvonással felvázolta, illegális kommunisták égették el, a könyvet méltató befutott író pedig veréssel fenyegették, és majdnem egy évtizedig a kiadók fekete listáján szerepelt a neve, amit jóindulatú embereink által pozitívnak beállított riportkötete megjelenése után töröltek. A *Szülőföldtől távol* című riportsorozatában, Moldvát, Olténiát, Dobrudzsát beutazva, az Erdélyen kívülre kényszerített magyarokat ért jogtalanságokról szólt. Hallottam róla, hogy az anyanyelvi oktatás kapcsán kimondta a mindnyájunk által tapasztalt erőszakos beolvasztás tényét. Egyik régi brassói munkatársam naiv szocialista szemléletével ellentétben, kérdésére, hogy: Mi van itt?, - fasizmusnak nevezte a nyolcvanas évek elején reánk borított és egyre jobban szorító tilalomhálót. Lapjánál felújította, ezres közönségek elé, hatvannál többször sikerrel vitte ifjúsági találkozóikat. Új, gátlástalan aktivista főszerkesztője előbb az előadások kétnyelvűségét, majd a csak hivatalos nyelven képzelt előadásokat erőltetette. Ellenében nem sokat tehetett. A felfelé buktatást sunyi titkolózás közepette készítették elő a káderesek. A közelgő fordulat európai előrejelzéseit értve, józanésszel nem, de jeles szellemi vezetőink tudtával mégis elvállalta a gyermeklapok főszerkesztőségét.

Sírom a temetőkapuhoz közel.

Íróársak, szerkesztők, magyarságukat, emberségüket makacsul valló és vállaló erdélyiek lépegetnek koporsóm után. Kinn a februári tél dühödt toporzékolása, a gyászolóokban a kilátásnélküli holnap vacogató hidege.

A sors által nyomomba lépni kiválasztott ember már nem fiatal.

A mellette viháncoló, mindig sikeres író, mindig sikeresnek akart furcsa képű asszonylánya, orgazmusát régóta, a viháncolásig birizgáló képzelt együttlétükről csacsog. Mekkora önhiúság szükséges ahhoz, a testén is láthatóan beteg nő elhitesse magával, hogy számíthat a kakaskodó férfiak érdeklődésére? Mozdulok, hogy koporsómból rászóljak, hagyja a szabadelvűséget másra, térjen vissza papszüleit megtagadó férjéhez, aki az öröké szépen lavírozó após önzetlenség nem mondható segítségével gátlástalanul „be...asztta magát az irodalomba.” Életemben elkerültem az ilyesféle szabatos fogalmazást, de miután annyira féltem pártfogoltamat a városunkban is elterjedt fülledt kispolgári erkölcstelenség hínárjától, testemen, avagy magamon kívül kerülve, most már megengedek minden szókimondást.

Figyelem emberemet, nem tudja mire vélni az elengedett gyeplőjű, áhítatos női udvarlást.

‘Ez a nő bizonyára nagyon tájékozott. A szerkesztőség egyik ‘oszlopos’ tagjának faggatására, de fogadalma után, hogy a dolog köztünk marad, szóltam arról a lehetőségről, hogy tisztelt öregjeink tanácsára mégis elvállalom ‘arra a kis időre’ a lapvezetést, különben egy aktivistát

tesznek oda, és akkor rajtunk kívül, megnézhetik magukat a gyereklap szerkesztői és az olvasók is. Nyilvánvaló, ennek a kielégítetlen asszonynak fontos, hogy a lelépésre kényszerített aktivista lapvezető által némileg mellőzött íróapja visszakapja állandó rovatát a gyermeklapban. Innen áradoztatott bájossága! Mit tehetek? Úgy kell elbánnom vele, mint köreikben szokás. Mint, ahogyan abban a zenei világban lubickoló kártya-társaságban teszik, ahol a házigazda imigyen szól, a maga sem tudja miért kedves feleségéhez (talán azért kedves, mert szokása volt kebelbarátainak lába közét, a kártyaasztal alatt, mohó szájacskájával időnként felkeresni), aki fizetésnapj jókedvvel lép be az ajtón:

- Fizetést kaptál szívem!?

- Kaptam bizony, szívecském... - És jó feleséghez illően bátorításul nyomatékosít, reményfuvallatot permetez a szerelemben sem sikeres kártyalovag férjére: - De mennyire, hogy kaptam, drágaságom!

- Hát akkor tedd le ide gyorsan, szívem! - parancsolja nagyot szippantva a fuvallatból a férj, és az asztalt kopogtatva, mérhetetlen kedvessége bizonyítékául, teátrálisan tiszta kiejtéssel az anyósa által még őrzött és ápolt, a környezetében sűrűn emlegetett, de nem látogatott, édes, nemes születési helyére kívánja a fizetésétől megfosztott asszonyt.

Így kell tennem, s ha tovább forszírozza a bájolgást.'

Lelki szemeimmel láttam, hogy emberem kurtán-furcsán faképnél hagyja a gyászruhában magát az átlagnál csinosabbnak képzelő hölgyeményt, és tátongó sírgödröm megközelítéséhez a nehezebben járható havas, rögös kerülő utat választja.

És amikor eljött a szabadság napja emberem ösztönösen tudta mit kell cselekednie. Volt kiért, volt mivel és volt kivel, mert azok közül való volt, akik felocsúdva a csaknem félévszázados zsibbadtságból, a pénzcsinálás mellett kultúrszomjuk kielégítésére is gondoltak.

Mint az a temesvári egyetemi körökben ismert mérnök, aki számítógépek gyors behozatalával jutott akkora haszonhoz, hogy könyvkiadásra is kérhetett engedélyt. Ezt akkoriban egyszerű kérvényezéssel lehetett intézni. Könnyebb volt, mint eljárni, hogy néhány társával hirtelen összeállított számítógépes ismertetőjét, könyv alakban, valamely meglévő könyvkiadónál megjelentesse. Ugyanis a számítógépek mellett sokszorosításra alkalmas felszerelésekkel is kereskedett ez a bajuszkásan mutatós, megnyerő képű úr, és egy japán cég megbízásából ezeknek a gépeknek a karbantartását is elvállalta. A könyv szerkesztésének szakmai részét segítő, került a sors által kiszemelt társam a mérnök vállalkozó közelébe, s ha már ott volt, anélkül, hogy az általam indított, mindössze tizenhét kiskönyvet megért *Hasznos könyvtáram*-ról tudott volna valamit, *Erdélyi kiskönyvtár* címmel javasolt és hozott létre néhány lelkes emberrel olyan füzet-sorozatot, amelynek egy-egy példánya soha nem került többbe, mint négyöt tojás ára. Az akkori hirtelen felhígult pénz miatt kellett tojásban számolniuk. A mérnök, akinek álmaiba még az is belefért, hogy Orbán Balázs nyomán járva, újabb Székelyföld leírását nemcsak szorgalmazza, hanem elkezdje, vállalkozó kedvű lévén, ráállt a kiskönyvtár elindítására, s mintha magamat látnám, emberem az első három füzetből egyet a maga nevére, egyet álnévre, a legelsőt pedig, amely kevertnyelvűségünket javító szándékából született szótár volt, társszerzővel, anyagi ellenszolgáltatás nélkül, tehát az akkori pénzéhes, gyors meggazdagodást álmódok ellenében, önzetlenül bocsátott a kiadó rendelkezésére. Ötlete alapján, a dühödt elnemzetlenítők és az ultra-nacionalista akarnokok által tiltott zöldet választották a sorozat könyveinek színéül, a borító nagy fehér E betűje alá fektetett kis k-t közrefogó piros vonallal hirdette volna nemzetiségünk nyílt vállalását, ha a magyarságot tömörítő országos szervezet eljárói nem húzódoztak volna maguk is nemzeti színeink vállalásától, a többségiek érzékenységére hivatkozva. Nem csoda, hogy a szervezet címere piros-fekete, a

könyvsorozaté pedig zöld-fehér maradt, hiszen sokan voltak akkor olyanok, akik még a tavasszal serkenő fűvet is szívesen átfestették volna kékre vagy sárgára nagyromániás buzgalmukban.

A Nagyenyeden szerkesztett Erdélyi Gazda légköréből való, megmaradásunkat éltető fu-vallatot éreztem az új könyvsorozat indulásakor, amely házsongárdi lakásomig ért, és azzal biztatta a porlandó emlékezetemet kitartóan ápolókat, hogy mégsem volt hiábavaló csökönyös kőművességem.

Éppen ilyen termést érlelő nyár volt félévszázaddal azelőtt is, amikor annak a július másodikának a délelőttjén, a közeledő nyári záporra való tekintettel, nem a nyári pompájában virágzó parkban, hanem a marosvécsi várkastély nagytermében, az elnöklő Tavaszy Sándor felkért, hogy ismertessem a *Hasznos Könyvtár* helyzetét. Számításokkal bizonyítottam, hogy az előző esztendőhöz viszonyítva semmit sem javult népkönyvtárunk helyzete. Már nem két-, hanem háromhavonként jelentettünk meg újabb könyvecskét, a kilencezres példányszámot négyezerre fogtuk vissza, hogy megduzzadt raktárunk valamennyire apaszthassuk. Pedig megrendelők, bizományosok és falugazdák, több százan, ígérték a jó terjesztést, szerkesztőként pedig figyelembe vettem, hogy falusi olvasóink a regényes ismeretterjesztő könyvek helyett, amilyen első kiadványunk, a szorgalmas méhek életéről írt olvasmányos munkám volt, inkább a tudományos komolysággal megírt, szakszerű útmutatókat várnak. Nyilvánvalóvá vált, hogy a könyvsorozat mindössze kétezres példányszámban is kifizetődő lett volna, de a megfelelő terjesztés híján nem vagyunk képesek eljuttatni az oly szükséges népművelő írásokat rendeltetési helyükre. Ennek pedig legfőbb oka az volt, hogy mint általában máskor is, segítséget kérő szavamra, írói társaságunk, mindössze a jegyzőkönyvekben is oly szépen mutató erkölcsi támogatás megfogalmazásáig jutott. Pedig a szépkiallású, gyakorlottan szóló Nagyméltóságú úr, akkor is elmondta, hogy régen dédelgetett terve a falusi nép számára szépirodalmi könyveket kiadni. A kiadás és terjesztés gondját az Erdélyi Szépművés Céh haladéktalan feladatának jelölte meg, amelybe bekapcsolhatónak vélte a *Hasznos Könyvtár* kiadványainak egy bizonyos részét is. Áronnak, ennek az egy tömbből kopjafának faragott embernek köszönhetően kissé felforrósodott a vita, mert ő a tőle megszokott nyíltsággal kimondta, hogy a népnek szóló könyvek dolga erkölcsi ügy, ha ráfizetéssel is, de minden körülmények között folytatni kell a sorozatot. Akkor még úgy tűnt, hogy a *Céh*, a *Helikon*, a *Pásztortűz* és a *Hasznos Könyvtár* közös és szakavatott terjesztésének megszervezésével, a tanítók és a papok érdekeltté tételével célt érhetünk.

Nem így történt.

Emlékirataim megjelenése késett, elképzelt pártfogoltságom és tapasztalataim nélkül a rendszerváltozás utáni népkönyvtársorozat is beleütközött a terjesztés akadályaiába. A környező falvakba ingázó tanárok még be-benéztek a zöld borítójú könyvek kiadójának irodájába, és mutatóba ingyen példányokat vittek magukkal. Egy erdélyinek akart napilap terjesztésére ígért, magyarországi használt postakocsik munkába állítása is reményt ébresztett, de aztán az erdélyi magyar politikai vezetéstől, hatalomvágy okán megfosztott, az újra kincses városnak és az erdélyi magyarság képzelt központból elszívott anyaországi támogatás hiánya megpecsételte a kiskönyvtár sorsát is.”

Bizony mondom, Sándor bátyánk, halála után tíz esztendővel, csendes visszajáró szellemekhez hasonlóan, ha kikászolódik sírjából, elégtétellel állapíthatta volna meg, hogy a *Hasznos Könyvtár* nyomdokaiba tétován lépegető új könyvsorozat túlszárnyalta elődjét, amennyiben az előbbi 17 megjelent köteteinek számát tekintve, az utóbbinak a 22. köteténél fogyott ki a

pénze. De fejcsóválva azzal is bánatboglyáját növelte volna, ha megtudja, hogy ennek a népkönyvtárnak a temetésén, a maguk között elhatározott támogatatlanság szentelt füstölői mögül kukucskáló akarnokok, sem becsületükről, sem erkölcsösségükről senkit sem biztosítottak.

Augusztusi forró délelőtt lépésben gurult doromboló Trabant-kombiján a Toldalagi-Korda ház sarkánál lévő kereszteződésbe. Egy pillanatra a majdnem két évszázados, barokk jellegzetességeket is őrző klasszicista épület kiugró ablakainak empire rácsain akadott meg a szeme. Amikor erre járt, mindig megpróbálta kibetűzni a grófi korona alatti névbetűket. Arra gondolt, hogyha valamivel hamarabb születik, talán még láthatta volna a házban lakó jeles emlékiró és híres vadász kitömött farkasát, amint gazdája bérelt lakásának minden ajtónyitásakor, valamiféle elmés szerkezet segítségével ugrásra emelkedik. Tréfacsináló ember lehetett, hogy ezzel ijesztgette látogatóit. De ha még előbb születik, az építtető Tholdalaghi Lászlót is láthatta volna, akinek az apja Marosvásárhelyen együtt sétálhatott II. Józseffel, ő maga pedig többek között Göttingában is tanulhatott.

Most sem tudta magát túltenni azon az egyszerű, de örökös kérdésen, hogy az ember nem a maga akaratából, hanem csak úgy, találomra vagy esetleg egy emberpár kénye-kedve szerint jön a világra. Időnként egy világhíres agykutató kétségei gyötörték, aki úgy képzelte el az életet, hogy szűk folyosó, amelynek két oldala a mágnes két pólusa, és miközben végigszáguldunk vagy végigvászorgunk ezen a folyosón, vonzanak és taszítanak a dolgok. Szabad akaratunk meghatározatlan, a képzelt teremtető őslélek része, amely nem lehet eleve gonosz és kárhozatra ítélt, hanem akaratunk szerint irányítható, mi döntjük el, hogy a mágnes melyik oldalához dörgölözünk, és ha betartjuk a legfontosabb parancsolatokat, úgy épülhetünk vissza az őslélekbe, avagy az örökéletbe, hogy azt tökéletesíthetjük.

*Mennék. A szívem úgy vibrál, remeg -
És mégis, mint egy kőszent állok itten,
Belülről zeng a dal: „Isten áld meg!”
S én gondolom: Ó, hogy megvert az isten!*

Azon is bosszankodott, hogy nem emlékszik már a költő arcára, aki valószínűleg ebben a házban írta verseit, és aki, a kor szokásainak engedve, Ady Endréhez és József Attilához hasonlóan, versbe szedett szép verssoraiban gyakran emlegette a szívét. Szentül meg volt győződve, hogy már jóval előbb találkozhatott Reményik Sándorral, még mielőtt annak verseskönyvei a kezébe kerültek. Merthogy naponta erre haladt el elemi iskolája, később pedig a Református Kollégium felé.

„Jól nézek ki! Mit válasszak? Mikor kellett volna vagy kellene élnem? A kincses város régi polgári életének kezdeteit, az erdélyi országgyűlések idejét, a főkormányzószékhelyé avanzsált városban az akkori új korszak kezdetét válasszam, vagy a saját életem idejét, amelyben a ‘magyar idő’ alakította ki bennem mindazt, amiért élnem érdemes?”

A környezethez illő költői kérdés volt.

Hirtelen átható füstszagot érzett.

Elhessegette magától a riadalmat. Azt gondolta, hogy ama százkilencven évvel azelőtti augusztusvégi tűzvésznek a képzelete csapta meg füstjével. És történelemi visszapillantásához igazodó szaglása idézi azt a sokáig emlékezetes eseményt, amikor a belvárosnak ez a része teljesen leégett.

„Ha kell, ha nem, mindig jön valamiféle tűzvész, amelynek következménye az újrakezdés. Ez a ragyogó épület sem született volna meg, ha az akkori tűzvész után, az építőkédvű neves házaspár, nem talál akkor a szénre égett vagyona látványától szabadulni vágyó, telekhelyét elpredáló eladóra. De megtörtént.”

Úgy érezte, hogy az ehhez hasonló történetek mágnesének vonzásában jó élni.

Erős ütésként érte a felismerés.

A szélvédőn át egy lebontott ház üres telkét látta. A telket határoló ház vöröstéglás tűzfalát, négy ijedten nyitott ajtójával, egy fekete kocsí orra támasztotta szükségtelenül. A házfalnak, mivel semmilyen nyomos oka nem volt rá, esze ágában sem volt összeomlani. Kikászolódt a Trabantból, körbesétálva tapogatta, faarccal állapította meg, hogy kocsija sértetlen. Fájdós bal halántékát dörzsölve, kissé furcsállotta, hogy a Toldalagi-Korda palota „PVC-jaguárja” mögé került.

- Jól van, uram? - kérdezte egy idősebb hölgy az összecsiszult járókelők közül. Aztán a fekete kocsí utasai vették körbe, hogy felváltva a gépkocsizás elemi szabályairól tartsanak neki kiselőadást. Közben, közösen körbejárták mindkét kocsit. A Trabant visszapillantó tükre hiányzott.

- Maguk - szólt felemelt ujjal egy szaktekintély kiállású férfi -, a megengedett sebességet jócskán túlhaladva érkeztek a kereszteződésbe!

Rövid vita keletkezett arról, hogy melyik kocsinak volt elsősege. A jelenlevő önkéntesek bevonásával, gyors körülszaglással megállapították, hogy két gépkocsivezető közül egyik sem fogyasztott alkoholt.

Aztán, az esemény főszereplői, mert rendőr nem mutatkozott a környéken, felületes kéz-fogással búcsúzva egymástól, óvatos körütekintések közepette elhajtottak a helyszínről.

Felhajtott a dombközépre épült klinikák fölé, a bolondok „zöldfedelűnek” becézett ideggyógyászatára. A „csendeseknek” fenntartott épületben szomorúságukat gyógyították a beutaltak. A fiatal, de legalább mázsás, vidámra kifestett ápolónő, puha porcikáival gyakorta végiggringázott a betegek között, széles mosolygások közepette placebót osztogatott. Minden megjelenésekor annak a műkedvelő színjátszó csoportnak a színpadán képzelte magát, ahol arasznyi balettszoknyában lejtett szólót táncával fergeteges sikert aratott.

Nem volt közveszélyes.

Az apáca képű, vénkisasszony orvosnő félelmes pillantása alatt törpékké zsugorodtak a betegek. Bejáró betegként nem volt mitől félnie, elektrosokkal csak a beutaltakat kezelik. Elmondta balesetét. Azt sem hallgatta el, hogy az előző nap karján hazáig cipelte az élelmiszerbolt kosarát, de már nem volt benne az a két csomag vaj, amiért órákig sorban állt. Visszavitte a kosarat az üzletbe. Emlékezett arra, hogy a pénztárnál kifizette a vaját, de nem tudta hol, merre járt, hogyan ért haza.

- Nem kap több nyugtatót! - szólt idegesen az apácaképű orvosnő. - Figyelmeztettem, hogy egyelőre nem vezethet kocsit. Mi akar? A zárt osztályon sincs már hely...

Megfejtetetlen, hogy mitől vált idegessé az orvosnő.

Óvatos hajbókolással kimenekült az intézetből.

Belátta, hogy a magába roskadt szomorúság helyet jobb, ha inkább vidám bolondozással folytatja az életet.

Megcsörrent szótlan fogadalmából fonott lánc, amely függővé tette unalomig megszokott munkájától. Visszasétált a szürke betonfalak mögé és lerogyott egykor tintás gályapadjára.

Hirtelen kigondolt történetek sűrűségében lebegett. „Kinek jó az, ha szöveggé szülöm őket? Minek szerkesztetted egymás mellé, látszólag egymásután következőkké ezeket a látszólag jelentéktelen, máskor kimondottan unalmas történeteket? Talán csak nem akarsz ily módon lékeléssel behatolni a saját gondolataiba, s mint a piaci dinnyeárusok felmutatni az agyteker-vényeidben zúgó áradatból valamit, ami bensőd jellemzője? Valamit, ami arra való, hogy ne csak a tiéd legyen, hiszen megélt életed idejét mutató órád, a körülötted porló időt is mutatja, azt a világot, amely veled együtt eltűnik majd. Az elmúlás elleni tiltakozásod minden történet megörökítő mondat? Miért nem akarod elfogadni a megvilágosodás májusi ünnepén oly nyilvánvaló Buddha-sorsot? Hegyek és tengerek között téblábolsz, istenek és démonok vonzanak. Örök akarsz lenni akár a hegy, akár az eggyé tömörített istenek. Pagodákat építesz magadban, hegyek utánzására adtad fejed, pedig nincs más dolgod, mint az, hogy élőlénynek ne okoz bajt, porszem se légy a mások szemében, a könnyek forrásából nem neked kell örömet és bánatot fakasztanod. Talán csak nem hiszed, hogy a bennünk született szeretet dolga az emberarcú világ örökös újratereemtése? A dolgod az, hogy önmagad keresd, és megválaszthatatlan kérdéseinkre makacsul kutasd a választ, miközben állati ostobaságotól nem szabadulhatsz, a magad szerkesztette mókuserékben.

*a legnagyobb hegy vagyok magamban örök
a megtestesült és megvilágosodott
evilági hitekben kerek nagyvilág
minden istenek részeként a természet
porszemben is tükröződő igaz egésze
létem s hiányom egyformán fontos lehet*

Javíthatatlan vagyok? Szókratészek szóljatok rám!

Azt hittem tudom, hogy a kételkedésen túl is, mi itt a dolgom...

11. Fullánkok

*Kedveseim! ...a bajt ismerjük már mi eléggé
- egykor öröm lesz tán gondolni ezekre.*

(Vergilius)

„Ha igaz, hogy négyezer-négyszáznegyvennégy aprólékosan kórismert betegség rája az embert, mondhatom, van dolgunk elég. Agybajaink kórokozói leginkább embertársainktól származnak. Szókkal, tettel, pillantással, testjelekkel, és kimondatlan gondolataikkal is betegítjük egymást. Óriásbacilusok, halálvírusok, rákfenék vagyunk. Egymás ellenségei, miközben legalább két évezred óta a világszeretetről papolunk.”

Magában füstölgött, mert néhányszavas érdeklődő levelére megint nem hozott választ a villámposta. Hittérítőnek Afrikába szerződött ismerősétől kapta a hírt, hogy Jencinek külön tenispálya jár abban a közép-keleti országban, ahová amerikai számítógépes cége küldte. Ez akkor derült ki, amikor vezetői rosszallásáért védekeznie kellett, amiért időnként átengedte a pályát arab szolgáloinak. Mit róhattak fel Jenci hibájául? Talán csak azt, hogy nem ismeri a kasztrendszer, az emberek nemcsak keleten szokásos osztályozását, csoportokba sorolását. Ez persze, nem lehet igaz, mert hiszen, mint mindenki, ő is, legalább valamiféle minőségi kategóriákba, skatulyákba sorolja ismerőseit és barátait.

Éppen ez volt az oka annak, hogy a Jenciről felhorgadó gondolataiban nem tudott megbékélni vele, nem értette, hogy régi munkatársi kapcsolatukat felelevenítő elektromos leveleire nem válaszolt.

„A számítógépes üzenet semmiben sem hasonlítható azokhoz a régi postaküldeményekhez, amelyeket a városon kívül lakó, a nemzeti többséghez tartozó, a hatalom megbízható, tehát túlbuzgó postásai, a címzettek magyar nevétől undorodva, fényes nappal a Szamos-hídról a vízbe szórtak, vagy a bükki erdőbe temettek, a foguk között morzsolt dühös káromkodások közepette. A villámlevelet a címzett egyetlen kattintással a szemétkosárba lökheti. Ha így tett Jenci, mert bizonyára ezt tette, akkor bizony tévedett, hiszen egyelőre vagy örökre kizárta őt barátai sorából. Félreértés?”

A félreértést tisztázni kell, motoszkált benne a sugallat, és újabb leveleket küldött, és a távoli gép visszajelzéséből megtudta, hogy levele megérkezett.

„Duzzog. Mit kezdjen az ember egy duzzogó hössel, aki egykor Lajos volt és most valamiért Jenci névre hallgat. Hátha. De miért hallgat!?”

Meggyőződését, amely szerint nem Jencinek, hanem saját magának van oka a sértődésre, a hittérítők makacsságával hitte. Ha Jenci ezt belátná, neki is könnyebb volna, rádöbbenhetne, hogy barátságuk nélkül ő is kevesebb, hiszen nincsenek olyan sokan körülötte olyanok, akik nagybecsülése mellett apróbb hibáit is a szemébe mondják. Például szétszórtságát. És az ebből eredő befejezetlenségeit. Jenci valóságos kultuszt csinált abból, hogy lakásában, művészi rendetlenségben és összevisszaságban, nyitott vagy papír cetlikkel jelzett könyvek hónapokig kupacokban heverték, melyekhez hozzányúlni senkinek sem volt szabad. A különféle művekben talált idézetek felhasználását aztán a végtelenségig halasztotta, eltervezett dolgozatai nagy részét rendre félbehagyta, könyvei csak akkor kerültek vissza a polcokra, amikor elköltözött és új életet kezdett egy más városban vagy egy más nő lakásán.

„Buldog természetűnek születtem. Nem szóltam, mert nem szólhattam Jenci különködése miatt. De amikor halogató módszerét a segítségére alakult csoportra is kiterjesztette, figyelmeztettem, lekaptam, aztán nyilvánosan is bíráltam. Az idősebb munkatárs jogán.”

Egyszer Jenci javaslatára, öttagú csoporttal, bő hetet töltöttek egy vidéki kisváros iskolai életének szociológiai felmérésével, kérdőívezték, mélyinterjúkat készítettek, éjszakába nyúló megfeszített munkával. A munka összegezése természetesen a kezdeményezőre, Jencire maradt. Dolgozatával sohasem készült el. Okát ennek nem indokolta, inkább csak érzékeltette, hogy a valóságos helyzet ismertetését amúgy is tiltotta volna a hatalom, széllal szembe pedig nem érdemes pisilni.

Egy másik alkalommal, amikor lelkes diákok másfél éves gyűjtőmunkája ment füstbe a kezén, és ennek kapcsán Jenci a diákok szorgalmát hiányolva, ezt a sajtóban is szóvá téve, a maga huzavonáiról pedig elfelejtett szólni, nos, ekkor maga is tollat ragadott. Írását, amelyben a diákok védelmében az értelmiségiek felelőségét a Jenci példáján firtatta, meglepően szívesen fogadta a helyi napilap szolgálatos, felfelé alázatos, lefelé kivagyiskodó szerkesztője.

Jenci keserűen nyelt egyet, nem fogadhatta jó szívvél a barátinak akart figyelmeztetést, mert éppen akkor oszlott végletesen kettőbe a körülöttük szigorodó világ: a hatalmat kiszolgálók és az ellenállók között mélységes űr tátongott. A hatalom emberei és az ellenállók zárták soraikat, a csoporton belül, egymás hibáit nem illethette rossz szó, mindkét oldalon virágzott a klikkszellem.

Utálta ezt.

Nem hitte, hogy nyíltságával árthat a hatalom elnyomásában gyötrődőknek, hiszen éppen arra biztatta őket, hogy buldogok módjára, egymást figyelmeztetve, javítva, segítve kitartással küzdjenek.

A Jenci főnöke, egy színházi előadás szünetében, félrehívta, és fejcsóválva kérdezte, hogy miért bántja szegény Jencit. „Elég más baja is van...” - kesergett az apró termetű neves filozófus, akinek bátorságát egy a vegyes házasságokról írt szociográfiai riportjával többször is próbára tette. Amikor harmadszor is szerkesztőségi íróasztalára került írása, a főnök szótlánul felugrott székeről és pulykavörösen, köszönés nélkül távozott az egymást szorgalmasan figyelő és kitartóan jelentgető munkatársai köréből.

Akkoriban Jencit ismét buzgón figyelte a belügy, végül rábírták, hogy „a saját érdekében”, német származásával indokolva, kérelmezze kitelepedését. Megígérték neki, hogy gyorsított eljárással rövid időn belül elhagyhatja az országot. A „gyorsított eljárás” második évében, miután családjával mindenüket felélték, féltett könyveit barátaira bízva, táskájában a könyvek leltárával jelentkezett az utolsó ellenőrzésen. A belügyisek már nem nyaggatták különféle, a barátait és a munkatársait illető kérdésekkel, de kipakoltatták vele a táskáját, és nyomban elkobozták a könyveinek listáját.

„Ma sem értem, hogy miért éppen reám gyanakodott Jenci?! Akkoriban minden áttelepülő ismerősömet többször felkerestem, segítették nekik a csomagolásban, a cipekedésben, hogy könyveimből néhányat magukkal vigyenek az anyaországba, ahonnan barátaim segítségével, postán jutattam mintegy ötszáz magyar nyelvű kézikönyvet északra menekültgyermekeimnek. Kétezer hatszáz kötetnyi könyvtáramat már fiatalkoromtól örökségének szántam, mi más adhattam volna azokban az ínséges időkben? Jenci nem vállalhata könyveimet, mert a magáét sem vihette magával, persze, hogy tudtam könyveinek listájáról, hiszen megmutatta azt a terjedelmes leltárt. Elutazása előtt még találkoztam vele. Szemrehányóan mondta, hogy a

könyvlistáról senki másnak, csak nekem szólt, nekem mutatta meg a táskáját, tehát én árulhattam el.

Hebegtem valamit. Szúrós szemekkel nézett rám, a vér az arcomba szökött.

- Jenci, ezt nem gondoltad komolyan? - próbáltam belátásra bírni.

- Nem találok rá más magyarázatot!

Mit tehettem? Fogadkoztam volna, hogy ilyet nem tehettem, nem szokásom, nem vagyok a hatalom embere, két évtizednyi ismeretségünk alatt talán volt alkalma meggyőződni az ellenkezőjéről. Tudhatta, hogy a hatalmon lévőkkel való gyakori kapcsolataink kényszerűségből adódtak, ez nem jelenti azt, hogy szolgálatukba szegődtünk! Hányszor elkísértem Jencit fővárosi fogadásokra, ahol nyugati követségek embereivel folytatott angol nyelvű társalgását csodáltam, az ilyen alkalmakról kötelességünk lett volna írásbeli beszámolót készíteni. Hányszor segítettük egymást szélsőségesen balos kollegáink ellenében. Egyik, az éves központi elemzéskor, a meghökkentés végett, pártkönyvem is az asztalra dobtam védelmében.

Minek képzeld engem?

Később, haragom csillapodott, próbáltam megérteni, hogy akkor, mindannyian szorongatott helyzetünkben, elkerülhetetlenül egymásra, egymás ellen is gyanakodtunk. A belügy módszerei közé tartozott: kételkedést szítani az emberek között.

Kihallgatásokon nekem is fennhangon hirdették:

- Mi minden tudunk! Előttünk nincs titok! Bevallásod csak arra jó, hogy ráébredj rossz útra tértél! Javíts helyzeteden, állj mellénk, és mi megbocsátjuk tévedéseidet!

Mindezekről akkor nem volt alkalmam beszélni, de reméltem, hogy később átgondolja a történeteket, és bocsánatot kér elhamarkodott következtetéséért”

Amikor eszébe jutott Jenci, mindig végiggörgette fájdalomgubancait magában. Idegesen állapította meg, hogy úgy viselkedik, mint, akinek védekeznie kellene. Hiába próbálta meggyőzni magát arról, hogy mások vele szemben támadt kételyeit eloszlatni semmi szükség, minden tisztázásra való próbálkozásával további gyanút ébresztget. Jobb belátásra csakis azok juthatnak, akiket miután a gyanú megégetett, sebük gyógyulásával józanul újra átgondolják a történeteket, és a hibáztatott viselkedését vizsgálva az eltelt időben, bizalmatlanságukat enyhíteni képesek.

Jenci vele szembeni kételkedésének fullánkját két évtizede hordja magában. Tisztázni, kibeszélni a dolgot nem volt alkalmuk. Régen az átjárhatatlan határok, a változások után pedig a nincstelenség szorítja különböző pályákra őket. Ismét az Internettel próbálkozott néhányszor. Aztán arra gondolt, hogy nem sok értelme van a dolognak. Csakhogy a keserűség, a történetek fölött időnként lebegő emlékezetből fakadó rosszérzés, gyógyíthatatlan betegséggént a becsületét rágja, öli, nyomorítja testét, lelkét. A megértés hiánya emberpusztító méreggá sűrűsödik benne.

A vélt ellenséget, a hibást kizárja életéből az ember.

„Vadember koromban olyan féktelen volt bennem az indulat, hogy rikácsolva rárontottam arra, akit ellenségemnek hittem, és átharaptam a torkát. Később, bunkómmal leütöttem, lándzsámmal átdöftem, kardommal leszúrtam, puskámmal lelőttem, forgópisztolyommal csípőből ledurrantottam, mérgezett hajtűmmel megszúrtam vagy italába mérget kevertem, szitává löttem golyószórómmal, feljelentettem a hatalom elleni szervezkedésért, kocsijával, házával, hivatalával együtt küldtem a levegőbe, kinyírtam bérgyilkosokkal, elakasztottam az

utcán, letaszítottam valamely felhőkarcolóból, hegycsúcsról, toronyból. Mostanában pedig magamra aggatott bombákkal lopózom közelébe, mert annyira gyűlölöm, hogy megsemmisítéséért magamat is megölöm.

Fogat - fogért! Szemet - szemért! Magamért - mást. Mást is. Mindenkit. Vesszen az ellenségünk! Vesszen a világ! Az én világom is! Vesszen, ha nem értünk szót. Vesszen, ha a bizalom, akár a tiszta levegő, rohamosan fogy, és csak tehetetlenül hápogunk hiányától. Megdőlni látszanak a farkas farkas-természetéről ismertek, az ember farkas-mivoltáról nincs okunk kételkedni.

De a szót értő állatok között a legkiválóbbak csodákra képesek. Nem feltétlenül kell egymás agyába lékeléssel behatolnunk, hogy elfogadható gondolatainknak pihentető ágyat vessünk. Az emberi kozmosz egyedeinek keringése közben a kapcsolattartás, az időnkénti rendkívül kellemes egyesülés, eddigelé célirányosan hasznosnak bizonyult.”

Zavaros gondolatai között turkálva hitte, hogy nemcsak Jencivel, hanem mindenki mással, például Lajossal, aki rosszat gondol felőle, kapcsolatot kell tartania: szint kell vallaniuk, és meghallgatásra kell találniuk az „utolsó szó jogán.

„A világ egyre tágul, és egyre átláthatóbb. Az élet bűvárokkal tele feneketlen, tiszta tó.

‘Süt a nap, nehogy szomorú légy...’”

Az Opera pénztárának ablaka előtt sorban álltak az emberek. Egy vagy több papírlapot, vékony cetlit tartottak a kezükben, hogy amikor sorra kerülnek, beadhassák a pénztárablakon. Kálmán készségesen átvette a papírlapokat, amelyen *Belépési nyilatkozat* címmel, a jelentkező foglalkozásának és lakóhelyének feltüntetésével, annak az egymondatos fogadalomnak a szövege állott, amelyet a diktatúra megdöntése utáni napon a magyar szövetség szervezési csoportjának felelőseként sebtében fogalmazott, és ismételten közzé tett a helyi lapban.

- Magyarságukat tudatos vállaló emberekből kell pártot alakítanunk kisebbségi jogaink megszerzése érdekében. Nem követhetjük a két világháború közötti Magyar Pártot, miszerint összeszámlálás nélkül minden erdélyi magyart tagjának tartott. Alulról kell építkeznünk, valóságos összefogással szolgálhatjuk legfőbb célunkat, megmaradásunk így teremthetünk biztos alapot - jelentette ki a színház igazgatójának szervezőkkel tele irodájában.

Már az első napon ott volt közöttük a magyar művelődést minden időkből kitarthatóan szolgáló öregje, akit jóhiszeműsége miatt a hatalom politikusai, és a hatalom ellen feszülők is rég leírtak. De most is tettekre készen állott, a *Belépési nyilatkozat* első fogalmazványába egyféle, az ideiglenes kormánnyal szembeni hűségnyilatkozatot javasolt, ami persze, az előre nem látható fejlemények miatt, a megjelentetés előtt, ki kellett húznia a szövegből. Egy, az addigi közéletben kevésbé ismert nevű szociológus nyíltan azt ajánlotta az öreg harcosnak, hogy vonuljon vissza, maradjon a háttérben. Erre az öreg, az új idők várományosának nevezte magát, és sértődötten jogaira hivatkozott. Egyike volt a rendszerváltozás utáni indított új napilap első számában megjelentetett programnyilatkozat szerkesztőinek. Neve, másokkal szemben, nem tudta nélkül szerepelt az aláírók között. Másnap az öreg valóban otthonmaradt, de egyetemi hallgató unokáját arra biztatta, alakítson magyar ifjúsági szervezetet. Ez megtörtént, és a magyar szövetség tagsága is gyorsan gyarapodott. A szervezők huszonhét tagú csoportja a színház előcsarnokában tartotta a tagtoborzást elősegítő megbeszéléseit. Néhány lelkes ember legfőbb gondja, a hatalom kiszolgálóinak kirekesztése volt. Egy lelkes ügyvéd kijelentette, hogy vagy ő, vagy az öreg harcos. Gyűlöletbeszédére Kálmán groteszk túlzásra ragadtatta el magát, azt javasolta, hogy lőjék le az öreget. Az ügyvéd nem értette a viccet, kijelentette, hogy mindenképpen Kálmán mellett vállal szervezési munkát a szövetségben.

- Legalább húszezer tagra van szükségünk - mondta Plébános Lőrinc, a közfelkiáltással megválasztott ideiglenes elnök.

- Százezernél többen leszünk a megyében - fogadkozott Kálmán, és hála a gyorsan megújuló helyi lapban indított toborzó rovatának, napokig özönltek az érdeklődők a színház előtti térre, sorban álltak az újságból kivágott *Belépési nyilatkozatokkal* az emberek.

Külvárosi, idős munkásember dugta be a saját és szomszédjai nyilatkozatát a pénztárlapon.

- Ne haragudjon, de meg kell kérdeznem, kinek adtam át a nyilatkozatainkat?

- Kopasz Kálmán a nevem. Nem tudom, ha mondd magának valamit ez a név, Pál Farkassal felváltva vállaltuk ezt a munkát...

- Érdekes - gondolkozott el az öreg, - jó negyven évvel ezelőtt ugyancsak Kopasz Kálmánnál iratkoztam fel a Magyar Népi Szövetségbe!

Kálmán elmosolyodott.

- Az apám lehetett... Öröme szolgál, ha elmondom, hogy neve még most is ismerős...

- Tiszteltetem! És jó egészséget kívánok neki!

- Magának is - szólt Kálmán, és a papírról kétszer elolvasta az öreg nevét, hogy emlékezzen rá, hiszen az apja biztosan megkérdi majd.

A szervezők felosztották maguk között a megyét és a városi lakónegyedeit, hogy mindenütt szervezet alakítsanak. Kálmánra, az első januári vasárnap, az egyik Szamos-menti kisváros jutott, ahová Trabantján könnyen eljuthatott.

Templomozás után, a helyi fűtetlen Kultúrházban gyűlt össze a magyarok népes serege. Eufórikus hangulatban választottak maguknak vezetőséget. Kálmán, Kós Károly egyik könyvét vitte magával, és a lelkészekhez hasonlóan lelkesítő passzust olvasott fel a kiáltó szó című röpiratból: „*Dolgoznunk kell, ha élni akarunk, és akarunk élni, tehát dolgozni fogunk...*”. Aztán a teendőkről szólva, a helyi könyvtárból száműzött magyar nyelvű könyvek pótlására, az egyházi segítséggel létesítendő magyar könyvtár létrehozását ajánlotta a jelenlevők figyelmébe. Magyar irodát is nyithattak az anyaországból kapott felszerelésekkel, gépirók is jelentkeztek.

Csontig átfázva, de elégedetten ült vissza Trabantjába.

Valóságosan is lázas napok következtek. Tüdőgyulladását lábon húzta egy darabig. Akkor esett ágynak, amikor egykori pártitkárának cikkét olvasta a változásokra gyorsan köpenyforgatással válaszoló szerkesztők fővárosi lapjában. A klikkszellemen egymást védők lapjának választott főnöke, az a közismerten belügyi szolgálatban edzett ember volt, aki - a legfelsőbb vezető által két évtizedik támogató - főszerkesztőjének káderesi tisztjéből akarokként emelkedett a lap élére. A cikk négyhasábos címében a szerkesztők a „szemétdomb” jelzőt ragasztották a Kálmán nevéhez, mert egyik írásában lelkiismereti vizsgálatra invitálta a sajtó munkatársait, és a javításra való többszöri felszólítás ellenére, néhány gátlástalanul a hatalmat ajnározó főszerkesztő nevét, törpeségük szemléltetéseképpen, nem átalította kicsi betűvel írni.

Miután összeszedte magát, megkereste az elnököt.

- Láttad - kérdezte Lőrinc elé tartva a lapot.

- Ühüm - bólított kényszeredetten Lőrinc.

- Megvédtek néhányan. De ti, akik jól ismertek nem szóltatok. Nem szolgáltam rá a bizalmatokra?!

Lőrinc kényelmetlen helyzetét mutató arcot vágott.

- Mit tehetnénk?

- Te is tudod, hogy a cikk aláírója magát átmenteni óhajtó pártaktivista. Hagyjátok, hogy rágalmazzon?

- Sajtószabadság van.

Kálmán tudta, hogy hiába kéri egykori és új munkatársait, ismerőit, azok nem hajlandók pártjára állni, mert tudják, hogy ők is megkaphatják a magukét, most mindenkit, aki él és mozog, megrágalmazhatnak, lekommunistáznak, mert a közvélemény bűnbakot keres, és ha valakire rárontanak, akár a vadállatok a vérszagra, csaholva, vicsorítva, a többiek is rávetik magukat.

Egy napi gondolkodási idő után, újra szólt Lőrincnek. Bejelentette, hogy ráhordott rágalmakkal nem vállalhatja tovább a szövetség szervezését, visszavonul. Egy fiatalabb kollegáját ajánlotta maga helyett.

Néhányszor még elment a színházi előcsarnokban tartott megbeszélésekre, hogy a segítsen a szervezésben kijelölt feladatok számonkérésében, aztán megkeseredett betegnyugdíjas napjainak szótlan morzsolgatásába kezdett.

Kettősségét maga előtt sem titkolhatta. Időnként arra ébred, hogy magában, magával beszél. Szól magához, és valaki felel. Ő az!

Éjszaka felébred, lámpát kapcsol, körülnéz, keresi önmagát. Most már majdnem bizonyos abban, hogy iker. Egy a testvérével. Ez csak úgy lehetséges, ha az anyja ikreket szült. Vele együtt egy másikat. Aki ő maga. Végül is van ebben valami megnyugtató: nem lesz szüksége arra, hogy génmanipulációkkal hasonmását elkészítsék. Amikor úgy érezte, hogy embertelenedik, hitvány szószegővé, semmirekellő hazudozóvá és lusta állattá lesz, jó testvére elmosolyodott benne. De nem egyszer, amikor jó embernek mondták, dicsérték szelídségét és ámulták sokoldalú tudását, elképzelt lelkének mélyén, a másik éne, a rosszasa, kajánul vigyorgott.

Élete ilyenformán valamiféle örökös álarcosbál volt, ahol maszkját tetszés szerint váltogathatta. Ez olykor kellemes volt. Tetszelgett maga és mások előtt, de józan pillanataiban nem feledhette a beléoltott kényszerűséget, hogy minduntalan igazi önmagát kell, hogy keresse.

A fiút vagy a lányt?

Az ezernyolcszáz negyvenkettedik bekezdésben nőnek gondolta magát.

Asszonyinak, aki a férfin lovagolva élvezi igazán az életet, két didije kék hajszálerekkel díszített puha körte, feneke nem hiábavalóan ringó masina, mosolya anyás, bőrének illata bódító. Két műszakban keresi örökös fogyókúrájához a kétszersült kenyeret a világ legnagyobb telefongyárában, a futószalag meghatározatlan pontján felügyel valamit, és valamire mindegyre ráteszi nőiesen kicsi, kesztyűs kezét, érzékeny megnyom vagy megszorít, beilleszt, vagy odébb tol műtyűröket, amelyek a legkevésbé sem érdeklik. Munka után bevásárol, hazaring, eszik valamit, nézi a tévét, vagy moziba megy.

Középkorúnak hiszi magát. Elvált. Egyetlen gyermekét, akit a saját képére teremtett, egy nyolc hónapig, talpig becsületes embernek hitt férfi kellemes közreműködésével, egyedül taníttatta, egyetemi diplomáig hajszolta a tőle telhető legnagyobb szigorúsággal. Azóta is büszkén meséli kollegáinak, hogy lánya tanár, természetrajzot tanít egy kisvárosban és vadházasságban él egy bajuszkás buszsofőrrel, aki minden nap a mennyekbe viszi. Unokáját, ha lesz, nincs szándékában gondozni, mert végre ő is élni akar. Tanulni valamit, mintegy, hogy mit, talán számítástechnikát és angol nyelvet, talán talpmasszázst vagy akupunktúrát. De ezért a világeért sem változtatna munkahelyet, ahonnan a lehető leghamarabb nyugdíjba szeretne menni, hogy összeutazhassa a világot, legalább annyit lásson belőle, amennyire majd spórolt pénzéből telik.

Szeretőt „tart”. Idős férfit, aki havonként látogatja egy távoli városból. Megegyezésük szerint, sohasem fognak megházasodni, mindketten bíznak a különélésben, amelynek előnyeit lelkesen bizonygatják egymásnak mértékletes telefonbeszélgetéseik alkalmával.

Mindketten bevándorlók, beszélik a befogadó ország nyelvét, tudatában vannak annak, hogy a társadalmi ranglétra legalsóbb fokáról életük végéig fennebb már nem léphetnek. Dolgoztak takarítóként, konyhai mindenesként, ápolóként. Csorgó nyálú, tolószékükben bambán maguk elé bámuló félkegyelműekkel sétáltak a városban, és alkalmi munkában füvet nyírtak, ablakmosást is vállaltak, amíg külön-külön lakáshoz jutottak, berendezkedtek, és azzal ámíthatták maguk, hogy a szülőházájuknál gazdagabb ország polgári életének megfelelő életet élnek.

Meg sem fordult a fejükben, hogy időszámításuk előtti őseikhez hasonlóan rabszolgasorban tengődnek, mivelhogy minden időben a jóléti társadalmak rabszolgák nélkül nem működnek, nem virágozhatnak. Az ilyen országok jólétéhez tartozik, hogy minden alantas munkát rabszolgák végeznek.

Hajdanán a győztesek láncra fűzve hajtottak városaikba, földjeikre és hálószobáikba a szolgákat. Mostanában, a szorosabb kötés érdekében némi pénzzel, nagylelkű éhbérrel helyettesítik a láncokat. Ezek a rabok maguktól özőnölnek a kétkezi munkások a civilizációjukra büszke népek szolgálatára, hogy felváltsák a helyieket a futószalagok mellett. És hogy patyolat tisztára takarítsák utcáikat, irodáikat, elmosogassák szennyes edényeiket, ügyeljék a könnyelműek árván hagyott gyerekeit, vezessék kényelmes buszaikat, kertészkedjenek a pompás villákban, sétáltassák és etessék hosszú életre kárhozottatott felmenőiket azok kutyáival együtt, mossák a tehetetlenségig vének szaros fenekét, engedelmesek legyenek az ágyban, és mindenben kielégítsék a jólétben elfajzottak nemi vágyait. Ehhez nem kell ismerniük a befogadó nemzetek nyelvét, kultúráját. Megtarthatják saját szokásaikat, nem muszáj, rögtön változtatniuk ruházatukon, gyakorolhatják vallásukat. Második vagy harmadik generációjuk szorgalmasabbjai aztán beházasodhatnak az őslakos családokba, friss vérral gazdagíthatják a rabszolgatartók családfáit, ha pedig kissé meggazdagodva visszatérnek szüleik földjére, a jóléti államokban elsajátítottak alapján, koldusszegény őseik ugyancsak koldusszegény leszármazottaiból, rokonaik közül alkalmazhatnak maguknak szolgákat, és népük megváltóinak képében tetszeleghetnek mindhalálig.

Nevezzük Karolinának, megkettőzött éne miatt Karinnak is, azt a középkorú nőt, akit a befogadó országban minimális fizetése, amolyan virtuális láncként a helyhez köti, és lánc szorításán csak azzal enyhített, hogy időnként hazalátogat szülőföldjére, ahol pénztárcája miatt felnéznek rá, és ilyenkor úgy érzi, lett belőle valaki, vitte valamire. A Karin név azért találó, mert jelzi hősünk igyekezetét, hogy ne csak külsínyében, hanem nevével is beolvadjon a befogadó ország őshonosai közé. Különben becsületes neve: Kató.

Szeretője is hasonlóképpen ilyenformán képzelte el a problémamentesebb életet: A nevét a könnyebb beilleszkedés miatt Karlra változtató Kázmér, a középkorúak szeretetének őszinte

kifejezésével, gyermektelenségéből eredő ellenállhatatlan nevelési hajlamának engedve, nemcsak az ágyban akart egyre többet és érdekesebbet Karolinától és Karintól, hanem a hétköznapi élet szürke dolgaiban is. Szerette, amikor az asszony, Karinként, szelíd odaadással, lehetetlen pozíciókra is hajlandó volt az ágyban, és lenyűgözően közönséges, a férfitesten teljes hatalmat követelő Karolinaként, amikor tűzijátékos úthengerként dübörgött alantán, hogy élvezete csúcsára jusson.

Az életet habzsoló pillanataik szüneteiben elégtétellel gondoltak vissza arra, hogy túl vannak a bevándorlóknak kijáró sanyargatásokon, amikor mindenütt kihasználták, lenézték és félreállították őket. Akkor leginkább azokat a pofonokat érezték a legfájdalmasabbnak, amelyeket lassan gyarapodó ismeretségi körükben a saját fajtájuktól kaptak. A már beilleszkedett magyarok előszeretettel kihasználták, kizsákmányolták, a saját érdekükben, önző módon visszaszorították az újonnan érkezőket, miközben mindegyre önzetlen segítségnyújtásukról biztosították őket.

Annak a magyar származású milliomos nőnek, akitől a legnagyobb megaláztatást elszenvedték, két tömbháza volt az egyik stockholmi sugárúton. Toronyháza első emeleti lakásában külön szobában, mennyezetig érő polcokon tartotta az élete folyamán összevásárolt festményeket. Ő maga többnyire abban a tizenkét emeletes pengeblokkban élt, ahol gyengeelméjű fiának és nővérének külön-külön volt gazdagon berendezett lakása. Gazdagságához képest regénybeillően fukar volt. Többnyire fekete munkából élő lengyeleket foglalkoztatott, akik lakásait takarították, tengerparti nyaralóját gondozták, a svéd állam által a mozgáskorlátozottaknak biztosított előnyt kihasználva, a fia nevére, részletekre vásárolt, rendkívül olcsó, a sok korszerű gépkocsi között feltűnően szegényes Ladáját vezették.

Legyen az idősödő nő neve: Veronika. Testvére: Erzsike, fia pedig Péter.

Kázmér és Kató az egyik, a Veronika szolgálatából kiöregedett erdélyi ismerősük közvetítésével került a milliomos nő szolgálatába. Feltételezésük szerint az öreg, egyéb szolgáltatások mellett, rendszeresen kúrta is a menopauzás kedélyváltoztatások csapongásaitól szenvedő Veronikát, és valószínűleg maradandó nyomokat hagyott annak egyre szürkülő lelkivilágában, mert a későbbiekben is nagy hatással volt az asszonyra, aki időnként tanácskérés okán kopogtatott lakása ajtaján.

Az öreg, a világtól visszavonulóban, átmenetileg tizennyolc évvel fiatalabb feleségével, egy gazdag svéd, múlt századelőn aprólékosan, de divatjamúltan berendezett szülői házában húzta meg magát, amit a tulajdonos érzelmi okokból sem lakni sem eladni nem volt hajlandó, és arra gondolt, hogy a kiszemelt népes bevándorló család majd rendben tartja. Az öreg családja igyekezet belakni a hatalmas házat, s ennek látható nyoma is volt, mert néhány hónap után, minden a feje tetején állt a bevándorlók gyűjtési mániájának elhatalmasodása miatt. Ők is, akár a többi szegény országból menekült, naponta nemcsak elcsodálkoztak a tömör kukába került, „alig használt” ruhaneműk, műanyagba csomagolt, vasalt ingek, pulóverek, farmerek és lábbelik, a különféle megunt bútorok, tévék, rádiók és számítógépek meg hűtőszekrények láttán, hanem amit lehetett hazacipeltek, és telerakták a ház pincéjét, padlását, rendre a szobákat is.

Az öreg többnyire komótosan cigarettázott az üvegezett verandán, és Veronikát rendre lebeszélte arról, hogy addigi szolgáltatásaira számítsen. Minden alkalomkor, amikor Veronika hol belenyugvással, hol pedig önzőségétől elvakultan durcásan visszaült autójába a soros lengyel sofőr mellé, az öreg riadt képet vágott, mint aki önkéntelenül is gyilkosság szemtanújává vált. „Gyilkosság történik minden pillanatban... - gondolta szűkülve, miután felkiáltó jellé szeretett volna válni. - És engem gyilkolnak!”

Felesége sem figyelt már rá, levette róla a gondját. Arra várt, hogy nagykorúsodó gyermekei a saját lábukra álljanak, és ő új életet kezdhesen valamely új férfi oldalán, az új hazában.

Veronika egyébként, maga is, a férjét gyilkolta. Apránként tette ezt, kéjes gyönyörrel. Férje magas rangú amerikai tiszt, aki másfél évtizede elhagyta, de akitől hivatalosan sohasem vált el. Európai szolgálatában, - a NATO vezérkarában dolgozott -, Veronika nem követte, mert a svédországi szociális körülmények különféle, máshol nem tapasztalható előnyöket biztosítottak félkegyelmű fia gondozására. Férjéről sem jót, sem rosszat nem mondott. Időnként a közeli temető elhagyott részén kinézett magának egy elhanyagolt sírt, ahova virágot tett, ahol rövid időre képzelte özvegyasszony szerepében tetszelgett, hogy lelki terhetől megkönnyebbülten távozzon a saját maga által érdekesnek gondolt, valójában csupa látszattervekenységgel zsúfolt, hétköznapi életébe.

Kázmér és Kati két friss csirkéből hatalmas csirkepaprikást készített a Péter konyhájában. A ruganyos galuskával tele gőzölgő tálat, a konyhaasztal mellé telepedett, mohóságukat cseppet sem palástoló, anya és fia elé tették, és elégedetten figyelték a házi kosztra kiéhezettek izzadtan ragyogó arcát.

- Tálaljanak maguknak is - szólt kegyesen Veronika, és odébb tolta az asztalon azt a vízzel félig telt cseréptálat, amelyben Péter, elmaradhatatlan pipájának tartalmát piszkálta kéjesen.

- Elteszem - mondta készségesnek mutatkozva, de nyomatékkal, Kázmér.

Péter orángután hangon riadtan nyögött egyet és megszeppenve figyelte, amint Kázmér az ablak melletti kisasztalkára teszi az undorítóan bűdös tálat. A tányérján tornyosuló paprikás láttán megvigasztalódva, aztán csámcsogva zabált.

Kázmér és Kati, nem annyira a maguk főztjétől, hanem inkább Péter csömörletes étkezésétől húzódozva ültek asztalhoz.

Az elektromos tűzhelyen nagy fazékban főtt a krumpli. Mire eltűntették a csirkepaprikást - Veronika ujjával kinyalogatta a csillogó fémlábasból a maradék tejfölös-paprikás mártást - készíthették a vacsorára tervezett krumplis nudlit. Veronika ott állt a hátuk mögött, és kéjesen figyelt, mint, aki szeretné ellopni ennek az egyszerű paraszti ételnek a készítési módját.

- Angyalbögyörő - mondta Kázmér a nudli szapora sodrása közben. - Székelységben ez a neve. Amelyik pedig nagyra sikerül...

- Kázmér! - szólt Kati rosszállóan.

De Kázmér, mint a kezéből kiszökött tányér után a tehetetlenül bámuló mosogató, vigyorogva folytatta:

- Ha már olyan nagyra nőtt, akkor istenfasza a neve.

- Érdekes - mondta Veronika rezdüléstelen arccal, és úgy döntött, hogy már az első főzésből kóstolót kér. Péter jócskán habozott. Habzó szájjal kimondta azt a mások által is érthető egyetlen szót, amit harmincvalahány esztendő alatt megtanult:

- Jaaaa!

Határozott igenlésének bizonyításául, disznókat megszégyenítő falatozásba kezdett.

Egy óra leforgása alatt elfogyott a prézlis nudli is.

Veronika másnap reggel kilencre rendelte Kázmért.

- A felesége nem kell, hogy jöjjön - mondta parancsolóan. Aztán egésznap munkájukért kettőjüknek száz koronát adott, azzal indokolva fösვნყségét, hogy ebédet is kaptak.

Veronika irtózott a falba szerelt bank-automatáktól. Másnap a Valhallavägen egyik Konditori cégtáblájú cukrászda elé vezényelte a Kázmér vezette Ladát, kávéval kínálta a sofőrt, ami nála a kedveskedés jele volt, de Kázmér a tegnapi ebédre gondolva, nem kért belőle.

Veronika kávéjához, papírzacskóban rétes süteményeket kért, és bankkártyájáról valamely felkerekített összegig pénzt is kapott.

A bevásárlóközpontban Veronika az unatkozó úrhölgyet játszotta, mindenféle vacakot vásárolt, aztán felháborodva rikácsolt az üzletvezetőért, mert nem talált valami apróságot.

Hazafelé, pofátlanul kíváncsiskodva a kocsiban, alaposan kikérdezte Kázmért a nőekkel való eddigi kapcsolatairól, aztán olvasottságát fitogtatva Krúdy Álmoskönyvéből idézte: „A legrosszabb álomban is van valami jó”, és egyik friss, erotikus álmának aprólékos elbeszélésébe kezdett.

- Valamely - mondta szigorúan Kázmér.

- Mi az, hogy valamely? - kérdezte ingerülten Veronika.

Az idézet egész pontosan így szól: „A legrosszabb álomban is van valamely jó.” - mondta fölényes mosolyába burkolódzva Kázmér. - Ugyanis - folytatta foghegyről - ettől annyira összetéveszthetetlenül Krúdys.

Veronika csöndben maradt és felnézett a férfira.

- „Az álom csak ruha nélkül szép, megérthető, élvezhető, mint gyöngy a kagylóban. Minden nőben van legalább egy gyöngyszem, amely néha csak álmában merül fel a tengerfenékről” - Kázmér kihasználva a semmiből előbukkanó szellemi fölényét, tagoltan és férfiasan gúnyosan idézte az író.

Veronika hirtelen elhatározással toronyházához vitette magát, és megmutatta Kázmérnak festmény-gyűjteményét.

- Rendezni kéne, leltározni. Maga, úgy tűnik, tanult ember...

Kázmér körbesétált a szobában, a különféle nagyságú festményekkel tömötten rakott polcok között.

- Nagy munka. Nemcsak összeírni, hanem szerzők szerint osztályozni is kellene. Nem ártana, némi könyvtári kutatómunkával, kideríteni a festmények alkotóinak kilétét. Szóval, alapos, szép munkára gondolt?

- Hát persze - jegyezte meg sietve Veronika, mert beszélgetésüket más irányba kívánta fordítani. Tudta, hogy nem magamutogatással, hervadó bájainak felfedésével érhet célt. Seszínű szoknyájában, lapos sarkú piszkos fekete cipőjében, nyűtt viharkabátjában, és elmaradhatatlan, aránytalanul nagy és kopott bőrtáskájával olyan volt, mint egy jómódú hajléktalan, aki több hete nem járt fürdőszobában.

- Mindenért megfizetem! - mondta keményen, amikor újra a kocsiban ültek, mert addigi életében mindent, amit kívánt, sikerült megvásárolnia.

Kázmér a kocsira figyelt. A magyar utakon előkelő, de itt, ha puccosabb, és márkanevét is titkoló, Lada elhanyagolt állapotban volt. A karbantartásától húzódozó, idénymunkás sofőrök legkisebb gondja volt, hogy valamit is javítsanak rajta. A jobb hátsó ajtó beragadt, az

önműködő ablakhúzó nem működött, a motorban az olajszint a megengedett alatt állott, a gyújtás akadozott. Az egyik forgalmas útkereszteződésben áram nélkül maradt a kocsis, s mint a csökönyös számár, megbicsaklott és megállt. Kétszer váltott zöldre a közlekedési lámpa, amíg Kázmér dühös szitkozódás közepette, kimozdíthatta a kocsit helyéből.

A motor akadozása miatt zötykölődve folytatták útjukat.

- Valami komoly, angol márkájú kocsit veszek - mondta Veronika, hogy a kellemetlen helyzet fagyos levegőjét megtörje. - Már kinéztem magamnak. Ezüstsínűt választok... És ezt a kocsit magának adom. Jó lesz, Kázmér?

Kázmért, akinek hazájában Trabantja volt, és Ladánál jobbat még álmában sem képzelt magának, pillanatra elkapta a lelkesedés.

- Tényleg?!

A szomszéd tömbház parkolójában látott egy hasonló, számítása szerint apró javítással üzembe hozható Ladát, amelyen felirat hirdette, hogy olcsón eladó. Megérdeklődte, hogy a gépkocsi gazdája sokallta az ötszáz koronát, amennyiért az autótemetőbe szállítanák „ócskaságát”. Arra gondolt, hogy még vár egy kicsit, közben gyűl a pénze, és aztán néhány százasért megkaparintja a kocsit, fuseráló bevándorló barátai segítségével pedig kijavíthatja szerény álmait netovábbját.

Amikor Kázmér Veronikára pillantott, rögtön megbánta ujjongásnak is beillő csodálkozását. Igyekezett tartósítani a nő ígéretét.

- Éppen ideje volna kicserélni ezt az elhanyagolt kocsit. Nem bírja már sokáig...

A következő napon, a főváros peremén, egy kisebb temetőbe kormányozta Kázmér a kiszámíthatatlanul működő kocsit. Miközben Veronika és nővére, két satnya csokor virággal eltűntek a sírok között, Kázmér a motorházban vizsgálódott, lebontotta az akkumulátor fedelét. A sav piszkos zúzmaraként teljesen ellepte a két pólust. Megtisztította az akkumulátort, pótolta a motorolajt. Úgy forgolódott a kocs körül, mintha az máris a sajátja volna.

A jobb hátsó ajtót javította, amikor Veronika és Erzsike felbukkantak a temetősétányon.

- Menjünk! - sürgette Veronika. Kázmér ideiglenesen visszarakta a kocsiajtó lebontott belső felét, sietve papírtörölt szakított, kezét törölt, és minden idegszálával Veronika irányítására figyelve, egy a tengerbe nyúló félszigetre vezette a most már kifogástalanul működő kocsit.

Hatalmas, a tengerből kiemelkedő sziklafélgömb hátán állt a Veronika nyaralója. A derékig érő fémkapu két bazaltoszlopának tetején lámpák. A bejárat mellett néhány kocsinak elegendő aszfaltozott parkolóhely. Az északi országokban bőségesen található szürke bazaltörleménnyel borított út olyan tiszta volt, mintha az útépítők aznap adták volna át a tulajdonosának. Az út két oldalán üde, zöld bokrok és magasba törő fenyők. A jobbra kanyarodó út végén derült ki, hogy a több száz méter kerületű nyaraló, egyetlen, a tengerből kiemelkedő, óriási, nagyjából sima felületű sziklára épült. A tájba simuló, háromszintes épület terasza, harminc-negyven méter magasban nyúlt a tenger fölé. A sziklába vájt alagsorban, a szaunához, a tornateremhez és raktárhelyiséghez a csigalépcsőn kívül felvonóval lehetett eljutni.

Mindhárman átöltöztek, Kázmér és Veronika kerteszkedtek, Erzsike az épületben takarított. Kázmér először a kocsi felhalmozott tizennégy zsák földet cipelte fel a kertbe, és Veronika utasítása szerint elterítette a földet a még jókora csupasz sziklán.

- Évek óta hordom ide a kerti földet - magyarázta Veronika, hogy kierőszakolja Kázmér dicséretét.

Miközben különféle bokrokat és virágokat ültettek a friss földbe, Kázmér a növények árcéduláiról kiszámította, hogy a földdel együtt aznap mintegy másfélezer koronánál nagyobb értékkel gazdagították a „kacsalábon forgó” nyaralót. Jóval többbe került ez, mint amennyit Kati havonta költött élelmezésükre.

A kert öntözéséhez bekapcsolták a szivattyút, amely több száz méter mélyről, a szikla alól emelte a vizet a kertbe. Az alapos öntözés után, munkájuk végeztével Kázmér körülményeskedő gondossággal összetekerte a több tízméteres műanyagcsövet, és a sauna felé indult tisztálkodni. Veronika utána szólt, hogy a szaunát most nem működteti, a vízzel pedig spóroljon, mert sokba kerül a szivattyúzás, és vízelőhelyük hozama is kisebb a kelleténél.

Erzsike a mosolygósan hallgatag nők fajtájához tartozott, Veronika döntéseit nem kommentálta. A nyaraló hűtőszekrényében talált régi konzervekből májpástétomos és halas szendvicseket készített Kázmérnak, hogy jóindulatát megnyerje. Vasárnap volt. Erzsike ezen a napon jótékonyági mániáját gyakorolta. Tíz-tizenkét, többnyire narancsból álló gyümölcs-csomaggal felkereste a közeli kórházat, ahol királynői tartásban, kegyes mosollyal átadta ajándékát a taláalomra kiválasztott betegeknek.

Kázmér szövetségesének tekintette Erzsikét, hazafelé ugyancsak rálépett a gázra, hogy idejében eljuthassanak a kórházba.

Veronika mielőtt tömbháza előtt kiszállt volna a kocsiból, hidegen megjegyezte:

- Kázmér! Azt hiszem, ez a kocsi még mindenben megfelel nekünk. Majd még meggondolom, hogy mikor veszek újat...

Aztán, fagyos arckifejezéssel, egy százassal fizette ki Kázmér egész napi munkáját.

Kázmér másnap nem jelent meg a megbeszélrt időben Veronikánál. Veronika ismételt telefonozásaira Kati színlelt sajnálattal mondta, hogy Kázmér más elfoglaltsága miatt, sajnos nem ér rá, hogy szolgálatába álljon.

Később svédországi letelepedésük iratainak intézésekor, nem volt nehéz névváltoztatásukról is papírt szerezniük. Karin akkoriban kilencven éves svéd matrónák fenekét mosta a lakásukhoz közeli öregek otthonában. Otthon sem tudott másról beszélni, mint munkatársairól, akik mindegyre egymásra hárították a munkát, örökösen panaszkodtak a folytonosan csengető, mozgásképtelen, szerinte túlápolt, öregekre. A világon talán legmagasabb életkort megért svéd aggastyánok gondozását többnyire bevándorlók végzik. Egyik-másik kedves öreg halálával, az undok természetű, követelőző, éjjel-nappal folytonosan semmiségért is csöngető idősök nehezen kibírható különködéseikkel, olykor az idegösszeomlás határáig kényszerítették a jobb sorsra, értelmesebb munkára érdemes, tanulmányaik alapján is nagyobb megbecsülést érdemlő alkalmazottakat.

Karin átmeneti időre vállalta ezt a munkát, amelyről, mint a légyapíron megpihent bogár, alig szabadulhatott. Próbálta többféle váltásban, éjszakaiban is, különféle kiképzésekkel tűzdelt többhónapos szünetek közbeiktatásával kibírni ezt a munkát, de csak az lett a vége, hogy otthonát elhanyagolta, pihenőnapjain órákig limonádé műsorokat nézett a tévében és hozzászokott a mértéktelen alváshoz. Azt, hogy egyre inkább Karlt is elhanyagolta, mert nem talált különösen felfrissítő örömet együttlétükben, annak tulajdonította, hogy közeledett a nők nehezen viselt változásának korához.

Mire otthagya az öregek otthonát, és egy ismerőse ajánlásával beállt a hirtelen fellendülő telefongyár futószalagja mellé, már késő volt, nem tudott változtatni életmódján.

- Beiratkozom számítógépes tanfolyamra, és angolul is tanulok - fogadkozott néhányszor, Karl szemrehányásait elhárítva, de képtelen volt lerázni a rátelepedett lustaságot.

- Amióta ebben az országban élünk, semmit sem változtam - mondta őszinte önvallomásként, mint a szent, akinek maga felé hajlik a keze.

Karl, ha kissé bátrabb önvizsgálatot tartott, ha mélyebben magába nézett, sajnálkozva beismerte, hogy Karin nagy igazságok megfogalmazója.

„Bizony, alig változtunk valamit. Nem olvastunk, nem tanultunk. A magyar egyesületből kimaradtunk a folytonos civakodás, a magukat hősnek kikiáltó, megcsontosodott bűnbakot az emigránsok körében is kereső, a mindent tudó suszterpolitikusok habzó szájú akarnokságaiért. Kimaradtunk az istentiszteletek folyamatosan fogyatkozó nyájából is, mert bajainkon, ahogyan egy idősebb asszony az ígehirdetés utáni kávézás közben találóan bevallotta: ‘már az imádkozás sem segít’. A befogadó ország népe kegyesen megtűr, de a mi szomszédolásaink, rokonlátogatásaink és közösségi együttléteink meleg emberi hangulatához képest fagyos minden velük való minden találkozásunk. Itt valóban nagyon szép, a nemzeti lobogó színéhez hasonlóan kék az ég, de ugyanolyan rikító, az emberi kicsinyességből áradó sárga irigység is. Az itteni életben tapasztalható nyugodtság tökéletlenségnek tűnik, és mi szívesen átvettük a nálunk lustálkodásnak minősíthető életmódot. Gyorsabb észjárásunkat, cselekvőkészségünket, a célirányosságunkat szolgáló szókimondásunkat, nyíltságunkat, lényegre törő, tömör fogalmazásmódunkat elhanyagoltuk, mint a vedlődjű juhok a gyapjukat. És mivelhogy nem találjuk régi magunkat az új hazában, helyünket sem leljük, lefojtott tábornok vagyunk, amelyen befelé folyó könnyeinktől nedves, életre való tüzelőanyagaink csípős füstje bántja a környezetünkben élők szemét.”

Ritkultak, lassan elmaradoztak Karl látogatásai Karinnál. Mindkettőjüknek több időre volt szüksége ahhoz, magukat ellássák, meg-megadták magukat az öregedéssel járó különféle apró valós és képzelt betegségeknek. Nem tudták, de naponta tapasztalták, hogy magányukban egyre utálatosabbá válik az élet.

Jánost, prosztata panaszai miatt, szakrendelésre küldte a kerületi orvos a Lazarettbe. A megfontoltságáról híres és a külföldre szegődött orvosait nehezen nélkülöző svéd kórház olyan tempósan dolgozott, hogy János, betegségének észlelése után csak mintegy két hónapra léphetett a szakorvosi rendelőbe. Akadozó vizelését addig egykori gyógyszereszegény szülőhazájában, az egyik román orvos tanácsának engedelmeskedve gyógyította. Otthon, egy álló esztendeig, titokzatos hőemelkedésével küzdött. Minden reggel 37,6-ot mutatott a hőmérő. Estére eltűnt a láza. „Valami rákos daganatom lehet?” - gondolta. Végigjárta a klinikákat, egy hétre, különféle vérvizsgálatokra befektették a járványkórházba. Semmi. Láza makacsul kitartott.

A szomszédban lakó fiatalember, frissen végzett belgyógyászként sietett segítségére.

- Tudja mit? Ne mérje! - ajánlotta biztatóan mosolyogva.

Megfogadta a tanácsot. Hónapokkal később, kíváncsiságának engedve, hóna alá fogta a lázmérőt. Háromszor is megmérte. 36, 6 volt mindannyiszor. Néhány napig folytatta a mérést.

Egy üveg konyakot vitt a fiatal orvosnak.

- Megmondtam! - szólt röhögve a fiatalember, és elárulta, hogy módszerét már másokon is kipróbálta, mert egyre inkább szükséges, és jó az, ha felfordult időkben a dolgokat „közönnyességgel és érdektelenséggel” kezelik az emberek.

A kifogástalanul felszerelt svéd kórházban ennek ellenkezőjét tapasztalta. A váróban keresztnevéen szólította a nővér, és részletesen elmagyarázta, hogy miért kell a lehető legtöbb folyadékot innia. Kis asztalkán málna- és narancslével tele üvegkancsók álltak. Papírpohárból addig töltött belőlük, amíg úgy érezte, hogy a torkáig tele lett a sok lével. Összeszorított lábakkal várta, hogy hívják. Ajtók nyíltak, csukódtak, fehérköpenyesek sürgölődtek. Fél óra múlva, amikor a vécé felé indult, megjelent a nővér, mosolyogva bevezette a rendelőbe, és felszólította, hogy pisiljen. Ijedten körbejáratta tekintetét, a sliccénél babrált egy darabig, de csak miután a nővér háta mögött elhúzta a választófüggönyt és kiment a szobából, csak akkor volt képes az elébe rakott fémvázaz műanyagtartályba csorgatni. Aztán újra a váróteremben olvasgathatott egy darabig, miután újra vizelésre kötelezték, hogy a két alkalommal „termelteket” lemérve kikövetkeztethessék mekkora mennyiségű lappangó vizelet maradt a húgyhólyagjában. A véreredményekkel együtt került aztán a szakorvos elé. „Otelló” - villant át agyán, amikor a két méter magas szurokfekete orvos, fehéres-szürke tenyerét kézfogásra nyújtotta. Fel kellett feküdnie a papírlepedős ágyra. Otelló egy darabig a fenekében vájkált és nyomkodott, jött, hogy összepisilje magát, aztán a fütyijét vizsgálva kérdően nézett rá:

- Mi ez?

János a fütyijére nézett, látta, hogy az apró rongycsomó, a nagy érdeklődésre való tekintettől még el sem pirult. „Nem lehet palesztin, hiszen nagyon is sötét afrikai?” nyugtatta magát János, mert rögtön rájött, hogy az orvos az ő szerszámának fitymatalanságáról érdeklődik. „Zsidónak néz engem”

- Gyerekkori baleset - magyarázta. Az orvos is rájött, hogy érdeklődése nem helyén való, mert ahhoz semmi köze, hogy a páciens körülmetélt-e vagy sem.

János, miközben a papírtörölközővel igyekezett megszabadulni a seggébe kent vazelinról, és fél füllel az orvos megnyugtató mondókáját hallgatta arról, hogy különösebb baja nincs, magában azon morfondírozott, hogy miért éppen most, nyugdíjas korában nézték őt körülmetéltnek. „Hátrányom ebből nem származhatott, hiszen a háború után történt, amikor már nem üldözték a zsidókat. De lehetett volna előnyömre. Miért nem használtam ki?”

Megfoghatatlan, hogy miért nem akart zsidóvá válni, amikor fordítottját ennek nemcsak az idősebbek elbeszéléseiből halotta, hanem maga is gyakran tapasztalta.

Megmutatta a pisztolyát. A budiban tartotta. Pókhálókba gabalyodott acélkék legyek lógtak le a budi mennyezetéről, és kicsi fehér lemezdarabok formájában hullott a mész. Tenyérbe simuló fegyver volt. Nem gyerekjáték. És nekem megmutatta a golyókat is. Akkor már pattanásos volt; hegyes állú, csontos arcán két olyan lyuk, amilyent másoknál csak slukkolás közben láthat az ember.

Éppen akkor fejeződött be a háború. A város végén, fenn a domboldalon gyatra tehenek legelésztek.

Ha nagyon akartam volna, odaadja a pisztolyt egy fogantyús kukkerért. Ragyogó idő volt.

Az apja valamiféle tisztviselő, később gyógyszerárban dolgozott. Egy falusi ember sajtot hozott neki. Láttam, hogy jó érett a sajt. Kérvényt írt a falusi ember helyett. Szép cirkalmas betűkkel teleírt vagy két lapot.

A fia is gyönyörűen írt. Gimnáziumba járt, simléderes bársonysapkája, serkenő bajusza, hegyes orra és ijesztően nagy ágyúja volt.

Az apja folyton ivott, szeme fénylett, arca vörös vérrajzi térképhez hasonlított. Belehalt valami betegségbe. A fiúk szörnyülködve nézték óriási buzogányát, és felnőtként tisztelték.

Az anyja időnként kirohant a patakpartra. Megölöm magam, ordította. Egyszer láttam, hogy a fürdőruhájából vörösseszőke pamacs lógott kifelé.

A patakban néhol térdig ért a víz, de tavasszal jöttek az áradások. Láttam, hogy úszott a hullámok tetején a malacokkal tele disznóól.

Az érettségi előtt kimaradt a gimnáziumból. Elment katonatisztnek.

(Nagyítás) Osztálytársai mesélték a tíz éves találkozójukon, hogy valakik azt mesélték róla, hogy egyszer azt kérdezte valakitől a Deák Ferenc utcában, nincs-e szüksége arany pecsétgyűrűre, mire az illető azt felelte, hogy éppen szüksége van, mire ő pénzt vasalt ki belőle, és bement az egyik ház kapuján. Átjáró ház volt. Kiment a másik kapun. Senki sem tudja, hogy az illetőnek végül is lett-e valamikor pecsétgyűrűje vagy sem.

Bajuszkás, snájdig katonatiszt volt. Egyszer láttam rajta a csillagos vállpántos ruhát. Három vagy négy csillaga volt, pontosan már nem emlékszem. Az anyja magára kapta a katonakabátot, fejébe nyomta a tányérsapkát. Láttam, hogy boldog.

(Nagyítás.) Akkor magához rendelte a parancsnok, akinél egy nagyobb parancsnok is volt, és ők ketten rábízta a fontos küldetést. Még aznap éjjel ledobták ejtőernyővel. Túl a határon... Válogatott csapatával kiszabadítottak egy embert, és visszatértek a megadott útvonalon. Kezet fogtak vele, előléptettek. Sima arca volt, a pattanáshelyeken tűz égett, sárga forradásait faggyús zsír borította.

(Kicsinyítés.) Leszerelték. Rábízta egy épületanyag-raktárt. Az anyja hisztizett. Mondta, hogy a fiát italozás miatt menesztették. Pedig kaphatott volna még csillagokat és kitüntetések. Ezt is nekem mondta. Láttam, hogy kopaszodik. Fején vöröses-szőke pamacsok lógtak összevissza. Ujjai nikotinosak.

A raktárból elbocsátották és megbocsátották, hogy lopott. Később tisztviselősködött, részegeskedett és ült is valamennyit. Szóboisége átlagon felüli volt, szépen beszélt az emberekkel. Akkoriban egyszer sem láttam részegen. Józanon sem.

(Nagyítás) Végre találtam egy magamnak való asszonyt, mondta. Új életet kezdek, családot alapítok, a munkámnak élek. Ezt nagyon szépen mondta. Aztán elvigyorodott. Láttam, hogy fogsora hiányos. Törölközőt sem kell kötnöm, mondta vigyorogva. Hajolajtól csillogott a fejbőre.

A feleségét és a fiát sohasem láttam. Nem is tudom, mikor váltak el. Az építőtelepen, ahova kiköltözött, elnézték neki az italozást. Minden építőtelepen hosszúak és hidegek a telek, nyáron pedig sok a por. Szervezete nem bírta. Később kivették a fél gyomrát. Sohasem volt kövér. Pecsétgyűrűt viselt.

(Nagyítás.) A szomszédasszonya mondta, hogy fiatal lányok jártak hozzá. Mocskos szajhák, erősítette egy másik asszony. A gégejéből cső állt ki és ragtapasszal volt a bőréhez rögzítve. Beszszelt és kirántotta a csövet. Nem igaz, mondta az egyik szomszéd. A kapualjban hevert, a mentők vitték el. Lakásában az ágybetéten és egy piszkos törölközőn kívül már semmi se maradt. A villanyt, mert nem fizette, hónapokkal azelőtt levágták. (Nagyítás) Véletlenül találkoztunk a piac közelében. Éppen sorban álltam vajért. Add át üdvözetemet a szüleidnek, mondta. Fényesre koptatott zakót és egészen kicsi bogra kötött nyakkendőt viseli. A sor, mintha betonba öntötték volna. Beszélni szeretnék veled egyszer... Így mondta. Befejezetlenül hagyta a mondatot. Csillogott a haja a brillantintól. Láttam rajta, hogy túl van már a negyvenen.

Halálát nem jelezte apróhirdetés, nem is volt temetése. Az egyik szomszédasszonyától tudom, hogy nincs többé. Lakásának ajtaja nyitva maradt. Vajon mit akart nekem mondani?

(Nagyítás.) Mindenki után marad valami.

Azon a nyáron általában tényleg szép volt az idő.

Gyurinak hívták. Tényleg hatalmas dákója volt. És amikor megdagadt úgy állt felfelé, mint a cövek. Ha elengedte a hasát verte. Kicsi és félhomályos szobájukban félkörbe állította a szomszédban lakó fiúkat és a habzó farkából mindenikükére csepegtetett, a maradékot a szekrény és a fal közötti résbe lövellte. Le kellett húzniuk a makkról a bőrt. Jánosnak nem ment. Otthon gyakorolta. Sehogy sem sikerült. Egyszer aztán az elkéült makkba nyilalló fájdalmat érzett. Másnap sárga karikában gennyesedett a fitymájának vége. Jó hétig mosogatta, mert újra és újra begennyesedett az apja durva katonaruhájából szabott rövidnadrágja dörzsölésétől. A vége az lett, hogy phallosszának bársonyos vörös makkja fityma nélkül, csupaszon lógott a világba. Nem gondolt vele, nem dugdosta, nem takargatta, nem szégyellte. Iskolában, közfürdőben, az uszodában, a fociedzések utáni közös zuhanyozáskor, de még katonáskodása idején sem keltett vele érdeklődést. A nők sem találtak benne semmi kifogásolni valót, amikor a kezükbe vagy szájukba vették.

Otello kérdése későn jött. „Körülmélettségével” már nem kezdhet új életet. Pedig a benne felhalmozódó együttérzés következtében olykor nagyon vágyott már arra, hogy valaki őt is lezsidózza.

12. Mi történik itt?

*Az álom nem az, ami már létezik, de az sem, ami
sohasem valósulhat meg. Úgy van ez, mint az életben,
a földön: nincs út, de jön sok-sok ember, és - utat vág!*

Lu Hszin

Álmában írta:

„Makacs kíváncsiság már nem gyötör, egyre nagyobb bizonyossággal állíthatom, hogy az egyszeri élet híveként, nem szükséges megválaszolnunk minden utunkba került és időnként fel-felhorgadó kérdést. Bodor gondolat, hogy örökké szolgálatos közemberként kell nyüzsgőnünk a dolgok forrásának és forgásának közelében. A méltósággal való távortartást gyakorolták minden időben, az okosokkal együtt még azok is, akik a „savanyú a szőlő” hangoztatásával, tisztes távolból figyelték a közügyekből mindig adódó koncon marakodók izléstelen táncát, gyakori helycserés figurázásaikat, amelyekkel a törtetésben megtépázott méltóságukat igyekeztek, kevés sikerrel, leplezni.

A történelem folyamán mindig számosan voltak olyanok, akik a hatalmat áhítozóktól csömörölten visszahúzódtak, s lettek örökös ellenzékiek, mert a magát mindig újnak hirdetett hatalom eszméinek tartalmasságát kevesellték. Mások a hatalomra jutottak erkölcsi tartásából következtettek arra, hogy valóban gyökeres változtatásokhoz nemcsak az új eszmék hiányzanak, hanem az az új generáció is, amely megtisztulhatott az előtte ajnározott életmódok mérgeitől, amik a mindig piszkos politikában sokáig lappanganak, és időnként, az egész világot megdöbbsentően, még ma is hatnak.

Mindig lényeges az, hogy milyen, és mekkora erőket, mekkora közösségeket képes hatalom a reménykedés szérumával beoltani. A csak képzeletünkben teljes demokráciát eszmei szépségéből mindig kifordítva, mindig megcsúfolva, olyan árnyjátékkal debütál minden hatalom, amely a ténykedések hatalmasnak festett vásznára óriásokat vetít, hogy elkápráztassa a látványosságra kiéhezett, bámészságra ítélt nézősereget.

Az veszít, aki belemegy ebbe a játékba, ha nem határozza el idejében, hogy nem törtet, nem lelkesedik, nem tenyerel, nem ül, nem keveredik a politika piszkába, és lassacskán rájön, hogy ne a mondvacsinált közösségek bábjaként élje - egyetlen - életét, hanem a feltartozhatatlanul atomizálódó társadalom egyénekre szabott forradalma szükségességének tudatában, saját maga alkotójának és az embernek kiszabott idejében, annak kiteljesítőjének cselekedjék. Ehhez, akár a nagy ünnepeken a képzelt szivárvány alatt, naponta át kell mennünk a kérdések kérdésének kapuján:

Mi történik itt!?

Ha tudnák, hogy valójában mi történik, a boldogság titkát is megismerhetnénk. Isteni magasságba kellene emelkednünk, hogy messzire lássunk, a távolba, amely mindig közvetlenül a lábunk előtt kezdődik.”

Felriadt, miféle szöveg ez?

Könnyedén, alig odafigyelve, álmában írta, de keserű szájjal.

Kitántorgott a fürdőszobába, fogat mosott. Idegesítően hosszan vizelt, volt ideje azon bosszankodni, hogy még álmában is közügyes témák foglalkoztatják.

Máskor még vadabb szövegeket szült álmában, és kopott szerkesztőségi írógépének figyelmeztető, ideges csöngetésére ébredt.

„Hány éves lehet az Isten? Mikor van a születésnapja? Mi nem lehetünk istenek, mert tudjuk, mert feljegyezték mikor, és hol születtünk. Van anyánk, apánk, de nem tudjuk miért jöttünk a világra. Istennek nincs apja, nincs anyja, neki szegénynek csak tudomása van küldetéséről. A fia esetében mindez felemásnak sikerült. Ez ugyebár nyilvánvaló, hiszen isten is volt, és egyben ember is. Olyan fattyúgyermek, akinek az anyját nem érheti vád, hiszen szűz maradt.

Ha szüzesség tisztaságot jelent, akkor mi férfiak ugyancsak utálkozhatunk magunkon, hiszen általunk mocskolódnak be a nők.

Anyáink tisztaságát is meg kell kérdőjeleznünk?

Minél szemtelenebb kérdéseket fogalmazunk, annál inkább szembekerülünk életmódunkkal. Nyilván erre azért van szükség, hogy bűnösnek érezzük magunk. A bűnös pedig, ha jóra való nem pofázik, lehajtja fejét és engedelmes. Az Úrnak és mindenféle úrnak ez kedvére való. Olykor kényére is.

De hiszen megvagyon írva, hogy az Úr mindöröktől fogva van!

Ki írta?

Persze, hogy Ő írta, hiszen ilyet ember bizton nem állíthat, csak elhiheti.

Mert hiszékeny.

De lehet, azért, merthogy erős hitű.

Mikor, hogy.

Ha mindöröktől fogva van, mint a világegyetem, akkor Ő a világ, a végtelen mag, meg maga az Isten.

Vajon nem az történt, hogy a végtelennel megbékélni nem képes ember közbeiktatta Őt, és teremtőnek nevezte, hogy ne gondoljon a Teremtő teremtőjével és annak őseivel.

(Ha van logika, akkor nincs vég, akár a múltat, akár a jövőt kutatjuk. Erről könyvtárnyi okosságot fogalmaztak meg elődeink, álmomban valahogyan most nem akarózik idézeteket felsorakoztatni.)

Miért ne hinnék azt is, hogy az élet jelenből áll.

Mértékegysége az emberöltő.

Mert ez nekünk embereknek kevés. Kevés, mert nem vagyunk képesek eközben megvalósítani önmagunkat.

Mert elfecséreljük a természet adta időnket.

Mostanában igyekszünk felgyorsulni, Nekünk való kísérlet ez, kihívás, más felfogásban bűn, hiszen Isten ellen való, mert támadás a túlvilági életben való sok ezeréves hit ellen.

Könnyű dolgunk volna, ha megnevezett dolgaink mind valóságosak lennének. Képzeletünk tényeit keverjük a valóságosakkal.

Ha valamit nem tudunk megnevezni, az nincs?

A tények léteznek, a képzeletbeli dolgok nem léteznek?

Alkotásainkat előbb képzeletben, apránként formáljuk.

Az Egyetlennel, és a Legfőbbel is, így tesszük, hogy létrehozzuk.

De csak nem, vagy nem úgy, ölt formát, ahogyan együgyű tökéletlenségünkben elképzeljük. Nem jön elő a végtelenből, megmarad képzeletünkben. Megnevezzük, hogy a valóság illúzióját keltsük. Szükségünk van rá. A tudathasadásig.

Mert a tudományosság minden apró lépésével csökönyösségünk is nő.

Úgy épül világunk, hogy nem az ész, hanem az esztelenség diktatúráját gyakorolja a hatalom. Intézményeit a másként gondolkodás háborgásainak lecsendesítésére építeti évezredek óta.

Ha nem volna ilyen ellenállás, hiányzana az ellenállásból eredő, kutató kedv.

Az igazi hitnek, minden időkben, ki kell bírnia annak tagadását.

Ilyenformán az istentagadásnak is hasznos a szerepe.

Az élet cselekvés, az írás a múlt előszámlálása, megszépítése, a jövő tervezésének része.

A hit képzeletünk tágítható birodalmának ábrázolása, álom, amelyben egyensúlytartásunk érdekében hiszünk. Legolvasottabb könyvünk: őseink televíziója, amelynek segítségével magukba néztek.

A hit: életet igenlő iskola, hasznos szórakozás. Erkölcsnemesítő, javítószándékú látomásokból leszűr, alkalmazásra is ajánlott tanítómesékből épített, tapasztalatok fölé emelt meggyőződés.

Akkor volna igazán eredményesen emberjavító, ha összeegyeztetése folyamatosan napirenden volna a tudományos kutatással.

A hit olykor arra tanít, hogy ne higgyünk a szemünknek, ne higgyünk az eszünknek.

De a jövőben, téves hiteink is, jók lesznek arra, hogy tagadásukkal tovább serkentse a kutatókat, a ma még szent dolgok tagadásával járó munkára. Einstein sem tagadta, hogy közelebb kíván férközni az Öreg titkaihoz, és tisztelettel megjegyezte, hogy nem tartja Őt kockajátékosnak, hinni akarta, hogy a világ tökéletes, ezért bibelődött számításaiban a kozmológiai állandóval, miközben látnia kellett, hogy a világegyetem gyorsulva tágul.

Mi pedig majomszokásainknak engedve, szűkülve, magunk is gyorsulunk, de a koponyánk lassanként, elégtelenül tágul, ellentmondásba kerülünk így világgal, és az Öreggel is. És ha nem egyszerre, ha nem hat napnak nevezett rövid vagy milliósan hosszú idő alatt teremtette, amit teremtett, hanem tökéletlenségét látva, és ezen mérgelődve, újra és újra próbálkozott, különféle felemás világokat alkotva, a miénket megunva és félbehagyva, mint a gyermek a játékát, magára hagyott bennünket, hogy boldoguljunk a magunk esze szerint. Mert az eszünkbe való sokféle tudást magunk szedegettük össze magunktól, hagyatékként őseinktől örököltük.

Tudást szereztem magam is, amikor történeteimet innen-onnan összeszedtem, kigondoltam. Bölcssekre vár, hogy akár a világ alkotóelemeit, ezeket összekapcsolódásainak ismeretében mások is felfedezzék világomat.

„Íme, miként beszél belőled Jiddu Krishnamurti, az indiai gondolkodó. Annyi, de annyi az ember a Földön, minddel nem találkozhatunk, de gondolataikkal talán. Éppen csak le kell írunk, csak össze kell szednünk őket. Tesszük ezt sok ezer éve, szokásainkban él a gondviselés.”

Ebben az évezredben sem foroghat világunk visszafelé, nagyobb kényelmetlenség nem érhet bennünket az emberöltőnkben is sokszor tapasztalható egyhelyben topogástól.

Az emberiség ma már tudományos megközelítéssel felmért földi életének végét százhuszezer évre becsüljük, életkorunk felső határául pedig a százhusz esztendő.

Amikor Afrika partjai látótávolságra megközelítik Európát, az egykori Karthágó szomszédos lesz az örök Rómával, a Földközi tenger alatti tektonikusmozgások akkorára bizonyára alaposan átrendezik a vidéket. A Kelet-Ausztrália tengeráramlás a Déli-sark közelében nyaldossa majd ezt az eljegesedő földrészt, a New-York és Stockholm fölötti vizekben óriásteknősökből alakult hatalmas hullók úszkálnak. Apró, de nagy fejű és aránytalanul nagy, sűrűn használt, kifinomult nemző-szerszámokkal felszerelt emberek az örömszerzés apró szüneteiben digitálisan intézik majd a világmindenség dolgait, a Földet óriási atomerővel hajtott művekkel éppen más, a Naphoz közelebb és sokkal előnyösebb pályára vezérlik, miközben boldogan örökéletet élnek, a megmaradt szárazföld minden négyzetcentiméterét, de a tengerek mélyét is behálózó, több száz emeletes építményeikben.

Kéjesen nyújtózva a másik oldalára fordult, egy virtuális nő karjaiba, aki három körtemellével úgy tapadt hozzá, mint a felhőkarcolók oldalán járó mágneses tapadókkal felszerelt ablakmosók szoktak a képzelt jövőben fényesre sikált üvegfalon. Állatias vágyának engedve, türelmesen lefejtette magáról a bársonybőrű testet, átfordította, négykézlábra állította, hogy hátulról, győzelmét rekedt diadalordítással jelezve, kutyalkodva beakasszon neki.

Fulladozva ébredt, köhögés ingerelte.

„Az ördög írta vagy íratta velem?! ”

Hát nem röhejes?

„Mindegyre istenné szeretnék válni, miközben ördöggént is szeretném felülmúlni önmagam.”

Kíváncsian arra, gondolt, hogy a halála után fogalmazott szövegei vajon milyenekké sikerülnek majd?

Ha akkor is az álmában megfogalmazottakhoz hasonlatos gondolatokat szül majd, azok nem sokban különböznek az életében leírt szövegeitől.

„Ilyenformán - gondolta - a halálnak továbbra sincs semmi értelme.”

Harmadik, gyakran visszatérő álmában azt hitte, hogy grammnyi molekulában, örült sebes-ségű ugrásokkal, atomként bolyong, a bennünk és körülöttünk lévő rendszerek soktitkú hálózataiban. Baráti társaságához hasonló hálózatokra lelt, ahol a csupa gömb alakúvá hízott ismerőseiből alakult közösséget a gyenge kölcsönhatások szerepét betöltő nők állandósítottak. A férfiak homlokráncolva fontoskodtak, hogy valahogyan kiláboljanak az örökös középszerűségből, és önmagukat sajnálva, magukat sajnáltatva sápítoztak. És mert ez nem sikerült elég nekik, mindezt fogcsikorgatva tették. Rengeteg hátrányuk származott ebből. Emiatt rendkívül idegesen viselkedtek, öklüket rázva vezették gépkocsijukat, örökös rohanásban voltak, nem tartották tiszteletben a törvényeket, semmibe vették a vörös lámpás tiltásokat, erőszakoskodásaik nyomán veszekedések, verekedések, háborúk indultak, amelyek, mint az emberiség története mutatja, véget sohasem érnek.

Ebben a grammnyi molekulában atomnyi emberek könyököltek, harcoltak. Gyilkoltak is. És folytonosan szorongtak tetteikért, hiszen emberek voltak, működött bennük a lelkiismeret, génjeik sugallták, hogy mi a jó, mi a rossz, mikor követtek el bűnt, és mikor cselekedtek igaz

dolgokat. Eszmék és hitek ködében bolyongtak, hogy valahogyan magyarázhassák állati ösztöneik által sugallt tetteiket. Ők is kitalálták a gyónást és a vezeklést, hogy újabb teherként, még több és még véresebb harcba bonyolódjanak önmegvalósításuk, örökös és örökölt hatalomvágyásuk következményeként.

„Nem állok jól magamért!” - rikoltotta megfélekezve parányiságáról. Izzadva forgolódott, erőlködött, minden erejével nekirohant a mindenfelől emelkedő falaknak. Ellenséget keresett, de az, sunyin bujkált előle, kitért a magyaros megméretkezés, a lovagias élet-halálharc elől. Ideges csapkodásaival magában tett kárt, fejét törte, szinte saját vérébe fült. Nyögve lubickolt benne, lebegett, és a vér vízzé vált, tengerként nyaldosta sebeit frissítő hullámaival. Gyenge kapcsolatként kötötte az élethez.

Aztán a víz szivárványszínekben fodrozva, lágy locsogásban hatalmas nővé vált. Három hatalmas emlőjéből bőségesen csordogált az életelixír. A Világmindenség Anyja, hatalmas, gömbölyű hátsójával megigézte. „... gömbölyű, ...gömbölyű...” valami ismeretlen sláger dallamára motyogta a refrént. A Világmindenség Anyja pedig kacérkodva mutatta, hogy „... éppen belefér a nadrágba...” És belegyömöszölte magát a világnagyságú kopott farmerbe.

„Hűűű! ..azdmeg! Királyi farmer!”

Durva megjegyzésére a hatalmas anyatest apró darabokra szakadt, atomnagyságú nőkre.

Élénken figyelte, amint apró sikongatások közepette ruhát kapkodtak magukra.

„Melyikük lenne az enyém?! Csak az enyém, csak az enyém...”

Elhessegette a szirupos operett-dallamot.

„Az ilyesmit az ember, életében legalább egyszer, komolyan gondolja...”

Filmszerű, gyors vágásban, az ismert vicc képei elevenedtek meg előtte.

Fiatal bika társaságában a hegytetőről bámulta a völgyben békésen legelésző gulyát. Az ifjú bika az örömtől reszketve várja belegeyezését, ahhoz, hogy a hozzá legközelebb álló tehenet magáévá tegye.

„Leszaladok és megkettyintem! - szól a saját fiatalos hangján.

Maga felelt rá kissé rekedten, sok évtizedes tapasztalatai birtokának, bölcsen.

„Nyugalom! Szépen leballagunk, és rendre mindet felcsináljuk!”

Azok az atomnyi nők, bájaik mutogatásával, kacér mosolygásukkal, ígéretes arckifejezésekkel, bolondító pillantásokkal és bájos csevegéseikkel tartották egybe a társaságot. Atomnyi, kis duci nöcskék voltak, úgy érezte éppen hozzáillők, csábosak, még úgy is, hogy lemerte volna fogadni, derékbőségük jóval meghaladta a száz centit, ami a saját száznyolcvanas hasmértéhez képest meglehetősen karcsúnak számított.

„Ez a parányi világ is, tudományosan bizonyítottan, a bennünk és a körülöttünk lévő rendszerekhez hasonlóan, a gyenge kapcsolatok hálózatában él és működik. Persze, hogy különösen veszélyeztetettek a túlsúlyuk miatt. A kilencvennégy centiméter fölötti hasmértűek között már olyan gyakori a stroke, mint az aggastyánok között az ágyba szarás.

„Magyarul nem tudsz?!” - szólalt meg egy hang a félhomályban. Nemcsak neki szólt, hanem a zsvajgó gyermekközönséggel tele nézőtér előtti bábszínpad szolgálégy főszereplőjének, aki éppen harmadszor verte el a port az óbégató nagyságos úr csupasz és gusztustalanul sápadt fenekén.

A kérdező, az a szókimondásáról ismert erdélyi magyar író volt, aki szatirikus írásain kívül időnként azzal sokkolta a hatalmasokat, hogy miután fél veknival és egy darab kolbásszal keresztbe tántorogta a várost, fölöttébb időszerű és éppen ezért kényelmetlen kérdéseket tett fel a legkülönbözőbb, sűrűn látogatott helyeken, ahonnan persze rögtön kituszkolták, diliflepnijét ismerve, hol elvonókúrára, hol pedig az ideggyógyászat zárt osztályára cipelték.

„Majmolod a rádióban és a tévében szereplőket, felvágysz angol tudásoddal, vagy szégyelled anyanyelvedet? Netán, elkülönülni van kedved, az általad bunkóknak minősített társaidtól, akik megelégednek a nagyszüleiktől kapott szélütés vagy agyvérzés kifejezésekkel. Egyébként a stroke nemcsak ütést, hanem simogatást is jelent angolul. Mi az nem tudsz magyarul?”

„Még nem tudsz svédül, de már nem tudsz magyarul” - szólt álma sarkából az ősz professzor, aki éppen elhagyni készült a svéd egyetemen a finn-ugor nyelvek katedráját, hogy átadta helyét egy nyolcosztályos képzettségű buzgómócsing pesti nőnek, aki az asszimiláció híveként saját gyermekeit még a „jó napot”-ra sem tanította meg.

Visszamenekült volna a parányi emberkéek közé, de azok eltűntek.

Erdőben találta magát, csenevész fa volt, egy a sok közül, azt képzelte, hogy az erdő azért erdő, mert sok-sok hozzá hasonló, egymás mellett működő fa összességéből áll, akik, úgy tűnik, egymás árnyékában, egymás elleni folyamatos küzdelemben élnek, de szoros kapcsolatban is, hogy egymás folytonosan segítve, egymást kiegészítve alkossák azt az egészet, amelynek erdő a neve.

Elképzelte azt a kezdetleges nyelvet, amelyben a szó sokszoros ismétlésével alkottak az egyedi fa kifejezésből erdőt, amelynek fa-fa-fa-fa-fa volt a neve. Sok-sok fa, látszólag ennyi az erdő. Érezte, hogy ez nem lehet igaz. Mert tudta, látta, tapasztalta hogy minden fa más és más.

Génjeiben volt a szándék, hogy kiemelkedjék az erdő átlagából, vastag törzset, a világ minden tája felé terjeszkedő ágakat növeljen, megújuló lombkoronával ékeskedjen, az ágak hegyén rengeteg rügyet bontson, virágozzon és gyümölcsöt teremjen, magvakat érleljen, hogy azok lehetőleg minél messzebbre essenek a törzsétől, és így szaporodjon, hogy hozzájáruljon a kiserdőből, nagy, dicsőíthető rengeteggé válás művéhez. Minden akadállyal küzdeni kész, hatalmaskodó vágyának megfelelően.

Eleinte persze, saját magától, csak ritka pillanataiban látta, vagy többnyire nem látta az erdő lényegét.

Az erdő erdősége pedig, a legfrissebb, de érdeklődési körétől távol eső, tudományos kutatások szerint is, abban áll, hogy az erdő talajában élő gombák szövedékei, mintegy laza kapcsolatban összekötik az erdő fáit, ahol a különböző természetes laboratóriumokban készült tápanyagokat és védőanyagokat, a talajból felszívott ásványi sókat, a gyenge kapcsolatok törvényének megfelelően, közreműködésükkel egymás között folyamatosan kicserélhetik

„Ha a kutyánk az egyik fa tövébe pisil, a talajba juttatott tápanyagokból az erdő minden fája részesül” - figyelmeztette a valamikori kék Duna helyett az immár közismerten elektronikus hullámain, okos társai nyomában szívesen csónakázó, egyik seggig érő homlokú, rokon-szenves előadótanár.

Micsoda különös kapcsolatok hálózatában válik egyetlen egészé a világ. Terebélyesedő bükkfaként indult sétára az erdőben. Árnyas erdei úton haladt a füves tisztásig, ahol a költő, valószínűleg édesanyja altató dalát felidézendő, gyötört gyomrában maroknyi altatóval, lelépett a térképről, hogy a halhatatlanság végtelen tengerében olykor újra előtűnjék, gondolatainkban úszkáljon szelíden dalolva, mert bizony

*„... csak az igaz, ami végtelen,
minden véges: megalkuvás.”*

És mert a megalkuvás orvossága a tagadás.

„De mit? Mikor? Miért? A tagadást is tagadva?”

A végtelen sok kérdés elől, zihálva menekült az erdőben:

*„nem egy apa, nem egy nemzet,
nem egy faj, de maga a nem:
emberiség, aki nemzett.”*

Átsuhant rajta a gondolat, hogy „nem lehet az ember fából”, de nyögve ragaszkodott erdő-természetéhez, profetikusan hajlandóságok munkáltak benne, mint az éltető nedvek, minden arra, biztatta, hogy keljen és járjon, tudással törölje nevét a veszélyeztetett emberi állatok egyre bővülő listájáról.

A nagy fák sorsa: Temetésére munkacsoport alakult. Tömören fogalmazott gyászbeszédnek hangzottak el fölötte. A gyászzenétől megremegtek az erdők. Kidőlt, állapították meg a kiváló szónokok. Díszes tehergépkocsin hozták, hegyen-völgyön ünnepélyes lassúsággal haladtak. A városon átvitték, az emberek percre megálltak, sóhajokban emlékeztek meg róla. A vasút melletti raktárba temették. Még élhetett volna, mondták a jóra való emberek. Ezt susogták a fák is. Nagy volt, mondta a gépkocsivezető. Főfő volt, mondta az erdőkerülő. Délceg, erősítette a vadász. Hát éppen neki kellett kidőlnie, sóhajtotta az öreg bakter. Ki lesz most már a legnagyobb, a legjobb, a legszebb, a legokosabb, a legbátrabb, a legügyesebb közöttünk, susogta a nagyerdő. Én vagyok, én leszek, nyögték sietve a különféle fajta fák. Nem úgy van az, szólt egy idegességétől kitüzesedett csipkebokor. Az effélét örökké a favágók döntik el...)

„Ki tud itt főzni? - tette fel a kérdést egy közepesen fejlett vidéki város hírcsináló műhelyében az a közepes író, akit azért alkalmaztak, hogy az újságírók mindig borzas förmedvényeit olvasható, épkézlábmondatokká varázsolja. Az írónak a második világháborúban lyukat lőttek a sarkába, a lábával együtt, szókimondásaiért mellőzöttek, hátra lévő éveit is húzta, kénytelen volt saját novelláskötetéről maga megírni azt az elmarasztaló kritikát, amiért aztán könyvének nagyobb kellettje lett, de másként is megmutatta, hogy nem kíván soha semmiféle recept után élni.

Csakazértis hangulataiban, ki-kisélt a városka melletti erdőbe.

Már távolról feltűnt neki, hogy az erdőszélen csenevész bükkfacsemete álldogál egymagában, mint, aki szeretne eltekeregni, és valahol a szemközti doboldalon új erdőt, s az erdő közepében valamiféle napsugaras ligetet, a réginél, ha nem is szebb, de mindenképpen más erdőt alapítani.

Az író körülásta a fácskát, egyenes karót állított mellé, hogy a helyes gerinctartást attól eltanulhassa a facsemete. Később kerítésfélével óvta a roppantul kiéhezett nyusziaktól és őzikéktől, fehér mésznadrágba bújtatta, hogy a kártékony rovarokat elijessze, megvédte, óvatosan nyeste, igazította ágait, koronáját.

A kis bükkfa sem volt rest, célját nem feledte.

Az író minden látogatása után csodálkozva állapította meg, hogy egyre messzebbre kerülnek az erdőtől.

Teltek-múltak az évek.

Az író később hátát már bátran nekitámaszthatta a bükkfának, úgy pihent alatta, hogy észre sem vette, vele együtt sétál, rendre sokféle tájat bejár, megismer, erdők dolgát, szokásait rendre kitapasztalja, aztán ligetté formálja szülőtteit, barátait, fajtáját.”

Sétáló bükkfának gondolta magát álmában, napfényben nyújtózkodott, zord időkben esernyőt formált mindennapi és a világ gondjait magában hordozó leveleiből, ezek alól kémlelte a jó és a jobb időt, majd számolatlanul szerteküldözgette mindet, miközben a nagy viharokra is készült, törzsének szilárdságával, egyenes, bátor kiállásával meggondolásra készített minden támadót.

Mint minden álma, ez is hirtelen és megmagyarázhatatlanul ért véget, és talán csak arra volt jó, hogy félálomban, az agya szélén ücsörögve, hirtelen, újabb lehetetlen gondolatok tolokodjanak üresnek érzett agyába.

„Intézményeink, egyesületeink - a világiaknak és az egyháziaknak egyaránt - lényege az a sokféle tan, eszme, hit, amellyel az embereket magához vonzza, az a rengeteg szabály, jogi cikkely, amelyekkel magához köti a társadalmi haladásban érdekelteket. Vezetőik, szószólóik mindent megtesznek, hogy minden időben divatosan tetszetős, lelkesítő gondolatokat fogalmazzanak, és maguk köré csödiítsék a népet. Azt a látszatot keltik, hogy az intézményekhez tartozó tömegekért vannak, isteni elrendeltetésből és/vagy a választók többségének akaratából vezetnek, őket szolgálják. Romantikus korokban, amikor bizonyára a maiaknál sokkal hiszékenyebb emberek éltek, az ilyesmit helyénvalónak találták.

Manapság azonban, amikor csak kivételes pillanatokban áll össze egy-egy eszmei közösség valamely konkrét cél elérése érdekében, számos jele van annak, hogy a közösségnek hitt intézményi formák nem egyebek üres hálózati kereténél, hiányzik belőlük a leglényegesebb, a tömeg. Mindez a társadalmakban felhígult eszmék gyenge hatásának tulajdonítható, a történelem során elkoptatott, a meg nem valósítható, a lejáratott, a gyakorlatban szélsőségekbe torkolló áleszméknek köszönhetően történik.

A kivételek ebben az esetben is erősítik ezt a szabályt.

A különféle kirakat-pártok, az aktív tagjait tekintve kiürült egyesületek és a rendszeres templomjárók számának megfogyatkozását tapasztaló egyházak, a történelem során többször próbált és bevált módszerek szerint, hatalmas tömegrendezvényekkel kívánják bizonyítani a világ előtt támogatottságukat. Az atomizálódó világunkban a tömegek, a laza kapcsolatok

megvalósítói. Tengernyi vizekhez hasonlatosan működnek, amelyben a felső ezrek érdekei úsznak, és ahol művi hullámozást az egyre inkább a tőkéjük mögött rejtőzködő láthatatlan hatalom igazgatja.

És az is egyre nyilvánvalóbb, hogy most és a jövőben sem a 'víz' lesz az úr."

A látszatzártok látszatzdemokratizmusa is ezt példázza. A múltszázad elején, a gyenge kapcsolatok működésének sajátosságait gyümölcsöztetve, az erdélyi magyarság nemzeti érzéseit kihasználva teremtettek az urak a választások idejére egységet, hogy a hatalomban való részvételhez, ősi jussuk jogán minden erdélyi magyar szavazatát megnyerjék.

Ez a gyakorlat mindig és mindenütt bevált: Ragadd meg az embert valamely identitását mutató jellemzőjénél fogva, és legalább egy alkalommal tette ösztönözheted. Ha ezzel nem okozol neki mértéktelenül nagy csalódást, vagy ha elegendő idő telt el, ahhoz, hogy csalódottságát felejtse, újra, nagyszámban is egymás mellé állíthatók az emberek. Ilyen és hasonló bakugrásokra épít mindenki, aki foggal-körömmel is ragaszkodik megszerzett hatalmához.

Ma még ilyen a világ.

Keret nélküli, megfoghatatlan témájú, végtelenbe futó tabló. Benne, és minden dimenziójában a fenyegetések sorozatütéseit szenvedő ember. Mit tehet az ember, ha létezésében örökösen a kierkegaardi önemésztés, a fichtei én kialakításának folyamatában az önmagunkra való visszatérő önelemzés szükségességét tapasztalja?

Jó az, hogy reggelenként, amikor tükörbe nézünk, nem fogadjuk el önmagunk képét?

Tragikus, ha bensőnkben egy egészen más, mindig a valóságnál tetszetősebb magunkat szeretjük?

Rájövünk-e idejében, hogy magunkra maradva nincs mit kezdenünk magunkkal?

Egy okos tanácsadó szerint, jó az, ha az ember hirtelen elhatározással elhagyja, kidobja ócska cuccait, amelyeket belefeledkezve addig ápolt, addig pátyolgatott és tartogatott, amíg emberi kapcsolatait is elhanyagolta miattuk. Tudnunk kell, az unalomig ismételnünk kell azt, hogy csakis emberi kapcsolatainkban oldódnak szorongásaink és félelmeink. Csakis olyan kis-közösségekben lehetünk boldogok, ahol egymás másságát tisztelve, időnként megrázkódtatás nélkül megmártózhatunk a különvalóságunkban. A magunk és a mások értékeit a gyakori összehasonlításoknak köszönhetően tudatosítjuk, hogy befejezhetetlen feladatunk „megismer-ni önmagunk.”

- Ne papolj, ne politizálj, ne paráználkodj! - súgta egy hang a tordai három P mintájára. Hasonmása szólt, aki vele együtt ott ült az ágy szélén és csúzos lábszárait dörzsölgette.

- Minden reggel megváltanád a világot?! Mire való ez a játék? Milliárdok hiszik magukról, hogy isteni a tudásuk és a hatalmuk végtelen, mert „A tudás hatalom!”

Ha makacsul továbbra is elmondanád, és számítógépbe vetnéd gondolataidat, olvasóid, ismerőseid és hozzátartozóid is leintenének, mert szerintük ismét „fordítva ültél a bilire.”

Unalmas a reggeli torna, de mindig hasznos. És az idősebb férfiak, egyre hosszabb csöpögős vizeléseskor elvesztegetett idején is tetszés szerint folytatható.

Az utolsó cseppek úgyis mindig az ülőkére potyognak.

Tehát Luther nem szegezte ki azt a kilencvenöt pontban megfogalmazottakat...
Tehát Petőfi nem szavalt a *Talpra magyart* a Múzeum előtt...
Tehát Ady babérkoszorújának annyi a haszna, hogy szülőfalujában paszulylevesbe főzték...
Tehát Lenin vérbajos volt...
Hitler félig zsidó...
Sztálin pedig Hruscsovval fajtalankodott...
Már csak holnapután tudjuk meg, hogy mit hoz a múlt...
És az is bizonyos, hogy Ő sem váltotta meg a világot...
Bátorság! Virtus constat ex hominibus tuendis. Na de, ki akar engem megvédeni?
En garde! Véd magad!

Valaki a III. c-ből tűzte azt a papírlapot a hátamra, amelyen ez áll:

Mindegy-sorok

Miért írok?
Miért? Miért? Nem tudom!
Írok. Szarom.
Hogy miért? Nem tudom.

Pati figyelmeztetett.

- Röhögnek rajtad!

Miközben leszedte és kezembe adta a cetlit tanárosan magyarázott:

- Mint köztudomású, a mindegy meghatározása pedig a következő: a jó erősen marokba szorított emberi ürülék két helyen, úgymint a hüvelyk- és a mutatóujj között, valamint a kisujj és a tenyér széle között igyekszik majd kifelé a szorításból. Mindegy az: hogy melyik végén harapsz bele.

- Ki volt az?! Ki tette? Kik?... Az anyjukat... Majd elbánok a piszkos társasággal! - megpróbáltam tájékozni. Ritkán sikerült.

De Patit nem tudtam leállítani, nekihehvülve magyarázott álmomban. Sajnos, valóságos életében nem juthatott tanárként katedrára, mert már pubertáskorában elvitte a háború utáni években divatos gyermekparalízis.

- A prafizika lovagjaitól persze, ennél többet vár az olvasó. A kimondottan verskedvelők pedig egészen mást várnak, valami olyasmit, ami évezredek újraalakulásunkban, az új verselés felfogható jegyeit biztosan mutatja. Mi lehet tehát a vers ma is elfogadható meghatározása? A költészet, mint tudjuk, a görögöknél a zenével és a táncsal állt szoros kapcsolatban és ütemes volt. Egyébként a szolás művészete, anyaga a nyelv, a szép szó. Tárnya az élet, és maga az ember. A mai vers sokféleségét és páratlanságát a művészi szépben foglalt rútságig tartó vonulat magyarázza. A nyers valóság vizsgálata és tükrözésének óhajta szüli a költészet meghatározásával ellentétes előjelű alkotásokat, amelyek, ha igazak is, teljességgel, hiányával vannak annak, amit, ugyebár, közönségesen műélvezetnek nevezünk. Az olvasót tehát nem a „rút versek” teszik boldoggá, hanem a szép, a megnyugtató vagy nyugtalanító zengzetes igazság. A zengzetességet is felfoghatjuk ellentétéig feszülten, de a „zaj” a versben, a „zörej” a költészetben nem lehet egyeduralkodó. Számos elsőkötetes fiatal költőknél tapasztalhatjuk

ennek mellőzését. Az, hogy költőnek nevezik magukat, valamiként kötelez, s letisztulásuk, ha késlekedik is, (el)várható. Legyenek igricek, kobzosok, poéták, trubadúrok, aoidoszok, vagy váteszek, műveikben tudatosultságukat, átgondoltságukat, választékosságukat várjuk. Többet, mint a spontán megnyilatkozások erdejét, amelyek a fogmosásról, az erekcióról és az ejakuláció tájékaról egyaránt fontoskodó, és világrengetőnek beállított, nagy élményükről nyújtanak első kézből, és kézzel megrázogatva, helyszíni tudósítást. Nyilvánvaló lustaságukban nem járnak körbe egyetlen fát sem, amelynek eredményeképpen elnagyoltságot, unalmat, spanyolviaszt mutatnak fel a költészetre, ma, és talán még holnap is, éhező emberiségnek.

- Persze... szoltam bölcse és tömöre, hogy Patit leállítsam.

Nekem ez is sikerült.

A hátamra aggatott költeményt pedig belegyűrtem az agyamba.

Tévedésből - szemétkosárnak néztem.

Aztán újból Michelangelónak képzeltem magam. Hatalmas könyvek között sétáltam, és megpróbáltam mindbe belelátni a magamét, hogy lehántva a fölösleget létrehozzam, kifaragjam a magamét. Hűűű! Nem volt könnyű, még a tököm izzadt belé, amikor egyik másik munkámnak neki kezdtem. Sehogy sem haladtam. Tudtam, hogy „minden kezdet nehéz”. Na de ennyire! Főként az zavart, hogy miközben vésőm nyomán, apránként kezdett kibontakozni egyik-másik alkotásom, nemcsak a lehántott részben, hanem a megmaradtakban is láttam mindazt, amit mások már belegondoltak a kötetnyi betűhalmazba.

Még hogy nincs új a Nap alatt?!

Ha ezt csak egy pillanatra is elhiszem, elfog a félelem, hogy hiába kutatom a teremtés titkát. Ördögi munkámban csak az vigasztalt, hogy valószínűleg sohasem tudom meg: jónak vagy rossznak születtem. Álmaimban ez még sohasem sikerült. De ébrenléteimben még inkább elhatalmasodott rajtam a félelem.

- A félelem népbetegség. Orvossága a hit - mondta mindentudó Pati barátom, de a mindenek fölött az uralkodó reklámok idejében kijózanítottak, minden orvosságnak bizonyára rengeteg mellékhatása van, amelyekről többet megtudhatunk, ha bizalommal felkeressük háziorvosunkat vagy/és gyógyszerészünket, akik mint mindenben, örökösen józan mértékletességre intenek, nem szükséges mindent bevinnünk.

Az újkor prófétái nem nagy sikerrel, gondoskodnak arról, hogy ezt a népbetegséget, amely nyájszellemiségben rendkívül ragályos és szertartásosokkal és más gondolkodás gátló ceremóniákkal csak ideig-óraig gyógyítható, következetes kételkedéssel enyhíthessük, megelőzzük. A visszaeső bűnbánók egy része a gyógyszer-túladagolástól szenved, mások gyógyszer-függővé válnak.

- Mi a teendő? - súgta Csernisevskijt és Vladimir Iljicset megelőzve valamely álombeli józanész.

A felelet késett, és közben, mint máskor is, amikor lényeges dolgokat kívántam álomban tisztázni, változott a szín, újra ott álltam a toronyban.

A kétezer valamelyik emelet tornácáról figyeltem, hogy szülővárosom aszfaltjából azok a kiütköző titokzatos lábnyomok merre vezetnek. Követtem ezeket a ki nem törölhető lábnyomokat. Az óvárból a külvárosba, onnan a patinás Kollégiumba, tovább a nehézipar előretolt bástyájának műszaki tervezőirodáiba, a réám tekintetüket vető, alám pedig ruganyos kerekdedségeiket fektető karcsú lányok tengerparti városába, ahol a Duna vize helyett, akkor

az élet híg vize ömlött sebesen. Katonacsizmás lábak nyomán jutottam a csángók földjére, sítalpak nyomán a hegyekbe és vissza szülővárosomba, később egy a sűrűn ABLAKÁban álló élenjáró szómunkás reám testált „tintas esztergapadja” mellé.

Minél magasabbra emeljük tornyunkat, annál élesebben látjuk azokat a nyomokat, amelyeket követnünk kell, világosabban értjük, hogy honnan jönnek, merre tartanak.

Tudom, hogy tornyunk istenek helye.

Olyanokkal melózom itt együtt, akik pont olyan gyakran születnek és halnak, mint a hősök, és mert milliárd számra, egyeseknek úgy tetszik, reinkarnálódnak is. Így aztán, hozzávetőlegesen megszámlálhatók.

Sokan vagyunk, és mind szentek.

Tulajdonképpen nincs más dolgunk: tornyunkkal együtt egyre magasabbra kívánunk emelkedni. Nehezen bírjuk az isteni magasságokat, rendre mindnyájan leszédülünk, csillag-morzsaként ott lebegünk abban a magasságos magasságban, ameddig jutottunk. Hangtalanul lélegzünk a történelem éppen divatos levegőjében, sziporkáinkkal biztatjuk az utánunk következő építőket, hogy ne kíméljék maguk, törekedjenek még fennebb, még istenibb magasságokba emelkedve, a végtelenig.

Mit tehetnénk?

Leugorhatunk, ha úgy tetszik. Nem kötelező az ejtőernyő. Lehet sárkányrepülő nélkül is csúszkálni a magasságokban. Van olyan, akinek ugornia sem kell: leesik magától, mint a beteg férfi tilos helyekre dugdosott, rozsdamarta, gyógyíthatatlan csapszege.

Álmodjuk azt, hogy valamikor az idő képzelt spirálján mindnyájan vissza-visszakanyarodunk oda, ahonnan aszfaltba taposott nyomunkat híven őrzi a kitörölhetetlen emlékezet...

„Egyedül ez sem megy... Ez is a Zoli ötlete volt.”

Őszi délelőtt közepén, a kávézóban ültek, közel a pedagógiai főiskolához, ahonnan az előadások szüneteiben csapatostul jöttek a lányok, hogy a kávézás rövid idejében kibeszéljék magukból mindazt, amiért szorongtak. Törzsasztaluk a sarokban volt, egyaránt ráláthattak a cukrászda minden asztalára, de a süteményekkel megrakott pult mögötti ajtóra is, amely a konyhába vitt, ahol Mancika és társai, kedvünkre illegették gyönyört sugárzó/ígérő domborúlataikat.

- Nézem, nézem... Hát szeretem! - sóhajtotta Zoli álmodozva, miközben vállára omló gesztenye-haját nőies mozdulattal, mint általában, teljesen szükségtelenül megigazította. A haján kívül vállára nehezedett frissen megjelent novelláskötetének állítólagos jó híre is. Ki kellett gondolnia, hogy miként illik viselkednie egy fiatal, első kötetes szerzőnek, miután a kiadó nagylelkű szerkesztője, kissé meggondolatlanul *Örömteremtés* címmel látta el többnyire erotikus témájú írásokat tartalmazó könyvét.

- Tótágas világ - sóhajtotta Misi, félig kiemelkedve megszokott búbanatából. Hírneves ősei egykor a Károlyi grófoknak muzsikáltak, s mert munkaadóik hirtelen eltűntek a történelem forgatagában, útja egyenesen a zenekonzervatóriumba vezetett. Tudták róla, hogy naponta egy-egy fűgával gyarapítja az előadatlan zeneművek amúgy is hosszú sorát.

A bejárathoz közeli asztalnál magános szőke lány ült, madonna arca volt, mosolya, Zoli szerint, titokzatosabb a Mona Lisa arckifejezésénél.

- Nézem, nézem, nézem... Hát szeretem! - jelentette ki határozottan Zoli, és mackós lépésekkel a lány asztaláig imbolygott.

- Szeretlek, kedves. Légy a feleségem...

A lány szájához emelte a kávé csészét, kortyolt belőle.

Másodéves medika volt, és mint minden medika gyors döntésekhez szokott.

Egyszerű diákesküvőjük után három évig éltek együtt a Zoli garzonjában, éppen addig, amíg az imádott befejezte orvosi tanulmányait.

Misi, többek között, látnoki tulajdonságokkal bírt, két fuga között figyelmeztette Zolit, hogy a nők alaposabb megismerése céljából ésszerű volna, hogy a lány döntögetései közben, néhány éves próbaházasságra gondolna, s csak azután után döntene házasságáról.

- Próbáld tótágasban elképzelni a nőket. Gondolj bele, micsoda gyönyörű látvány nyújtának, amikor a fejükre simított vagy borzolt hajszálak zuhatagként omolnának a földre. Különösen előnyös volna ez a hosszú hajúaknak, hiszen égbenyúló testükkel olyan hosszúkásak, olyan tüneményesen légiesek lehetnének, mint a Domenikosz Theotokopulosz által a vásznai fölé varázsolt, lebegő figurák. És azok a rengeteg utánajárást követelő, az évek múlásával egyre szaporodó arcráncok is szépen kisimulnának, a finom vonalú álacskák alatt sunyin gyarapodó tokácskák is egyből visszahúzódnának, minden hajszálnyi árkokcska magától elbújna a halánték és a fülek mögé, ahol nincsenek útjában a vizsgálódó szemeknek. A keblek, igen, azok az egzotikus, gyümölcs alakú csodálatos alkotások, amelyek lelógó természetükkel kétségbeesésbe kergetik a nőket, nos ezek, tótágasban, rögtön helyükre kerülnének, egyből kitelnének a melltartók, amelyeket rövid gondolkodás után, mint szükségtelen cifraságot, önként félredobhatnának még a nagymamák is. Na és a gömbölydeden igazán kíváncsú hátsó felek, amelyeken a férfi szem, akár Moore Henry „menyasszonyának” simogatni való domborulatain, olyan szívesen elmélázik? És a lábak? Hát ez az! Még a sonkalábak is előnyösen kerülnének ki a megváltoztatott testtartásból. Hogy mire valók ezek a hosszú és karcsú lábak azt most ne részletezzük, elégedjünk meg azzal, hogy az egész estét, netán éjszakát kitöltő ígéretességük előtérbe kerülne, felértékelődne a karcsú bokák azáltal, hogy a női látványosságok tetejére kerülve hűen kifejezhetnék a gyengébb nem lényegét. A lábak koronáznak a nőiességet. Mindannyian nagyobb figyelmet szentelhetnénk a formás lábikrákra, a lábszárak finom ívére, a térdkalácsok domborulataira, a sóhajtás-finom combok feszességére, amelyek tövében forró kút édes vizének remegő hullámai ismételtén átgyűrűznek rajtunk, s magukkal visznek a világmindenség végtelenébe...

- Ott is egyedül leszel - szólt évek múltán a kishitű, ettől-mindentől megkeseredett író.

- Hit nélkül - igen! - hirdette Misi a toronyból, ahonnan kottapapírajairól időnként hangjegyeket szórt a mélybe, hogy a fülükkel olvasóknak is jusson valami az örömeiből.

- Könnyű neked! Gyónástól gyónásig vidáman élsz szokásaitokban. De mi legyen azzal, aki mint jómagam rendre ájtatosság elleni újraoltásokat kapott? És tenyerest és hajcibálást is eleget, mert a szülei sorozatosan „elfelejtették” vasárnapi iskolába küldeni? Mi legyen azokkal, akit muszájból kereszteltek, ha kereszteltek, mert másként nem mehettek iskolába. Mi a sora annak, aki nem bérált, nem áldozott, nem böjtölt és nem gyónt, mert mondjuk, reformátusnak jegyezték be, de nem is konfirmált, az úrvacsora pedig még most is olyan érzéseket kelt benne, mint, amikor fehér embert nem látott őserdei törzsek életét bemutató ismeretterjesztő filmet néz a tévében. Hinnünk kell? Persze. De mit tegyen az, aki szüleitől hitetlenséget örökölt? Kit tagadjon meg? A szüleit semmiképpen sem tagadhatja meg, hiszen közismert a tízparancsolatból: *Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú ideig élj azon a*

földön, amelyet az Úr a te Istened ád te néked. (Mózes II. Könyve 20.12) Szóval, mindenképpen ellentmondásba kerül önmagával és a Bibliával is. És amíg ebbe a megváltozhatatlan létbe beleöregszik, rájön, hogy életében éppen elég semmi embert látott már, akik felekezeti hovatartozásuktól függetlenül olyanok, amilyenek, és a felkentek segítségével könnyedén felmentik magukat mindenféle bűnök alól, hogy újabbakat kövessenek el. Ezért azt mondom, kedves barátom, ahhoz, hogy valóban megismerjük önmagunk, szálljunk magunkba, és vállaljuk meggondolatlan tetteinket is.

Magunkban kell hinnünk.

Hiszem, hogy minden ember képes a jóra, arra, hogy halálunkig közösséget vállaljunk minden földi lénnel. A halál pedig, hogy úgy mondjam: csakis egyedül megy... Még a tömeghalál sem az, aminek látszik, hanem olyan gyertyaoltás, amelyben milliárdnyi gyertyaláng az idő atomjainak tört részein, akár a jóval lassúbb emlékezet, rendre ellobban.

- Ámen! - szólt Misi, és a benne imbolygó zenéktől józanodva, barátian arra kérte Zolit, hogy legalább ő hagyja abba, nem folytassa, sose kezdje újra - a papolást.

13. Da capo

*Könyörögj érettünk. És könyörögj érettünk.
És könyörögj érettünk. Jó ötlet ez az ismétlés.
Ugyanez van a hirdetésekben.
Vásároljon nálunk. És vásároljon nálunk.
(Joyce)*

Műhelyünkben olyan régiek voltak az asztalok, hogy talán még a nagyapám idejében készülhettek, rég elfeledett mesterek szorgos keze munkájaként, olyan régen, amikor a kisvárosi utcáknak még pacsuli szaga volt, az emberek feje tele volt romantikával és európaisággal, a különféle bútorkok tartósak voltak, mint a csöndes szerelmek, és Kovács úr (hol van már?), a belvárosi hentes, bizakodva tízdekánként mérte a leheletvékonyra szeletelt sokféle szalámit csupa fehércempés hentesboltjában, ahol kitűnően látható helyen, éppen Kovács úr bajuszkás és fehérsapkás feje fölött, éjféketére lakkozott fatáblácskán cikornyás hófehér betűkkel állt az akkoriban megfellebbezhetetlen, öröknek gondolt igazság:

MEGHALT A HITEL!

Ki halt meg? Az elhabzsolt időnkben Kovács úr bizonyára meghalt, bajuszkás fejét roham-sisakjával együtt elvitte egy eltévedt német aknavető gránátja a Don-kanyarban, sírján elporladt az ideiglenes, a reformátusokhoz nem illő ideiglenes fakereszt, fehércempés hentesboltját tizenhatszor átalakították, most éppen digitális fotóüzlet működik benne, ahol csupa színes képeket készítenek egy japán automata gépen, amely a nagy sietségben olykor olyan vörös szeműeknek örökíti meg a különféle családi alkalmakkor lencsevégre kapott embereket, amelyhez hasonlóak csak a háború után kényszerből tenyésztett hófehérgyapjas angórányulak szeme volt. Hogy a hitelen kívül kik, hányan haltak meg arra most ne gondoljunk, mert minél nagyobb a számuk annál gyászosabban feketék. Ha pedig azokat számolnánk össze, akik még valahogyan megmaradtak, és talán azt hiszik, hogy valamiért élniük kell, mert érdemes, a gondviselés meg minden más maszlag miatt, nos akkor meg olyan szívszorítóan kicsiny számot kapunk, hogy az embernek elmegy a kedve a múltban olvasástól.

És az jut az eszünkbe, hogy jó volna, ha mi minden áldott reggel bemennénk a műhelybe, az ócska íróasztalokhoz, magunk alá húznánk a nyikorgó széket, papírt csúsztatnánk az írógépbe, és a fülünk mögül gondterheltséget mutató ráncokat engednénk az ábrázatunkra, majd könnyed és felületes sóhajtással nekikezdenénk a szövegírásnak, ahogyan azt zakatoló, öreg írógépeink egykori gazdái tették, amikor a kiadók minden értelmes szöveget soronként fizettek, és tántoríthatatlanul hittek abban, hogy minden sorunkat folytonosan áhítozva várják az unalomtól és a keménygallértól örökké idegeskedő, ennek ellenére ápolt külsejű és lelketű többnyire bajuszkás olvasók, migréntől gyakorta szenvedő tudálékos özvegyasszonyok, és olyan magányos hajadonok, akik néha nem átallják belemártani magukat a napi politika szivarfüstös levegőjébe és az izzadság szagú közéleti intrikákba.

Éppen az idén lesz... kit érdekel, hogy hány éve annak, hogy szöveggyártással kezdtem el foglalkozni.

Másfél, szólt a brigádvezető.

Három, siránkoztam, ahogyan a reményteljes századelőn, minden csütörtökön kimenős, büszke cselédlánynak esedezett a legalább korzózni vágyó, lányba bolondult legény.

Kettő, mondja néhány év után a brigádvezető.

Másfél, kérleltem én, közben magam sem tudtam, miből lesz az a másfél, amire vállalkoztam. Ma sem tudom.

Ülök a műhelyben gondolatfinomító gyalupadomnál, kerek szivacsból készült ülőke a fenekem alatt, puha párnán trónolva jobban jön a gondolat, mondják kedves kollégáim, akik soha, semmilyen körülmények között nem ismerik be, hogy a fenekünkkel gondolkozunk, ez nagy bűn lenne, valami olyasmihez hasonló, amit felforrósodott pillanatainkban a most már nyugdíj előtt álló, hervatag kolléganőink műveltek egykor, virágzásuk idején mindig rámenős férfi elődeinkkel délutánonként a sivár műhely valamelyik hirtelen lesöpört vagy tetszés szerint kéziratokkal teleszórt íróasztalán. Néha azt hisszük, az alkotás ilyen: gyötör, fáj, felemészt, de ugyanakkor mérhetetlen gyönyörűség is, gépíró-michelangelók vagyunk, akik örökké csak a saját fájdalmukat faragják, heroikus elvonultságban, a világi dolgok robajló zenéjére fülelve szüljük senkinek sem ártó, olykor megválaszolhatatlan kérdéseinket.

Döbbszemem vesszük észre, hogy ma is, minden gondolatunk kisded hipotézis, amelyről már a nagy Darwin világosan megmondta, *ha rossz is, többet árt, mint a feltételezés hiánya*, amely ugyan semerre sem visz, munkára nem ösztönöz, és aztán a végén majd megnézhetjük magunk, mint városunkban a közismert Ladó jelenései után mi, a műhely ártatlan dolgozói, akik odaadó csodálkozással vegyes tisztelettel figyeltünk a nagy Ladóra, amikor rendszerint ócska olasz napilapokkal a hóna alatt belépett a kávézóba, az egykor kemény és fehérbóbitásra cicomázott formás lábú kiszolgálólányok elnehezdedt testtel és pillantással, trombózisveszélyesre dagadt lábakkal, fényvesztett tekintettel összenéztek, és miközben az isteni Ladó valamelyik örök életű operettből ellesett világi pózban megállt az asztalunk előtt, kuncogtak is, és Ladó révedező tekintete savanyú képükön pásztázott, és hirtelen visszatántorodhatott a múltba, amikor anno dacumnál barátaival ült ugyanazon cukrászdai asztalnál, és a gyűszűnyi törökkává mellé kérés nélkül is francia konyakot kapott, és az akkor szolgálatos Ladó, akit ki tudja, hogy hívtak, német, angol, francia és olasz nyelvű agyonolvasott napilapokkal a hóna alatt, némi aprópénzt kunyerált némán, de nem kapott, mert a tulajdonképpeni és igazibb Ladó és barátai ki nem állhatták a hanyagul öltözötteket, nem tudták, hogy az elrongyosodás a korral jár, és majd eljön mindenkinek az ideje, amikor ruhájával együtt napilapjai is megrongyosodnak, hiába szorongatja őket ott a hóna alatt, és szakadozott gondolatokkal járja az ismerős utcákat a környéken, ahol egykori önmagát keresi mindhiába, és Ladó hirtelen összeszedte az asztalra feltűnés nélkül csúsztatott, sehogyan sem csengő alumíniumpénzeket és magát, hiszen maradt benne még némi magaviselet és keménység, talán annyi mint egy lágy tojás burkában, és hogy valamiképpen elviselje az élet ráért csapásait és a sors packázásait, mellét ilyenkor hadapródörmeister keményre feszítette, felszegte melankóliában gyötrődő ezüstös fejét, haja színe mint olajos szardíniáé, tincsei parókamereven fedték bohókás gondolatainak egykor fortyogó üstjét, megrázta magát és kozmikus érzelmeinek jelképes központjára, beteg és bús szívére tette valamikor bizonyára rendszeresen manikűrözött kezét, a láthatatlan zászló előtt széles gesztussal meghajolt, és ezt dörögte:

Ne nézd a gúnyámat, bébi!

És szalutált, mint egy katonatiszt, vagy csak biccentett, ahogyan ezt régen elfelejtett illemkönyvekben írták, nem is tudom már, hogy mikor, mert mi akkor inkább magunkat néztük, és talán egyikünk sem tudta miért, szégyelltük magunk.

Most persze azt sem szégyeneljük, hogy Ladó módjára képtelenek vagyunk visszatáncolni a szürkére pátyolt jelenből, kávéházaink is odalettek, ahol most megmutathatnánk magunk, hogy csalatkozásainktól gyűrött, krikszkrakszokkal telefirkált arcunkat, mély tanulságokat felmutató táblaként körbehordozzuk, és az utánunk következőktől némi szánalmat mutató magunkra figyelést kunyeráljunk.

Ilyenkor, de máskor is leforrázva tértünk vissza a műhelyünkbe, ha egyáltalán akad olyan műhely, ahol megtűrnék bennünket valamelyik sarokban, hogy kincstári kegyeletből képzelt múzeumi relikviákat helyettesítsünk.

Ki tudta, ki hitte, ki gondolta, hogy ilyen furcsán és megfellebbezhetetlenül durván történik minden velünk is, pedig hát éppen elég cifra történetet hallottunk már az egykor józan és közmegebecsülésnek örvendő polgárokról, akik mint a végzetükbe rohanó éjszakai vonatok, valami csekélységtől, aprócska félreértésből kisiklottak, és miután ezek a polgárok szomorú vagy erőltetetten vidám képpel napestig allascht ittak rummal, szemükbe apránként bú rakódott, és aztán már a járás is fájt nekik, nyikorogva mozdultak néha, mint a bús őszi szélben az üres faskamra egykor jobb időket látott, néha megkönnyezni is érdemes, rozzant ajtaja.

Most pedig magunk lettünk a nyikorgás.

Amikor sápadt fiatalemberként a műhelybe kerültem, nagy elszánással, remegő lélekkel támaszkodtam a számomra kijelölt írópadra, még sokáig nem jutott nekem írógép, de a mester biztatására tűzhányóként, addig ismeretlen furcsa erők hánykolódtak bennem, és úgy éreztem magam, mint egykor Flórián bácsi, akinek bajuszkás hadnagya Isonzónál egyszer, ki tudja miért, eszeveszett hirtelen kiugrott a lövészárokból, szikrázó és dühös karlendítéssel az ellenség állásai felé mutatott:

*Fiúk!,
ordította torkaszakadtából,
Előttünk az olaszok! Vagyis: a franciák! Egykutya!
A szaruk éppen olyan bűdös, mint a tiétek! Nahát! Előre!
Kardját magasba lendítve vitézkedett*

Fiaim, utánam!

Vajon mi serkentett akkor, és mi ösztökél, hogy ilyen határozottan küzdönek, akaratembernek képzeljem magam. Hogy majd egyszer nagy elszánással, kitörő lelkesedéssel magam is kiugrom majd valahonnan, talán az íróasztal mellől, és vetem magam életre-halálra menő küzdelembe, valami régen fakult újságköteget szegezve előre, rohanok az értelmetlenség kódébe burkolt ellenség állásai felé, már nem figyelek a körülöttem rohanók szuszogására, nyálas lihegésére, jól irányzott fényes lövedékként berobbanok az ellenfeleinkkel telegyömöszölt futóárókba, miközben örökké csak azt láttam, hogy furcsán kihalt vidékre, patinás romok közé jutok, a patkányok visítva menekültek kincstári haragom és ormótlan bakancsom vak kalimpálása elől, egy friss földhányás mögött, ideiglenes tűzhely mellett csajkában gőzölgő, étvágygerjesztő illatú ételmaradékot láttam, az ellenség lapult valahol, sejtettem, hogy engem figyelnek, arckifejezésemből próbálták kitalálni jó halált vagy annál rosszabbat hoztam rájuk, velük maradok vagy tovább loholok győzelemittasan, dicsőségkeresőn, a kietlen vidéket aprólékosan, egyre idegesebben feltérképezve, pattanásig feszült tüdővel, kimaradozó léleg-

zettel, mindent letiporva, veszélyt elhárítva, nyugtalanságomból nyugtalanságot építve mindhalálig.

Az bizony igaz, hogy mindig emberek után futkostam, őket kerestem szívdobogva, ezt végletekig lehet művelni, mint a szövetkezeti szerszámműhelyben az indigókékbe játszó spirálfúrókat, amelyek aztán olyan gyorsan kopnak és törnek, hogy a lakatosok alig győzik kivárni, amíg a fúrók fiútól új fúrókat kapnak, és akkor az a felelősképű, egyébként tejfölös szájú fiatalember, aki egymaga szabta a fúróknak való huzalt, hogy hosszanti irányban két spirális árkot marjon bele idő előtt rozsdá marta szerszámgépén, és a gyümölcsös láda nagyságú villanykemencében kékre eddze valamennyit, csiszolja és szalmaszárgára visszaereszti egy gázláng fölé helyezett fémlapon, nos, az a fiú az egyik dolgos-szürkére sikerült napon, úgy déltájban hirtelen becsavarodott, dühösen csapkodta a majdnem kész fúrókat, miközben egyre csak azt hajtogatta, hogy szerinte a barokkba hajló reneszánsz az igazi, és csupáncsak ez a stílus illik az ő választékosan kialakított egyéniségéhez. Ez is magam voltam, régésrégóta keresem az egyéniségemet, kutatok utána, mint nyerő lottószelvénye után a fiókok mélyét hánytorgató feledékeny ember.

Akkor már javában írtam a szövegeimet.

Fél?! , kurjantott katonás indulatú brigádvezetőm,

Nem én, mondtam büszkén, és a körülményekhez képest határozottan, komolyan hittem abban, hogy sohasem lesz mitől félnem, mert az igazságot az új szentek közül is az elsőnek tudtam, s az állhatatosság, melyet iránta éreztem, akár a többi, lényegesnek mondott, de megfoghatatlan dolog, jótékony tűzként lobogott bennem, alakuló erkölcsöm nemesfémét ötvöztem magamban, amitől egyszer majd szakíthatatlan szilárdságúvá kellett volna válnom, acélhíd-szerkezetté, repülő csodává, égígérő toronyházzá, gyémántkemény fix ponttá, ahonnan kimozdítható tespedtségéből ez az egész világ.

Most már mit kezdjek az ilyen és hasonló intelmekkel:

Ne feledjük, hogy a tevékenységek csak látszólag céltalanok!

Látom ezt, akár fehéren a feketét most is, és tudom, hogy a *Wake up and live* című könyvből való, egy Dorottya nevű nőszemély írt születésem évében, aki szerint a *legkézenfekvőbb szándékunk abban nyilvánul meg, amikor a világgal el akarjuk hitetni, hogy képességeink legmagasabb fokát elértük.* Betéve tudom, de már nem nyugtat meg, nem segít az alvásban, csupán azt hiszem, hogy alszom, és félálomban, persze csukott szemmel, mert már mindenkor és mindenütt sért a szúrós villanyfény, élvezettel kitapogatok egy vastagabb és mindenképpen súlyosabb könyvet, amelynek fedőlapján cirádás díszek pompáznak, és amelyben, úgy a közepe táján, van valahol egy szép mondat arról, hogy a tulajdonképpeni életcélokkal összefüggésben semmiképpen sem hozható tevékenységtől eltiltott emberek élete olyan, mint a halál, mert az esztétikai ténykedés eredete egy organikus szükségletben találtatik, az pedig olyan, mint az éhség vagy a fajfenntartás ösztöne, ha ez hiányzik, oda minden örömünk, és ki tudja mi történhet velünk, mert Jászi Oszkár szerint megérteni sohasem fogjuk, hogy miért nem egyenlő az esztétikai tevékenység a többi hétköznapiasnak tudott dolgunkkal, mivel, ha valaki megkísérelné csupáncsak a munkára szorítani az embert, biztosítva számára ugyan némi elviselhető álmot, és természetesen bőséges táplálkozást, de megvonva tőle a játék, a dal, a tánc, a mese, az orgonaszó áhítatát, a focit, a lányok hajába font színes pántlikák lobo-gásának élvezetét, a vásári és egyéb komédiák szépségét, bizony mondom, nem tudhatjuk, mivé lenne az ember élete? Hát ez is pont így igaz.

Fölhorgad nyugtalansággal csúsztatom helyére ezt a szép és súlyos könyvet, amely itt-ott bársonyos tapintású a foszladozó famentes papírlapok kopott sarkainál, és ismét hedonikusan

megállapítom, hogy a születés és a halál között porciónyi vegyes saláta csupán az életünk, és ellenállhatatlan vágyat érzek, hogy szobám ablakát és ajtaját minél előbb könyveimmel zárjam el a külvilágtól, mézshabarcba raknám legolvasottabb könyveimet, és Könyves Kelemenként, mint legféltettebb kincsem-aranyom-galambom-asszonyom, a nekem legkedvesebbet is, hogy magas Déva várához hasonlóan tartósan álljon az ezután megszületők emlékeztében a mindenütt rakható, mindenféle színű könyvekből emelhető fal, amely a szövegelők védelmére a magasságos egekbe magasodik, megnyugvást hozva valamennyicske időre, a gondolatokra éhes emberek zaklatott világában. Úgy befalaznám magam könyveim közé, ahogyan ezt 1668-ban a tekintélyes pocakú, tonzúrák, tokás tisztelendő Pápai János káptalan uram tette, amikor a tatárok elől, nem is magának, inkább a könyveinek keresett menedéket a fehérvári vártemplom kicsiny sekrestyéjében. Vajon miért nem tettem? Megtehettem volna?

Kuncogva szundítok el, magamon sajnálkozom, hogy miféle konzervatív trotli vált belőlem a Gutenberg-galaxis ámulatában, hogy könyveimből szerettem volna magam köré várat építeni, vagy valamiféle emlékművet emelni, hogy tovább éljek ismerőseim gyerekeinek és barátainak emlékeztében, miközben tudom, hogy az elektronikus könyvtáraké a jövő, egykönyves házi könyvtárak lesznek nemsokára, egyetlen kellemes tapintású és ízlésünknek megfelelő illatú, zsebre vágható, földalattin is olvasható, és rengeteg művel feltölthető kiskönyv nagyságú számítógép, marokban elférő, összegöngyölhető e-papír, kedvenc olvasmányainkkal tele mobiltelefon lesz a könyvtárunk, és a Gutenberg-galaxisból úgy lépünk ki, hogy az akár tízmilliárdra szaporodó emberiség számára könnyen hozzáférhetővé válik minden írás. És mire százhuszezer esztendő múlva az afrikai földrész Európával egyesül, (a világvárosok lakossága már most a különféle fajok nagyfokú keveredését mutatja) minden tudományunk kolosszális méretű lesz, de elfér majd körömnnyi digitális herkentyűben.

De hát milyen az iparos?

Hosszú az éjszaka, reggelig gondolatvándorlásos és izzadásos minden percem, forgolódom, nyögök, sóhajtozom, olykor macskakölykökkel álmodom, és megfeledkezem a naponta fel és alá randalírozó tatárokról, hirtelen ébredek, lecsap reám a kötelesség, mint kutyakölyökre a szigorú gazda pillantása, a kérlelhetetlen idő kerget, rohanok a műhelybe szöveget gyártani, és mint például a jól nevelt szövőgyári dolgozó, akármit is kér tőlem a mester, felelősségteljesen, mesterségem legjobb hagyományaihoz hűen mindig megpróbálom magamat felülmúlni, néha néhány soros szövegbe is belekomponálom a szívem, belecsempészek könyveimből kölcsönzött gondolatokat és a saját eredetinek vélt szövegeimből is valamennyit, akármilyen picit is, mert ezek ezer szállal interferálódva kavarnak, fullasztva áramolnak és áradoznak bennem, ha akarnám sem tudnám ezeket különválasztani a másokétól, nem tudhatom, hogy egyik-másik igazságból mennyi az enyém, mi és mennyi az, amit útközben kapirgáló-szemelgető majorságként begyembe gyűjtöttem, mi az, amit könyvek betűtengeréből válogattam, hogy egykor ösztönös ráérzéssel időszerűnek vélve, sohasem látott, sohasem hallott dolgokat közöljek a világgal, ez az amiért a világra jöttem, ha ezt sikerülne elhitetnem magammal, volna egy szép percem, órám, napom, az életem nem volna hiábavaló, ahogyan ezt érzem, látom, tudom, mert legalább ennyire mentem kutakodásommal, hogy parányiságomat megpróbálom elviselni, hasonlatos vagyok immár a papago indiánok bölcséhez, aki magát találóan *odaadó semminek* nevezte, és ha ügyes vagyok és mértéktartó, a mester sem talál kivetnivalót a munkámban, és egyszeri körülnézéssel megállapíthatom, hogy a mester is magam vagyok, ilyenkor elhiszem, hogy szövegeimben marad valami belőlem, tovább ne firtassuk, hogy minek kell ez nekem, ezt valami jóleső érzés légüres tere kívánja bennem, ahova betódulnak apró győzelmeim, a lelkem pedig forró levegővel folyamatosan töltött léggömb, mely arra való, hogy számolatlan hétköznapijaim unalmas garmadáiból olykor az ünneplés fénypirosába emeljen, ha ritkán is, de van ilyen, és ez jólesik, mint az italos embernek a pohár tüzes víz, erőt kapok belőle könyveim és gondolataim további gyűjtéséhez, ami

persze ma sem éppen egyszerű, egyre bonyolódik, hiszen mindinkább válogatósabbá válok, alaposabban megnézem mit vásárolok, és az is előfordul, hogy a könyvek lapozgatását is unom, nincs hozzá elég erőm, nincs hangulatom, titokban jönnek rám az ünnepi hangulatok, de ezt is titkolnom kell, mert irigyek az emberek, ezért aztán magam elől is eltitkolok jót és gyönyört, lopva, titokban olvasgatok, a piszkálódók miatt, akik kutyafejű tatárok módjára, riasztóbbnál riasztóbb álarcot öltve keringenek körülöttünk, jól tudta ezt a bocskorképű öreg Ricsi, amikor ráncgyűjteményes arcára szorított hegedűje mellől mentori hangján hajdanán leszólt hozzám:

Fiam! A könyveket titkolni kell!

És titkolt könnyekről nyöszörgött cigarettafüstben avasodott zsíros alvilági énekes hangján, s ha ez réges-régen volt, akkor is lehet benne valami, mert a régi igazságok lám újra és újra fel vannak találva, azt mondjuk *nincs új a nap alatt*, hahaha, és az is igaz, hogy már minden csupa hányásos közhely, olyan mint a rokonok nyálas csókja, képmutatásficam, kiéhezettek sikamlós nedvtúltermelése az elképzelt zabálás előtt, az élet értelmét tehát az igazságokon túl kell keresnünk a transzcendentális örökzöld mezőkön, Kant tudatalattijában, még akkor is, ha egyszer valamikor az ígéret földjén minden kiderül, és mámoros túlviláginak képzelt fényességben feltárul előttünk a dolgok és a szövegek valóságos értelme, amint azt egyes brigádevetők közkívánatra vagy profetikus percekben makacsul újra és újra megjövendőlték.

Ám legyen.

Én mindenesetre már csak vizet iszom, mást nem prédikálok, kapkodva élek a biztos halál tudatában, és mert a véget nem feledhetem, többnyire furcsa kaparászást érzek a torkomban, ha ásványvizet iszom, azt hiszem, ezt kívánja az egészségem, igyekszem elfojtani magamban a kikíváncozó prédikációkat, ha a vashiányom nem ellenkezne, beérném fémjelzett gondolatokkal, közben csendesen végzem a munkám, morzsolgatom egyre kevésbé kitágíthatónak képzelt napjaim, már évtizedek, emberöltők teltek el azóta, hogy szófosásos gyalupadom mellé ültem, főnökeim úgy tettek, mintha munkámmal elégedettek lettek volna, hallgatok, magamat be nem árulhatom, ha egyetlen pillanatig valami hasonlót éreznék, belehalnék a gyönyörűségbe.

Mit tehetnék?

Kitartással hiszem, hogy egyszer majd egész bensőmet átjárja az a titokzatos jóérzés, hasonlatos leszek a fákhöz, amelyek kergük mögött rejtett csatornáikban zöldselyem leveleket görgetnek a bimbózó kijáratok felé, és akkor aztán lehet, hogy kiderül, nem hiába dolgoztam a műhelyben, ebben az ócska kócerájban, ahonnan még most sincs, semerre sincs kilátás, egyetlen ablakunk sincs, be vagyunk kerítve betonszürke falakkal, a kékes fénycsövilágításban hamuszínű az arcunk, csupán gyomrunk jelzi, hogy szédületes magasságban vagy mélységben dolgozunk, a patkányok is lihegve érkeznek hozzánk a kanálisok szövevényes csövezetén, talán az új évezred ötödik emeletén van a műhelyünk, fölöttünk kőművesek dolgoznak, kényelmesen rakják a következő emeletet, mindig is lesz munkájuk, mert ez az épület befejezhetetlen, és mi nyomban követjük őket, amikor egy-egy szinttel fennebb költöznek.

Fölöttünk az ismeretlenség, alattunk a csak jobb napokon látható, felhőkkel, ködökkel, zűrzavaros történelmi levegővel takart talaj, amiből valamilyen sugallatra hallgatva épületestől kinőttünk, leginkább csak korlátainkat látjuk, amely az erkélyen körbefutja a toronytetőt. Vörös szemű varjak tanyáznak ott, az erkélyre nyíló ajtó résén át látom, micsoda ádáz küzdelmet vívnak egymással a hatalomért, egy-egy jól irányzott csórvágással vágják ki egymás szemét, vörös üregek tátognak mindegyik fején, farkasszemet néznek velünk, és rekedt károgaással nyugtázzák döbbenetünk, a vakok többé nem hagyhatják el a tornyot,

robotolnak éjjel-nappal, a szolgálatos toronyőr időnként mérgezett lencsét szór elébük, ezt is válogatják, és csak végső kétségbeesésükben nyelnek le egyet-kettőt, hogy megszabaduljanak kilátástalan életüktől és másokat engedjenek helyükbe, akikre ugyanazon sors vár, megannyi gyászvitéz, kormos Hamupipőke, kormos levegővel leláncolt gályarab, akiket arra kényszerítenek, hogy szövegeinket betűkre szedjék, kiszemeljék belőlük a gondolat csiráit, hogy végül egyforma lencse alakúakra formálják mindet, a maradékot sietve átdobálják az erkély cífra korlátján, és gondolatfoszlányaink kavalkádja pergő pernyeként szétterül az alattunk húzódó, elfelejtett ősi tájon, lassan lerakódik, kövesedik, mint a guanó. Igen. Ahány eszten-deje látom, figyelem, csodálom ezt a sziszifuszi munkát, egyre üresebbnek érzem a fejem, soraimban, melyeket könnyedén papírra vetek, semmi sincs súlyosabb dolgainkból. Amióta rádöbbsentem erre, nagy elszánással régi könyvtárak nyikorgó bútorokkal teli zárt osztályait jártam használható gondolatokat guberálni, fenékhoroggal felhúzható ólomnehéz okosságokra vágytam, tengermély igazságokra, amelyek eligazítanak minket, hogy ott fenn a toronytetőn merre nézzünk, mire figyeljünk, amikor kilophattuk magunk a lesunyított fejűség kötelességéből és a fölfelé indított hódolatból. És később is, miután munkámért indokolatlanul egyre több pénzt kaptam, és bőröndszámra cipelhettem haza a sok vásárolt könyvet elajándékozott bútoraim helyére, hogy nagyszerű piramisokat rakosgassak belőlük a szobámban, mindinkább megszokva az egyedüllétet, mint azt annak idején, derék Pápai uram is tette, akivel reggeli félálomban arról szoktunk beszélgetni, hogy mi a teendők ezen a magunkra egyszerűsített világban, ahova az összes általunk fellelhető gondolatok közé befalaztattuk magunk, és mindenféle kitalációkra hivatkozunk, mi nem jut az eszünkbe védekezés közben, ijedt kecskegidák vagyunk, képzelt szakállunkba mekegünk, mint az egyik hajnalon Pápai János tette, amikor Bethlen Gáborra hivatkozott, káptalan fejjel idézve a nagyságos fejedelmet:

A betűimre vigyázzatok!

Így szólt parancsolatja, és ugyancsak Pápai uram lelkére kötötte, hogy minden akarata szerint legyen halála után is, a szükséges dolgok bevégeztetése végett, amikhez tartania magát könnyebb volt, mint egy zsíros ebédről lemondania, mert maga sem kívánt mást az eszes dolgok szolgálatánál. Másként nem tehetvén a káptalan, a befalazást elrendelte, magát a jónak akart sorsra, de kényszeredetten mások kegyelmére is bízva, menteni kívánva a menthetőt, önmagát ebből végül valamiképpen mégis kifelejtve, *mert ilyen az ember!*

Ferenc bátyám is éppen így mondta ezt, amikor lefekvés előtt reánk bízta a csillagos eget, s mindjárt akadt valaki, aki ott helyben katonáskodott:

Igenis, Király úr!,

Így csattogott komolykodva, és hogy nagybátyám elejét vegye a félreértésnek, csöndesen, bajusza alól mosolyogva szólt reánk, nevezzük őt egyszerűen *bátyámnak*, így mondta, mert a háború utáni meglódult világban, ugyebár, egyre nehezebben tűrte, hogy ország-világ előtt uralkodói címet hordozó nevén szólítsák.

Magának, most az egyszer, megbocsátok!

Ezt mondtam, kellő tisztelettel, Pápai Jánosnak, és szívesen visszahallottam volna ugyanezt akárkitől, akinek fontos voltam, de csak Pápai uram volt az, aki sírva bánta, hogy hagyta magát a tatár által lovak után futtatni a Váradig húzódó poros úton, ahova megérkezvén, másként nem tehetett, lelkét visszaadva teremtőjének. Kiszenvedett olyanformán, hogy meggyőződése között utolsó leheletéig kitörölhetetlenül világolt annak tudata, hogy a szenvedőké a mennyeknek országa. De én már azt is tudom, hogy nem könyveink közé kell befalaztatnunk magunk, hanem inkább a könyveket kell minden igyekezetünkkel önmagunkba befalaznunk idejekorán és a lehető legnagyobb mennyiségben, hogy felprédálásukkal, amit minden időben az életünkbe betolakodó barbárok újra és újra megismételnek, a minket

ért kárt kicsinyítsük és apránként összegyűjtött gondolatainkat a tatárok és varjak töméntelen seregeitől, jobb napokra várva a romlástól óvjuk és megőrizzük.

Ennél jobb sem kell!

Még mindig elevenen él emlékezetemben az, hogy így kurjantott a királyi elgondolásra Első Bátyám, fenséges őseim örökké jókedvű sarja, és bajuszt penderített csak úgy suszter módra, mert születésemkor nemhiába hivatalból elnyerte a NAGY jelzöt, amit én gügyögös koromtól gyakran kihangsúlyoztam, aztán aláhúztam, amikor a sokféle csatából győztesként kikerülve mindnyájunkat magával ragadó vidámsággal, minden Királyok háztáji örömére hazatért, hogy bölcs aggastyánként bennünk tovább éljen, mint földet gyarapító pora a Kardos János-i vitézek temetőjében.

Ülök, a ki tudja hányadik emelet magasságában, tulajdonképpen teljesen mindegy, hogy milyen magasról rugdossuk alá a pernyét ablak nélküli szobánkból, mondják, hogy tűrhetően végzem a munkám, könnyű a fejem, már nem számolom, hányadik éve nyomogatom a billentyűket, és a betűk mindig egykedvűen, naiv szeretettel indulnak valamiképpen hasznos gondolatokat alakítani, értelmet hordozó mondatokká válni, szegények nem sejtik, milyen szomorú sors vár rájuk ott kinn az idők szelétől örökké huzatos erkélyen.

Nyomd meg a gombot, kapsz egy libacombot!

Élvezettel idézem ma is az idők távolából óvodás korú szerelmem szexis hangját, jó tanítóm volt, tőle tudom, hogy mit kell a lányokkal csinálni, ha engedik, és akkor is, ha úgy tesznek, mintha nem akarózna nekik kicsikét széttenni a lábukat, és aztán, mikor valamely bekezdés-végre érve apró bolondságainknak csilingelünk boldogan, miközben elmentjük a képernyőre rajzolt szövegeinket, arra is ügyelünk, hogy minden befejezett dolgunknak jópofa vége legyen, örömmorzsákkal felcicomázott perceinkre gondolok, melyek mint a vajkrémből ki-nyomogatott csillogó sokszínű rózsácskák a tompán fénylő csokoládétorta szegélyén ajak-puhák és oly édesek, hogy az ember kétszer is meggondolja, kapjon be vagy ne kapjon be egyet-kettőt belőlük, zabálja vagy ne zabálja meg az összest, esetleg próbálja meg eltenni emlékebe, tartsa meg valamely kedves gyermeknek, aki mindenki másnál is jobban örül majd az ilyen nyalánkságnak, esetleg sokáig határozatlanul addig bámulja ezeket a vajvirágokat, amíg forró tekintetétől tövisestől összeolvadnak, lángtalanul elégnek az összes férfikemény csokoládédíszekkel együtt, mint lányos házaknál egykor a halaszthatatlan jövődö-mondás idején a tűzre vetett békés ólomkatonák.

Olyan régen írom itt, a műhelyben, a szövegeket, ha összeszámolnám, másfélmillió sornál több lehet eddig, tonnányi festéket elhasználtam, papírt sok vagonnal, csebernyi gondolatot, könyvsorozatra valót, betűimet felsorakoztatva, szövegeim sora többször körülélné a földet, holdig erő vezetéket rakosgathattam volna belőlük, de nem akartam bekerülni a hülyéskedők nagykönyvébe, most is a lehetetlent kísérem, az emberek közötti űrt, a világ kezdetétől tátongó szomorúságmély szakadékokból szeretnék betölteni valamennyit, nem pernyével, hanem élő, eleven betűkkel, használható gondolatokkal akarom őket egymásba kapcsolni a forró szerelmek gyönyörökben gazdag tökéletes szorosságával, olyan módon megteremteni az áhított nagy eggyé válást, ahogyan ezt az emberiség csakis egy totális ejtőernyőugrásban fogja egyszer majd megvalósítani, amikor hét vagy ennél is több milliárdan fogunk a világűrbe ugrani, hogy egymásba fogózva vadonatúj bolygót alkotva megkezdjük keringésünket valamelyik naprendszerben, ahol egy még munkás és jókedvű Isten tökéletesít bennünket, javít rajtunk valami lényegeset, hogy a továbbélésre érdemesek legyünk, erre az ugrásra készülve, szórom féltve őrzött gondolataimat az emberek közé, hogy alkalmasak legyenek a nagy pillanatra, amelyet a legjobb esetben hétmilliárdnál is több próbának kell megelőznie, és

ebben nem segít rajtunk az imádságos és humortalan Isten, hiszen Kondrád úrtól hallottam, az egyik kerti multságán mondta, hogy az öreg *nem ítélkezik, csak az emberek ítélkeznek*, és az elmúlt században óvatosan élő tudósok előtt sem volt titok, hogy a mi Istenünk, ha létezik, akkor minden bizonnyal munkanélküli, és segítségünkkel kell tengetnie a következő évezredben is nem éppen irigylésre méltóan csöndes, csupáncsak szemlélődésben gazdag életét, míg mi in memoriam Bibó, *a szabadság kis köreinek kialakításával* pepecselünk, és erkölcsünk romlását bambán bámulva, Rousseau figyelmeztetését is elfelejtjük, hogy az összefogózás helyett, a mindenki-mindenki elleni küzdelemben túltéve a hobbesi negatív utópián, a mások rovására rohangáljunk gondolatszegénységtől sivár érdekeink után, és messze elkerüljük a Sínai-hegyet, Mózeszt Mórckává kicsinyítjük, hogy nagyokat röhögjünk immár folyamatos Tízparancsolat-lapszusunkat tapasztalva, a két összetört kőtáblát a társadalmi lét sarába taposva törvénytelenül élünk az emberiség felhalmozott gondolathegyeinek könnyed sétatakkal elképzelt, halálunkig lankás oldalán.

Hát nem furcsa, hogy most sem érzek pirulásnyi szégyent az emberiség megélt vagy vetélt történelméért?

Mondhatnak rólam bármi rosszat, a munkában megállom a helyem, igyekszem szép, hosszú mondatokban kifejezni magam, papírra tornyosuló szövegem öntörvényű, valamennyi önmagától összetett, kiokádott mondatomban a jelenről írok, mai bonyolultságainkat célzom, de akaratlanul vissza-visszahajlok az ismeretlenségtől tudásommal gyarapodó tudatlanságom zúrzavarába, a szövevényes és kideríthetetlen múltba, amelyet emberöltőként újra és újra átírnak tetszésük szerint tudóskodó uralkodók, akik sohasem tanulni, hanem örökösen parancsolni kívánnak a maguk teremtette múlttal példálózva, és ilyenkor a mélybe mutatok, akár az óriás fák beláthatatlanul terebélyesedő gyökerei, vagy ahogyan a különféle divatok teszik ezt általában, hogy a spirálisan fejlődő végeláthatatlan filozófiákról most ne szóljak, és a néhai Daidaloszt sem említsem, akinek néha-néha érzem magam, miután jövőmnek hitt egyetlen fiam értelmetlen halála után Minósz üldöztetését is szenvedem, nem sejtve, hogy üldözőimet, mint a malacokat, mikor küldik majd forró zuhannyal halálba a művészetekből egyet s mást még ma is pártoló szicíliai lányok, pedig egyelőre én már a csak sűrűn ismételt hideg zuhanyokkal sem küszködöm, és nem azért, mert talán hitetetlen magasságba emelkedvén viaszba merevített szárnyaimat félténém, hanem, mert, akármennyire is valószerűtlen, úgy érzem, munkám hevít még mindig megengedhetetlenül magas hőfokra, olykor beteges láz borít, még a tököm is izzad, hogy aztán erőlködve kerülnöm kelljen a didergést, leghasznosabbnak vélt gyógy mód a fokozatosan, de kíméletlen elszántsággal alkalmazott frigoterápia: elhidegülök mindentől.

Nem akarok többé fogvacogva félve élni, a jelenből a mindig szebbnek képzelt jövőbe csavarodó mondatok szülök, ki szeretnék törni a régi dolgok hínárjából, valamiért mindig fáj a szívem, az izgalomtól akadozva lélegzem, a verejték kapribogyó nagyságú csöppekben hull seggig érő homlokomról, pontosan úgy, mint amikor egyszer-többször padlót kefélttem, és az alkalom adta hirtelen felindulásban a tükörfényes padlón álomszép lánnal kefélttem nagy gyönyörűséggel, mert én is voltam fiatal, és nem sokat gondolkozva habzsoltam az élvezeteket, lám, mekkorát fordult velem az élet, múltba nézésem, úgy tűnik, most előbbre visz, értelmetlenségeimet tisztán látom, s ha nem is bánom, a levonható tanulsággal több vagyok.

Biztos ebben csak akkor lehetnék, ha tudnám merre van, ami még hátra van, de néha minden képzelt bölcsességem ellenére olyan üres a fejem, azt sem tudom, mi vagyok, fiú vagy lány, ismételten lihegve kapkodok, hajtom magam, sietek fellapozni a régi kollekciókat, lejegyezni a régi emlékek maradékait, hogy fiatalkori szövegeimből erőt merítsek, üde gondolathajtásokra vágyom, melyeket talán kibonthatnék duzzadó rügyek mentén, nyugalmat adó nagy

levelekké formálnám egykori tetszetős bölcsességeimet, hiszen úgy érzem, lüktet bennük még annyi erő, hogy ma is hasznát láthatnánk.

Mit tehetnék még, időnként óvatosan lelépek a toronyból, eloldalogva távolodom, aztán eszeveszetten rohanok haza, hogy hű könyveimből csipegessek egy-egy gondolatot, s feltört vérhólyagos agytekervényeimmel rágódjam például azon, hogy miként lehet valamely gondolat végtelen, hiszen valahol az űrlila messzeségben a sínpárok is összeérnek, láttam ilyent magam is, miközben gondolataim végtelenül felaprózódtak, mint a tegnapokról maradt morzsává silányult savanyú kenyér, vagy az akasztott ember halál szagú kötele, amit drága ritkaságként árultak egykor a sors kegyelméből kiválasztott kegyetlenül gondolatmentes és éppen ezért pénzéhes emberek, és amikor valamely delejes erő hatására képtelenek vagyunk befejezni tetszetősnek ígérkező mondatainkat, gondolkodásunkban a sáros utakhoz hasonlóan rejtett kátyúk keletkeznek, zökkenők, amelyek gyomrunkat feltolják az agyunkig, hihetetlen emberi mélységek nyílnak meg előttünk és az egész emberiség előtt, kikászálódni belőlük, nekem elhihetik, egyre nehezebb évek multával, a lehetetlennel határos efféle cselekedni, olyan ez, mint amikor valaki a szépkiskenyerszentszüzszilárdfalva felé vezető utakról akar visszafordulni, időnként magam is arra tévedek, miközben ványadt testemet és kihasználatlanul heverő kocsimat a rozsdásodástól óvva, óvatosan megmozgatni akarom, gyér forgalomra vágyva, a békés tájban előrehaladva, gondolatban mindig magammal cipelt, eszemben hordott barátaimat bensőséges társalgásra kényszerítsem a lét értelméről Marcus Aurelianus módján, s aztán vidámnak akart hancúrozásaink végén kicsit okosodva, gyenge fizikumom ellenére az érvényesülés felé induljak, hagyjam magam sodortatni divatos áramlatokkal.

Hát csak gubbasztok öreg ágyamon, és időnként megint, minden előzetes bejelentés nélkül megjelenik előttem a nagy Marcus Aurelianus, amint éppen valahol Bécs alatt, talán a Garam partján ül sátrában, és jegyzeteit félrelökve ír, a görögöktől szopta a filozófiát, hogy aztán a védekező harcok szüneteiben ügyes sorokba rendezze a saját mondanivalóját, amíg mások, mint például a különlegesen pihentagyúak, fűrjviadalokból próbáltak jövőt jósolni, ő az, eljövendő sztoikusoknak agyalt ki megrágni való dolgokat, pedig ezt senki sem kérte tőle, és nem kellett neki semmiféle tervet teljesítenie, csak úgy élvezetből törte az agyát, arra sem volt szüksége, hogy az életéhez szükséges okosságokat külföldről beszerezve feldolgozza, és mindenféle lerágott maradékkal etesse katonáit, mert ő maga volt a császár, hatalma megtartásához nem is kellett használnia rengeteg tudását, nem volt nehéz rájönnie erre a pofonegyszerű dologra, és ha kikezdte is birodalmát a betolakodó sok barbár nép meg a pestis, eredményesen védte császárságát, miközben magamagát leigázhatta, kordában tarthatta, kemény, fejet fájdtató munkára foghatta, hogy egyszerű köntösbe bújtatott eszméit lélegzet-elállító, exportképes mondatokba csomagolja, az ember most is csodálkozhat azon, hogy micsoda kereslete van Marcus Aurelianusnak az azóta százvezrek által próbált világpiacon.

Milyen igaz, hogy már réges-rég mindent megírtak, nincs új a nap alatt, és mégis, nekem is fáj, hogy nincs szükség a gondolatainkra. Ha volnának eredetinek tűnő, mutatós gondolataim, akkor sem kellenének a kutyának sem, mert úgy tűnik, évezredek óta a gondolkozásról leszoktatni akarják a népet, és aki, mint a nyájtól elcsámborgott, szelíden elhúzódo állat, külön utat próbál, fenyegető ordításokkal, korbáccsal, kutyákkal, temérdek erőszakkal terelik vissza a robotolásba, a semmittevésbe, így lesz a jó polgárból egész életét kitöltve lusta állat, újat próbálni rest, mások utánzásában kimerült átlagember, amilyen magam vagyok, ha összegyűjtött gondolataimból időnként nem meríthetnék, hogy a jó gazdaasszonyt utánózva, az örökké éhes, folyton szemet keresők, az állhatatos csipegetők elé szórjak valamennyit az általam nyert okosságokból. A gazdaasszony kézmozdulata csupán az enyém, és talán még az az érzés, amit a sok fényes, erőteljes duzzadó, szépséges magok iránt érzek, szeretem a legaprócskábbakat is, mintha magam teremtettem volna őket, isteninek érzem ilyenkor magam, az alkotó élet pillanataihoz hasonlatosak ezek az elbódulások, pedig kijózanodva tudva tudom,

hogy üresen tatóngó kalász, összeszáradt, magában penészedett csutka vagyok, annyiszor ismételt önkiértékelésem miatt már nem szégyellem, hogy az egyre hitványodó idő felbontott, és értelmetlenül kipergette magvaimat az ismeretlenségbe, lényem kvintesszenciáját, képességeim rügyeit vesztettem a gondolkodásban való célirányos előrehaladást erőltetve, amely a düledt szemű Descartes szerint a kételkedések folyamatából áll, és az állítólagosan pofonegyszerű önmegismerésből, mindez darab méhviasszal bizonyítható, nekem ebből csupán a méhviasz virágillata érdekes, ez izgat és az, hogy ki, miért gyúrja, gyúrogatja a maga tulajdonának képzelt méhviaszdarabját, pedig hát ez nem tartozik rám, ez mindenkinek a saját baja, s az is, hogy milyen formát akar a maga méhviaszának, hát legyen ez kinek-kinek a tetszése szerint, az illatokat, a gyúrás és gyúródás közben elhullatott illatokat viszont azt hiszem érdemes volna összegyűjtenünk, könnyed elillanásuk az életünkhöz hasonlatos, és mint ilyen, titkos titkoknak tárháza lehet, mert ha valamely titkot egyszer sikerül majd megfejtenünk, bizony, ha tört pillanatokig is, de magunk vagyunk az Isten, mert magunk vagyunk a Változtató, és akkor már a világ nem olyan, amilyen, hanem csak olyan, amilyennek gondoljuk, és én tudom, hogy az ember ahhoz, hogy a jövőbe lásson örökösen a múltjára gondol, innen lépne tovább, ha mersze és ideje engedné, de mert időnk mindegyre lejár. Apám is már csak a múltján kérődzött, ehhez és ágyához kötöten téblábolt nyakig emlékeiben, addig merül el benne, míg óvatlan pillanatban majd összezsapott feje felett minden megtörtént és újra és újra másként megálmodott, másként elmesélt életdarab. Moslékos cseber minden élet, a szomszédok ételmaradékait beleloccsantva is csak disznóknak való a tartalma, egy soha meg nem írt történelmet hizlaló bűzös keverék. De apám saját meséitől meghatódva és kipirulva, második életébe kezdve a mosolygós Kanthoz volt hasonlatos, hiszen épp olyan kék szemű, egykor maga is mindig gondosan öltözött, és megtalálta a hosszú élet titkát, senki sem kérdezte tőle, hogy miért élt, mert az, hogy előrehaladott kora ellenére oxigént zabált és szén-dioxidot fűjt ki magából, akár a megrögzött dohányosok a dohányfüstöt, nos, ez az egész egyszerűen a bölcsesség és a teljes megnyugvás kezdete volt nála, mégpedig a keleten termett, újból divatos megvilágosodás nélküli, a nyughatatlan, minden lében kanál ember semmittevő istenné változásának bevehetetlen kaptatóján, ami miatt aztán már nekem kell spekulálnom a rám hagyott üres boltban, hogy a hatalom által zsugorított agyammal megértsem Platón ideáit, fölfogjam Arisztotelész istenségét, bekebelezsem Spinoza szubsztanciáját és ráadásul kellő figyelmet szenteljek Démokritosznak, Aquinói Szent Tamásnak, Schopenhauernek, Descartes-nak, Kantnak, Hegelnek, Marxnak, Nietzsche-nak, Janus Pannoniusnak, Senecának, Dávid Ferencnek, Bethlen Gábornak, Szenczi Molnár Albertnek, Köteles Sámuelnek, Einsteinek, Wittgensteinek, Lukács Györgynek, Hamvas Bélának, Bretter Gyurkának, Konrád Györgynek, Mészöly Miklósnak, Klein Györgynek, Karácsony Benőnek, Székely Jánosnak, Örkény Istvánnak, de Király Ferenc nagybátyámnak és más hozzá hasonló nyugdíjas susztereknek is, akik gondolataikkal nálam tolakodnak, feneketlen kutatóknak bennem, hogy a nyugtatóan friss, hűs, tiszta vizet igyam, a magam vizét, amit begyűjtöttem és ezer apró próbakövön átszűrtem, kimeríthetetlen kútból valónak képzeltem, és valóban az, mert már a harmadik emberöltőnyi ideje, hagyom és irányítom mélységébe a föld alatti kristályforrásokat, a zavarosan hömpölygő folyókat is, melyek hatalmas tudástengerekkel tartanak kapcsolatot, tudatalatti vizeimből iszom végeláthatatlan hajózásaim alatt, és itatnám az egész szomszédos világot, másként miképpen őrizhetném kutam vizének frissességét, sajátos zamatát, tisztaságát, üdítő erejét, csak vigyék, csak használják, padkameleg-anyak bársonyos melléből csordogáló tej kínálja így magát, amikor már a potyások is Light Colával veszik be a napi fogalmazás-fogamzásgátlót, nehogy felmenjen a vércukruk a még el sem kezdett tőprengéstől.

Szeretném, ha mind, aki hasonló és különbözik is tőlem, itt lenne velem. A duplavés Wittgenstein és Wieseltier gondolatait dajkálom, mert magam is nem csak annak tekintem magam, aki vagyok, hanem mindhalálig annak is, akivé lenni szeretnék.

Nagy zűrzavaromban kutam fix pont, ahonnan kimozdítanám a jelent, de még ma is kötnek a bölcsességek.

Primum vivere deinde philosophari.

Ezt ismételtetik a gondolkodók, és ha ezt is komolyan veszem, akkor is, én továbbra is csak sírok és nevetek, és apránként kiiktatom hétköznapijaimból a spinozai megértés vágyát, megfedlek a tartalomról, hiszen mindenfelé csupa üresen tátongó kereteket látok magam körül, a sablont felkenték minden dolgok királyának, miközben azért a történetek ellenére minden áldott és áldatlan reggel felkel a nap a püspöklilazordhideg hegyek mögül.

Ha nem látjuk is, hisszük!

És az elmaradott országok háztartásának megfelelően dél felé megkapjuk a napilapot, amelyben azt mondják minden meg van írva, és csak bámulom az újságot, miközben hangyaseregként szertesietnek gondolataim, az első, kicsi ügyes, fényes-fekete szorgalommag valahonnan halványkék, frissnek kikiáltott, valójában tartósított kakukktójt cipeli, benne Mr. I. B. Watson úgy vélem direkt nekem címzett üzenetével:

Állítom, hogy nem gondolkodunk, csak beszélünk!

Ma is van gondom elég, vitám végtelen akár a bánatom, amelyet a nem igazán lét apró szüneteiben érzéstelenítés nélkül, hideg ecetes ollóval szoktam kioperálni magamból, mert engem, még ilyen öregem sem fogadnak be semmiféle tisztítóba, olyan nemes anyagból vagyok, amely nem bírja a közönséges maró anyagokat, a lúgos légkört, minden rám erőltetett kavargástól szédülök, lúdbőrözik a hátam és hányingerem van, miközben kivasálnak, jó gyapjúhoz hasonlóan összeugrom, és otthonról kapott büszke dacosságom is éppen elég ahhoz, hogy ne tartsam a forró vassal belém erőltetett élvonalat, tompa fájdalommal, fájdalmas nyögések nélkül, mindhalálig összeszorított ajakkal szétszakadnék a különféle erőszak miatt, és valamely enyhe fuvalatban könnyű, színtelen porként feloldódnék, vagy kocsonyás péppé válnék miként a tudománytalanul fantasztikus filmekben szereplő, messziről jött idegen, aki egy jobbegyenestől kirepül a repülő csészealj nyitott ajtaján, otrombán puffan az európai porban, amellyel elkeveredve ezüstös hamuvá válik, beteljesül rajta a mi emberi sorsunk, látjátok feleim, ha gondolkozunk is.

...isa por és chomuv vogymuk...

Ez a hittel hitt végünk. Beszélünk-e eleget erről? Bizony, ma is azt mondom, nem eleget.

Szövegeink örökké másról, mindig egészen másról szólnak, és nekem úgy tűnik, hogy évezredek óta hiába gondolkozunk, és hiába mellébeszélünk, csakis a port kavarguk és a sokéves ködöket, az erőltetett eszmezáporokat, melyek után por, köd és fölöslegesen indukált villamos erőmaradékok ülepednek az agyunkban, így aztán egyre szürkébb szürkeállományunkkal nincs mit dicsekednünk, mész és ész keverékét többnyire feleslegesen kivagyiskodva hordozzuk fénybe, elismerésbe fürdetve-mártva, kiskacsák megmosolyogtató bukdácsolásával a lét fodros mélységei fölött fölöslegesen lebegtetve a százszor és milliószor kérődzött, alapigazságnak kikiáltott fantazmagóriáinkat az egy és igaz törvényt ismételve a dolgok megfoghatóságának ígézetében

... isa és nöm iggy ember mulchotja ez vermöt...

Hiába kerülgetjük, végleg el nem kerülhetjük, talán csak azért élünk, hogy félelmünkkel küszködünk, gyönyörű küzdelmeket vívjunk önmagunkkal, nagyszerű és tökéletes tragédiánkat megpróbáljuk az utánunk következőkre örökíteni, beleírni az arisztotelészi hagyatékba apró katarzisaink sorát, akinek pedig elég esze van ahhoz, hogy legyőzze magában az örökösen felhorgadó végtelenségbe vágyódást, olyan nagy hirtelen megy el, a szemét is elfelejti

lehunyni, befelé nézését is megszünteti, és az arcára van írva a csodálkozás, mert minden félelme, amelytől egész életén át olykor hangtalanul is vinnyogva szenvedett, szempillantás alatt szertefoszlott, halálunk másokban okozhat sistergő fájdalmat, ha nem másért, talán azért érdemes élnünk, hogy az ismeretlen túlvilágtól való félelmünk alaptalanságáról legalább egyetlen egyszer, bizonyára az utolsó lehetséges alkalommal megbizonyosodjunk.

Műveljük a magunk kertjét!

Hirdette ezt egykor az ifjabb Arouet, a király pedig, még ha Ferenc nagybátyámról van is szó, maradjon a kaptafánál, mert különben:

Nem mi tapossuk szét a gyalázatot, hanem a gyalázatos tapos szét bennünket!

Korán reggel ez igazán jól hangzik, de hangosan most sem mondom ki, továbbra is magamban érlelem, inkább csak kimosolygom a világba, így is lehet kommunikálni a bölcsesség magasabb fokán, nem jó az, ha akárki belénk láthat, néha virtuális, számítógépes kutyám előtt is titkolnom kell okos könyveimből összekapart gondolataimat, amelyek aztán mintha képzeletbeli videokazettáim valamelyikéről peregnének elő az agyam belseje felé fordított titkos képernyőre, hogy könnyed egymásutánban kötődjenek képnyelven írható feszes mondatokká valamely ismeretlen rendező szeszélyes utasításai szerint, és sok gyönyörűséges órán át lekössék szabadságtól még mindig megrészegült figyelmemet, a kitartó magamra figyelés rabjává tegyenek, lassanként minden álmom belengjék, és az erre figyelés nehéz terhét örökösen rajtam hagyva, arra késztesse, hogy további titkok után kutatva izzadjam, akár ott a toronyban azok a furcsa, örökmozgó fekete madarak, amikor szavakra és jelekre szétszedik szövegeinket, amelyeket néha a génjeimben rejtőző makacssággal, újra és újra sikerül összeszerelnem használható gondolatokká, jóleső érzés tölt el, úgy érzem, magam is szülhetnék a világban szerteszt heverő diribdarabkákból valami használható új csekélységet, egyik-másik nagy gondolatot kiegészítő vagy kiteljesítő apróságot, útmutató részigazságot, kicsi pallókat holmi értelemkupacok között, fénynyalábokat, amelyek a tudás sötét zugait nemhiába pásztázzák, hogy az odafigyelők hirtelen felkiálthassanak, mint vakságuktól szabadult szerencsétlenek, az éjszakából életre katapultált fecskék, a megvilágosodásuk pillanatát megért szentek, amelyekhez hasonlóan érzem ilyenkor magam, hiszem, hogy része vagyok a reggelnek, a meggátolhatatlan derengéseknek, melyet megtoldhatok álmokkönnyű mosolygásom alig érzékelhető rezdülleteivel, és volt kicsi kutyám még most is, miután halálra harapta egy farkas természetű, erejét fitogtató gazdag gazda farkas ebe, emlékeimben örökké élve, létörömtől vidáman gyorsuló farkcsóválással, feszült mereven figyel engem, szemhéjam álmos-lassú mozdulatára pacsit adó mellső lábával tétova, simogató mozdulattal közelít felém, krónikus kialvatlanságom ellenére pillanatokig derűs minden körülöttem, barátságos puha fények villannak környékemen, a levegő telides-teli van kankalinsárga fénytócsával, a fehér izzás előtt másodpercekig ilyen a sziporkázó csillagszórók fénye, a magnézium-villanásban felajzott, a családi emlékképhez beállított társaság tört pillanatát idézi, amikor lélegzetviassafojtva még a fényképezőgép lencséjébe néznek, és a színes gyertyák szétszórt olajos fényfoltjai újra emberibbé mossák az arcokat, az erőltetett öröme feszült ábrázatok a valóságost közelítik, a pillanatnyi csönd képzeleten felül kitágul, szférák édesbús zenéje zeng, a régóta epedve vágyott, mindent feledtető, szórakoztató szerenád, ilyenképpen, ehhez hasonló hangulatban születhetett valamikor a mi világunk, és minden tiszta reggelen így születhetne újra, ha a kinti idegen, és akarnok gondolatok nem tolakodnának agyunkba, ha tudatunkig jutna isteni képességünk kipróbálhatóságának gondolata, ha nem hessegetnénk el mindegyre a teremtés kényszerét a génjeinkbe iktatott isteninek képzelt parancsok.

Kelj fel és járj! Indulj! Siess! Gondolkozz! Mozogj! Tedd, amit tenned illik! És ne félj!

Vigyázz, máris elkéstél, lemaradtál, félre léptél, eltékozoltad időd és életed, a nagy leszámolás ideje a következő pillanat, amikor nyüszítve bánod, hogy az időt haszontalanul töltötted és

másokkal együtt *barmok gyanánt, dicsőség nélkül fogsz az életből kimúlni*; és egykori hú ebed felelősségedet feledtető vidám farkcsóválással emeli lábát, simogatni, az emberségesnél is mélyebb érzésből megérinteni akar, pillantása tele felemelő bizalommal és reménnyel, hogy gazdájában megértésre talál, *értelmes lény vagyok, érzelemmilliárdos lélek*, harsogja őseitől örökölt metanyelvén, és minket magyaráz százféleképpen.

„Lehetnél unalmas út szélén, bárgyú búrján, focipályán örökösen visszanyírt közönséges fűszál, ritka erdőben megszámlált fa, elcsapott gondolat, elhallgatott keserűség, élet és halál közötti meg nem hallott sikoltás, világűrbe kicsapott üzenet. Tudd tehát, hogy még mindig lehetsz akárki, mindeneknél több, talán még isteneknél is igazabb, akik urak mindenek és maguk fölött.”

Hú kutyád oldalra hajtott fejjel, jóságosan néz rád, bizalma bizsergető: hidd el, hogy élsz. Ultra-magas hangján szól hozzád, cipőpaszta-fekete nedves gomb orra finoman megremeg, ötakilós igyekezet megfeszült teste, hogy megértesse magát.

„Mozdulj, kérlek, régóta egyedül vagyok, magamban küzdöttem át az éjszakát, a szekrény fenyegetően magaslott felém, könyveid egykedvűen hallgattak, unom az esti csontot, és egyre ijesztőbbek a kintről beszűrődő hangok, a fény és az értelem már újra nappali, szaladnom kell, hogy lássam, valóban határtalan-e a világ, pisilnem kell, fák törzsén, bokrok alján, házak sarkán, rozsdásodó kocsik álomszuszék kerekein apró spriccelésekkel kell felülbélyegeznem függetlenségemet fenyegető, a területemre betolakodók szagos jelzéseit, beleszagolnom kell a világba mindenféle tájékozódás végett. Ugorj, pattanj, gyere velem! A hajnal óta harmatos fűben felgyorsul lélegzeted, a messziről eléd siető folyóban meglátod majd az arcod, fák közötti szűrt levegőben vár reád egy elviselhető gondolat, egy tűrhető mondat, egy valóban szép szó, amivel talán újra kezdhetsz valamit.”

És azon kapod majd magad, hogy újra hiszel, talán nemcsak a kutyádnak, hanem a dűsbajszú Friedrich barátunknak is, aki szerint, beidegzett mozgólatainkkal, sóhajtasainkkal, kisdéd gondolatcseréinkkel, bulldog természetű munkálkodásunkkal, biztató mosolyainkkal, simogatósainkkal és minden más általa sem leltározott, felsorolhatatlanul tömérdek emberi szokásainkkal, a világot isteni módon naponta létre kell hoznunk, meg kell teremtenünk.

Mozdulok, naponta, reménykedve kelek, sietősen öltözködöm. Már nem gondolok azzal, hogy megszámlált napjaim egyre szürkülő esthajnalain mikor törölközik feketebársony-csőndbe a csillagom.

Papucsban és kutyátlanul, lumbágósan bicegve is, újra és újra nekivágok a százszor kiismert világnak.

Vége